Частина I

Диспансер (I)

Щоб орієнтуватися, Габр міцно стиснув повіки і рухався, відгукуючись на акустичні датчики диспансеру. Взагалі-то він усе життя, до того жахливого, що сталося з ним, добре орієнтувався в простому просторі. Простий простір складався з поворотів припустимої складності. Як і його однолітки, Габр відчував перешкоду, не доходячи 1 м 30 см. Це був заліковий рівень випускного іспиту. На змаганнях коледжу шостого розряду, який він колись закінчив, він угадав перешкоду, не доходячи 2 м 5 см. Це не був світовий рекорд – 17 м 33 см, – але Габр таки пишався цим своїм досягненням. На відстані півметра він міг визначити загальну форму предмета, а на відстані 20 см – матеріал, із якого був зроблений предмет. Усе це входило в обов’язкову програму коледжів шостого розряду, а Габр був здібним учнем.

Тепер, однак, він рухався вузьким коридором, звертав то ліворуч, то праворуч, орієнтуючись на акустичні датчики. Вони звали, впливаючи на його тіло, з-за кожного рогу. Диспансер Міністерства контролю був лабіринтовою спорудою шістнадцятого ступеня складності, а в будівлях, складність яких перевищувала простий ступінь, скрізь стояли акустичні датчики Обра.

Габр рухався повільно, ідучи за ланцюжком сигналів, що передавалися з усіх боків: вони вели його заявленим на пропускному пункті маршрутом прямо у відділ психодіагностики. Йому не потрібно було вслухатися в простір попереду: датчики сповіщали про наближення кожного зустрічного, і Габр заздалегідь звертав до лівої стіни. Він плив по коридорах, повністю відключившись, довірившись силі, що його вела.

Нарешті шкіру обличчя обдало потужним пучком дельта-випромінювання, і Габр зупинився. Це була мета.

– Заходьте, – почув він чийсь голос заразом із легким шумом, який супроводжував рух розсувних дверей.

Через кілька хвилин впевнений авторитетний голос говорив йому:

– Вам нема чого переживати. Головне, що від вас вимагалося, ви зробили. Лише дільничний контролер міг вам допомогти. Тепер ви в надійних руках, заспокойтеся.

Габр сидів, поклавши руки на коліна й опустивши голову.

– І що ж мені робити?

– Ваше захворювання рідкісне, але відоме медицині. Основне – виконувати вказівки Міністерства контролю. І ви не повинні нікому про це говорити. Ви самі маєте розуміти, що вас чекає в іншому разі. Є хвороби, про які хворі нікому не розповідають.

Габр уважно слухав.

– Ваш жах від сприйняття простору – логічний, – продовжував голос. – Галюцинація простору відома психіатрії споконвіку. Більше того, скажу вам відразу, відомі також випадки масового психозу.

– Але ж простір існує, – сказав Габр.

– Так, – відповів голос, – близький простір, ви це повинні знати не гірше за мене. Між мною і вами зараз близький простір. І хай би де перебували, ви завжди будете в зоні близького простору. Звідси затишок і відчуття безпеки, властиві людині. Ваші хворі органи почуттів

галюцинують те, що медицині відомо під назвою "далекий простір". Це серйозне порушення світосприйняття. Навіть у таких непотрібних, рудиментарних органах, як апендикс, волосяний покрив, іноді відбуваються запальні процеси, і вони починають шкодити тілу й душі людини. Що ж тоді говорити про очі?

– Очі не є рудиментом, – зауважив Габр.

– Ви маєте цілковиту рацію, – погодився голос. – Вони завжди служили вмістилищем слізних залоз і тільки. Власне, очі – це дві слізні залози. Але, як вам відомо, і шлунок здатний вимовляти слова, зокрема у черевомовців. Різниця лише в тому, що черевомовлення не травмує психіку, а у вашому випадку їй завдається серйозна шкода, і це спонукало вас добровільно звернутися до нас, чи не так?

– Так, – підтвердив Габр.

– Ви маєте зрозуміти, – продовжував переконувати голос, – Державне Об’єднання та його інститути існують уже сімнадцять числень, і весь цей час вони працювали для блага людини. Жах, який ви відчуваєте при галюцинаціях, завдає вам надмірних страждань, чи не так? Ми позбавимо вас цих неприємних станів. Але ви повинні виконати дві наші умови: бездоганно приймати призначені ліки плюс носити пломби на очах до повного одужання.

– Що таке пломби на очах? – запитав Габр.

– Це дуже рідкісний і стародавній засіб боротьби з психозом далекого простору. Колись, до винаходу активних мозкових агентів, що пригнічують галюцинаційні центри, це був єдиний засіб порятунку від марення. Суто механічний. Пломби ці вже не одну сотню років лежать у Головному сховищі Третього відділу нашого Міністерства незатребувані, для таких от виняткових випадків, як ваш.

– Це винятковий випадок? – запитав Габр.

– Безумовно. У моїй лікарській практиці – перший. Але, чесно кажучи, і від своїх колег я ні про що подібне не чув. Та й у наших газетах не читав. Все, що я вам розповідаю про психоз далеких просторів, – мало кому відома вузькопрофесійна інформація, забута через непотрібність. Але свого часу, готуючи захист дисертації про історичні психози, я провів не одну ніч, вивчаючи в архівах психоз далекого простору. Так що, молодий чоловіче, наша зустріч не випадкова. У Головному Статистичному Управлінні після дзвінка вашого дільничного контролера ледве розшукали мене. Я б навіть сказав, що в цій справі є тільки два професіонали на все Державне Об’єднання: я і такий собі Роджен із мегаполіса в А-квадраті. Тільки він і я можемо зрозуміти, що з вами відбувається, що ви відчуваєте.

– Спасибі, – Габр підвівся.

– Ви підвелися? – поцікавився лікар.

– Так, – відповів Габр.

– На жаль, пломби ще не надійшли зі сховища, їх там непросто відшукати. Тож зараз ми накладемо на ваші повіки звичайні прокладки, а за тиждень запломбуємо очні отвори на півроку.

– Півроку? – перепитав Габр.

– Так, саме стільки необхідно для поступового, безпечного для вашого здоров’я придушення галюцинаційних центрів у мозку.

– Але хірургічне втручання не знадобиться?

– Це крайній випадок. Виписаний вам біцефрасол майже не дає збоїв.

Габр почув, як розсунулися двері і хтось підійшов до нього. Чиїсь делікатні руки наклали на його очі м’які прокладки.

– Коли будете вмиватися, старайтеся, щоб не потрапила вода, – промовив жіночий голос. – Зазвичай вони добре тримаються.

Професор Мокр (I)

Габр спустився і вийшов на пішохідну доріжку, вона доставила його до станції закритого експреса. Він чув і відчував, як навколо сновигають люди, не натикаючись, обходячи один одного. На заняттях із орієнтації в коледжі, а потім і в прим-університеті Габр завжди отримував гарні оцінки. Уміння відчувати неживу перешкоду майже за два метри оберталося здатністю відчувати живе тіло за цілих чотири метри. Лише іноді, пробираючись до вагона, він зачіпав плечем чиєсь тіло, що надто квапилося.

Опустивши в отвір пропускного автомату картку, він відчув, як підлога під ногами поїхала, потім автоматичний голос диктора-орієнтатора вимовив: "Шість-нуль-трис-та-ікс-Габр, ви в салоні закритого експреса". Отримавши картку назад, Габр прислухався і пішов, обходячи якихось людей, на сигнал індикатора, вмонтованого в його крісло.

Закритий експрес працював у звичайному режимі пневмопоїзда. Габр не любив пневмопоїздів: у них не відчувалося свіжого вітру, який вривається у прочинені згори люки. А нудотний запах квітів, що наповнює салон, здавався йому неприродним. Та сьогодні чомусь хотілося швидше дістатися Мічхока.

Поштовх – і поїзд полетів по пневмоходу. Поруч сиділа жінка – Габр відчував запах її волосся і шкіри. Вона слухала фільм. Окремі фрази героїв ледь долинали до Габра. Він розгорнув газету і заглибився в читання: пальці швидко ковзали по отворах букв і слів, лише іноді зупиняючись на найцікавіших місцях.

Професор Мокр зустрів Габра з великою радістю. Виявилося, він не тільки пам’ятав здібного студента, а й стежив за його рідкісними, але значущими публікаціями. Коли вони вийшли на балкон, професор навіть обійняв його за плечі.

– Ти даремно ходив до Міністерства, – сказав він задумливо.

– Чому ж? – запитав Габр.

– Не можна бути таким наївним. Те, що ти мені розповів, не так уже й безневинно.

– Безневинно? – Габр повернувся до професора. – Хіба я чимось завинив?

– Бачиш, – промовив Мокр, – вони там, у Міністерстві, ніколи не скажуть тобі в лице, що вони думають про тебе і що планують.

– Але мені страшно, – сказав Габр. – Я не розумію, що це. Я нібито зникаю. Я рятувався від жаху.

– Спробуй пояснити.

– Про це неможливо розповісти. – Габр підставив обличчя вечірньому вітру. – Начебто світ – зовсім інший, ніж був. Усе тремтить, провалюється, все виглядає іншим.

– Ти чуєш якісь незвичайні звуки, чи що?

– Це не звуки, зовсім не звуки, я не можу цього пояснити. Я чую, ні, не чую… зовсім інше, жахливе. Коли це сталося вперше, я заціпенів. Ні, це бридко, бридко!

– Так, тебе важко зрозуміти… Схоже, це якісь особливі почуття, – мовив, подумавши, професор. – Я тебе уважно слухаю вже другу годину. І знаєш, що я тобі скажу? Колись я працював у Секретному Архіві Управління мікробіології. У кожному Управлінні є секретний архів. І чому він секретний, як ти думаєш?

– Я не знаю.

– І мені теж це не зрозуміло. Що в нашій з тобою науці може бути секретного? Але я тобі ось про що хочу сказати: ще аспірантом я натрапив там на дивні книги. Я довго думав про ці книги, а потім втомився. Дуже стародавні книги, тисячолітньої давності.

– Чим же вони дивні? – запитав Габр.

– Вони порожні, зовсім порожні, там нічого не написано. Тисячі абсолютно порожніх сторінок.

– І як це розуміти?

– Я на це питання теж не міг відповісти.

– Може, це електронне читання?

– У тім-то й річ, що це не пластини, а звичайний папір, нічим не начинений. Жодних випромінювань. І я тоді подумав: а що, як колись у людини були невідомі нам органи почуттів? Ми просто не можемо мати контакт зі знаками, які, можливо, там є.

– Нісенітниця, – сказав Габр.

– Чому ж? Адже ми повинні допускати неймовірне, якщо вважаємо себе вільними. Чому ми маємо обмежувати свою фантазію? Тоді,

можливо, те, що ти чуєш навколо своїми слізними залозами, – це і є правда? Ти сприймаєш те, чого не сприймає ніхто.

– Який жах… – сказав Габр. – Я піду. У вас завжди було дике, парадоксальне мислення, пане професор.

– Стривай, – притримав його за рукав Мокр. – Я вже старий, а ти молодий. Але чому я більше вірю тобі, ніж ти сам собі?

– Ви просто не знаєте, що я відчуваю, коли… Ні, ви не зрозумієте… Навіщо мені це, звідки воно звалилося?

– Стривай, друже. Ще хвилинку. Постарайся все-таки пояснити, що ти відчуваєш.

– Самотність, – сказав Габр. – Жахливу самотність, жахливу тугу. У мені піднімається якась хвиля незалежно від моєї волі… В мене вривається далекий простір. Я ніби відчужуюся від усіх і від себе. І тоді… в мене слабо проникає звук. Я весь поглинутий іншим, нічого не можу вдіяти.

– Принаймні, це навряд чи може сподобатися Міністерству. Якщо людина не зосереджена на звуках, що проникають у неї, значить, вона може відволіктися.

– На що?

– Я ж не знаю, які там у тебе галюцинації. До тебе можна тоді й не докричатися, в принципі. Якщо ти вийдеш з близького простору – тебе не дістануть: ні Міністерство контролю, ні Державне Об’єднання як таке. Тому те, що далекий простір вважають, як ти кажеш, "психозом", – це не тільки відображення якогось там факту, а ще й у будь-якому випадку вигідно. Вигідно Міністерству.

– Що ви таке говорите?

– Хлопчику мій, – сказав професор, – невже ти думаєш, що в моїй голові, в голові багатьох не рояться думки? Включаючи і неймовірні? Зовні ми всі любимо Державне Об’єднання та його інститути, ми вдячні за блага, за турботу. Але в глибині нас пробуджуються думки, розумієш? Я багато прожив і дещо зрозумів у цій системі. Тільки нікому не говорю.

Після цієї розмови Габр кілька днів сидів, замкнувшись у своїй квартирі. На роботу вирішив не йти; все життя його, досі зрозуміле, врівноважене, – руйнувалося. Якби він міг безоглядно вірити Міністерству! Або професору Мокру, який тільки пробудив його власні передчуття – тому він так затято сперечався з професором. Але ніхто не міг сказати точно, що з ним відбувається, де істина.

Нарешті, не витримавши, він вирішив прогулятися по Центральному Бульвару. Він так і не випив жодної призначеної таблетки і почувався тепер злочинцем. І навіщо він пішов до дільничного контролера, навіщо зв’язався з Міністерством? Тепер на ньому висять зобов’язання. Через кілька днів йому поставлять пломби на півроку, через півроку він знову буде як усі. Чого ж він хоче? Чого остерігається?

Габр ішов Центральним Бульваром, вслухаючись у човгання ніг і голоси людей, які пропливали повз нього. Раптом несподівано для себе він зірвав із очей обидві прокладки. Навколо ворушився мурашник якихось чудовиськ: закутані в лахміття, зігнуті, вони чомусь дуже повільно, як п’яні, рухалися туди-сюди. Габр стояв посеред них, нічого не розуміючи: за метр до нього чудовиська звертали вбік, слідуючи кожен своїм маршрутом. Їхні обличчя, опущені до землі, виражали заглиблену в себе турботу. Незрозумілі істоти з’являлися і зникали в кінці бульвару – так далеко, що Габр знову пережив гостру самотність. Він швидко ковтнув таблетку біцефрасолу і так стояв, заспокоюючись, занурившись у темряву: світ повільно звужувався до розмірів близького простору. Нарешті він відчув себе собою, пішов із затягнутими

серпанком очима, зосередившись на передчутті тих, хто рухався назустріч.

Із "Підручника з геософії для коледжів шостого розряду"

Упорядник – Академія загальних дисциплін Державного Об’єднання

"Запам’ятайте Десять тез загальної геософії:

1. Простір існує.

2. Простір суб’єктивний і оточує безпосередньо кожного як аура.

3. Простір переміщається разом із людиною.

4. Немає об’єктивних далеких просторів, є тільки близькі простори.

5. Переміщення в просторі бути не може, може бути лише переміщення простору (близького) разом із людиною.

6. У будь-якій точці людина у себе вдома. Вона не рухається.

7. Так звані "великі відстані" – плід фантазії.

8. Час, проведений "у дорозі", ні про що не говорить.

9. Далекий простір – це час, а не простір.

10. Входження нових людей і предметів у близький простір людини не означає, що вона змістилася в просторі".

Із щоденника Габра

2134 день 8-го сектора 17-го числення. Як це не дивно, вирішив знову вести щоденник, хоча це і безглуздо. Мене найбільше турбує те, що я можу зробити непоправну помилку. Раніше в мені жив тільки жах від галюцинацій, а після відвідання Міністерства контролю оселився ще й страх. Я чомусь боюся цих пломб, які мені скоро поставлять, хоч і розумію, що це повернуло б мене до себе і до інших людей, і взагалі до життя. Я себе став погано розуміти. Я хочу позбутися цих видінь, але, раз побачені, вони ніби увійшли в мене глибоко, я не можу про них забути. І я не розумію, що це.

Радіодзвінок Габру о третій ночі

Габр: Хто це?

Голос: Ви мене не знаєте. Е-е… вислухай мене, хлопче.

Габр: Що ви хочете?

Голос: Ти відвідував нещодавно Міністерство контролю?

Габр: Так.

Голос: І тобі запропонували накласти пломби на півроку?

Габр: Ну так.

Голос: Не роби цього.

Габр: Хто ви? Звідки ви дізналися?

Голос: Давай зустрінемося.

Габр: Де? Коли?

Голос: Зараз. Їдь до трьохсотої вулиці, спускайся ескалатором до першого майданчика, потім іди в напрямку акустичного маяка. Я сам до тебе підійду. Тільки включи індикатор Обра, щоб я тебе впізнав.

Габр хотів іще щось запитати, але незнайомець вимкнув мікрофон.

Незнайомець

Місто спало, і Габр міг майже бігти, не побоюючись зіткнень. Його зупиняли тільки сильні пучки дельта-випромінювання на перехрестях. Та ще телеметричні вежі відволікали своїм настирливим інфрадзижчанням. Аеростанція була теж абсолютно порожня, і акустичні сигнали вільних гвинтопланів доносилися з усіх боків. Габр рушив на поклик одного з них і незабаром сидів у зручній кабінці, набираючи трьохсоту вулицю. Гвинтоплан злегка гойднувся, і Габр приготувався чекати. Через півгодини він буде на трьохсотій вулиці, але відчуття, що він переміщується, у нього не було: рухався тільки час. Натомість сам Габр, оточений близьким простором, залишався в тій самій точці. І аеростанція трьохсотої вулиці не була іншою аеростанцією, що знаходилася десь "далеко-далеко". Поняття "далеко-далеко" могло бути тільки фікцією розуму, не більше. Габр вийшов там же, де й увійшов, тільки можливості його близького простору тепер змінилися. В ньому звучали інші акустичні індикатори, і в нього могли вступити інші, ніж раніше, об’єкти та люди.

Вийшовши з аеростанції, Габр прислухався: індикатор ескалатора кликав праворуч. Він звернув направо, обійшов якийсь неживий об’єкт і ступив на рухому доріжку. Вона швидко понесла його вниз повз п’ятий, четвертий, третій та другий майданчики трьохсотої вулиці. Поки він спускався все нижче і нижче, минаючи верхні рівні, сигналізатор під рукою чітко звідомляв його долоні інформацію. Нарешті Габр отримав сигнал, що вони біля мети, і зійшов із ескалатора на звук, що долинав од вхідних дверей. Вхід був праворуч, а вихід – зліва. Габр штовхнув перед собою двері й опинився на вулиці.

Акустичний маяк, що зазвичай височів у кінці кожного рівня, посилав сигнали звідкись із-за спини. Габр розвернувся і пішов на сигнал. Його власний індикатор Обра працював на шостій, найпотужнішій хвилі.

– Я вас упізнав, – почув він голос, щойно завернув за ріг залізобетонного блоку вуличного самоврядування. – Ідіть сюди.

І чиясь рука потягнула його вбік, до бар’єра естакади.

– Тут нам ніхто не заважатиме.

Габр прислухався: у його близькому просторі знаходився якийсь літній чоловік. Від нього пахло недоглянутістю і характерним для квадрату 4-Б дезінфікуючим присмаком.

– Ви живете в 4-Б? – запитав Габр.

– Так, чорт забирай, – сказав чоловік. – Я живу в цій смердючій дірі. Від мене тхне, як від дохлятини.

– Ні, – заперечив Габр.

– Ну, годі про це. У мене обмаль часу. Мої друзі з Міністерства контролю звідомили мене, що до них нарешті надійшла людина з психозом далекого простору. Це ви.

– Так. А хто ви?

– Слухай, – перейшов він знову на "ти". – Мені сказали, що ти ще молодий. А мені вісімдесят. Я дохлий і лисий. Я живу в трущобах.

– Хіба вас не утримує Головне Управління Соціального Захисту? – перебив його Габр.

– Послухай, ти був коли-небудь у квадраті 4-Б?

– Лише раз. Нам розповідали, як ви живете.

– Розповідали! – злісно засміявся незнайомець. – А що ти бачив? Га?

– Що таке "бачив"? – не зрозумів Габр.

– Бачив, чорт забирай!

Чоловік замовк.

– Ви всі барани, – мовив він нарешті. – Стадо баранів. Я це завжди говорив.

– Я вас не розумію.

– Чорт візьми! – вилаявся чоловік. – Слухай мене уважно: я був такий же ідіот, як і ти, півстоліття тому. У мене теж був психоз далекого простору.

– У вас теж?! – вигукнув Габр.

– Так, чорт візьми. Я, як і ти, пішов до цих негідників у Міністерство контролю, бо злякався, тому що не було кому пояснити.

– І що?

– Чорт візьми, вони мені вдягли на очі ці сковорідки.

– Пломби?

– Так, чорт забирай. І потім півроку глушили мені мозок біцефрасолом.

– Але ви ж звільнилися від галюцинацій?

– Так, хлопче, так. Але, думаєш, я зміг жити, як усі? Хто раз із цим зіткнувся, тому назад шляху нема, зрозумів? Він не зможе повернутися до себе.

– Який жах, – сказав Габр.

– Ти ні хріна не зрозумів. Слухай мене уважно, хлопче. Тільки не звихнися від почутого…

Габр повертався до себе приголомшений. Він двічі переплутав напрямок і змушений був шукати телеметричний орієнтир, щоби дізнатися, де він знаходиться. Тільки через три години він повернувся додому і замкнувся.

Із щоденника Габра

2136 день 8-го сектора 17-го числення. Невже це правда, те, що я почув?..

Що мені робити?

Із листа Ліоз

Габре, дорогий! Куди ти зник? Я дзвонила тобі на роботу, тебе там немає. Я весь час думаю про тебе. Де ти? Що з тобою? Я дуже переживаю.

Море (І)

Габр мчав у надшвидкісному пневмопоїзді, забувши про все. Недочитані газети лежали у нього на колінах. Яким безглуздим раптом для нього стало все, чим жило Державне Об’єднання. Невже і він раніше цим жив? Нерви його були напружені до краю. Чекати більше він не міг. Він має діяти, діяти. Він повинен перевірити те, що сказав йому незнайомець.

Поїзд мчав із такою швидкістю, що плечі Габра, вдавлені в м’яку спинку, наливалися приємним свинцем. Але близький простір навколо нього залишався тим самим, і отже, по суті, він не рухався. Та в душі Габра таки бродило якесь невиразне занепокоєння, і це означало, що його близький простір розвалювався.

Габр думав про те, що чекає його попереду. Потворні похмурі істоти, що виникали навколо нього, коли він піднімав повіки, – це, якщо вірити словам незнайомця, ще не все. Як не все – потворні стіни, які бігли вздовж вулиць, потворні конфігурації будівель, бруд і купи розкиданих всюди відходів. "Це не всі видіння, хлопче. Ти жахаєшся, бо бачиш гній життя", – говорив йому той чоловік.

Габр спав, забувши про все.

Коли він прокинувся, поїзд стояв і голос диктора просив звільнити вагони.

Габр вийшов на майданчик відкритої станції – і зіщулився від пориву холодного вологого вітру.

Тут не було пішохідних доріжок, і Габр, тримаючись за поручні, став обережно спускатися вниз по сходах. Нарешті він відчув під ногами хрусткий пісок. Довго йшов, орієнтуючись тільки на далекий шум, тут не було і акустичних маяків. У цих місцях знаходилася зона Y, де можна було пересуватися, покладаючись тільки на власні органи чуття. Лише окремі диваки їздили в ці зони, щоби насолодитися відчуттям своєї

незалежності від техніки. Габр знав, що Державне Об’єднання не забороняло таких поїздок, воно вважало себе демократичним утворенням. Але він також знав, що люди чомусь не дуже поспішали сюди.

Він відчув, що втомився, коли дійшов до шуму. Тепер його вуха були заповнені нерівномірним і потужним гулом.

Із "Підручника з водометрії для коледжів шостого розряду"

Упорядник – Академія природничих дисциплін Державного Об’єднання

Море. Наявність у близькому просторі специфічного шуму, що іноді переривається різкими звуками. Для моря характерний тиск повітря на барабанні перетинки людини. Вологість (див. вище), наявна в повітрі, – наслідок належності моря до водних явищ природи. При подальшому переміщенні близького простору вода може входити в нього безпосередньо. Море за рівнем небезпеки для життя людини відповідає третьому ступеню за шкалою Бамра, за цим критерієм море можна співвіднести з пожежею та обвалом. Орієнтація людини біля моря порушується.

Море (II)

Габр дійшов до води і зупинився, його ступні вже були мокрі. Він постояв так кілька секунд, а потім рушив по вологому піску боком до вітру. Близький простір у таких місцях слабшав, усе поступово зміщувалося в душі людини. Габр пам’ятав це враження дитинства, коли батьки привезли його до моря, він ішов уздовж шуму і зовсім нічого не відчував – ні батьків поруч, ні себе. Це був дивний стан. І він випадково тоді наткнувся на когось, хто простував назустріч, – у мегаполісі такого з ним ніколи не траплялося. Вони обидва впали у воду, а батьки з жахом кричали, намацуючи його руками у воді, і потім швидко поїхали додому.

Габр ішов вздовж шуму, він не розумів моря. Йому завжди здавалося, що підручники з водометрії чогось не договорюють… Нібито море може виходити за межі близького простору… Але, з іншого боку, підручники і не брехали: море насправді було шумом і вологою в близькому просторі. Тільки от сам цей простір у Габра зникав, і про це підручники мовчали. Він, Габр, втрачав себе, – і тоді, в дитинстві, і потім, коли студентом приїжджав сюди. Про це "почуття втрати" всі мовчали, окрім хіба що психіатрів. В останньому класі коледжу він дізнався, що почуття "втрати себе" є почуттям втрати близької простору, а в прим-університеті, де два роки йому викладали психіатрію, дізнався, що це хворобливе почуття називається шизофренічним: людині починає здаватися, що її немає. Відповідно нібито зникає цілеспрямована особистість, людина стає не здатною до дії, до життя. Тож єдиною метою лікування може бути повернення людині її близького простору.

Зараз, однак, Габр ні про що не думав. Він ішов та ішов, то заходячи по кісточки у воду, то виходячи з неї, нібито в цьому безцільному русі вздовж шуму був якийсь сенс.

Раптом він різко зупинився і, подумавши про щось, зірвав прокладки з обох очей. Якийсь час він стояв, не наважуючись підняти повіки, глибоко дихаючи. Силкувався перебороти жах, який охопив його в передчутті того, що з ним зараз буде. Раніше він не знав, що таке невідомість. У близькому просторі все завжди було відомим: про це піклувалося Державне Об’єднання. Близький простір був начинений технікою, покликаною "орієнтувати". У близькому просторі були тільки звук і дотик, і невідоме завжди було ними – звуком або поверхнею, яка відчувалася на відстані. Від світу не виходила небезпека. Коли щось траплялося з людиною, вона просто не встигала збагнути чи злякатися.

Але тепер Габр відчував справжній жах, бо він знав: те, що йому зараз може відкритися – воно ні на що не схоже. Навіть більше того: можливо, він раптом злякався, що помиляється і насправді нічого немає – нічого немає перед ним… Уперше з подивом він виявив у собі почуття, яке спопеляло його зсередини, – сприймати далекий простір, жити в

ньому. Стоячи обличчям до вітру, він молився, щоб далекий простір – навіть найжахливіший, найпотворніший – був. Галюцинація це чи що, але хай він буде. Нехай він буде!

Інакше, йому здавалося, він помре.

Він підняв повіки.

У першу мить він мало не впав, його хитнуло, і він знову опустив повіки. Але відразу незрозуміла спопеляюча туга за побаченим змусила його знову розплющити очі й дивитися, дивитися.

Що це? Що це? Що це?

Габр стояв по кісточки у воді. З усіх боків на неосяжній широчіні блакитного простору до нього мчали веселі вали. Вражаюча велика червона куля схилялася до горизонту.

Габр не чув, як незрозумілі, незнані йому раніше звуки виривалися з його рота й тонули в гулові стихії. Якщо б він не кричав, його серце розірвалося б, почуття, що ніколи не переживалися ним раніше, задушили б його зсередини.

Якісь прекрасні білі істоти носилися над ним, вигукуючи пронизливі звуки.

Лягали до ніг приборкані вали.

Що це?

Габр лежав ногами у воді. Він нічого більше не сприймав.

Через якийсь час хвиля обережно накрила його, і Габр отямився.

Він сів і роззирнувся: так само кричала про безумство безкінечна сяюча широчінь. Так само вигукували пронизливі звуки білі істоти, що носилися в повітрі. Що це? Що це?

Ліоз (I)

Ліоз готувала їсти, коли він увійшов до неї в квартиру. Брала з полиці банки, читала пальцями назви і потім відсипала те, що було в банках, в киплячу воду.

– Хто там? – запитала вона, відчувши чиюсь присутність в її близькому просторі.

– Це я, – промовив Габр.

– Габр! Де ти був? – вона вимкнула плиту і безпомилково кинулася в бік Габра. – Щось сталося?

– Так, – сказав Габр, притискаючи її до грудей. – Сталося дещо дуже важливе…

– Що?

* * *

Вони сиділи на м’якому дивані, і Ліоз говорила йому, схлипуючи:

– Хай тобі накладуть пломби, чуєш? Тебе вилікують, чуєш? Я прошу тебе. Все було так добре. Мені страшно, коли ти розповідаєш про це, я сама божеволію. Це страшно, Габр. Далекий простір – це просто безумство. Це божевілля. Коли ти розповідаєш, усе розвалюється.

– Ліо, я не знаю. Я не можу. Мені здається, якщо я буду слухатися в усьому Міністерства, я щось зраджу. Я боюся щось втратити, назавжди.

– Що втратити? Галюцинації?! – Ліоз вийшла з себе, її нерви були напружені до краю.

– Ти не розумієш, – покрутив головою Габр. – Ти просто не розумієш.

– Ти хочеш зруйнувати наше життя, так? Наше майбутнє? Габр, вернися! Що з тобою? Я не впізнаю тебе.

– Я сам себе не впізнаю.

Він вийшов від Ліоз із важкою душею. Навіщо він взагалі ходив до неї? Що міг зрозуміти слабкий жіночий розум, слабкі жіночі нерви? Він звалив на її плечі те, що йому самому не під силу. До того ж вона не знає, про що він говорить: страх, який у ній пробуджується, не врівноважується далеким простором, вона просто боїться і все. Білі істоти, що літають над головою і щось кричать, а там, скрізь, біжать вали, до нього, нескінченно, під величезним чимось угорі, і немає цьому кінця, – нічого того Ліоз не знає. І в нього немає слів, щоби назвати чудо.

Габр довго ходив вулицями, але ходьба мало заспокоїла його. Удома він зробив собі міцний оргнапій і вирішив прийняти ванну. Коли пролунав дзвінок радіофона, він подумав, що дзвонить Ліоз.

– Вас турбують із Міністерства контролю, – сказав йому ввічливий голос. – Ми просто подумали, що ви забули сьогодні прийти на прийом. Сповіщаємо, що пломби доставлені, чекаємо на вас завтра в той самий час. До побачення.

Габр якийсь час стояв, слухаючи дзижчання відбою. Потім кинувся до дорожнього пакета, де були необхідні для поїздок речі. Схопивши його, Габр вибіг на вулицю.

Із "Підручника з психіатрії для закритих установ"

Упорядник – спецвідділ Інституту психофізики мозку Академії медичних дисциплін Державного Об’єднання

Далекий простір. Рідкісний, але сильний психоз, ще Психоз далекого простору (далі – ПДП). Божевілля в його власному значенні.

Клінічна картина. Психоз викликає яскраві галюцинації, що супроводжуються почуттям смертельної туги, незадоволення. Хворий не знаходить собі місця, все його життя втрачає сенс. Один із найяскравіших симптомів – непереборне бажання хворого кудись бігти, "подалі". Хворий галюцинує неіснуючий далекий простір, який "кличе його за собою".

Результатом хворобливих відчуттів є органічне порушення роботи мозкових клітин у четвертому секторі лобових ділянок, а також у дельтаподібній частині гіпоталамуса.

На рівні психогенезу клінічна картина виглядає як руйнування близького простору, в результаті чого слабшає, а у важких випадках навіть зовсім зникає "інтим-я". Хворий втрачає соціальну орієнтацію і починає цілком співвідносити себе з далеким простором.

З погляду емоційної конституції хвороба є надзвичайно сильною аномальною емоцією, яка переживається безпосередньо в стані марення. Про її характер ми можемо судити з таких зовнішніх ознак: більш часте дихання, підвищені тиск і тонус, мимовільні рухи кінцівок (особливо якщо хворий закріплений у бокс-камері), підняті повіки очей. Часто хворий кричить, не в змозі пережити галюцинаційні картини.

Важливою особливістю ПДП є мнемонія. Побачені раз галюцинаційні картини не зникають безслідно після одужання, а продовжують залишатися джерелом важкого неврозу на все життя. Тому хворі на

психоз у разі успішного лікування вважаються лише умовно здоровими і перебувають пожиттєво на обліку в диспансері Міністерства контролю.

Соціальний прогноз хвороби несприятливий. Хвороба, вилучаючи (хоч і тимчасово) "інтим-я", тим самим руйнує соціальні зв’язки з громадськими структурами. Хворий стає погано керованим, а у важких випадках – некерованим. На одній зі стадій, як правило, з’являється манія величі: свої галюцинаційні бачення хворий починає видавати за реальність, яка відкрилася йому завдяки наявності нібито особливих органів чуття. Марення входить у стадію, загрозливу для суспільства. Наслідком небезпечної діяльності хворого може бути розповсюдження сумнівів у повноцінності нормальних громадян. У стані марення психіка такої людини сягає критичного ступеня напруги (хоча когнітивні функції зберігаються): у цій ситуації окремі громадяни, які піддаються навіюванню, легко потрапляють під вплив хворого. Транспсихоз розвивається в напрямку "туги за нездійсненним": хворий переконує жертву в наявності "інших реальностей", які їй невідомі, чим і невротизує останню. Історії медицини відомі випадки масового транспсихозу, викликаного одним або декількома хворими.

Так, у 346 році двадцятого сектора 12-го числення кілька десятків нервово слабких громадян, чию уяву порушив хворий, покінчили з собою в результаті спровокованого "відчаю". Відомі також "секти ясновидців", як вони себе називали, що виникали в 1-му, а потім у 6-му і 8-му численнях. В останні дев’ять числень масової появи хворих на ПДП не спостерігалося.

Лікування. На ранніх стадіях психоз лікується потрійною дозою біцефрасола за схемою Рінка. Обов’язкове пломбування очних впадин на весь термін лікування. Після трьох місяців переходять до шокових доз. Прогноз сприятливий. Якщо хворим можна керувати, то лікування може бути амбулаторним.

У випадку, якщо шокові дози не призводять у кінці шостого місяця до зникнення галюцинацій, рекомендується госпіталізація з подальшим хірургічним блокуванням таламусів за методом Кова.

Примусова госпіталізація проводиться спецвідділом Міністерства контролю після визначення ступеня суспільного ризику.

Скрипаль

Двері кав’ярні були відчинені, і Габр зайшов досередини, замовив дві склянки оргнапою. За столиками було багато людей, їхні голоси долинали з усіх боків, зливаючись у суцільний гул. Навпроти сидів чоловік і курив.

Тут, у випадковій кав’ярні, Габр почувався краще, ніж удома. Він почав прислухатися до голосів. Обговорювали все на світі: справи контори, проблеми сім’ї, останню постанову Вищої Державної Наради… Звичайне життя, яким жили всі. Грав скрипаль, музика його губилася в шумному накуреному повітрі.

Габр вийняв записну книжку і пробіг по ній пальцями: ось адреси, які йому дав незнайомець.

Пролетів гвинтоплан дільничного спостереження, заглушивши гвинтами всі інші звуки. І знову в тиші Габр почув скрипку – дуже незвичайна і ніби знайома мелодія. Вона будила в ньому нещодавно пережиті почуття.

Габр підвівся і пішов на звук інструмента між столиками, потім через танцювальний майданчик, петляючи між парами.

– Перепрошую, – гукнув він, відчувши, що скрипаль поруч, за два кроки. – Перепрошую, чи можу я з вами поговорити?

– Хлопці! – крикнув скрипаль, припиняючи гру. – Продовжуйте!

І скрипка поступилася місцем електротрубі, яка негайно почала гнати звичайний шалений темп. Зірвався тупіт ніг, розляглося вищання, і Габр здогадався, що танцюють "запальничку" – танець, який став модним останнім часом.

– Я вас слухаю.

Поруч із ним, сівши на край сцени, перебував літній чоловік. Габр наблизився до його вуха, намагаючись перекричати шум.

– Що ви грали?!

– Відійдемо далі! – сказав скрипаль. – Тут погано чути!

Вони відійшли в куток, за перегородку для музикантів.

– Це стара музика, – промовив скрипаль, щойно вони опинилися удвох. – А чому це вас цікавить?

– Я вперше чую такі звуки, – зізнався Габр, сідаючи поруч. – Вони будять щось у душі.

– Так, – зітхнув скрипаль. – Цій музиці багато тисяч років. Незрозуміло, хто міг писати таку музику. Вона нелюдська.

– А звідки вона у вас?

– Мене навчив мій учитель, а того – його вчитель. У нотному сховищі ви її не знайдете.

– Чому? Вона заборонена?

– Я не чув, щоби вона заборонялася, – сказав скрипаль. – Як взагалі можна заборонити музику? Є речі страшніші – вона просто не потрібна.

– Не потрібна? – здивувався Габр.

– Люди не розуміють її. Я граю тут іноді, поки електронщики відпочивають. Для самого себе, дуже рідко.

– Ця музика кудись кличе, – голосно сказав Габр. – Вона розриває серце.

– Звідки у вас такі слова? – здивувся і собі скрипаль.

– Не знаю. Я просто кажу те, що відчуваю. Коли я слухав її, мені здалося… Я не знаю, як це назвати. Подібне я пережив, коли…

– Що ж ви замовкли?

Тоді Габр запитав:

– Ви чули щось про "далекий простір"?

– Ні, – зізнався скрипаль. – Я так давно вчився, все призабув. "Далекий простір"? Ні, не пам’ятаю…

– А що дає вам ця музика? – запитав, затамувавши подих, Габр.

– Багато чого. Без неї я б не зміг жити.

Вони помовчали.

– Скажіть, – Габр наблизився до скрипаля, – що б ви робили, якби вас змусили відмовитися від неї?

– Від музики? – здивувався скрипаль. – Як від неї можна відмовитися? Навіть якщо затулити вуха, вона все одно буде звучати всередині.

– Річ у тому, що… – мовив Габр і затнувся.

– Так, так. Я слухаю…

– Ні, вибачте, – він підвівся. – Дякую вам. Я піду, мабуть.

І він, знайшовши суху долоню з довгими пальцями, потиснув її.

Сівши за свій столик, Габр якийсь час приходив до тями. Він хотів розповісти музикантові про себе, але що? Що він міг сказати? Що в нього якісь видіння? Що його хочуть лікувати від психозу? Що могла зрозуміти стара людина, почувши дивні речі про якісь видіння? Що могла порадити? Тільки злякалася б…

Мелодія своєю протяжністю будила неясні бажання. Вона була написана "не людиною" – так, здається, висловився скрипаль про її автора. "Незнайомі почуття". Але не йому, Габрові, незнайомі: він пережив їх, коли над його головою носилися білі крикливі істоти.

Сусід навпроти курив мовчки, заповнюючи близький простір Габра.

А чи було насправді все це – білі істоти, сяюча безмежна широчінь із рядами валів, що летіли до ніг? Чи справді його очі – вікно в інший світ? Невже ця кав’ярня – зовсім інше, ніж здається зараз йому та й кожному, хто перебуває тут? Невже насправді – все інше, весь світ?

Габр підніс руку до лівого, потім до правого ока. Йому хотілося ще раз переконатися у правді.

Прокладки лежали тепер у його долоні.

Дивно, але він не знепритомнів, і навіть страх був не такий сильний, як раніше: він побачив те, що якимсь чином очікував.

Темна штучна печера з голими залізобетонними стінами. У ній за потворними столиками, згорбившись, сиділи вже знайомі страхітливі істоти в ганчір'ї, напівголі, курили; опустивши голови донизу, смоктали через трубочку оргнапій. Частина їх смикалася в кутку. Щось проникало крізь відчинені двері – і, не доходячи, гасло в кутах. Істоти, схожі на тіні, сиділи і рухалися, ледь видні.

Габр підвівся – близького простору не було. Не було жодної потреби в нього вслухатися. Він ішов, обходячи столики й істот. Не вслухаючись. Не вслухаючись у довколишнє. Він відчув себе зовсім іншим.

Легко і швидко дістався виходу, він зупинився: людина, що сиділа за його столиком, повільно пробиралася за ним слідом. Не дійшовши кілька метрів, вона зупинилася, стискаючи в руці пошуковий індикатор. Людина на щось чекала. Чекала, не хотіла входити в близький простір Габра. Навіщо вона йшла до нього? Навіщо зупинилася? Хто вона?

Вулиця – голий залізобетон – гула й здригалася від магніт-блоків, що проносилися на сусідніх рівнях, під ногами і над головою. Зліва, крізь штанги кріпильних конструкцій, проглядало щось, від чого у Габра забилося серце. Воно було схоже на те, що висіло над нескінченною широчінню летючих пінистих валів. У грудях знову народжувалися звуки – судомні, заливисті, вони рвалися назовні, їх не можна було зупинити.

Бляклі істоти пропливали повз нього, зупинялися і прислухалися, не розуміючи природи нестримного ґелґоту.

З верхнього рівня, струшені магніт-блоками, відпадали частинки бетонного покриття.

Зяяли отворами залізні опори.

Зі "Словника архаїзмів"

Упорядник – Інститут лексикології Академії археографії Державного Об’єднання

"СМІХ – судячи з матеріалів стародавніх книг, судомні спонтанні звуки, що супроводжуються стисканням грудної клітки і різким витисканням повітря через гортань, в результаті чого і народжується звук, схожий на булькання (див. Словник сучасної мови).

Вважається рудиментом, залишком тваринного походження. У наш час зустрічається при маревних станах хворих на деякі види психозу, що супроводжуються послабленням особистісного самозосередження і проривом інстинктивних початків. Див. РАДІСТЬ".

"РАДІСТЬ – специфічний стан нервової системи тварини, що характеризується руховою активністю. У людини зустрічається в старості і при психічних хворобах. Засвідчує наявність слабоумства. У психіатрії – піковий емоційний стан при галюцинаційному маренні. Споріднене – ЕЙФОРІЯ".

Із щоденника Габра

2139 день 17-го числення. Я все більше переконуюся: те, що зі мною сталося, – якась таємниця. Я потрапив у якусь таємницю, і моє потрясіння – від того, що я не можу її розгадати. Я не можу не вірити собі. Жах, який був спочатку, поступово минає, мені дедалі цікавіше. Я починаю звикати. Навіщо я пішов до Міністерства, навіщо поспішив? Я люблю ці нові почуття, я почуваю себе іншим. Я неначе прокинувся. І я не хочу знову заснути. Але я не знаю, як мені жити з усім тим, що відкрилося. Мені все більше хочеться орієнтуватися за допомогою очей – це зручніше, простіше, це не порівняти з почуттям близького простору. Але хто я тоді? У цьому мегаполісі. У цьому Державному Об’єднанні. Де тоді моє місце? Я не бачу його.

Із листа Ліоз

Габре! Благаю тебе! Давай іще раз зустрінемося. Ти мене дуже налякав, що з тобою? Адже у нас усе було добре, ми хотіли почати спільне життя. Звідки ця хвороба? Я боюся за твій розум. Прошу тебе, приймай регулярно біцефрасол, все минеться, ось побачиш. Ми ще будемо щасливі. Я так цього хочу. Подзвони мені, я тебе не можу застати.

Священик

Сто п’ята вулиця, дев’ятий рівень. Минуло сім годин: Габр перебував у квадраті 9-Х. Квадрат 9-Х розміщувався на тому самому місці, де і квадрат 8-Х, і квадрат 4-Б, де і його власний квадрат 23-К-4. Усі перебували там само: сім годин їзди на експресі пневмопоїзда означали лише те, що в близький простір почнуть входити інші люди, інші об’єкти. Тільки це, бо ніхто нікуди не переміщувався. Всі залишалися на тому ж місці. Руху в просторі не існувало.

Габр знайшов дзвінок для ноги біля порога, натиснув педаль. Хтось підійшов до дверей.

– Я від Окса Нюрпа.

– Заходьте.

Вони сиділи біля каміна, господар брав щипцями поліно і підкладав у вогонь.

– Це старий обряд, – говорив господар, – зараз кругом інфратехніка, але моя віра вимагає древньої простоти. Сьогодні в усьому Державному Об’єднанні ви знайдете не більше десяти камінів. Нас вважають диваками. Я сам його побудував – ось цими руками, за кресленнями. Ви приїхали подивитися на дивака?

– Окс розповів мені про вас, – відповів Габр. – Бачите, у мене складна життєва ситуація. Окс сказав, що ви…

– А ви віруючий? – перебив його хазяїн.

– Я не розумію.

– Ви чули про Бога?

– Ні, – відповів Габр.

– Доторкніться до стін, – сказав, трохи помовчавши, господар.

Габр підвівся і підійшов до стіни – вона була дивно м’якою.

– Вона оббита спеціальним матеріалом, – пояснив господар. – Це не залізобетон. Підлога, стеля – все оббито. Чуєте, як тихо? Сюди майже не проникає гул. Так жили колись. Я взагалі-то живу не тут.

– А де?

– Там. Я живу в минулих часах і в Богові. Вам це дивно чути.

– Ви сказали, що живете не тут?

Господар заворушився, поправив щипцями вогонь.

– Це довго пояснювати. Бог, молодий чоловіче, він… він пов’язаний із нескінченністю. Бог – це нескінченність. Він далеко. Так, усе це складно, молодий чоловіче.

– Але ж далекого простору немає, – затамувавши подих, вимовив Габр.

– Він є, – тихо відповів співрозмовник. – Якщо Окс послав вас до мене, значить, ви вже стикнулися з ним. Вам нема чого прикидатися.

Габр почервонів.

– Давайте щиро, – мовив господар. – Якщо ви побачили далекий простір, то так і скажіть.

– "Побачив"?

– Так Окс говорить. Звуки чують, а далекий простір бачать. Дивне слово, правда? Ви його не знайдете в жодному словнику. Хіба що в незрозумілій ідіомі "ви-бачити", коли хочете комусь "ви-бачити". Я думаю, Окс сам його придумав. Він себе називаючи "зрячим", від слова "зір".

– "Зір"?

– О, так. Це здатність сприймати далечінь. Хоча він давно вже не сприймає далекого простору. Він теж дивак.

– А ви? Ви сприймаєте?

– Я? – господар зітхнув. – Я просто думаю, що він є. Його не може не бути. Але я не знаю, що це таке. Окс, думаю, теж не знає, його взагалі-то неможливо сприйняти. Він є, але його немає.

– Як це? – запитав Габр.

– Він є як ідея, розумієте? Якщо є Бог, значить, є нескінченність, значить, є далекий простір. Якщо немає далекого простору – значить, немає протяжності, немає нескінченності, немає Бога. Бог всемогутній, і він не може жити тут, у тісній клітці. Він не може душитися в мегаполісі.

Якщо немає "далеко", то немає і Бога, розумієте? Хто відчуває "далеко", той відчуває Бога.

– І ви відчуваєте?

– Так, – відповів господар. – Я це відчуваю. Хоча я не знаю, що це таке.

– А якщо… – Габр перевів подих. – Якщо я вам скажу, що я знаю, що це?

– Відчуваю руку Окса, – всміхнувся господар. – "Інша реальність", ви "бачите іншу реальність", всі глухі, а ви один чуєте… Так?

– Я був біля моря, – мовив Габр. – Я бачив нескінченність.

– Як ви сказали? – перебив його господар. – "Бачили нескінченність"? Мило, мило.

– Ви не вірите?

– Молодий чоловіче! Я прожив стільки, скільки й Окс. Якщо не більше. "Бачити", як каже Окс, тобто безпосередньо сприймати нескінченність, ніхто не може. Це рівнозначно "бачити Бога", мати прямий контакт із Богом. Такого щастя людині пізнати не судилося. І великий гріх бере на душу той, хто каже, що бачив далеке. Ми можемо лише умоглядно уявляти собі те, що нам недоступно.

– Чому ви настільки впевнені?

– Я не впевнений, я це знаю. Так написано в наших святих книгах. Бог прихований від людини. Він за гранню сприйняття.

Габр нічого не відповів.

– Ви б хотіли приєднатися до нас? – запитав, помовчавши, господар.

– Не знаю, – відповів Габр. – Я ніколи раніше не чув про вас.

– Нас небагато. Ми живемо ніби у підпіллі у своєму вузькому маленькому світі, тому нас ніби і немає.

– Хто це "ви"?

– Ідея Бога дійшла до нас через тисячоліття. З вуст в уста. Сучасні люди не знають таких слів: "релігія", "церква", "Бог", а слово "віра" вживають у зовсім іншому, вузькому значенні. Так, молодий чоловіче, весь устрій Державного Об’єднання стоїть на ідеї близького простору. Ми ходимо, зосереджені на своїх вухах, на просторі радіусом у кілька метрів. Нам тут затишно, добре – згідний. "Далекого" не існує, про те, що це фікція, ми дізнаємося ще в дитинстві. І більше про нього не думаємо. І це визначає всі наші почуття. Ну а що, як він існує? Тоді наш мегаполіс, все наше Державне Об’єднання – лише клаптик тверді. А раптом ця твердь летить разом із нами? У порожньому просторі?

– Як? – не зрозумів Габр.

– Приходьте до нас – і ви багато про що дізнаєтеся. Ми тут не тільки віримо, ми ще й міркуємо, філософствуючи. Ви що, думаєте, Державне Об’єднання зі зла не допускає і думки про "далеке"? Усе не так просто. Система цілком стоїть на "близькому просторі", все валиться з появою "далекого". Вся налагоджена система існування, з усією її технікою, а це не жарти, юначе. У цій системі можуть жити тільки такі люди, з такими поняттями, які в ній живуть. Інакше…

Вогонь у каміні майже згас, але господар сидів не рухаючись. Габр перестав відчувати потік тепла.

– Боюся, – сказав Габр, – мені буде задушливо у вас.

– Вас не захоплює думка? Ми навчимо вас думати. Ось, скажімо, ви знаєте, що з "далекого" випливає не тільки поняття "Бог", але й "свобода"? Це старе забуте поняття, в одному давньому підручнику з філософії…

– Але ж ви… – перебив його Габр. – Ви постійно сидите тут, у цій кімнаті, зачинившись…

– Далеке пізнається розумом, – трохи образився господар. – Треба піднятися до ідеї Бога, і це дасть віру. І зовсім не обов‘язково, молодий чоловіче, виходити зі своєї кімнати, щоби пізнати "далеке".

Каркаси

Повертатися Габр вирішив гвинтопланом, чомусь не хотілося залазити в пневмопоїзд. З якогось часу його не покидало відчуття, що, сідаючи в пневмопоїзд, він залазить у страшну закриту трубу. Неначе він заживо хоронив себе.

Він ішов бічною алеєю естакади в напрямку акустичного маяка аеростанції. Було досить прохолодно, накрапав дрібний дощ, вітер продував поверхи кріпильних конструкцій наскрізь. Магніт-блоки летіли на всі боки на різних рівнях і своїм гуркотом заважали зосередитися. Габр ступив на контрольну доріжку і, не звертаючи уваги на застережливий пучок дельта-випромінювання, підійшов впритул до поруччя. Отже, що є цей мегаполіс? Що є твердиня, на якій він живе?

Людина, що приймала його щойно у себе, була розумною, розумнішою за нього. Однак… Ця людина багато розуміла, але тільки розуміла, проникаючи розумом за межі своєї келії. Проте вона не знала. Була відрізана від істини. У неї не було видінь, вона говорила про те, чого не знала.

Як ніколи спокійно Габр звільнив обидві очниці від прокладок. Йому хотілося ще раз зустрітися з далеким простором. Тепер він, цей простір, був дещо іншим: мало істот, що снують туди-сюди, самі лише темні і страшні штанги кріплень – сотні, тисячі штанг різної товщини. Вони йшли вдалину, вертикальні, ховаючись одна за одною. Габр взявся за поручні і, не звертаючи уваги на часті сплески дельта-випромінювання, перехилився через них. Рівні, за якими неслися магніт-блоки, подекуди перетиналися потворними трубами пневмоекспресів, зменшувалися в міру їх множення. Їм не було кінця-краю. Габр спробував порахувати, орієнтуючись на перехрестя, але не зміг. Голова закрутилася, і він сповз на слизьке залізо. І без того мокрий лоб його вкрився холодним потом. Безсило піднявши голову, він побачив ту саму картину високо над собою: незрозуміло перетинаючись, над ним висіли естакади, над якими, своєю чергою, теж нависали якісь сталеві магістралі, а можливо, і цілі вулиці.

Але все це завдяки каркасному простору проглядалося далеко. Що це? Про це, про те, де вони живуть, ніхто не знав. Ніхто не замислювався, зачинившись у своїй квартирці, знаючи тільки маршрут на роботу і назад, на свою вулицю. Правда була жахливою, а незнання – блаженством. Тоді навіщо знати правду і кому вона потрібна? Він сам не знав, що з нею робити.

Габр зійшов із контрольної смуги і, користуючись лише очима, дивуючись самому собі, пішов до будинку, над яким злітали, пронизливо свистячи гвинтами, якісь круглі незрозумілі предмети.

Після дзвінка з Міністерства контролю він не наважувався повертатися додому. Але куди подітися і що робити, він так і не знав. Вже сидячи у гвинтоплані, згадав про Ліоз і, підсунувшись до пульта орієнтації, набрав інший маршрут. Гвинтоплан злегка смикнуло, і Габр завалився на лівий бік. Автопілот чітко виконав вказівку. Тепер можна було на якийсь час відключитися.

Мірно гудів мотор. Габр думав про незнайомця.

Із розмови з незнайомцем (Закінчення)

– Чорт забирай, – він притягнув його впритул до свого вуха. – Те, що я бачив, що бачиш ти – це не маячня. Ти повинен зрозуміти це, хлопче, чуєш? Тобі відкрилася правда.

– Але як же всі? – вхопившись за рукав незнайомця, запитав Габр: сильний вітер дув йому в обличчя. – Чому я один?

– Чорт візьми! – вилаявся той. – Тобі випало щастя, а ти думаєш про баранів? Ти не підеш більше до Міністерства, зрозумів? Слухай мене уважно: весь світ, у якому ми живемо, – це світ сліпих, зрозумів?

– Що таке "сліпі"?

– Незрячі. Ти бачиш, а вони – ні. Ти – бог, зрозумів? А вони всі – барани. І не смій себе вважати неповноцінним! Багато числень тому весь світ був осліплений, щоб люди перетворилися на баранів і ними можна було керувати.

– Ви говорите дивні речі! – силкуючись перекричати гуркіт поїзда, що пролітав над головою, закричав Габр. – Цього не може бути! Хто це міг зробити?

– Ті, хто керує сьогодні Державним Об’єднанням. Поступово, за багато тисячоліть, вони витравили думку про далекий простір і знищили всі сліди зору.

– Зору? – перепитав Габр, ховаючись від вітру в комір незнайомця. – Я не розумію ваших слів.

– Ти бачиш – це головне. Тобі не потрібно розуміти.

– Чому тут такий вітер?

– Це трьохсота вулиця, тут недалеко кінець мегаполіса. Тут рідко хто буває, ніхто нас не може підслухати.

– Мені страшно.

– Тримайся за мене міцніше, а то здує. Ти потрібен нам, зрозумів?

– Кому? – запитав Габр.

– Нам. Нас небагато. Ми живемо в квадраті 4-Б. Ми всі колись бачили, а потім були знову осліплені. Чорт забирай, нам потрібний зрячий. Ми живемо гірше собак, у бункерах аварійного рівня, разом із різною наволоччю.

– Навіщо я вам?

– Ти повинен пробратися до Центрального Електронного Управління і зробити те, що ми тобі скажемо.

– Але навіщо?

– Нам нема чого втрачати, і тобі теж. Зрозумій, хлопче, тебе чекає квадрат 4-Б. Звідти не ходять поїзди.

– А як же ви? – запитав Габр.

– Я тут завдяки друзям. Ми вже багато років шукаємо зрячого. Наші люди є в багатьох місцях. Ти думаєш, ми можемо жити серед баранів, навіть якщо ми тепер такі ж безпорадні, як і вони? Ми бачили небо, я, хлопче, бачив море! Але мій мозок, чорт забирай, був начинений

локшиною: я не вірив своїм очам. Я віддав себе в руки покидькам, які тільки цього й чекали.

– Ви хочете помститися? – здогадався Габр.

– О, так, – прошепотів йому на вухо незнайомець. – Світ сліпих зникне. Перш ніж я помру – цей світ зникне. Назавжди. Залишаться тільки море, тільки небеса. Я не можу померти, знаючи, що на землі залишається цей жах.

– Що таке "небеса"?

– А що таке Бог, свобода, краса? Поїдь до моря, відкрий свої очі, і ти побачиш все це. Спочатку ти зупиниш цей світ, а потім іди, живи разом із простором. Ти – найщасливіший з-поміж людей, ти вже бог. Молодий бог. А я… – він замовк. – Я і всі ми – ми кроти. Ми черв’яки землі. Назавжди.

Габр відчув, як на тильну сторону його долоні впала гаряча крапля.

– Ти теж скоро зможеш плакати, хлопче, – сказав, утираючись, незнайомець. – Разом зі світлом, із далеким простором у тебе вступить Бог, який навчить тебе глибоким почуттям. Ти зрозумієш, що таке краса, що таке свобода. Але зараз слухай, – незнайомець знову притягнув його близько до себе. – Ти проберешся до центрального пульту і замініш там один блок.

– Ви хочете підірвати Державу?

– Підірвати Державу? – засміявся незнайомець. – Ти думаєш, хтось здатний підірвати мільйони тонн залізобетонних конструкцій, мільярди сталевих опор? Ні, хлопче, досить квадрат 4-Б поміняти місцями з квадратом 4-А. Існує тільки близький простір, ха-ха! Ну й існуй зі своїм близьким простором невідомо де.

– Я вас не розумію.

– Ми переплутаємо їм карти, зрозумів? Акустичні орієнтатори зійдуть з розуму, ніхто нікого не знайде, ніхто не буде знати, де він. Це до біса просто, з баранами, ти навіть не уявляєш.

– Але люди… вони ж не винні, – сказав Габр. – Їхнє життя…

– Ось вони, ці самі люди, завтра скрутять тобі руки і виріжуть тобі до біса таламуси у твоєму зацвілому мозку. І кинуть тебе здихати в квадрат 4-Б. А? Тоді ти інше заспіваєш. Чи ти думаєш, що зможеш втекти від Міністерства контролю? До моря, "далеко-далеко"? Помиляєшся, хлопче. Вони хоч сліпі, як кроти, але їхні локатори промацують усе, і там, куди ти втечеш, вони намацають тебе і висмикнуть із твоєї свободи. Ні, хлопче, у тебе єдиний шлях – це допомогти нам. Тим самим ти допоможеш собі. Якщо тут ці мільйони баранів завмруть на місці, не знаючи, куди йти, що робити, боячись ступити крок, щоб не звалитися в прірву, – ось тоді ти йди собі і не озирайся. Вважай, що цього жаху не було в твоєму житті.

– Але чим завинили діти? – тихо спитав Габр. – І ті люди, які могли бути в майбутньому?

– Ти хочеш, щоби сліпці плодилися далі? У цьому світі вбито все святе, навколо світло і далечінь, а тут вічна темрява і "близький простір". Світ, де знущаються над свободою, – чужий природі. Він не повинен існувати.

– Мені треба подумати, – сказав Габр.

– Думай, хлопче, і швидше. Поки ти ще бог.

* * *

Ліоз слухала тілограму, коли Габр увійшов до її кімнати. Він зрозумів це зі звуків, які вона видавала: пластини, прикріплені до її спини і грудей, під музику електротруб розповідали їй чергову історію, і Ліоз весело підспівувала.

– Ліо, це я, – сказав Габр, закриваючи за собою двері. – Я отримав твого листа.

– О, Габре, – відповіла вона дещо награно; було чути, як вона зняла пластини. – Я чекала тебе. Ти був у Міністерстві?

– Я не піду туди, – сказав Габр. – Це не галюцинація, Ліо. Я все більше в цьому переконуюся. Я в жахливо складній ситуації: я повинен на щось зважитися, але не можу. Я один, зовсім один.

– Ти віриш своїм видінням? – Вона підійшла до нього ближче.

– Це не видіння. Якби ти знала, що це, – він зітхнув.

– Я напою тебе оргнапоєм.

– Добре.

Він пройшов на кухню, намацав у звичному місці стілець.

– Я сам шкодую за тим життям, яке в мене було. Яке було у нас з тобою. Все було так просто.

Йому хотілося перед кимось постати слабким, хотілося через когось пошкодувати, зрозуміти себе.

– Думаєш, я не зітхаю за тим затишком, який у нас був? Я ходив на роботу, заходив до тебе. Ми про щось говорили, мріяли. Ми звикли до

свого маленького простору, ми не хотіли багато. Так, нехай ми жили як барани, не знаючи, де ми живемо, хто створив нам наше середовище, хто розставив на кожному кроці орієнтатори. Але нам на нашому клаптику було добре.

– Про яких баранів ти говориш? – вона подала йому чашку з оргнапоєм, від якого (він це відчув обличчям) піднімалася пара.

– Бачиш, – сказав Габр, – те життя, яким ми з тобою жили, – сліпе життя. Воно не враховує всієї правди. Тобто якби ти вийшла зараз на вулицю і прозріла, ти побачила б щось жахливе: наша вулиця висить у повітрі, опираючись на величезні каркасні труби, і весь світ навколо складається з брудних, нагромаджених одні на одних каркасів. Ніхто цього не бачить, бо немає зору. Усі вважають, що є тільки близький простір, у якому вони живуть.

– Ти якось дивно говориш, – сказала Ліоз. – Я зовсім нічого не розумію. Звідки ти набрався цих слів?

– Не знаю, як тобі все пояснити, – він відпив оргнапій, прислухався до заспокійливої хвилі всередині. – Якщо б я знав, що можна забути про все, повернутися в минуле і крапка. Але в минуле я вже не влізу – не влізу, Ліоз. Навіть якщо знову осліпну. Я опинюся в квадраті 4-Б. Далекий простір став моєю долею, моїм щастям і моїм горем. Розділити неможливо – ні, неможливо. Немає шляху назад.

Він покрутив головою.

– Я скучаю за тобою, – сказала Ліоз.

– Я знаю.

Вона сиділа навпроти, торкаючись своїми колінами його колін.

– Якщо б ти бачила далекий простір, – тихо сказав Габр. – Якщо б люди бачили, вони і дня не стали б жити в мегаполісах, їх охопив би жах. Жах правди. Вони б пішли до моря, в ліси… Я бачив таку величезну широчінь – і їй не було кінця, і щось неймовірне висіло над нею, будило… Я навіть не знаю… не знаю, як це назвати. І я подумав про тебе тієї секунди, ніби ця далечінь була ти – ти була цією далечінню. Я не знаю, як це називається.

– Ти так дивно говориш.

– Так, останнім часом я бачився з багатьма людьми, і в мені щось перевернулося. Я не можу дивитися на світ так, як раніше… І не можу тобі це передати.

– Так ти не підеш до Міністерства?

– Ні, Ліо, – покрутив головою Габр. – Мені душно тут, з кожним днем мені дедалі більше задушливо тут.

– Де?

– У мегаполісі, у цьому житті, яким усі живуть, яким я сам жив. Я зрозумів, що таке жити без орієнтаторів. Користуватися власними очима. Ідеш куди хочеш. Ні до чого не прислухаєшся, ти сам по собі, розумієш? Жодного близького простору – ти весь далеко.

– Габре, дорогий! – Вона стала біля нього на коліна, прихилила до себе його голову. – Тільки ти не лякайся. Я тебе дуже люблю і хочу, щоб ти повернувся до мене таким, яким я тебе знала. Ти мій "най-най". Найдорожчий. Це маячня, це лише марення.

– Звідки ти взяла це слово? – він спробував звільнитися від її рук. – Хто тобі це навіяв, що у мене маячня?

– Габре, хороший мій. Ти перевтомився, я знаю. Все буде добре, ось побачиш. Тільки не лякайся. Я буду ходити до тебе.

Габр смикнувся і підвівся: на відстані двох метрів від нього знаходилися ще якісь люди. Вони повільно наближалися. Відступивши крок назад, він швидко зірвав обидві прокладки.

У залізобетонному бункері, зі стелі якого звисали якісь дроти, за метр від нього на колінах біля стільця стояло кошлате створіння, а у дверях, освітлені зі спини, застигли фігури в ковпаках, в кожного в руці по приладу.

– Габре! – закричала, ніби сама собі, втупившись поглядом у підлогу, кошлата істота. – Вони допоможуть тобі, чуєш! Ти будеш здоровий, я знаю! Тобі треба лікуватися, Габре! Тебе вилікують, вони пообіцяли!

Фігури, виставивши вперед прилади з антенами й опустивши голови, наближалися до нього. Габр стрибнув на стіл. Той, хто йшов попереду, зупинився і довго шукав Габра, направляючи прилад у всі боки.

– Молодий чоловіче, – мовив він нарешті з-під свого ковпака, – будьте розсудливі. Ми насправді хочемо вам добра.

– Ви чудовиська! – закричав раптом, не витримавши, видаючи себе, Габр. – Ви не бачите себе. Ви всі сліпі, всі сліпі! Світ сліпців! Ненавиджу!

– Він у кутку, – скомандував передній. – Тільки в’язати обережно.

– Обережніше, обережніше, – заголосила Ліоз. – Він добрий, чуєте? Ви обіцяли мені.

– Заспокойтеся, – сказав передній. – Чого ви хвилюєтеся? Бувають марення і страшніші.

Двоє, ліворуч і праворуч, метнулися до Габра, виставивши вперед руки. Габр притиснувся до стіни – руки нишпорили в повітрі, намагаючись його знайти.

Коли його виносили, кошлата сіра істота бігла поруч, здавлено примовляючи:

– Я завтра прийду до тебе, чуєш? Все минеться в тебе, я вірю. Все буде гаразд, Габре. Вони тобі допоможуть. Мені сказали, що через півроку ти будеш такий, як був. Я так хочу, щоб ми були щасливі. Я буду думати про тебе, Габре!

Коли його підносили до чорного ящика екстреної допомоги, хтось у темному ковпаку вийшов із кабіни і один з носіїв доповів:

– Хворий госпіталізований. При взятті чинив опір.

– У бокс-камеру, – відповів чоловік у чорному. – Біцефрасол і заспокоювач Зобра.

Із "Програми партії зрячих"

"Ми, колишні зрячі, урочисто заявляємо: кожен із нас віддасть життя в боротьбі з гнобителями волі. Ми, що бачили істину, не можемо жити в суспільстві, заснованому на брехні. Кожен сліпий – наш ворог, бо він є шестірня системи, через яку система діє і в якій існує. Система існує в тих, хто її складає.

Поняття "невинності" не може застосовуватися до тих, хто творить зло, не відаючи про нього. Можна не бачити світла, але не можна самовпевнено стверджувати, що немає того, чого не бачиш.

Право на жорстокість подаровано нам тими, хто осліпив нас, які бачили світ; хто розтоптав істину, свідками якої є кожен із нас.

Хай живуть наші попередники! Далекий простір існує! Світ, який заперечує істину, мусить загинути!"

Диспансер (II)

– Ну, молодий чоловіче, як справи?

Габр насторожився. Він лежав, притиснутий чимось до кушетки, не в змозі поворухнутися.

– Я ваш лікар. І, якщо хочете, ваш друг.

Хтось підійшов, присів поруч.

– Я розумію ваше мовчання. Ви ображаєтесь. Ви тут всупереч вашій волі. Але повірте, ми керуємося найкращими намірами щодо вас.

– Що в мене на очах? – запитав Габр.

– Очні пломби.

– Потім мене відправлять у квадрат 4-Б?

– Який іще квадрат? Ні про які квадрати я не чув. А, власне, що вас так непокоїть? Ваші видіння більше не повторяться, ви швидко прийдете до тями.

– Я не хочу більше жити, – сказав Габр.

– Це ви зараз так говорите.

– Мені нема чого жити сліпим.

– Звідки ви набралися цих слів?

Габр мовчав.

– Отже, ви і далі вважаєте, що ваші видіння – реальність? Що ви бачите чудовиськ, жахливий світ і що це правда. А ми всі, цього не бачачи, живемо без цієї правди?

– Так, – відповів Габр.

– Ну, припустимо, це так, – лікар поклав йому руку на плече. – Припустимо, що ви насправді "бачите" реальність. Тепер скажіть: вона принесла вам щастя? Ви хотіли б, щоб усі люди навколо бачили страхіття? Навіщо ви хочете зруйнувати щастя мільйонів людей? А ви їх запитали, чи вони захотіли б проміняти затишок близького простору на жах вашої правди? Потрібна вона їм, ця ваша правда?

– Ви не лікар, – сказав Габр.

– Чому ж?

– Ви занадто розумні для лікаря.

– І хто ж я, по-вашому?

– Вас прислали із спецвідділу Міністерства.

– Це що за відділ? Уперше про нього чую.

Габр мовчав.

– Зрозумійте, – продовжив той, хто називав себе лікарем, – навіть якщо ваше, вибачте, маревне переконання правильне, воно тупикове.

Людям, які живуть у Державному Об’єднанні, ні до чого ваша, як ви її називаєте, істина. По-перше, вона для них – порожні слова, бо вони не знають, про що ви говорите, ви ж самі визнаєте, що ви один такий сприймаєте "інший вимір", "іншу реальність", або як ви її там називаєте. Чи я приписую вам не ваші слова?

– Ні, – відповів Габр.

– Ось. А тепер, по-друге, уявіть собі, що всі мільйони жителів Державного Об’єднання починають, як і ви, сприймати вашу "іншу реальність". І що вони бачать? Я буду користуватися вашими словами: "чудовиськ", "жахливі каркаси", "звисають дроти", "бруд", "голі труби ліворуч, праворуч, над головою і під ногами". Я нічого не перекрутив?

– Ні, – промовив Габр.

– Ну, і як ви накажете після побаченого жити цим людям? Чи зможуть вони жити далі там, де жили? І так, як вони жили?

– Ні.

– От і я так думаю. Вони будуть відчувати такий самий жах, як і ви. От ви розказали про мегаполісні рівні, яких нібито існує безліч. Ось слова з вашого щоденника: "Коли я перехилився через бар’єр і подивився вниз, то побачив, що я вишу, я живу в повітрі, а піді мною, зменшуючись, множаться, закріплені на голих каркасах, інші естакади. І я не побачив кінця. І те саме було над моєю головою. І ліворуч, і праворуч. Самі лише труби, штанги та перекриття..." Адже це жахливо, те, що вам, як ви пишете, "побачилося".

– Звідки у вас мій щоденник? – сіпнувся Габр.

– Його нам дала ваша подруга. Вона взяла його з вашої схованки. І не засуджуйте її: на відміну від вас, вона довіряє нам і знає, що

інформація про вашу душу, ваші думки – необхідна підмога психіатру в його роботі. Ми повинні навести порядок не лише у ваших органах почуттів, але й у ваших думках, у вашій свідомості. І, повірте, це потрібно не нам, а вам, щоб ви могли повернутися до своєї подруги, до свого колишнього щастя. Повернутися і жити, а не страждати. Ми ставимося до вас зі співчуттям, із самим лише співчуттям, як до хворої людини. Я знаю, останнім часом ви зустрічалися з багатьма людьми, і вони зуміли вплинути на вас. Звідки я знаю? Бачте, такі люди, як Окс, – надто активні, щоб їх не помітили. Не так важливо, звідки мені про нього відомо, а важливо, що його думки і дії – чистої води абсурд, чистісінька аморальність. Ось дивіться, ваш подальший шлях залежить від вас: або ви будете вірити Оксу і його маячні, або собі. Куди проляже ваш шлях? Якщо навіть ви не погодитеся з тим, що ваша істина – галюцинаційний плід хворого мозку (а це, без сумніву, так), то ви повинні, принаймні, змиритися бодай із тим, що ваша істина несумісна з тихим щастям мільйонів людей. Своєю істиною ви хочете зруйнувати їхній світ, їхній сталий близький простір – і показати галюцинаційні ребра вашого далекого простору. Навіщо? Щоб вони перестали ходити на роботу, як ви? Щоб жахалися на кожному кроці, як ви? Не впізнаючи себе, своїх близьких, свою вулицю? У що ви хочете перетворити їхнє життя? Адже ніхто з них не живе з відчуттям, що перебуває на немислимій висоті, в оточенні якихось, як ви кажете, "труб і голих каркасів". Що буде з людьми, якщо ви знімете їм, як ви тут ось висловилися в щоденнику, "полуду з очей"? Вони що, повинні будуть відтепер засипати в жаху, що висять у повітрі? Живуть не в квартирах, а в брудних бункерах? Ви можете вважати аморальним те, що ми без вашої згоди привезли вас сюди. Але ви в даному випадку одиниця. А тут мова йде про мільйони, яким ви загрожуєте, збираючись своєю "істиною" зруйнувати їхнє життя, їхнє буття. От і подумайте, наскільки моральні ми, які в даному випадку піклуємося не про істину, яка невідомо ще, істина чи марення, що існує тільки в голові Окса і у вашій, а – про мільйони.

– Хто це "ми"? – запитав Габр.

– Ми, Державне Об’єднання, що створило людям те життя, в якому вони щасливі.

– Вони не розуміють, наскільки вони нещасні, – сказав Габр.

– Ну от і підіть, розкажіть усім, наскільки вони нещасні в своєму щасті. Ану ж вони спокусяться вашим далеким простором.

– Вони не спокусяться, бо не зрозуміють. Тому що вони всі сліпі, вони не знають іншого щастя.

– Ви цікава людина, чесне слово, – сказав той, хто сидів поруч. – Ну, припустимо, вони, як ви говорите, всі "сліпі". То що ж їм робити? Це, по-вашому, благородно: розривати їм душу розповідями про реальність, якої вони ніколи не зможуть сприйняти? Ви для них зі своєю істиною – завжди чужак, а ми, Державне Об’єднання, – ми їх приймаємо такими, якими вони є. І ми робимо все для того, щоб їхнє життя було безпечним, комфортним, автоматизованим. Щоб у їхніх головах не було підстав для маячних думок про щось їм недоступне. І ці люди відчувають нашу любов до них, нашу турботу. Без нас вони відразу загинуть.

– Ви начебто згодні з тим, що інша реальність існує? – запитав Габр.

– Я ж вам сказав: припустимо, ви маєте рацію. Припустимо. Навіть у цьому випадку, як бачите, благородніше було б не демонструвати цим людям свою перевагу.

– А що? – Габр ніби забув про те, де він і з ким. – Вважати себе психічно хворим? Неповноцінним членом суспільства? Якщо я не маю рації, то мають рацію вони, третього не дано.

– А ви вважаєте, – сказав чоловік поруч, – логічніше вважати неповноцінними мільйони?

Настала довга тривожна тиша. Габр спробував поворухнутися, але не зміг: він був закріплений у якомусь контейнері, який щільно охоплював зверху його тіло.

– Ви зробили з людей сліпих баранів, а тепер чванитеся, що вони люблять вас і без вас не можуть, – сказав Габр.

– Це не ваші слова, молодий чоловіче, – відповів "лікар". – Почнемо з того, що ви прекрасно знаєте, що принаймні вже 17 числень люди народжуються такими, якими вони є. Я знаю, що вас турбує: в вас сидить думка, що колись хтось "осліпив" людство, втрутився навіщось у його генний потенціал. Припустимо. Знову, припустимо. Чим же винні ми, які прагнемо облаштувати життя людям, позбавленим, як ви кажете, "іншого виміру"? От ви, слідом за Оксом, обзиваєте людей "баранами" і хотіли би стерти їх із лиця землі, чи не так? А ми любимо їх і намагаємося полегшити їхнє життя. І що в результаті у вас залишається? Ваша істина, так?

– Так, – сказав Габр.

– Істина, яка не потрібна мільйонам. Ви, сподіваюся, згодні? Адже ви розумна людина.

– Так.

– І вам вона не потрібна. Далекий простір, як ви самі зізналися, несе вам жах, огиду, у вас крутиться голова. Ось ви пишете: "Я ніби побачив виворіт буття". У людей близького простору панують мир і спокій на душі. А у вас все це зруйновано. І заради чого? Чи потрібна вам така жахлива істина?

– Але ж це правда. Весь цей жах – правда.

– Що правда – ваші почуття?

– Ні, – сказав Габр. – Я бачив труби, дроти, павуків, сталеві балки. Все це правда. Наші квартири – це залізобетонні темні бункери з проводами і трубами, що звисають зі стелі. А самі люди – потворні.

– Припустимо, це не ваше марення, а правда, – погодився "лікар". – Хто це, як ви кажете, "бачить"?

– Ніхто, – сказав Габр.

– Отже, всього цього і немає.

Запала тиша.

– Але ж це є. Є! – там, під кришкою, яка його привалила, він стиснув кулаки. – Я не можу відмовитися від того, що є.

– Послухайте, молодий чоловіче. – "Лікар" поклав йому руку на чоло. – Так звані "жерці істини" – найстрашніше, що може бути. Заради своєї істини вони готові зруйнувати світ. Тихий світ мільйонів людей.

– Це не моя істина, – сіпнувся Габр. – Вона істина сама по собі.

– Це ваша істина, тому що ви, ви один її "бачите". Вам доведеться вибирати між, як ви її називаєте, "істиною" (яка, на нашу думку, є чистісінька галюцинація) і суспільством, моральністю.

– Ви обманщик! – закричав Габр. – Ви нічого не розповіли про "море", про "небо", про "гори", про "ліси". Ви запаскудили простір і тепер говорите: навіщо людям жах?! Ви самі створили цей жах! Море наганяє тугу, але воно не жахливе, є не загиджений далекий простір. Там можна ходити по землі, дихати на повні груди, відчувати себе вільним.

– А Окс добре попрацював над вами, – сказав "лікар".

– Я ненавиджу вас!

– Усе це нерви, молодий чоловіче. Припустимо, "море", як ви сказали, "небо". Ну, візьміть усі ці мільйони, поведіть їх уздовж води, розкажіть їм про нескінченність...

– Я повів би, – мовив Габр.

– І це не було б знущанням? Ви хотіли б, щоб люди страждали, знаючи, що ваша істина їм недоступна? Чи не краще залишити істину при собі, а людям залишити їхнє щастя?

– Нехай страждають, – сказав Габр. – Істина ніколи не була знущанням. Це ви знущаєтеся над людьми, приховуючи від них те, про існування чого самі знаєте.

– Ви знову забули, що я лише намагаюся стати на вашу позицію, уявити собі за вашими словами ваше галюцинаційне бачення світу. Сам я не вірю у вашу "іншу реальність". Але відповім на ваше звинувачення: людина не повинна страждати. Підіть запитайте їх, чи згодні вони страждати?

– Ви ховали від них істину, ви оберігали їх від страждань – і зробили їх дрібними, затхлими, жалюгідними. На них шкода дивитися.

– Це ваша точка зору. Вони щасливі. Вони швидше пошкодують вас. Ось ваша подруга: вона дуже вас шкодує, просить вам допомогти. Вона випросила для вас третє, найкраще відділення. Не вони у себе, а ви у них викликаєте жалість. Ваша манія величі для них лише підстава вас жаліти. Ви хворі, ви марите.

– Ви знущаєтеся наді мною.

– Ні. Не вони, а ви глибоко нещасна людина. Втім, я вас поважаю: ви стільки взяли на себе.

"Лікар" підвівся.

– Заспокойтеся і подумайте над тим, про що ми говорили. Я зазирну до вас завтра.

Габр залишився наодинці. Але думати він ні про що не міг.

Записи в особовій картці зведеного журналу

"Черговий Карк Овл. Прибув: 2149 день 8-го сектора 17-го числення. Доставлений службою екстреної допомоги. Попередній діагноз: ПДП в реактивній стадії. Поміщений до бокс-камери. Подвійна доза біцефрасолу і заспокоювач Зобра, три таблетки.

2150 день 8-го сектора 17-го числення. Черговий Зил Тірп. Поводився неспокійно, вимагав "визволення", на вмовляння не реагував. Годування примусове, через шланг. Виявляє агресивність. Подвійна доза біцефрасола і заспокоювач Зобра в ампулах (три ін’єкції).

2151 день 8-го сектора 17 числення. Черговий Кар Олт. Результати аналізів: підвищення гормону Х-В-4-омега в крові. Мозкоскопія: осередок збудження в районі таламусів. Рекомендована блокада спинного мозку з подальшою нейроскопією таламусів. Рекомендований усний психогенез. Продовжено біцефрасол і заспокоювач Зобра в тих самих кількостях.

2152 день 8-го сектора 17-го числення. Черговий Вор Омк. Психологічний криз, що супроводжувався вигуками у вигляді погроз, вимогою зустрічі зі знайомою дівчиною, плювками. Застосовано електрошок потужністю 18 сил, після чого хворий весь день спав. Біцефрасол в тих самих кількостях.

2153 день 8-го сектора 17-го числення. Черговий Карк Овл. Після розмови з психософом ступорний стан аж до другого годування. Їв сам, після чого тихо попросив звільнити його з бокс-камери. Аналіз клітин гіпоталамуса: галюцинаційна напруга в ділянці Альфа, дегенеративні зміни в ділянці мембрани. Біцефрасол, дві дози, заспокоювач Зобра, одна ампула. Рекомендовано синтезатор 2-Х-Г в ділянку спинного мозку".

У відділення екстреної дії 4-го відділу Міністерства контролю

Окс Нюрп. Знешкодити.

1-й заступник Голови Державного контролю

Ліоз (II)

Приймальня являла собою щось оточене з усіх боків близькими стінами, Габр відчував їх зліва і справа, спереду і ззаду. І хтось сидів перед ним, глибоко дихав.

Габр намацав лавку і сів.

– Це ти, Ліоз?

– Так, – відповів знайомий голос.

– Чому тебе так довго не було? Я так чекав тебе першого дня. І другого. Тільки ти одна знаєш, що я тут.

– Я не могла, – голос Ліоз тремтів. – Мені було погано.

– Чому?

– Коли тебе відвезли, я відчула, що нічого не можу робити, зі мною щось сталося. Здається, я потім знепритомніла.

– Я так чекав тебе, – сказав Габр. – Мені немає з ким поговорити, порадитися. Я тут наглухо замкнений від усіх.

– Я не могла, – сказала Ліоз.

– Як же ти сама, непритомна…

– Я… Зі мною була мама.

– Мама? – здивувався Габр. – Вона приїхала до тебе? Ти що, їй розповіла?

– Ні, – відповіла Ліоз. – Я… Я сама поїхала до батьків.

– Коли?

– Відразу… Зрозумій, мене раптом такий жах охопив, так стало самотньо.

– І вони пожаліли тебе?

– Я не могла. Я хотіла поїхати за тобою, але… Я дзвонила, вони сказали, що тебе не треба турбувати.

Габр підвівся і підійшов до Ліоз, намацав її плече.

– Ліо, – промовив він, сідаючи поруч. – Ліо, ти зробила жахливу помилку. Але я не звинувачую тебе, ти нічого не розумієш. Ліо, допоможи мені вибратися звідси. Я хочу бачити. Вони наклали мені на очі пломби, і скоро все буде скінчено, вони щодня годують мене якоюсь

гидотою. Ліо, я не можу тут, зрозумій… Ти ж іще… ти ще любиш мене? Ми втечемо звідси далеко, чуєш? До моря, до гір. Я буду розповідати тобі про те, що бачу, через мене ти відчуєш цю безкінечність. Я розповім тобі про красу, про Бога, про далекий простір, який навколо… Тільки… тільки вір мені, чуєш? Я буду добувати їжу, це можливо. Зовсім не обов’язково їжа доставляється Центральним розподільником. Якщо людина бачить, вона здатна добути собі їжу сама, вона може бути незалежною. Ми будемо найщасливіші у світі, тільки допоможи мені вибратися звідси. Ти повинна зв’язатися з однією людиною, дати їй знати… Ліо, дорога моя, ти ж віриш мені, нашому щастю?

– Ні! Ні! – прорізав повітря істеричний крик. – Я не можу! Ти повинен лікуватися. Повинен! Тебе врятують! Мені обіцяли! Тебе вилікують!

– Ліо! Я здоровий, чуєш? – він схопив її за плечі. – Я просто почав бачити, я абсолютно здоровий.

– Це галюцинації! Пусти мене! Тебе вилікують! Ти спочатку маєш одужати, і ми зустрінемося. Потім, потім!

– Ліо! Куди ти? Що з тобою?

Він почув, як вона впала, забилася в судомах.

– Ліо, не зрадь мене, чуєш?

Але у відповідь він почув лише завивання, а потім чийсь твердий голос над самою його головою сказав йому:

– Припиніть мучити дівчину. Відведіть його.

Чиїсь руки схопили його з обох сторін і потягли.

– Ліо! – закричав Габр. – Я твій, чуєш? Не вір їм, Ліо!

Запис в особовій картці зведеного журналу

"2156 день 8-го сектора 17-го числення. Черговий Карк Овл. Психологічний криз після побачення. Консиліум третього відділення: рекомендований електрошок 29 сил із подальшим зануренням у двотижневий транс. Надалі відключення свідомості сурмагендом 9-КМ до повного одужання. Режим четвертий із виключенням зовнішніх подразників.

Лікування. Застосовано перший серійний електрошок потужністю 20 сил. Спостерігалися судоми кінцівок середньої інтенсивності з несвідомими вигуками і піною. Надалі хворий заснув. Ін’єктовано біцефрасол, три дози..."

Зі "Словника архаїзмів"

Упорядник – Інститут лексикології Академії археографії Державного Об’єднання

"КРАСА. Софістичне поняття, на зразок ефіру, яке вивчалося естетикою (див. розділ "Псевдонауки"). Бере витоки з існування далекого простору (див. "Патологія почуттів"). За даними психіатрії, особлива якість галюцинацій, що характеризується "яскравістю" (див. світло) і привабливістю. Естетики стверджували, що суб’єкт, який володіє К., перетворюється на об’єкт "обожнення" (див. бог). Зазвичай К. пов’язували з далечінню. Передбачається, що естетика виникла як відображення хворих почуттів психічно неповноцінних людей. В даний час К. як поняття виключено з ужитку з огляду на ненауковість".

"БОГ. Бере витоки з існування далекого простору (див. "Патологія почуттів"). На думку релігії (див. "Псевдонауки"), Б. – міфічна істота, що перебуває далеко (див. "Псевдізми простору"). Мається на увазі нібито

реально існуюча безкінечність, що суперечить здоровому глузду і показникам органів чуття. Б. володіє надмогутністю і визначає все буття. Поняття виключено з ужитку через його явну сконструйованість і ненауковість".

"СВОБОДА. Бере витоки з існування далекого простору (див. "Патологія почуттів"). Виражає міфічну можливість повної незалежності людини. На відміну від істинного поняття свободи, пов’язаного з перебуванням у близькому просторі, свобода у вказаному вище значенні трактується як безглузда можливість "піти". Тим часом відомо, що "піти" людині нікуди. Поняття засноване на логічній помилці, згідно з якою нібито можна "піти" від близького простору. Свобода тут розуміється як переміщення в просторі, що немислимо: з останнім пов’язується так званий "вихід з-під контролю", тобто загубленість в "далекому просторі", що знов-таки неможливо в силу об’єктивного неіснування останнього. Поняття виключено з ужитку як явно софістичне".

Окс Нюрп

Оглушливі удари, що лунали з усіх боків, змусили Габра отямитися. Він лежав, затиснутий бокс-кришкою, і здригався. Першою була думка про електрошок, проте скоро він зрозумів, що в такому випадку давно лежав би непритомний. Здригався не він, не його тіло – тремтіла вся бокс-палата. Щось сипалося зі стелі, з гуркотом відвалювалося, Габр ясно чув скрегіт сталі і тріск бетону, що розколювався. Хтось кричав, але голос тонув у суцільному гулі і гуркоті.

Раптом за його головою завалилося щось величезне, подібний на вибух звук падіння заглушив на секунду все інше. Тієї ж миті Габр почув свист гвинтопланів, що наближалися. Якимось чином вони влітали, як йому здалося, один за іншим до палати, і ось вже їх свист заповнив усе. Вони кружляли в нього прямо над головою, то зависаючи, то продовжуючи незрозумілий рух. Їх було багато, свистопляска від їхніх гвинтів заповнила все до краю.

Знову пролунав сильний вибух, і Габр почув, як щось завалилося зовсім поруч і запахло горілим. Стало душно, хтось кричав про щось згори, з небес, проносячись над ним.

Габр, абсолютно знерухомлений, нічого не розуміючи, полегшено зітхнув: він збагнув, що всі його проблеми в найближчі хвилини вирішаться, все буде скінчено. І те, що він був абсолютно безпомічний, тільки заспокоїло його. Все, кінець.

Тому, коли його бокс сіпнувся, зачеплений чимось знизу, і поплив у повітрі, він навіть не злякався. Внутрішньо він вже пережив смерть і тепер тільки дивувався, що він ще начебто дихає. Його сильно розгойдувало туди-сюди, очевидно, його кудись переносять. Гул гвинтопланів із усіх боків не стихав ні на секунду. Десь вдалині лунали вибухи і черги аерофорсів.

Мало-помалу різкі звуки стихли, і до Габра долинало тільки рівномірне гудіння гвинтопланів.

Минуло чимало часу, перш ніж Габр відчув прилив крові до скронь. Він різко знижувався, втрачаючи висоту. Вуха заклало, як у швидкісному ліфті. Удар – і Габр відчув тверду поверхню під собою. Один за одним із усіх боків сідали гвинтоплани.

Залишалося чекати. Залишалося тільки чекати.

Із щоденника Ліоз

2157 день 8-го сектора 17-го числення. Пишу пізно ввечері, за стіною мама і тато. Я знаю, що вчиняю так, як потрібно. Я повинна слухати батьків, а не його. Я не повинна ні про що шкодувати, так сказав мені лікар. Інакше в мене буде невроз. Він хворий, і його вилікують, і все буде добре. Так усі говорять.

Мене привезли сьогодні вранці, "екстреною допомогою".

Я ще сонна після заспокоювача. Мені не треба його бачити кілька місяців, а потім ми зустрінемося і все буде добре. А зараз мені не можна про це думати, інакше знову буде напад. Я вірю лікарям і вірю татові з мамою. І я продовжую любити Габра, я роблю для нього як краще. І я повинна все стерпіти: і його роздратування, і його погані слова про мене. Все, що я роблю, – для його користі. Він зараз цього не розуміє. Він одужає, і йому буде соромно за свої слова, він сам від них відмовиться. Я не повинна ображатися, це маячня. Це в нього маячня, і ще не найстрашніша. Мені шкода його, я так хочу йому допомогти.

Тато говорить, що ми обоє хворі, так воно і є. Мені теж треба лікуватися від нервів, і йому. Ми повинні перш за все вилікуватися, щоби потім було що дарувати одне одному. Я впевнена, що все буде прекрасно через рік. З цією думкою я маю жити і ні про що не думати. Я не зробила нічого поганого, треба було рятувати Габра, він уже собою не володів, і я могла його взагалі втратити.

Коли він говорив мені вчора свої страшні слова, я вся завмирала від жаху. Я нічого не розуміла, тільки бачила, що це маячня, справжнє марення. Мене попередили, щоб я мовчки слухала, нічому не дивувалася і не суперечила. Але я не змогла: у нього був такий страшний непристойний голос, стільки почуття, що мені стало погано, і я зірвалася. Я його просто не впізнала: це не Габр, це хвороба. Стільки почуття може бути тільки від хвороби. Його вилікують, і він знову прийде до мене таким, яким він був, яким я його знала. Моїм тихим і вихованим Габром.

Мені зараз вже спокійно. Так тепло і затишно вдома: зараз буду читати свою улюблену книжку, потім прийму електрованну і, можливо, послухаю з батьками стереофільм. Сьогодні п’ята серія… І основне: весь цей час я буду знати, що Габру теж добре, що він у надійних руках, у гарних умовах. І буду чекати зустрічі з ним всі ці місяці. Я люблю всіх: тата, маму і Габра.

База

– Дай електрощуп!

Хтось вовтузився біля його боксу, щось зламуючи і розплавляючи.

– Покидьки! – почувся той самий голос. – Дай лом!

– Я електрощупом.

– Ти йому відріжеш ноги, дурень! Дай лом!

Габр почув різкий тріск – і сила, що притискала його, кудись поділася. Він поворушив руками і ногами.

– Беріть його!

Його взяли під руки і коліна і понесли.

– Ну як, хлопче? Ти живий, чорт забирай?

Габр напівлежав у незрозумілій м’якій ніші, поруч були якісь люди.

– Хто ви?

– Ти що, не впізнав мене? – пролунав хрипкий голос.

– Окс? – тихо відгукнувся Габр.

– Він самий, чорт візьми. Ну й заховали тебе ці покидьки, ми насилу пробилися. Якби не нейтралізатори, нам би каюк. І аерофорси допомогли.

– Де ми? – запитав Габр.

– Не переживай, тут вони нас не дістануть. Тут Прозора Пляма, ну, я тобі потім поясню. Тепер найголовніше – гей, Коз! Дай відмочку. І поклич Нію. Слухай, хлопче, скільки вони тебе вже лікували, чорт забирай?

– Не знаю, – відповів Габр.

– Скільки в тебе ці пломби?

– Не знаю.

Почулися якийсь шум, рух. Як ніби крізь натовп хтось пробирався.

– Я тут, – сказав жіночий голос.

– Іди сюди. Дай руку, ось так. Спробуй зняти йому пломби.

Чиїсь тонкі теплі пальці лягли Габрові на обличчя.

– Ну що?

– Нічого не виходить, – сказав жіночий голос.

– Боляче, – простогнав Габр.

– Ось відмочка.

– Це не допоможе, – мовила жінка. – Потрібний розчин андростілла.

– Де ж ми його візьмемо, чорт забирай?

– Я ніколи з цим не мала справи. Наскільки я знаю, подібні речі знімаються андростіллом.

– Як ти не знаєш? – пролунав хрипкий голос. – Тобі ж самій ставили пломби.

– Це було так давно, і я нічого не пам’ятаю, – відповіла жінка.

– Коз! Іди сюди! Негайно організуй експедицію до мегаполіса за андростіллом.

– Слухаю, генерале.

– А тепер залиште нас.

Габр почув тупіт багатьох ніг, що віддалялися.

– Ну от, – сказав хрипкий голос, коли шум затих. – Ти в безпеці.

– Що таке "генерал"?

– Це старе слово, означає "начальник". Чорт забирай, ти живий, хлопче! – Габра поплескали по плечу. – Ми думали, тебе вже угробили. Ну і стіною тебе відгородили, якби мене не умовили взяти великий ультраріз, все пішло б до біса. Суцільна сталь.

– Ви зруйнували стіну? – запитав Габр.

– До бісової матері – і стіну, і стелю, все їхнє гадюче гніздо. Ну, відпочивай. Завтра хлопці дістануть андростілл – ми тобі зішкребемо ці сковорідки з очей. І більше ні про що не запитуй. Твоє завдання зараз – набратися сил і отямитися.

– Ваших багато загинуло? – запитав Габр.

– Відпочивай, хлопче, відпочивай.

Людина, що сиділа поруч, пішла, і Габр залишився наодинці.

Всім службам екстреної дії, включно з групою "Бізон"

Цілковита готовність. Група Окса Нюрпа. Знешкодити.

1-й заступник Голови Державного контролю

Із газети "Відомості квадрата 12-К"

Регіональний чемпіонат із орієнтування

Вчора закінчився чемпіонат нашого квадрату з орієнтування. У чемпіонаті брали участь найкращі спортсмени сусідніх квадратів. З результатом 4 м 20 см переміг Зил Говк із п’ятнадцятої вулиці, що розпізнає рухомий об’єкт із другої спроби. Заслуговують на увагу і результати призерів Еї Чиж і Жюра Авза. Досить високі показники дозволяють сподіватися на вихід до фіналу великого квадрату. Не забуваймо, що саме в нашому квадраті народився чемпіон мегаполіса Абр Сюз. "Ми хочемо бути як Абр", – сказала нашому кореспондентові Ея Чиж.

Біз Варк

Засідання Вищої Наради квадрату

Відбулося засідання Вищої Наради квадрату. З доповіддю "Про подальшу автоматизацію близького простору" виступив другий заступник голови Електронного контролю Уяр Ванр. Відзначено

відставання в темпах оснащення вулиць новими акустиками, які випромінюють нейропромені. Безпосередній контакт нейродатчика з мозком здається ще незвичним для багатьох співгромадян, тим часом самоочевидною є перевага нового орієнтатора, якщо брати до уваги перш за все швидкість орієнтування і відмінну від дотикового способу чіткість сигналів.

Як свідчать історіософи, така сама реакція була у наших предків, коли вони переходили від механічного на слухове і дотикове орієнтування. Проте сьогодні ніхто з нас уже не може й уявити своє життя без останніх. Здається диким і неможливим рухатися слідом за механічним предметом. Техніка принесла людині справжню свободу, і запитаємо себе: чи не призведуть нейродатчики до ще однієї такої революції в нашому житті? Адже радіус їхньої дії незрівнянний із радіусом слухових і дотикових орієнтаторів. Ми не здатні навіть уявити, якими можуть стати світ і людина в майбутньому чи'сленні.

Явр Бурк

Пожежа в лікарні

В одній із диспансерних лікарень квадрату 8-ДК-1 сталася пожежа. За попередніми даними, загинуло дев’ять чоловік персоналу. Вважають, що загорілася електропроводка. Спеціальна комісія з’ясовує причини пожежі.

Бер Сажк

Прозора Пляма

Окс взяв його за руку і повільно повів. Над головою шуміли дерева.

– Тут немає орієнтаторів, ми живемо самі по собі, як жили багато числень тому.

– А ви хіба живете не в квадраті 4-Б?

– Це прикриття, – сказав Окс. – Там я, чорт візьми, просто жебрак – для Державного Об’єднання. А тут…

Він зітхнув.

– Куди ми йдемо?

– Ми тобі знімемо сковорідки, хлопче. Ти будеш нашими очима – знаєш, скільки наших через тебе загинуло? Тож ти для нас на ціну золота. Багато років ми чекали і шукали зрячого. І от, чорт візьми, є ти. Запам’ятай: твої очі, які бачать, – це все твоє надбання, єдине, що в тобі цінне, чим ти виділяєшся. Твої очі – це наша зброя. Обережно, тут дерево.

Вони обійшли дерево і знову вийшли на стежку.

– Нас не знайдуть? – запитав Габр.

– Ні, – засміявся Окс. – Ми в Прозорій Плямі. Що це таке? Нашим попередникам із 16-го числення, чорт візьми, вдалося винайти нейтралізатори – це такі штуковини, хлопче, без яких нас би всіх виловили, як комах.

– Ви сказали "попередники"?

– Так, чорт візьми! Ти тепер маєш знати все. Давай присядемо.

Вони намацали біля стежки повалене дерево і сіли на нього.

– Тут тихо, – сказав Окс. – Так ось, слухай уважно. Зрячі час від часу народжуються всі ці числення, але Міністерство контролю їх виловлює і знешкоджує. Там є спеціальний відділ, який цим займається.

– Вони насправді думають, що мають справу з психічно хворими?

– А чорт їх розбере. Виконавці можуть думати і так, а про верхні ешелони ми нічого не знаємо. І от, уяви собі, люди, які бачили світ, потім доживають у квадраті 4-Б. І це відбувається вже багато числень… Що робити такій людині? Чи може вона забути про потрясіння, яке колись сталося в її житті? Колись дуже-дуже давно виникла група, потім партія, що складається з колишніх зрячих. Одне покоління працювало для іншого, і ось нарешті зрозуміли, хлопче: доки вони будуть сидіти в квадраті 4-Б, зробити щось неможливо, бо там усе під контролем. А спроби влаштуватися поза мегаполісом завжди провалювалися, розумієш? Адже вони промацують локаторами величезні території навколо, втекти і сховатися нереально. Дві або три віддалені бази, засновані в минулих численнях, були легко стерті з лиця землі. І тоді виникла єдина надія: зробити апарат, який би блокував щупальця локаторів.

– Як це? – запитав Габр.

– Як! Створюється пляма, невидима для локатора, чисте поле, розумієш?

– Хіба це можливо?

– Як бачиш, – засміявся Окс. – Над цим, сидячи в трущобах квадрату 4-Б, працювало кілька поколінь, таємно. Для цього засилали своїх людей у технічні лабораторії. Коротше, в минулому численні нейтралізатори нарешті придумали і відразу створили невидиму базу, на якій ми зараз знаходимося. Ти зрозумів, чорт забирай?

– Так.

– Ми вже третє покоління тут. Третє покоління…

– І про неї нічого не знають?

– Вони не розуміють, звідки ми з’являємося і куди зникаємо. А намацати нас руками не так-то просто!

Окс голосно засміявся.

– Тепер слухай, хлопче. – Він поклав Габрові руку на плече. – Якого біса ти зв’язався з цією бабою?

Габр весь напружився.

– Не будь мямлею, – сказав Окс. – Не тримайся за спідницю. Ти знаєш, хто тебе запхав у бокс-камеру?

– Я просив би не говорити про… – Габр затнувся.

– Протри очі, хлопче! Ми за тобою давно стежимо, ти був у наших розрахунках іще двадцять років тому. Чого ти так здивувався? У тебе прапрапрадід був зрячим. Ми маємо доступ до картотеки Центру статистики. Ми чекали. Вони чекали, і ми чекали, і ось ми тебе нарешті перехопили. А ти мало не зіпсував нам усієї гри… Довірився бабі…

– Я…

– Вислухай всю правду, тоді говори, – перебив Окс. – Якщо ти думаєш, що твоя дівчина зателефонувала в "екстрену допомогу" і за тобою приїхали, то ти просто бовдур.

– Звідки ви все знаєте?

– Ти слухай: її татусь працює в апараті Державної Наради. Сошка дрібна, але апаратна, зрозумів? Він дрижить за своє місце. От і викликав кого треба.

– До чого тут її батько?

– Ти хіба досі нічого не втямив? Істерична шмаркачка у розпачі їде до люблячих тата і мами і передає їм жахливі враження від твого марення. Тато і мама переконують її, що ти серйозно хворий і що заради вашої, чорт візьми, високої любові тебе треба негайно запхати в диспансер, інакше ти взагалі звихнешся. Зрозумів тепер? Через цю твою бабу ми втратили стількох людей. Якщо хочеш знати, хлопче, це одна з найбільш відчайдушних наших збройних вилазок. Уявляєш, що тепер робиться в Держоб’єднанні? 17 числень нічого подібного не було. Ну, ходімо. Досить теревенити.

Окс підвівся.

Вони пройшли повз якісь будівлі, звернули праворуч і зупинилися.

– Сюди, – сказав Окс.

Чиїсь руки легко торкнулися його чола.

– А якщо андростілл не допоможе? – запитав хтось, хто стояв поруч.

– Не базікай, Ніє!

– Зараз.

Габрові закинули голову і вилили якусь рідину.

– Закрий рота, – сказав жіночий голос.

– Тільки обережно, не пошкодьте йому око.

– Так, генерале.

Весь час, поки працювали над пломбами, заходили якісь люди. Про щось пошепки питали один одного.

Нарешті Габр відчув, як його очні западини після болючого ривка звільнилися.

– Пошкоджена шкіра, – сказав жіночий голос.

– Це не страшно. Ну, хлопче, – Окс підійшов до нього, – чого мовчиш?

– А що? – тихо спитав Габр.

– Що ти бачиш, чорт забирай? Ти розплющив очі?

– Так.

– І що ти бачиш?

– Нічого.

– Як нічого? Триста чортів! Ведіть його у двір! Швидко!

Його вивели на подвір’я, там гріло сонце.

– Що?! – Хтось тряс його за плечі.

– Нічого, – майже прошепотів Габр.

Потім він ніби кудись провалився. А коли прокинувся, то почув рух і шум натовпу.

– Чорт візьми! Чорт візьми! – кричав не своїм голосом Окс. – Вони його встигли осліпити!

Із книги "Незатребувані діапазони почуттів"

Автор Зарх Лінк. Час видання – третій сектор 14-го числення. Інвентаризаційний номер 18-ЛЗ-44387. Ящик №36744495. Два примірники. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Розділ 3. Межі та їхні характеристики

Змалку нас навчають, що сім’я, діти, почуття прив’язаності один до одного – основні і єдині цінності, на яких ґрунтуються статеві стосунки. Вранці ми встаємо, гріємо їжу, потім поспішаємо на роботу. Наш світ обмежений квартирою, роботою, знайомою вулицею і розподільником, який забезпечує нас їжею. І ми любимо цей світ, у ньому нам комфортно, і близькі, що існують тут, насправді нам близькі – їх завжди можна помацати. І навіть якщо нам зрідка доводиться кудись їхати, у нас не виникає почуття дороги, відриву від близьких, адже, вирушаючи куди-небудь, ми не рухаємося з місця. Наш близький простір із нами і тільки чекає, поки знайомі речі і люди знову займуть у ньому свої місця. А в цьому останньому ми завжди впевнені.

Але поглянемо бодай на мить на цю ідилічну картинку з іншого боку. При ближчому розгляді виявляються дивовижні речі.

А. Наш світ обмежений

Промовляючи цю фразу, ми не вдумуємося в останнє слово, а в ньому ж прихована глибока етимологія. "Обмеженість" у нашому

розумінні передбачає "замкнутість", "затишок" – можливо, найдорожче для нас, ґрунт, на якому ми тримаємося.

Але що, власне, є "межа"? Це давнє слово майже не вживається саме собою, та якраз воно лежить в основі поняття "обмеженість". "Межа" має ніби два смислових вектори: один спрямований усередину і визначає "затишок", а інший… Ось тут і починається сфера нами не усвідомленого. Другий вектор спрямований назовні: якщо є межа, отже, треба думати, є і те, що за межею. У коледжах нас навчають, що подібне мислення базується на софізмі, і його результат – дурна, неіснуюча безкінечність. Але вдумаймося: що буде, якщо ми ступимо за межу знайомої вулиці? Ми не робимо це лише тому, що нам страшно. Нам "не хочеться втрачати себе". І тому ми вважаємо за краще просто не думати "над порожніми проблемами".

І справді, в нашому житті стільки проблем! То невже нам іще потрібно звалювати на свої плечі щось зовсім абстрактне, розгляд якихось загальних понять, які не мають стосунку до нашого життя?

Чи воно насправді так? Я б не писав цю книгу, якби не був упевнений, що від вирішення проблем, які здаються надто абстрактними, залежить розкриття однієї великої таємниці нашого існування. А саме: ми від самого початку чимось обмежені. І тільки завдяки цьому "обмеженість" має для нас позитивне значення "затишку", але чомусь не включає тривожного, задушливого сенсу "ув’язнення".

Я постараюся роз’яснити цю парадоксальну думку. Припустимо, якимось чином ми відчували би простір не на відстані двох або восьми (як у наших чемпіонів) метрів, а на відстані десятків, може, сотень і більше метрів. Невже і тоді нам не було б цікаво, а що за нашою вулицею? Принаймні, тоді не було б відчуття небезпеки, яке, мабуть, і відбиває у нас бажання "лізти в незнайоме". Власне, і "незнайоме" тоді перестає бути аж таким незнайомим, якщо ми сприймаємо його зі значної відстані. Це вже зовсім інше "незнайоме", ніж те, яке ми

починаємо відчувати за два метри від себе. Основна різниця в тому, що зникає або суттєво зменшується відчуття небезпеки, яке з "незнайомого" випливає. Відокремлене великими дистанціями, воно перестає бути для нас ворожим. Водночас парадоксальним чином ми з ним пов’язані, контактуємо з ним.

Вищевикладені міркування можуть здатися читачеві лише пустопорожніми вправами холодного розуму. Але спробуємо таки довести нашу логіку до кінця. Сприймаючи світ здалеку, ми будемо постійно відчувати спокусу пізнати його, бо він, із одного боку, нами сприймається, а з іншого, ніби і недоступний, тобто "далекий", він буде кликати до себе.

Годі й уявити, яка це була б людина, що вийшла б із зосередження на ділянці радіусом у кілька метрів. У неї б розпрямилися плечі, глибше задихали б груди, вона гордо підняла б голову. Світ увійшов би в неї своєю величезністю, витіснивши її вузький маленький світ. А заодно і принизливий страх.

Але, можливо, я викладаю надто плутано? Найімовірніше, ті, хто читатиме це, образяться або й обуряться: це що, скажуть вони, ми всі якісь забиті налякані істоти, чи як? Чого хоче від нас цей розумник?

Я нічого не хочу, тільки викласти свою думку, яка не повинна померти разом зі мною. Обмеженість нашого щоденного життя – не тільки благо: ми самі, яких ми так любимо і поважаємо, стаємо від цього обмеженими. Що ж тут поганого, можуть запитати? Так, обмеженість – це визначеність, яка нас і тримає. Але я висловлю божевільну думку: тримати людину може і необмеженість, отже – невизначеність. Нею людина може дихати, упиватися. Але боюся, що мене небагато хто зрозуміє.

Якщо є обмеженість, отже, має бути і необмеженість. Якщо є певність, значить, мусить бути і непевність. Де вони? Що вони?

Б. Наш світ залежний

З обмеженості неминуче випливає залежність. Щоби зробити людину залежною, потрібно зробити її обмеженою, а останнє досягається звуженням простору життя (у будь-який спосіб). Причому звуження повинно бути від початку, щоби принаймні першу половину свого життя людина провела в обмеженому просторі, тоді вона сформується за певним типом і надалі буде триматися за свою вузькість.

Ступінь залежності прямо пропорційний ступеню людської обмеженості. Чим обмеженіша людина, тим легше її зробити залежною. Пояснюється це просто: обмеженість пов’язана з локальним місцем: по-перше, зв’язок із одним місцем легко робить людину підконтрольною, її можна взяти на облік; а по-друге, живучи в обмеженому колі, людина починає, як то кажуть, жити обмеженим колом. Іншими словами, вона прив’язується до всього, що є в цьому колі, до всякої дрібниці. Звідси і її спорідненість "із усім близьким". Але тим самим людина легко стає вразливою! Досить силам, які володіють її близьким, тобто обмеженим, простором, прямо або побічно пригрозити втратою останнього (або частини його), як людина починає панікувати. Психологія тут проста: якщо я все життя живу на цьому клаптику і з ним зрісся, то я не можу внутрішньо не тремтіти перед тим, кому цей клаптик належить, хто має або може мати над ним владу. Хто я тоді такий, який співвідніс себе з тим, чим, по суті, я не є?

У тому й перевага необмеженості, всесвітності, що там немає співвіднесення себе (принаймні, такого цілковитого) з яким-небудь "цим і тільки цим" ареалом життя. І тому немає важеля влади над людиною.

Живучи в маленькому постійному колі, я обростаю тисячами звичок, і з часом порушення навіть однієї з них, найдрібнішої, стає для мене потрясінням. Я готовий все терпіти і все виконувати, аби не чіпали "моє маленьке життя". Мені вже однаково, хто і як править мегаполісом, державою, що роблять правителі – це не має до мене відношення. Як і те, що наді мною, що піді мною, що на сусідній вулиці. Я буду, як

говорили в давнину, нижче трави, тихіше води, тільки не чіпайте мене. Я боюся за свій п’ятачок. Я тремчу за те, чим я став.

Якщо припустити, що коли-небудь людина була необмеженою, то життя, яким живемо всі ми, – найкраще, що можна було б зробити, щоби людина замість легкості і вантажу свободи знайшла солодкість і отруту залежності. Сьогодні ми живемо в комфортних умовах: вдома говоримо по радіофону, слухаємо фільми, тілограми, блаженствуємо в електрованнах; на вулиці ми йдемо, покладаючись на величезну кількість акустичних та інших підказувачів. Ми занурилися в близький простір, потонули в ньому, ми живемо ним, кожен день вихваляючи його. Але хто ми вже? Ким ми стали? Ким ми могли бути? А може, ким ми були? І найголовніше: яка сила створила наш локальний світ і заодно нас самих, у цей світ цілковито занурених? Що за сила і навіщо? Яка кінцева мета? Нам приємно бути під опікою, нас ведуть, ми, чоловіки і жінки, не перебираючи, по-жіночому любимо цю силу. І не дай боже хто-небудь скаже нам: "Як же ви це так, га? Ні кроку самі. Радієте своїй цілковитій залежності. І не принижує вона вас". О, не дай боже! Ми розірвемо такого нахабу на шматки! Бо… Бо ми поважаємо себе, так! Ми не потерпимо іншого погляду на себе. І ми горою станемо на захист тих, хто створив нас такими, якими ми є, бо, на їхній погляд, ми гідні самоповаги, ми володіємо найвищою цінністю – доброчесністю громадян, і так далі. І ми… Ми не віддамо своєї самоповаги, не станемо змінювати бачення самих себе, а швидше тебе самого зітремо в порошок!

А однак незалежно від будь-чийого ставлення до автора, істина і думка – незнищенні. Від того, що ми не бачимо альтернативи собі, остання не зникає.

В. Наш світ емоційно неповноцінний

Третя характеристика нашого життя звучить не менш парадоксально. Адже кожен із нас вважає, що світ його емоцій – єдино можливий, бо що може бути вище, краще любові до дружини, до

родини, тихої любові до Державного Об’єднання, яке піклується про нас?..

Тим часом обмеженість неминуче звужує і наші почуття. Я знаю, навряд чи хтось погодиться, що можуть бути інші, нам незнайомі почуття. Але чому б і ні?

Тут ми впритул підходимо до питання про статеві стосунки. Якщо ми живемо в замкнутому п’ятачку, то і всі наші почуття відповідають цьому локальному п’ятачку, інакше й бути не може. Але що було б із нашими почуттями, якби ми вийшли за рамки обмеженості?

Те, що ми називаємо "коханням", – лише наше, людям близького простору притаманне почуття. Любов’ю ми називаємо прив’язаність. Близькі нам люди ідентичні близьким предметам, які стали частиною нас самих. Я знаю, подібне твердження буде сприйнято багатьма в багнети. Але хіба це не так: ми любимо близького за те, що він постійно з нами, в нашому близькому просторі; ми поспішаємо до нього, як до незмінного столу чи улюбленої книжки, і ще треба розібратися, що іноді нам буває дорожче: присутність поруч людини, від якої нерідко втомлюєшся, чи електрованни, про яку ти мріяв цілий день? Принаймні, бувають хвилини, коли на один щабель ставляться звичка до людини і звичка до предмета. Хіба не це відбувається під час непорозумінь? Коли ми вирішуємо, що нам потрібніше в дану мить? Іноді слухаєш фільм, а тебе постійно відволікає близький, і ти злишся. Нехай лише в цьому атомі часу, але людина поставлена нижче від матеріальної речі. І так хіба не періодично? То що тоді наша любов?

Зі сторінок цієї книги я хочу заявити: може бути інша любов. Але вона пов’язана з тим життям, яким ми не живемо. То чи варто про неї говорити? Варто, бодай заради істини. Бо якщо можна вийти за межі свого клаптика, отже, можна бути далеко від близького. Чи не абсурдно звучить ця фраза? Якщо близький не близько, значить, він перестає бути близьким у прямому значенні цього слова. Так виникає невідома нам любов до далекого, я заявляю про це привселюдно.

Я знаю, мене запитають: а хіба це взагалі можливо? Хіба може людина бути далеко від іншої людини? Хіба відсутність людини в близькому просторі не є її тимчасове або абсолютне небуття (так нас навчали в коледжах). Я кажу: ні! Навіть ідучи з дому на роботу, чоловік перетворює існування дружини в небуття: назад до неї його тягне звичка, нічого більше. Жінка починає існувати для чоловіка з моменту її входження в близький простір, те саме можна сказати і про існування чоловіка для жінки. Це сприймається як норма. Впевненість, що близька людина пішла не назавжди, що вона регулярно з’являється в певний час у моєму близькому просторі, – ось почуття, що пронизує все наше буття. Почуття, слід зауважити, яке розслабляє, яке призводить до того, що інша людина живе, по суті, не в нас, а в нашому близькому просторі. Чи не тому в разі її зникнення ми страждаємо не через втрату саме тієї неповторної людини, а через незаповненість близького простору? І чи не тому в нас так швидко відбувається заміна і так швидко ми заспокоюємося?

Наші почуття слабкі, буденні, наша душа працює впівсили. І все це через те, що ми не є вільними. Близький світ прийняв нас у свої обійми і задушив. Причому ця задуха солодка, це нагадує винні випари, які дурманять голову і занурюють у милу розслабленість. Але що ми втрачаємо внаслідок такої розслабленості? Про це ми не думаємо.

Живучи в близькому просторі, ми й живемо, по суті, з близьким простором: якщо не з предметами, то з людьми, які заповнюють його. Ми живемо то з радіофоном, то з акустиками, на яких зосереджена вся наша увага. Тому ми і є все те, чим живемо. А що є ми самі? Не відчуваючи себе, себе особисто, як можемо відчути іншу людину?

Самотність… Ми забули, не знаємо, що означає це слово. Нам незрозумілі почуття, пов’язані з ним. Ба більше, ми боїмося їх і панічно поспішаємо до психософів, варто цим почуттям торкнутися нас. Не спробувавши навіть розібратися в їхньому багатстві та розмаїтті, ми ставимо на них тавро "напади страху". Найменший внутрішній дискомфорт здається нам хворобою, від якої треба ковтати таблетки.

Але уявімо собі вихід за межі свого п’ятачка, у великий світ. Все близьке стане далеким, а самі ми відчуємо втрату колишнього ґрунту, але разом із тим і неясні бажання, прилив поки що незрозумілих нових сил. Нам ніхто не потрібний, але, з іншого боку, ставши з близької далекою, інша людина западе в нас, можливо, глибше, ніж коли ми до неї щодня могли торкатися рукою. І раніше, і тепер вона є частиною нас. Але раніше не було нас, а тепер ми є, і значить, ми любимо не заповненість близького простору, а саму людину.

Я знаю, зі мною знову не погодяться, скажуть: "Що він верзе? Куди ми можемо піти? Як ми можемо рухатися без орієнтаторів? Як можна взагалі жити поза мегаполісом? Що їсти? Куди йти? І взагалі – чим жити? Мегаполіс – це весь світ".

Так, я сам собі ставлю ці питання. Те, що я відчуваю, для нас божевілля. Але, можливо, я відчуваю життя, яке судилося не нам? Істину, яка не перестає нею бути, навіть якщо її здійснення немислиме для людини? Можливо, я говорю лише про теоретичні можливості, про те, що межі життя і почуттів людини – саме межі, що сама картина життя і почуттів незрівнянно, можливо, до нескінченності ширша? Тоді постає питання: чому ми замкнуті в цих межах? Хто нас замкнув? Що є замежевість? Ким і коли вона здійснилася, здійснюється чи може бути здійснена?

І останнє питання: чому ми не можемо бути безумними?

Нія (І)

Гвинтоплани проносилися один за одним, заглушаючи чийсь спів, плескіт хвилі, голос Нії.

Внизу, оточене лісом, лежало озеро. Від нього тягнуло вогкістю і запахом болотних місць. Габр нахилився і став гріти над вогнем задубілі руки.

– Не звертайте уваги, – сказала Нія. – Вони покружляють і полетять.

– Прозора Пляма?

– Так, – відповіла Нія. – Їхні локатори нічого не можуть помітити.

– Я натрапив учора на дріт, – сказав Габр. – Багато дроту, там, за базою.

– Це межа Плями. Пляма оперезана дротяними антенами, вони нейтралізують будь-який промінь.

Гвинтоплани насправді почали віддалятися. І чим більше вони віддалялися, тим голоснішими ставали навколишні звуки, прорізався чийсь спів, плескіт хвилі.

– Що це за звуки? – запитав Габр.

– Це птахи. Ми їх не бачимо, але вони є.

– Птахи…

Габр іще далі простягнув руки над вогнем, по його жилах потекло радісне тепло. Невже він іще живий? Невже ще можливе щастя?

– Ніє…

– Так.

Він шукав слова.

– Ви бачили світ?

– Так. Це було давно.

– І ви пам’ятаєте?

– Так. Неначе далекий сон. Щось яскраве й болюче.

– Болюче, бо нічого не можна повернути?

– Так, напевно.

Подув вітер, затріщали поліна. Хтось пронизливо закричав над головою.

– Пташка… – тихо сказала Нія.

– Що нам робити, Ніє?

– Не знаю.

– Ви вірите в Окса? У його справу?

– Ні, – відповіла вона.

– Тоді навіщо ви тут?

– Навіщо я тут? – голос її зазвучав іронічно. – А чим краще в мегаполісі? Тут хоч озеро, птахи…

– Так, ви маєте рацію.

Вони трохи відсунулися від багаття, що розгорілося. Сиділи, торкаючись плечима.

– Добре тут?

– Так, – зітхнула Нія.

– Чому люди не поїдуть з мегаполіса і не почнуть отак жити?

– Тому що в них немає Прозорої Плями. Уже наступного дня їх усіх виловлять і повернуть.

– Знущання над людиною…

– У мегаполісі цього ніхто не зрозуміє. Ніхто не прагне тікати звідти.

– Тому що вони не знають іншого життя, іншого щастя.

– Не знають і тому не хочуть знати.

– Але… – Габр перевів подих. – Їм просто не дають можливості знати.

– Не дають, і тому вони не знають і не хочуть знати. Коло замкнулося, Габре.

– А ви дивна жінка…

Озеро плюскотіло внизу, зовсім недалеко. І так гріло крізь одяг Нііне плече. Тепло – це була сама Нія, яка проникала всередину, заповнювала його всього.

– Вам не холодно?

– Трохи.

– Може, присунемося до вогню?

– Ні, не варто. Я люблю, щоби вогонь грів ноги. Лише ноги.

– Ви любите контрасти?

– Можливо. Краще обійміть мене.

Габр обійняв її зіщулені плечі. Ліоз – чи відчуває вона, що відбувається? Де він? Із ким? Як він може обіймати чужу дивну жінку? Як? Неначе якась інша, вільна частина його самого, завмираючи від сміливості, це робила. Ліоз, твій хлопчик відступає. Поступається місцем чомусь іншому, радісно незнайомому. Ліоз, чому ти така нерозумна? Ти зрадила, так, ти зрадила, тоді. Чому ти така нерозумна, Ліоз?

– Про що ви думаєте?

– Про життя, – відповів Габр. – Я був сліпим. Наївним і сліпим. Я смішний сам собі.

– У мегаполісі всі смішні.

– Чому?

– Тому що рухаються, як паяци, дріботячи. Бо безпорадні, залежні. Добропорядні. Особливо жалюгідні чоловіки. Я ж бачила їх: брудні патлаті опудала, напівголі, в ганчір’ї.

– Ви пам’ятаєте?

– Так. Я нічого не забула. Я… я ж бачила кілька місяців. Вони ходили навколо мене, кожен зі своєю зарозумілістю, а я… я бачила їх усіх. Що вони собою являють. Це було нестерпно. Відтоді вони всі для мене жалюгідні. Хай би що говорили. У мегаполісі немає мужчин.

– А тут?

– У Прозорій Плямі? Не знаю. Вони… Вони всі обізлені. Сама злість. Злість і сліпа ненависть. Це духи руйнування. Вони не хочуть жити, їм уже однаково.

– Померти і потягнути за собою всіх?

– Так, вони хочуть помститися. Тільки це. "Страшно помститися", як каже Окс.

– А що вони для вас?

– Не знаю. Вони дають мені їсти, дарують безпеку… Я можу жити ось тут, із птахами і озером. Як, напевно, ніхто більше. Але вони всі чужі мені.

– Вони знають про це?

– Їм ніколи думати про такі дурниці, – в її голосі знову з’явилася іронія. – Вони всі борці, люди справи.

– Навіщо ж ви… Навіщо ви служите їм? За хліб і безпеку?

– Виходить, що так. Я не маю з чого вибирати. Я можу жити або тут, з ними, або в мегаполісі, під контролем.

– І ви давно тут?

– Так. Я вже відвикла від мегаполіса. Від того життя.

Затріщала гілка в кущах, щось прошелестіло і затихло. Габр мимоволі напружився.

– Тут водяться якісь тварини, – сказала Нія. – Не страшні.

– Вони бачать?

– Я думаю, так.

– Дивно. Ніє… Я хотів запитати вас… Ви хоча б співчуваєте їм?

– Так, напевно. Все-таки я можу зрозуміти їх – вони бачили колись, як і я.

– Ніє, а що ви думаєте про мене? Навіщо ви запросили мене сюди?

– Не знаю, Габре. Ви трохи інший.

– У чому?

– Ви це краще за мене знаєте.

Габр зняв руку з її плеча, повільно підвівся. Ватра вже догоряла.

– Я покладу в попіл картоплю.

– Покладіть.

Він розгріб палкою попіл, дістав із кишень і поклав туди п’ять картоплин і закидав знову золою.

– Ніє, я маю вам зізнатися, – сказав він, не підходячи до неї, опершись на стовбур мокрого дерева. – Мене не встигли засліпити. Я бачу. Я бачу світ.

– Я знаю, – сказала Нія.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик 14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Пістолет життя. Хтось натиснув на курок – і я вилетів у цей світ, таким собі чотирикілограмовим тільцем плюхнувся у країну світла і повітря. Помчав, розсікаючи ще лисим тім’ячком простір і час, дорослішаючи на льоту. Хтось натиснув на курок – і я влетів у це дивне життя білою радістю для людей, для тата і мами, потім – для багатьох і багатьох. До крові розбиваючи цих і цих, весь у своїй і в їхній крові, кричачи від болю, від горя і радості, змішуючись із кров’ю світу.

О, любіть мене! Який налетів на вас, який розбив вас, який робив боляче собі і вам. О, я не винен, я, який летить що є духу, збиваючи обличчя та обличчя, який ридає і кричить. Що я можу зробити? Через тридцять, сорок чи дев’яносто років плюхнуся, раптом втративши швидкість, якоюсь висохлою кулькою в розкрите око труни.

Вічність моргне – і немає мене.

Хтось, кажу, натиснув на курок – і я чотирма кілограмчиками, нестямним криком увірвався в це життя, ледве почувши м’якими подушечками п’ят переможний постріл.

Переможний постріл, що так нагадав прощальні залпи.

Хтось, кажу, натиснув на цей курок. О, хто, хто це зробив?

Частина II

Мегаполіс

Шум гвинтоплана затих. Тепер Габр мусив іти пішки. Доріг не було, але він не міг заблукати. Вдалині, майже на обрії, височіла темна стіна, що зникала в безкінечності. Її верхня частина ховалася в чомусь незрозумілому, загрозливому, що нависало над землею. Незрозуміле швидко летіло над головою, можна було розібрати окремі клаптики, з яких воно складалося. Де ж величезне, кругле?

Габр поспішав до стіни на обрії. Що ближче він підходив, то чіткіше вимальовувалося її порожнисте, каркасне нутро. З суцільної темної плями стіна перетворювалася в нагромадження окремих рівнів і перехресть, в хитросплетіння залізобетону і сталі, в похмурий мертвий лабіринт, якому не було кінця ні ліворуч, ні праворуч, ні згори.

Лабіринт цей не можна було обійти – він загороджував світ. Через нього не можна було пройти, у нього можна було лише увійти і там залишитися. Загубитися навіки. Лабіринт стояв на шляху і був так само незрозумілий, як те, що мчало над головою, як величезне, кругле.

Але Габр знав його назву: це був мегаполіс. Державне Об’єднання. Той світ, у якому він народився, виріс, із якого несподівано випав.

Тепер йому треба було увійти в нього знову. Тепер уже як у щось чуже, нове, страхітливе. Що сталося? Хіба не тут він провів дитинство, юність, не тут закінчив коледж, прим-університет, пізнав першу жінку?.. Це ж був його, Габра, світ. Тут усе знайоме, все його – там, всередині лабіринту… Усередині страшного лабіринту.

Габр спускався в долину, і на мить стіна зникала, захована близькими деревами. Але варто було трохи піднятися на невеликий пагорб – і вона знову з’являлася, з кожним разом усе більш розпізнавана в деталях. Вже було видно тисячі величезних потворних пневмотруб, що стриміли навсібіч, мільйони сталевих балок, мільярди кріпильних колон, виготовлених із надміцних металів. Вони неслися в усі сторони і вгору,

переходячи один в одного, перетинаючись, зникаючи у темній глибині нескінченних хитросплетінь.

Ліс рідшав, і Габр, побачивши поле, що просвічувало крізь дерева, прискорив крок. Чому він не міг повернутися в цей світ як у свій? Чому все, що було дорогим, знайомим, стало болючим? Болючим і жалюгідним. Неначе гострим лезом хтось відрізав його від минулого.

Зблизька мегаполіс був іще жахливішим, ніж здалеку. Тепер, коли Габр вийшов у відкрите поле, весь недалекий небокрай займала зникаюча в небі стіна із заліза та бетону. І не було їй кінця. Вже можна було розгледіти, як мелькають на найближчих рівнях магніт-блоки. І звук пневмопоїздів, що розганялися, перемішаний із гулом естакад, уже, хай і приглушений, долітав до вух. Мегаполіс тихо гудів, темний, закриваючи собою весь світ.

Габр нарешті зрозумів, що сталося: він втратив блаженство незнання. Усе його життя, як і життя мільйонів, що перебували там у своєму щасті і дотепер, минало в затишку незнання. Жахливий зворотній бік життя, який він бачить зараз, – саме він і вбив, вбиває своєю істинністю рай минулого забуття.

Гвинтоплани, що нагадували розкручені навколо осі точки, проносилися то тут то там, на різних рівнях мегаполіса, прямуючи відповідно до заданого маршруту. Їхнє дзижчання ставало дедалі більш виразним. І ще щось брязкало всередині мегаполіса, неначе працювали величезні залізні важелі. Звідси, з відстані кількох кілометрів, мегаполіс, уже добре помітний в своїх головних каркасних нутрощах, нагадував моторошних розмірів фабрику життя. Фабрику, що підтримує життя і керує ним. Наскільки мав рацію священик! Ці мертві конструкції, і люди всередині них, і Державне Об’єднання, його органи, – все це було одне ціле. Одне одного доповнює, один без одного не може існувати. Державному Об’єднанню потрібні цей лабіринт і люди, лабіринт живе людьми та Державним Об’єднанням, без них він – нагромадження металу. А люди… Вони живуть усередині лабіринту, за допомогою якого

(його техніки та електронної начинки) Державне Об’єднання організовує їхній затишок та існування. Все вірно, не так просто розплутати клубок, звинуватити Державне Об’єднання в злому умислові. Зло змішалося з добром, стало добром.

Габр ішов мокрим полем у сутінках, що згущалися. І з кожним кроком стіна, через яку не можна було перелізти, ставала все більш вражаючою. Перед цим громаддям сталі, що зникало в безкінечності, Габр відчував своє безсилля. Що він таке, купка жалюгідної плоті, перед мертвим і організованим чудовиськом?

Але інше почуття, яке Габр гнав подалі, раз-у-раз відвідувало його: невже він ось цими руками здатний паралізувати цілий світ? Таку міць? На глибині цього безсилля пробивалася ніжна квітка всесилля, дивне і хвилююче почуття, що його навіював йому Окс. Не бачити живих людей усередині, не пам’ятати свого милого минулого, солодощів колишнього життя, навіки, бритвою по венах, розірвати з дорогим. І тоді… Тоді залишається тільки це чудовисько, яке хоче стерти тебе, тебе особисто, твоє єдине життя, з лиця землі. І в цьому двобою сам на сам ти хочеш вийти переможцем. Ти переможеш своє минуле, самого себе, бо дороге ніколи більше не стане дорогим – ти вирваний із ґрунту.

Так говорив йому Окс.

Тікати від мегаполіса можна було тільки до Окса, а той штовхав його назад. Третього шляху не було: поза Прозорою Плямою тебе рано чи пізно намацають локатори і виловлять. І тоді кінець життя – чи сліпота і квадрат 4-Б, а отже, знову Окс. Окс – він теж був пасткою, лише з іншого боку. Священик сидить собі там, у надрах лабіринту, і спілкується зі своїм Богом; якщо вірити йому, він відчуває свободу, він вільний. Сліпий. А він, Габр, можливо, єдиний на все людство, хто, насолоджуючись дарованою йому свободою, бачить світ, і він метається в замкнутому колі.

Габр присів перепочити просто на шматок якоїсь труби. Металевий брухт в міру наближення до мегаполіса зустрічався дедалі частіше. То тут то там стирчали з землі шматки труб і цілих блоків, валялися частини кріпильних зв’язок і зламані балки. Ще півгодини, і він досягне мети. Отже, він вступить у минуле, але ким? Можливо, він зустрінеться зі своїми знайомими, з Ліоз, із тими, хто продовжує жити тим самим життям (невже це можливо) … Але хто він буде?

Сильний вологий вітер, що гуляв по полю, бив Габрові в обличчя. Але він ні на що не звертав уваги, невідривно дивився на гігантські підвалини мегаполіса, що колонами летіли у височінь, нависали над головою, готові, подібно нахиленим вежам, звалитися будь-якої хвилини. Так здавалося. Там, на висоті сотні метрів, починався перший рівень, крізь ґрати його перехресть проглядався другий, і – ще далі – третій. До шуму пневмопоїздів, що розганялися, і гуркоту вантажних магніт-блоків, до дзижчання гвинтопланів, яке перейшло в тріск, домішався ще й запах. Дивний запах мегаполіса, який вривається в тебе на нежитлових ділянках, позбавлених аерозольних синтезаторів. Це був змішаний запах сірки, нафти і ще якихось технічних матеріалів. У Габра, чий ніс устиг звикнути до інших запахів, він викликав легку нудоту й відразу. Ось це – його Батьківщина.

То хто ж відрізав його від дорогого? "Батьківщина" – як має звучати це слово? Рідна вулиця, рідний дім, рідні люди… Хто крапнув отрути в море рідності? Хто спорудив бар’єр між ним і його минулим?

Габр не помічав, як по його обличчю стікало те, що не мало імені. Гірка, гірка тяжкість пізнання. Невже істина може вбити святе? Невже треба бути сліпим, постійно перебувати в брехні, щоб залишатися на своєму ґрунті, щоби все життя бути тим, ким ти себе вважав і бачив у блаженному дитинстві, у щасливій юності? Навіщо він прозрів? Навіщо він бачить цей жах, це мертве чудовисько, яке не може викликати нічого, крім огиди, крім ненависті? Окс! Він теж ненавидить те, що було його життям, тільки тому, що і він усе побачив, і він здригнувся від істини.

Габр відчув, що промерз, і підвівся. Вітер куйовдив його волосся. То, може, мають рацію ті, з Міністерства контролю? Може, не потрібно, щоб людина прозрівала, інакше виникає можливість подивитися на тихий і прекрасний свій світ зі сторони. І замість "тихого і прекрасного світу" побачити волаючий порожнечами виворіт життя, страхітливих розмірів, кимось збудований (ким, коли?) лабіринт. І що тоді твоя "мала батьківщина", яка знаходиться на сто десятому рівні на посипаних землею залізобетонних основах? Як після цього жити? Може, і не можна, не належить людині виходити в поле і бачити, бачити збоку, здалеку свій всесвіт? Може, не можна залишати свій всесвіт, щоб вічно під ковпаком святої брехні зберігалося все дороге, його затишок?

Що знайшов ти, Габре? І що втратив?

Було вже пізно, коли він добрів до перших колон. Щоби не заблукати, він не пішов углиб лісу стовпів, які розтяглися у безкінечність, а вирішив рухатися вздовж мегаполіса. Колони були немислимого діаметру і всі слизькі. Якась кіптява, перемішана з шаром мастила, що перетворилося в желе, покривала їх до самої основи. Вони ніколи не іржавіли, ці колони. Але безліч числень ніхто їх не чистив, нікому до них не було діла.

Габр знаходився ніби під височенним мостом, із тією лише різницею, що перекриття було не суцільним, а подекуди розривалося, і в отворі, задерши голову, можна було побачити перекриття наступного рівня. А якщо щастило і збігалися отвори в перекриттях обох рівнів, тоді Габр бачив перекриття третього рівня.

Було темно, і Габр ледве пересувався, спотикаючись об гори брухту, що впав колись згори, з немислимих висот сюди, у пекло. Звідкись струменіла вода і сильно, до нудоти, смерділо технічними мастиками.

Раптом він завмер – в одному місці щось біліло. Щось, що не було залізом. Він підійшов і присів. Це були кістки, чиїсь кістки і черепи, розкидані як попало. Звідки?

Ще за півгодини він натрапив на старий розбитий гвинтоплан, поруч лежала розколота електрованна і кілька покручених орієнтаторів із вибитими випромінювачами.

Габр озирнувся і між двох чергових колон побачив пляму поля, яке ще трохи світліло. Вирушаючи сюди, він не додумався спитати, а як же піднятися в мегаполіс? Він не врахував, що ліфти можуть не доходити сюди, до технічних рівнів. Як видертися на ці сотні і сотні метрів, туди, де високо над головою живуть (дехто аж під хмарами і навіть за хмарами) люди, де працюють кав’ярні, фільмозали, де вечорами люди танцюють, п’ють за столом оргнапої і базікають про останній чемпіонат із орієнтування? Де цей світ? Чи є він взагалі? Як потрапити в нього?

Габр заліз на гвинтоплан і, дотягнувшись до найближчої колони, перебрався на один із її незрозумілих виступів. Він полізе ось так, вгору, від виступу до виступу, поки не потрапить туди, де зупинено час. Там, високо-високо, на своїй вулиці, він зайде в знайому кав’ярню і буде слухати музику, забувши про все. Він викреслить із пам’яті Окса, Ліоз – усіх, хто зможе нагадувати йому про те, що трапилося. Забуде, на якій висоті і де знаходиться він, всі оточуючі. У Міністерстві контролю він попросить відібрати у нього не тільки зір, але і пам’ять останніх подій. Бо він втомився, Габр. Втомився кожну хвилину вирішувати, як він повинен, а як не повинен поводитися. Він, Габр Силк, втомився думати, втомився дивитися і дивитися в страшні й незрозумілі очі істини. О, поверніть йому його сліпоту, його затишок. Він хоче ходити на роботу і з роботи, базікати про дрібниці зі знайомими, пліткувати про знайомих із дружиною. Він не бог, Габр Силк, житель своєї вулиці і свого квадрату. Він хоче упевненості, чиєїсь, нехай і Державного Об’єднання, опіки і захисту. Він просто людина і хоче повернути собі право на слабкість – можливо, єдине, з чого виростає святість.

Притулившись до холодної і слизької поверхні колони, Габр тихо здригався всім тілом. Його знову душили судоми того, назви чого він не знав… До наступного виступу на колоні було метрів п’ятдесят.

Із щоденника Ліоз

2247 день 8-го сектора 17-го числення. Сьогодні лекцій у мене немає – день початку літочислення. Сиджу тепер у себе в кімнаті, слухаю тілограмму. Новий запис. Шкода, що я одна і не маю з ким поділитися своїми почуттями і думками. Тільки щоденник – мій єдиний вірний друг.

Уже багато днів не писала, тому що були різні події. І найголовніше – з’явився Габр. Я вражена, і батьки теж. Ми всі читали, що він загинув під час пожежі в диспансері. Батьки дуже шкодували його, а я звинуватила їх у жорстокості, тому що якби не тато, він би не потрапив до диспансеру і залишився б живий. Тато сказав тоді, що він хотів як краще, для мене самої, і що все це випадковість, і він із тим самим успіхом міг загинути від пожежі в своїй власній квартирі. Я була так вражена тоді, що потрапила в психософне відділення. Я не уявляла собі життя без Габра. Два тижні мені кололи заспокоювачі і водили на електрошок, бо я не могла спати і весь час кричала від якогось жаху.

Коли я повернулася, тато з мамою винесли всі речі, пов’язані з Габром, і ходили за мною навшпиньки. Я поступово почала приходити до тями. І ось він знову зателефонував, і я знову в шоці! І батьки теж. Тато каже, що помре, не перестає пити ліки від серця. Що мені робити? Він вимагає зустрічі, а я боюся. Тато говорить, що він хоче мене вбити. Мама вчора на колінах плакала біля мого ліжка, просячи пошкодувати батька, який скоро помре від переживань. Вони розривають мене. Я відмовила Габрові, пославшись на те, що дуже зайнята, хоча я його продовжую любити. Якби він пішов до Міністерства і долікувався! Якби він став як раніше! Вчора приходив мій психософ і попередив, що мені в жодному разі не можна з ним бачитися, що у Габра хвороба в останній, небезпечній стадії. Він насправді кудись кликав мене і знову говорив щось незрозуміле і страшне про якісь лабіринти. Я все розповіла

психософу, і він тільки сказав: "Ви ж самі бачите". Це жахливо, жахливо, що сталося з Габром! Я нещасна, самотня. Іноді мені не хочеться жити, я готова вбити себе. Я навіщось розповіла про це психософу, була сама не своя, і тепер тато з мамою за мною стежать. Я відчуваю себе наче в якійсь клітці. Але психософ каже, що це депресія, стан психіки, що мені потрібно долікувати нерви, і я знову зможу радіти життю. Якби ж то! Що з тобою, Габре? Де ти – той, якого я пам’ятаю? Я пишу і кусаю собі губи.

Шилг

Істоти в лахмітті повільно, як заводні ляльки, пересувалися зліва і справа. Підкоряючись пучкам альфа-випромінювання, сигналам індикаторів. Габр уже кілька днів знову жив у своєму квадраті, і за цей час він звик до істини. Він зрозумів, що те, що найближче, найдорожче – при перевірці виявляється сірою істотою в лахмітті.

Тому він не здивувався, коли його добрий знайомий, Шилг, друг дитинства, виявився саме таким: маленьким, сутулим, з опущеною кудлатою головою.

– А, Габре! Проходь! Ти куди пропав?

Він провів його вглиб темного бункера, посадив на голий шматок поролону, яким було покрито крісло. Габр сів і подивився вгору: висока стеля була вся у трубах, дротах і павутинні. У самого Шилга у волоссі заплуталося різне сміття.

– Ти де пропадав, старий? – знову запитав його Шилг, сівши навпроти. – Кажуть, ти мало не згорів.

– Так, було, – відповів невизначено Габр.

– Кажуть, пожежа була в якійсь лікарні. Ти що там робив?

– Прихворів трохи.

– Оргнапій хочеш?

– Чашечку.

Вони випили.

– А ми тут таку справу розгорнули, – сказав, закурюючи, Шилг. – Чудово, що ти подзвонив. Ти нам потрібний.

– Я? – здивувався Габр.

– Ну так. Наша фірма влаштовує вигідний контракт. Ти можеш підзаробити, ти ж добре знав хіміософію?

– Непогано.

– Нам не вистачає статистів, розумієш? А контракт потрібно підписати в найближчі місяці. Стільки роботи – здуріти.

– А що ви робите?

– Ти хіба не знаєш? Тару для оргнапоїв.

– Ти робиш тару?

– Та ні. Тару роблять інші, ми її зберігаємо. У нас антикорозійна лабораторія, ну, ти маєш знати. Тара має служити довше, ніж служить, ясно? Ми винайшли розчин. Це знаєш який прибуток? Ти тільки подумай: у кожному будинку п’ють оргнапої. Отже, цілі склади повинні бути завалені наповненими пляшками. І скільки, по-твоєму, вони там можуть зберігатися?

– Скільки? – мляво запитав Габр. Йому було байдуже.

– Оргнапій вступає в контакт із матеріалом тари. Це неминуче. Ми можемо подовжити строк придатності тари на нуль цілих одну десяту. Без шкоди для якості напою. Це мало, згоден, але помнож на кількість пляшок, на кількість складів… Ну, що ти мовчиш?

Дивно було говорити з людиною, яка, зігнута навпіл, зосереджена цілком на собі, тупо дивилася собі під ноги. Габр раптом відчув, що його, власне, і немає тут; він для цієї істоти, яка була колись нехай і невеликою, але частиною його самого, – лише голос. Голос і більше нічого.

– Ні, Шилг, – тихо промовив Габр.

– Тобі не потрібні зайві гроші?

– Не потрібні.

– Даси батькам.

– Ну, ти ж знаєш, які батьки?

– Але ж мати у тебе ще жива?

– Мати мене прокляла.

– Ви хіба так і не помирилися?

– Ні, Шилг, – похитав головою Габр. – Я вже звик себе вважати самотнім.

– А вона якось питала про тебе. Ми випадково зіткнулися на вулиці.

– Серйозно?

– Так. Вона вже погано орієнтується, навіть на акустики.

Настала тиша.

– Що з тобою? – сказав нарешті Шилг. – Ти якийсь дивний.

– Чому?

– Не знаю. Якось дивно поводишся.

Габр подивився ще раз на напівтемний бункер, на неохайну згорблену істоту.

– Шилг…

– Так.

– Ти… ти не зрозумієш мене.

– Чому ж? – мовила істота. – Хіба я тебе коли-небудь не розумів? Згадай справи з твоєю матір’ю, Ліоз…

– Це інше. Інше, Шилг.

– Що інше?

– Ти просто нічого не знаєш.

– Чого не знаю?

– Ось ти завтра підеш на роботу.

– Ну так.

– І ти з такою радістю розповідав про контракт… А де твоя дружина?

– Вона пішла, з донькою.

– Ось ти живеш цієї тарою, у тебе сім’я…

– Я не розумію тебе.

– Шилг… – Габр дивився на отвір входу, звідки проникало світло. – Якщо б ти бачив, який ти, де ти живеш…

– Що таке "бачив"?

– Ти не ображайся, – сказав Габр. – Все марно, я піду.

– Ні, так я тебе не відпущу. – Істота різко підвелася і, витягнувши руки, наблизилася. – Де ти? Дай я сяду поруч. Я тобі друг чи ні?

– Так, напевно.

– Ти повинен пояснити мені, що з тобою відбувається. Мені вже говорили. Мені дзвонив Санч. У тебе якісь думки з’явилися? Так?

– Так, уяви собі, – криво посміхнувся Габр.

– Ти повинен розповісти, чуєш? Старий, заради нашої дитячої дружби.

– Навіщо тобі?

– Я хочу знати, що з тобою відбувається.

– Ну добре. Ти живеш у страшному бункері, брудному й обплутаному павутинням. Сам ти теж жахливий, весь у якихось об’їдках. А твій будинок висить у повітрі разом із вулицею, твоєї фірмою, разом із усім. За контрольною смугою, за бар’єром, – прірва, розумієш? Під нами ще сотні рівнів. А справжня земля там, далеко внизу. Днями я був біля основи, там звалище відходів із усього мегаполіса. А найголовніше – ви всі живете, нічого не бачачи. Ви не бачите, де ви живете і що ви таке.

– Ти про що, старий?

– Очі, – сказав Габр. – Вони не тільки сльозяться від вітру.

– Старий, облиш, ти що? – істота обняла його за плечі. – Тобі потрібно виспатися, чесне слово. Тобі потрібно зануритися в роботу. Ось! Це для тебе знахідка, моя пропозиція, чесне слово.

– Очі – вони сприймають іншу реальність… – сказав Габр, раптом встаючи: щось закам’яніло в серці, неначе гострий ніж раз і назавжди відрізав його від цієї колись близької істоти. – Ти не зрозумієш мене, ніколи.

– Габре!

* * *

Цілий світ став не його: з усіма людьми всередині. Хто зіграв із ним цей злий жарт? Він хоче наблизитися – і віддаляється. Щоби знову злитися з цими людьми, потрібно їх не бачити: ні їх, ні того, де вони живуть, – нічого. Потрібно заплющити очі, а заплющивши, знову зануритися в їхні дріб’язкові турботи, у питання тари, у вечірнє читання газет, у відносини зі своєю дівчиною, родичами, знайомими… Набути знову того "я". Але він не може цього зробити, Габр, – заплющити очі. Тепер уже він не може звузитися до колишніх меж. І не хоче. Все те знання, якого раніше не було і яке тепер наповнило, розширило його, –

воно в ньому сидить. Усі ті місця, де він уже побував і які побачив – і море, і база, і підніжжя мегаполіса, і ці вулиці з істотами, бункери – ці місця вже з ним, такі, якими вони є. Він ніколи не забуде погляду звідти, з підніжжя мегаполіса. Не забуде себе, який дивився вгору, задерши голову, перебуваючи в самому пеклі істини.

Габр відчував себе сильним завдяки тому, що знав, прямо бачив правду. Але щось миле, людське, яке було йому таким дорогим, у ньому помирало. Він ставав іншим, чужим і цим людям, і самому собі. Але часом це нове "я" його поглинало і він переставав шкодувати за втраченим.

Так і тепер він ішов уздовж багатоповерхових бункерних будівель і голий метал тьмяно блищав у ранковому світлі, не викликаючи особливих емоцій. Він ішов швидко, обганяючи десятки і десятки істот, які повільно поспішали у своїх справах, обережно прислухалися до близького простору, до акустичних датчиків.

Іноді він завертав у під'їзд і заходив до котрихось прочинених дверей. Довгі коридори потопали в цілковитому мороці, а йому відтепер не хотілося рухатися в темряві… І там, зайшовши в крайні двері, він вдивлявся в глибину бункера, не ризикуючи бути поміченим. Там тривала якась метушня, у темряві, по кутках, хтось вовтузився. Були чутні іноді чоловічі, іноді жіночі, іноді дитячі голоси. Невже в такій норі жив він сам?

Швидко вийшовши з будинку, Габр ішов далі і через кілька кварталів заходив, не витримавши, знов у металевий контейнер, і знову звуки чийогось життя долинали до нього з глибин мороку.

Він, однак, мав далеку мету: йому потрібно було дістатися краю вулиці, будь-що дійти до контрольної смуги. Але він звертав увагу на все: на будинки і перехрестя, пішохідну частину і трубу пневмопоїзда над головою. Все було оголене, вся начинка випирала назовні. Та й

навіщо приховувати те, що не можна побачити? Акустичні маяки були тумбами, обплутаними дротами, з яких виступали на всі боки антени сигналізаторів. Високо вгорі вони закінчувалися головою, яка, поскрипуючи, оберталася, і весь механізм обертання, усі великі та малі шестерні, були на виду. Точно так само і будинки, починаючи з другого поверху, були обліплені баками і якимись товстими трубами, ймовірно, теплоцентралей. А поверх них, безладно переплітаючись, тяглися вгору, до ледь видимого даху, мережі електродротів, кабелі радіофонів. А там, над дахом, на відстані доброї сотні метрів від нього, нависав наступний рівень, і десь там, на ньому, – знову ті самі багатоповерхові бункери, обліплені трубами, баками і дротами…

Пневмотруби над головою теж прогиналися від усякої всячини: від великих і менших відростків, які присмокталися з усіх боків, щоби забезпечувати пневмотрубу силою, теплом, тиском. І ті самі купи дротів і кабелів, що потонули в старому пилу і павутині. І все це з дня на день, дрібними частинами – пневмотруба раз-у-раз тремтіла від потягу, що пролітав у ній, – все це непомітно осипалося на голови, які проходили внизу, і вони теж були ніби покриті пилом несправжності.

До контрольної смуги довелося добиратися цілу годину. Але Габр знав: кінець повинен бути. Квадрат має скінчитися. І що далі? Сідаючи в пневмопоїзд або гвинтоплан, він завжди лише проносився за межі квадрату, твердо впевнений, що "меж" взагалі немає, що все, всі квадрати, – в одному і тому самому місці. І рухається лише час. Але тепер, коли він знав межі самого мегаполіса, він хотів знати і всі інші межі – що за будинком і що за квадратом. Все знати, не питаючи себе навіщо, який сенс. Знати, щоби знати.

Нія (II). Закінчення розмови

Він розгріб палкою попіл, дістав із кишень і поклав туди п’ять картоплин і закидав золою.

– Ніє, я маю вам зізнатися, – стиха промовив він, не підходячи до неї, опершись на стовбур мокрого дерева. – Мене не встигли осліпити. Я бачу. Я бачу світ.

– Я знаю, – сказала Нія.

Габр не зрушив з місця, дивився на істоту, що сиділа перед ним, біля згаслого багаття.

– Звідки ви могли знати?

– Я це відчула. Ви поводили себе як зрячий. Одну секунду. Я здогадалася.

– Це ще хто-небудь помітив?

– Не думаю. Навіщо ви збрехали?

– Я не хочу руйнувати Державне Об’єднання, – сказав Габр.

– Ви боїтеся чи… У них же шляхетна мета, хіба ні?

– Я не існую, – сказав Габр. – Я лише виконавець чиєїсь волі. Нехай і шляхетної. Ви бачили, як вони зі мною поводяться? Яким тоном говорить зі мною Окс? Спочатку, коли я був сліпим, я був гвинтиком в одних руках. А тепер, використовуючи мою розгубленість, мою виняткову, незрозумілу ситуацію, мене хочуть зробити гвинтиком в інших руках. Хіба мене запитують, хочу я чи ні? Вони тиснуть на мене своєю волею, підпорядковують мене, і все. А я? Хто я?

– Ну, і хто ж ви? – посміхнулася Нія, обіймаючи себе за плечі.

– Я ще не знаю. – Габр відійшов від стовбура, присів біля теплого попелу. – Я поки що шукаю себе.

– Ви знайдете себе, Габре.

Він підняв голову і здивовано подивився на тиху істоту, що сиділа за кілька метрів.

Те кругле, величезне, що висіло тоді над морем, тепер сідало за ліс, заливаючи озерну гладь червоним блиском. Погляд Габра повз істоту летів туди, звідки виходили спокій і повнота.

– А ви знаєте, скільки загинуло при звільненні вас із диспансеру?

– Так, я боржник, – зітхнув Габр. – Те, що я зараз бачу перед собою – це диво, цей світ, – оплачено життями.

– І як же ви після цього могли підвести всіх цих людей? – промовила істота, яка темніла на тлі сліпучого кола.

– Не знаю. Я…

– Стільки поколінь, – вела далі істота, – стільки покладених життів. Вся ця база, ці загони людей – все існувало й існує лише для однієї мети, яку мусили здійснити ви.

– Зізнайтеся, – різко підняв голову Габр. – Усі помітили, що я зрячий, і Окс… Він вирішив підіслати вас, щоби ви… наодинці зі мною…

– Який ви все-таки нерозумний, – розсміялася жінка. – Ви думаєте, я вас здатна психологічно обробити?

– Тоді навіщо ви все це говорите, питаєте?

– Ви мені цікаві, як ви цього не розумієте. Може, картопля вже готова?

Габр зітхнув і пальцями розгріб теплий попіл. Картоплини були ще тверді.

– Ви не відповіли на моє запитання, – промовила істота.

– Ваше запитання… Хтось поклав життя, покоління працювали заради якоїсь мети…

– Саме так, невже вам байдуже, що вас чекали десятиліття? Якщо не цілі числення. Тільки зрячий може проникнути в Центральну Диспетчерську і знайти потрібний блок.

Кругле, величезне наполовину сховалося за деревами, і тепер відблиск на воді став чорно-червоним.

– Я боюся, – зізнався Габр. – Я боюся ось цими руками зробити жахливе. Це не моя мета, це мета Окса. І до того ж… Для цих людей усе просто: покінчити з мегаполісом, із усією системою. Винищити "світ, побудований на брехні", світ сліпців.

– А ви вважаєте, що цей світ збудований на правді? – уточнила істота.

– Ні, я згоден. Звичайно, на брехні. Він жахливий. Але…

– Що "але"?

– Ви знаєте, – сказав Габр, – останнім часом я зустрів там різних людей. Я уявляю собі: блок замінено ось цими руками. І все. Всі сигналізатори, орієнтатори, всі індикатори божеволіють, дають

неправдиву інформацію. Люди застигають у жаху – з тих, хто ще не встиг впасти з вулиць у прірву. Кожного опановує жах. І старий музикант, і священик, і моя дівчина… Так, я їх загублю всіх. Всіх, розумієте? Що з вами?

Істота, що куталася в якусь тканину, здригалася.

– Я так і думала… Так і думала, – голос її переривався судомними збудженими звуками. – Вони самі собі створили пастку. Самі.

– Про що ви?

– Про Окса, про всіх нас.

– Я не розумію.

– Вони шукали зрячого – і знайшли його. Але те, що вони задумали, міг зробити тільки сліпий. Тільки.

Істота здригалася від дивних звуків, що потрясали його, витирала рукою очі.

– Не розумію, – сказав Габр.

– Технічно – тільки зрячий. А психологічно – тільки сліпий. Тому що… тому що зрячий не буде настільки озлоблений, щоби не бачити нічого навколо. У зрячого залишається весь світ, навіщо йому губити мегаполіс, чийсь світ? Він бачить інший світ, бачить світло – і світло будить надію, віру. А в них… У них усе це відібрано людьми з мегаполіса. Навічно. Їм нема чого втрачати. Їхнє життя скінчилося.

– Ви хочете сказати…

– Так, – перебила його істота. – Вони всі у відчаї! Зневірені, розумієте? І вони знайшли зрячого, щоб він став їхнім знаряддям. Але ж… але у зрячого не може бути відчаю, ніколи.

– Ви так думаєте?

– Так. Йому подарований увесь світ, диво іншої реальності. Він може йти без сторонньої допомоги, сам добувати собі їжу. Він постійно з дивом. Він – зрячий. Навіщо йому вбога мета групки зневірених і приречених? Їхні шляхи – різні.

– Звідки у вас такі думки?

– А ви думаєте, ви один такий розумний? – Голос її знову весело затремтів. – Мені про це казав один чоловік. Він теж тут. Але він занадто думальщик.

– Хто він?

– Майже ніхто. Чергує на складі. У нього є час думати. Але, знаєте, я не вірила в його передбачення.

– В які?

– Що вони загнали себе в глухий кут. Що зі зрячим у них нічого не вийде.

– А ви шкодуєте їх… – сказав, подумавши, Габр. – Коли ви говорили, що вони приречені, що вони в розпачі, у вашому голосі прозвучали співчуття, біль.

– Я дуже довго прожила з ними, – відповіла жінка. – Вони нещасні. Всі. Вони всі бачили світ, а потім їх кидали у квадрат 4-Б. Що тут дивного?

Величезне, сліпуче сховалося за деревами, пробивалися лише палаючі проблиски.

– А ви інша, – сказав раптом Габр.

– У якому сенсі?

– Я дивлюся на вас – і ви інша, ніж ті, кого я бачу, бачив навколо. Волосся…

– А, це звичка, – усміхнулася жінка. – У ті місяці, коли я бачила, я навчилася приводити себе в порядок. Я працюю трохи з волоссям, з одягом. Коли бачиш, усе це має сенс. Зовнішній вигляд.

– Для кого ж ви…

– Для себе, – не дала йому договорити жінка. – Я уявляю, що мене хтось може бачити.

– Навіщо?

– Сама не знаю, – пересмикнула плечима жінка. – Я роблю ось так.

Істота полізла в кишеню, дістала якийсь предмет.

– Я розчісую волосся.

– "Розчісуєте"?

– Так, ось так.

І вона пішла на його голос, підійшла зовсім близько.

– Де ваша голова?

Руками вона намацала його обличчя, почала повільно проводити чимось по його волоссю.

– Що ви робите?

– Дурненький, мовчіть, – сказала істота. – Я розчісую ваше волосся.

Межі

Контрольна смуга тут була зовсім інша, ніж по краях вулиці. Тут, де закінчувався квадрат, її ширина сягала декількох десятків метрів, і Габр ішов нею, намагаючись не звертати уваги на все частіші пучки альфа-випромінювань. Нарешті ввімкнувся і звуковий сигнал, який не припинявся весь той час, поки Габр перебував біля бар’єру.

Бар’єром були ґрати, які підносилися догори. Ще не доходячи до них, Габр помітив щось дуже дивне: там, за ґратами, не було видно продовження рівня. І здалеку він також не побачив рівня вище, ніби тут закінчувався мегаполіс. Але чи мислимий такий збіг?

Незабаром він усе зрозумів, прикипівши до ґрат. Рівень таки продовжувався там, далеко, де теж стояла ледве помітна сітка. А між двома ґратами зяяла прірва, каньйон. Габр спробував скільки можна просунути голову між прутами і заглянути вниз. Дна він, звісно, не побачив.

Це був обвал. Справжній обвал. Із нього стирчали шматки балок, покорчені, що подекуди гойдалися на вигнутих трубах, залізні контейнери будинків, крізь проломи в них було видно убогі нутрощі квартир. Звідусіль звисали безладні грона дротів, один акустичний датчик висів просто на ґратах. Очевидно, він упав із якогось рівня пізніше і зачепився по дорозі одним із кінців. Провал, однак, перерізало кілька справних пневмотруб; поїзди, а в них люди мчали через провали, ні про що не підозрюючи.

Отже, ті потужні опори, які він бачив унизу кілька днів тому, – вони аж ніяк не вічні. Він так і думав. Невідомо, скільки числень вони стоять. Час від часу вони не витримують і величезна кількість маси всіх рівнів валиться вниз разом із вулицями, будинками, ресторанами, фільмозалами і нарадами квадратів. Тоді прибуває хтось – хто все-таки? – і ставить ґрати, проводить контрольні смуги. Отже, комусь про все відомо? Хтось таки знає, що не все вичерпується близьким простором?

Габр ішов уздовж ґрат, і все нові й нові картини розгорталися перед ним. На уламках балок, що стирчали звідусіль, висіли зогнилі рештки речей, шматки меблів. Скільки минуло числень від дня катастрофи? І чому люди, що живуть поруч, за сто метрів, нічого про це не знають? Хто їм розповість?

Звичайно, вони ніколи не повірять, ніколи. Якщо вони повірять у те, що знаходиться поруч, за їхнім будинком, вони втратять все: спокій, затишок, щастя. Все буде вбито в одну мить. Тому вони повірять не те що Державному Об’єднанню – будь-якому пересічному сусідові, який оголосить сказане нісенітницею, а самого оповідача – психічно хворим. Повірити у що-небудь подібне – означає поставити хрест на собі, на своєму житті.

Габр відійшов від ґрат і тут побачив гвинтоплан, який вискочив з-за віддаленого перекриття. І відразу, по прямій до гвинтоплану, впав в очі скелет, що звисав униз головою з понівеченої балки.

Озираючись, Габр побіг до ближніх будинків. І хоч він давно залишив контрольну смугу, звуковий сигналізатор не припиняв пронизливого виття.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КЛ-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Сонечко складок ось тут – це ти. Я цілую ці джинси. Шубка – це ти, я ніжно гладжу її, залишену. Парфуми, які були парфумами на вітрині і стали тобою, – це ти. Це ти – вигин сукні, чобітків, слова "Гад проклятий", сльози, грюкання дверима, запах з-під пахв. Біле кільце рук навколо мене, в якому я лечу, розкидавши залізобетонні стіни, розкидавши все, з диким криком, ні, з тихим схлипом, я.

Як, як я спіймаю тебе?

Це ти – не твоя помада, не твоє око, не твоя думка. О, це ти – не твої кучері, персні, сльози. Не твої слова, крики, не твій сон. О, це ти – не твої робота, подруга, дитя. О, це ти – не твій стогін, докір, похвала. Не твоє місто, не твоє життя.

Прости, прости мене.

Окс Нюрп (II). Остання розмова в Прозорій Плямі

Була середина дня, косі промені пробивалися крізь дах, освітлюючи напівтемряву.

– Взагалі, кінчай клеїти дурня, хлопче, – сказав Окс. – Ми не для того угробили вісім наших хлопців, щоб ти, чорт тебе забирай, водив нас за ніс. Чому ти не хочеш нам допомогти?

Габр сидів у курені обличчям до виходу, а на тлі світла, що лилося всередину, темніла могутня фігура Окса. Його старече сиве волосся підсвічувалося по краях, створюючи німб.

– Я не воджу вас за ніс, – промовив Габр. – Я насправді нічого не бачив, коли зняли пломби. А потім… Потім поступово зір повернувся. Ви ж знаєте, вони напхали у мене невідомо скільки біцефрасола.

– Чому ж ти знову почав бачити?

– Вони не встигли. Не встигли провести повний курс.

Старий, схоже, завагався.

– Ти зрозумій, хлопче: від тебе вимагається кілька фізичних дій і все. Блок маленький, сховаєш у кишені. Наша людина тебе проведе через пропускний пункт і розповість, як пробратися в Головний Зал ЦЕУ. Ти ж бачиш, чорт візьми. Бачиш! Ти це хоч розумієш? Ти можеш обійти будь-якого охоронця десятою дорогою. Почекаєш, поки він пройде повз тебе, віддалиться – і тоді прошмигнеш до потрібних дверей.

Хтось заступив світло, і Габр почув голос:

– Мій Генерале, восьмий блок готовий!

– Гаразд, – відповів Окс. – Хай підготують гвинтоплан.

– Слухаюся, мій Генерале.

– А як ви будете жити, якщо мегаполіс загине? – запитав Габр.

– Почекай, я не скінчив. – Старий ворухнувся, витягнув відсиджену ногу. – Ти увійдеш у Головний Зал, там біля пультів сидітимуть чергові. Вони всі сліпі, і тобі нема чого їх боятися. Ти один бачиш у цілому мегаполісі. Ми тобі покажемо схему, там є головний сектор і в ньому місце, де потрібний тобі блок. Справа забере дві секунди, він легко знімається. Заміниш блок – і тікай потихеньку.

– Як же я вийду назад?

– Як і увійшов. Коридорами проберешся сам, а на вході та сама людина тебе зустріне і проведе.

– Як вона мене проведе? Там що, немає локаторів?

– Чорт візьми, це вже наша справа, – вилаявся Окс. – Ти занадто багато питаєш. Ти що, думаєш, ми тебе кинемо в пащу звірові і все? Ми за тебе поклали стільки життів, дурень. Які були хлопці!

– А якщо… якщо я відмовлюся?

– Ти не можеш відмовитися, чорт візьми.

– Чому?

– По-перше, чорт візьми, уже заплачено надто велику ціну. Але ще й тому, малюк, що тобі нема куди подітися. Поза Прозорою Плямою тебе виловлять за кілька днів, ти не встигнеш нікуди втекти. У них швидкісні гвинтоплани. Тут, у Плямі, тобі, чорт забирай, робити теж нема чого. Тож залишається мегаполіс… Ну і повертайся туди, живи. А? Спробуй знову жити їхнім життям – все бачачи, про все дізнавшись. Що? Слабо? Отож-бо. Ти, хлопче, відрізаний шмат, як і всі ми, тому ми відчуваємо, що ти наш, хоч як ти не хитруй.

– А якщо я зупиню мегаполіс?

– Зупиниш – і ти вільний птах: іди в далекий простір. З очима ти не пропадеш. Живи з морем, з горами… Ти станеш богом, чуєш? Ти втратиш гарантоване забезпечення, але знайдеш цілий світ.

– А ви? – запитав Габр.

– Що ми? Яке тобі діло?

– Ви ж зараз усе берете з мегаполіса. А коли він загине…

– Чорт візьми, про що ти говориш? Яке це має значення – виживемо ми чи ні? Не буде більше страшної сили, що нависає над людиною, – це головне. Через багато числень, можливо, з’являться тут зрячі люди, припустимо, твої нащадки. І тільки здивуються, зустрівши на своєму шляху страшну залізну стіну, нескінченні лабіринти. Тільки здивуються і все. Все буде мертве – купа мертвого металу, начинена мертвими дротами і трубами.

– І скелетами.

– Що? – перепитав Окс.

– І скелетами, – повторив Габр.

– Яка різниця, – відразу зреагував той, – помруть усі у ці дні чи через трохи більший відтинок часу. Хто з них не стане скелетом? Відповідай.

– Всі стануть, – промовив Габр.

– Ну, то через що ти так хвилюєшся? Зате не буде наступних поколінь, не буде більше нехтування істиною, красою.

– А якщо ці люди живуть не для істини і не для краси?

– Таке життя безглузде, воно не має права на існування, – відрубав Окс.

– Звідки ви знаєте?

– Ну все, хлопче. – Окс раптом різко підвівся. Зігнувшись, вийшов із куреня. – Виходь, нам нема часу філософствувати.

Габр вийшов. Велике, кругле засліпило йому очі.

– Хай там як, тебе зараз доправлять до підніжжя мегаполіса. Обирай сам: якщо ти можеш жити їхнім життям – живи. Але врахуй, що бачити цей світ, – він обвів рукою навколо себе, наче сам його бачив, – тобі доведеться недовго. Не тільки цей, а й будь-який світ. Настане час – і ти будеш мучитися, що не бачиш бодай залізного бункера чи бодай потворності оточуючих. Ти станеш сліпий, назавжди. Як ми.

– Вони мене спіймають?

– Вони почнуть стежити за тобою з першої секунди і виловлять у зручний час. І вдруге ми тебе вже не дістанемо з бокс-камери. Навіть якщо б і хотіли. Ти все одно повернешся до нас: спочатку потрапиш у квадрат 4-Б, а потім прийдеш сюди. Бо Прозора Пляма – єдина віддушина для таких, яким станеш ти. Ти будеш знову стояти тут, на цьому місці, якщо взагалі виживеш, але сліпий. Сліпий, зрозумів? Ти хочеш пройти це коло, хлопче?

Габр мовчав.

– І невже ти думаєш, що своєю відмовою врятуєш мегаполіс? Чорт забирай, ти залежиш від нас, від мегаполіса, а ми ні від кого не залежимо – ми невидимі. Ми продовжимо пошук. Не сьогодні, то завтра,

нехай через кілька числень ми знайдемо того, хто нам потрібний, і зробимо свою справу. Страхіття не повинно існувати.

Габр знову нічого не відповів.

– Ми невидимі, – сказав Окс. – У нас є час. Ну?

Кругле, гаряче висіло високо над лісом, заливаючи все немислимим щастям.

– У вас там немає близьких, – сказав Габр. – Тому вам усе так легко.

– Ти думаєш, я без душі, хлопче? – Окс ступив до нього крок, поклав важку руку на плече. – Я теж можу відчувати біль і страх окремої людини. І якщо ти думаєш, що я не уявляю жаху тих, хто застряг у пневмотрубах і там знайшов свою могилу, то ти глибоко помиляєшся. Чорт забирай, я людина, хлопче, і я бачу, як вони всі метушаться, натикаються один на одного і звалюються в прірву, розбиваються об нижні рівні. Але, по-перше, пекло триватиме добу, не більше. Через добу майже нікого не залишиться.

– Багато помруть вдома, з голоду.

– Таких буде мало. Ти поміняєш блок рано-вранці, коли майже всі будуть поза домом. Це продумано. Ніхто з них додому не добереться. Орієнтатори направлять їх убік смерті. Смерть страшна, малюк, коли про неї говорять, коли її описують. А для самої людини, яка звалюється в прірву, це секунда-дві, вона нічого і не втямить. Вона нічого не бачить.

– Яке ми маємо право позбавити їх життя?

– А яке право на існування має світ, побудований на брехні, на нехтуванні істиною, красою? Досить базікань, – Окс боляче стиснув його за плече. – У мене теж є там дочка.

– У вас? – здивувався Габрі.

– Так. І дочка, і ще дехто. І в усіх, хто у Плямі, хтось там є. Якщо б вони жили вічно, я, можливо, почувався б злочинцем. Але вони смертні, і їхні життя, життя моїх близьких – мить. Завтра це будуть ті самі гори скелетів.

– Що ви говорите?

– Хлопче, істину треба договорювати до кінця. Вкоротити мить – це майже ніщо, якщо на іншу шальку терезів покласти найбільшу з цілей. Звідки ти знаєш, що людина, яка розіб’ється завтра, не збагнувши навіть що до чого, післязавтра не вмирала би своєю смертю в муках, проклинаючи все на світі? Де ж тоді добро, а де зло? Ти приносиш біль – добре. А що приносить природна смерть? Яка людині різниця, хто буде стояти за її болем? Втручаєшся ти чи ні – біль неминуче прийде. Ти не приносиш нещастя, а лише наближаєш його. А можливо, і полегшуєш, чорт забирай.

Габр подивився на обличчя старого. Окс був вищий за нього, обличчя його, поросле коротко стриженою сивою бородою, було видно знизу – напружене, вольове, зі складками відчаю в куточках губ.

– Ви сказали, що на іншій шальці терезів найбільша з цілей.

– Так.

– А звідки ми знаємо, яка мета найбільша?

– Це знання просто дано, – сказав Окс. – Море, небо, сонце, птахи, ліси, хмари – я все це встиг побачити своїми очима. І тоді я зрозумів, що все, що не співзвучне цьому, що відрізане від цього, існує поза цим і всупереч цьому, – воно не повинно існувати. Це нарив на здоровому тілі. Мегаполіс – це огидний смердючий нарив, і він мусить бути знищений.

Коли ж видаляєш нарив, завжди відчуваєш огиду, зокрема і до себе. Але навіщо хірург це робить? Ми з тобою, хлопче, такі хірурги. Неможливо далі терпіти наругу над істиною, красою, свободою. Люди, якщо вони мають право на існування, не повинні нагадувати сліпі опудала. Вони не повинні бути стадом баранів.

– Гвинтоплан готовий, мій Генерале!

Габр озирнувся і побачив чоловіка, який у шоломі біг до гвинтоплана, що вже лопотів гвинтами, піднімаючи з землі листя і пил.

– А ваше життя? – запитав навіщось Габр. – Ваше життя – це що?

– У мене немає життя, – промовив Окс, виймаючи з кишені невеликий предмет і простягаючи його Габру. – Я труп. Я давно вже труп.

Мати

Щось, що майже неможливо було розрізнити, ворушилося в кутку, а Габр мав будь-що-будь бачити. Він уже не міг і не хотів перебувати в темряві, спілкуватися, не бачачи. Якщо раніше він боявся дивитися, боявся істини, то тепер так само боявся втратити істину. Тепер, позбувшись колишнього життя, всіх тих почуттів, думок, які тримали його колись, він міг дихати тільки заради істини, нескінченно, щомиті її пізнаючи. Щойно Габр потрапляв у темряву, правда – жахлива, приголомшлива, але правда – зникала, відразу наставала криза, і він метався, не знаючи, за що вхопитися. Тепер зір став для нього єдиним порятунком, тією єдиною платформою, піднявшись на яку, він міг ще терпіти те, про що знав. Тільки спілкуючись із оголеною істиною, він міг зносити свою відрізаність, свою самотність.

Істота нарешті вибралася з ганчір’я в кутку і, що найдивніше, не пішла, а поповзла до нього рачки. І він, що сам покликав її, відступав,

поки не вперся в стіну біля дверей. Якийсь слабкий відсвіт таки потрапляв сюди з коридору.

– Прийшов нарешті, – промовила істота.

– Так, – відповів Габр, прикувавши свій погляд до купи ганчір’я, яка крутилася біля його ніг. – А ти не рада?

– І що, ти одружився з цією дурепою?

– Вона не дурепа, мамо.

– Вона істеричка! Я її ненавиджу.

– Не будемо про це, мамо. Ти хвора?

– З чого ти взяв?

– Я… Мені здалося, ти…

– Ну, що?

– Тобі важко пересуватися?

– Я трохи ослабла. Але я… я пересуваюся так, як хочу. І чому ти вирішив, що я погано пересуваюся? А ти як пересуваєшся?

– На двох ногах, звичайно, – тихо промовив Габрі.

– А я, по-твоєму, як? Я точно так само стою перед тобою на двох ногах.

– Так… звичайно, – відповів Габр. – А де твій чоловік?

– Він прийде, скоро. То ти одружився з дурепою?

– Прошу тебе, не називай її так.

– А вона як мене назвала? Ти пам’ятаєш, що вона мені сказала тоді?

– Ні.

– Вона сказала: "Ви дурна мамаша, Габр мій, а не ваш. І взагалі ви не мати йому".

– Але мам…

– Так, я знаю, я погана мати, – заскиглила істота, заворушилася під ногами, і голос її ледве долинав звідти, з купи ганчір’я. – Мені не треба було тебе залишати батькові. Але так вирішила Нарада квадрату. Я перша пішла на сторону, порушила слово, а це позбавляє прав. Але я не могла жити з твоїм батьком, я любила Пінча.

– А де Оел?

– Вона теж прийде, пізніше. Коли померла твоя мачуха, я хотіла була тебе забрати. Піти до твого батька і наполягти, щоби він написав відпускний лист. Все одно він із ранку до ночі пропадав у Міністерстві, і ти йому був потрібний лише спочатку, щоби доказати щось мені і дотриматися правил.

– Не знаю, – промовив Габр. – Мені здається, батько – він…

– Навіщо про нього говорити… – Істота тепер лежала біля дверей, не рухалася. – Його вже немає. А тоді… тоді я не пішла до нього, сама не знаю чому. Народилася Оел, і Пінч поруч. І було так добре втрьох. Це

жахливо, але я… я боялася, що щось зруйнується. Я хотіла, щоб ти був поруч, але…

Істота біля ніг ледве помітно здригалася.

– Що з тобою? Тобі холодно?

– Нічого. Ти не думай, що я зовсім забула про тебе.

– Мам… – Габр нахилився, потім присів поруч. – Я…

– Все так нерозумно вийшло, – звідкись із глибини звучав здавлений голос. – Все життя дурне.

– Не треба. Все добре.

Він говорив якісь потрібні слова, але відчував їх не до кінця. Він навіть не розумів, навіщо він прийшов сюди, в цей бункер.

– Хочеш, я наллю тобі оргнапою?

І, не чекаючи відповіді, істота поповзла вглиб печери.

– Ні, ні! Не треба, чуєш?

Він злякався темряви, страшної темряви, в яку треба було зануритися. Там, на кухні, панував абсолютний морок.

Істота застигла в нерішучості.

– Що з тобою? – запитала вона співчутливо. – Ти такий нервовий. Щось сталося?

– Так, мам.

– Щось погане?

– Так, дуже.

– Ти захворів?

– Ні, це гірше. Ти просто не зрозумієш.

Гора ганчірок розвернулася і поповзла до нього.

– Я хочу знати.

– Я не знаю, що мені робити. – Габр сидів, опершись спиною об холодну стіну. – Я зовсім розгублений.

– Що сталося? Говори. Хто-хто, а я тобі зумію порадити.

– Ні, мам, ні, – похитав головою Габр. Він раптом уперше за багато днів відчув себе слабким. І на мить йому здалося, що мати знову всесильна, як у дитинстві, і все само собою вирішиться, варто їй тільки розповісти. Вона мати, і вона повірить йому, а це вже багато. Якщо повірить, то зможе і щось порадити, зможе. – Я почав бачити, мам. "Бачити" – це майже як чути, тільки очима.

Істота мовчала і не рухалася.

– Ти чуєш мене?

– Так, – відповіла істота.

– Я от зараз сиджу поряд із тобою і бачу тебе. Тебе і твою квартиру, і бачу всі вулиці, весь мегаполіс. І це так страшно… Страшно, бо все правда.

– Яка правда?

– Що ти… що ти вся в ганчірках і… повзаєш навкарачки.

– Звід… звідки ти знаєш? – В її голосі звучали і подив, і страх.

– Я бачу, мам. Я впізнаю тебе тільки з голосу, а сама ти… – Він перевів подих. – Ти мені чужа. Я знаю твій голос, але не твій вигляд.

– Ну так, я чужа, я тобі чужа, я завжди була чужа.

– Ні, ти не зрозуміла…

– Я все зрозуміла. І ти зневажаєш, що я дозволяю собі повзати. Але я… я втомлююся ходити. Зранку я ходила в експлуатаційний комітет, потім на групу активістів Наради квадрату, потім я готувалася до завтрашнього об’єднання в бібліотеці. Якби ти знав, як я втомилася.

– А навіщо тобі це?

– Я не можу без цього. Для мене це важливо. Ти читаєш газети? Там…

– Ні, – перебив її Габр. – Я не читаю тепер газет.

– Чому?

– Там живуть світом, який… Я теж раніше ним жив. Він дуже вузький, розумієш? Є ще інший світ, поза газетами – море, ліси, далекий простір. Зовсім інший світ. Я його бачу.

– Але треба щось читати. Я читаю переважно тільки "Новини квадрату" і "Кур’єр п’ятсот десятої вулиці". Але вже прочитую все від і до.

– Мам, ми відволіклися, – сказав Габр. – І мені треба скоро йти.

– Так, так.

Така спочатку вольова, зла, вона, здавалося, розгубилася.

– Мам, – сказав Габр, – можливо, я бачу тебе востаннє.

– Як це?

– Я хочу, щоби ти вислухала, зрозумієш чи ні, але вислухай. Мені дали завдання, страшне завдання: зупинити мегаполіс. Державне Об’єднання зникне, розумієш? І ти, і всі зникнуть – всі. Я відчуваю, за мною стежать із обох боків: одні мене прагнуть осліпити, позбавити істини, а інші хочуть штовхнути на цей крок.

– На який крок?

– Я ж тобі розповів, зупинити все, все переплутати. Ні, навіщо я тобі це говорю? Не можу більше, не можу.

Габр плакав, притулившись щокою до холодного металу.

– Заспокойся, сину.

– Мамо, вони мене осліплять, – мовив крізь сльози. – Я вже боюся темряви. Я боюся навіть піти за тобою на кухню, мені страшно. Я хочу бачити. Хочу. А вони занурять мене в темряву назовсім. А якщо я спробую втекти з мегаполіса, намацають мене локаторами і все одно спіймають і осліплять. Я можу врятуватися тільки в Прозорій Плямі – це далеко за мегаполісом, там живуть люди, які колись бачили очима. Але там… Там мені немає місця, вони мене виштовхнули звідти сюди, щоб я їм допоміг зупинити мегаполіс. І мені… що мені залишається?

Настала тиша. Коли за п’ять хвилин Габр, трохи заспокоєний, витер очі і подивився перед собою, він побачив, що істота не зрушила з місця, так і лежала, розпластавшись на підлозі.

Минула ще хвилина.

– Я нічого не зрозуміла, – почув він нарешті голос. – Про що ти?

– Мамо! – Він не витримав, підсунувся до неї, схопив за кістляві плечі. – Ми висимо в повітрі, під нами немає справжньої ґрунту! Чуєш? І кругом труби, балки, дроти. І всі сліпі, всі – світ сліпих! І ти сліпа, мам. Ми всі прокляті. Всі прокляті і нещасні!

– Не тряси мене, – сказала істота. – І припини істерику.

Він відпустив її плечі.

– Чому ти вирішив, що я нещасна?

– Ти не бачиш себе!

– Я не розумію, про що ти говориш.

– Я піду.

– Стривай, я хочу тобі сказати. Ти не думай, що раз я шкодую, що все так безглуздо склалося, то я нещасна. Ні, я була щаслива. Коли ти народився, потім коли зустріла Пінча і коли народилася Оел. І зараз не все так погано: скоро прийдуть Оел і Пінч і ми будемо пити кислий оргнапій. Я додаю туди дві краплі барильної кислоти – ти маєш пам’ятати, як я…

– Мамо, прошу тебе, не треба.

– Що не треба? І ти теж залишайся, посидиш із нами. Вони тобі будуть раді, особливо Оел. Вона ж тобі сестра.

– Мам… Я… Я або загину скоро, або… Як мені душно! Як я душусь тут!

– Тут зовсім не душно, двері відчинені весь день.

– Я вже загинув. Загинув для цього життя.

Замість відповіді запанувала мовчанка.

– От що, тобі просто треба одружитися, – почув він нарешті голос. – Одружишся – і всі твої нерви як рукою зніме. Хоч і з цією дурепою.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

У якій-небудь пісні далекій ти згадаєш собі: о боже, хто це? Округливши оченята, ти згадаєш себе.

Надуті спідниці вітрил, літакові чайки, що пронизують крилами, відчайдушними криками сонячне піднебесся. Скінченні люди в символічних плавках. Нескінченне небо і ще щось. Теплий подих хвилі вдарить у вікно, і ти заплачеш про далеку любов. Про безповоротність часів заплачеш ти, проклинаючи. Що? Що?

Потім вирвеш разом із цвяшком радіоприймач і будеш топтати його з останніх сил: ось, ось! І віднесеш у сміттєпровід, і ще три дні будеш ходити прибитий.

Поки не забудеш себе.

У якій-небудь пісні далекій ти знову згадаєш себе і не зрозумієш: навіщо треба тебе мучити. Кому? Кому?

Кільце

Він помітив їх здалеку. Вони наближалися з трьох боків із пошуковими індикаторами в руках. І три антени, звернені в його бік, просувалися до нього, погрожуючи проштрикнути наскрізь.

Габр щойно вийшов від матері. Він не знав цього квадрату. І не знав, що там, за рогом залізного будинку.

Озирнувшись по сторонах, він рушив на одного з них. Той, у навушниках, почувши сигнал наближення, здивовано завмер. У ту ж секунду за чиєюсь командою двоє інших кинулися до третього. На це й розраховував Габр. Він рвонув у простір, що звільнився, перебіг, незважаючи на альфа-пучки, на контрольну доріжку і помчав по ній що є духу. Тут йому ніхто не заважав.

Забігши за ріг будинку, він знову озирнувся і, побачивши голову акустичного маяка, яка оберталася над бункером пневмостанції, кинувся туди.

Однак незабаром він помітив попереду якихось людей у шоломах. Вони стояли на його шляху з приладами в руках рівною шеренгою, опустивши голови. А ззаду було чути тупіт, його наздоганяли. Ще секунда – і якась дивна група вибігла з-за рогу. Яким чином вони біжать? Не натикаючись на стіни?

Придивившись, він побачив на їхніх головах шоломи з антенами і зрозумів, що вони зараз у цілковитому керуванні Центральної Орієнтуючої Станції. Він чув про ці шоломи, їх використовували в екстрених випадках, при пожежах.

Не можна було гаяти ані хвилини. Вузький прохід між будинками не дозволяв прошмигнути повз тих, хто біг навперейми. А дістатися пневмостанції годі було й думати, до того ж там вони, напевно, давно заблокували його ім’я. У пневмопоїзд не проникнеш.

Залишалася лише нейтральна смуга поруч і бар’єр. Габр глянув вгору, на магніт-блоки, що проносилися над головою. І там, ліворуч, далеко за бар’єром, через прірву, ледве помітний, виднівся наступний квадрат того самого рівня.

Габр підбіг до бар’єра – і люди з обох сторін у ту ж мить кинулися в його бік на поклик альфа-пучків, які включилися, варто йому було доторкнутися до металевих поручнів. Габр перемахнув через бар’єр і став ногою на залізний виступ колони. Внизу, на глибині сотні метрів, було видно сталеві дахи будинків наступного рівня.

– Сюди! Сюди! – почув він голоси.

Залізна перекладина проходила зовсім поруч, Габр ліг на неї і поповз під перекриття.

А в цей час повітря заповнювалося тріском гвинтопланів, що підлітали з усіх сторін.

Із газети "Голос Державного Об’єднання"

Почин механіків Третього заводу точних приладів квадрату Х-406-А5

Виконувати за хвилину шість операцій замість п’яти – з таким почином виступило відділення механіків Зігра Алка. Державний Уповноважений підприємства повідомив нашому кореспондентові, що Зігр Алк ось уже півжиття віддає свої сили Державному Об’єднанню, а значить, і всім нам. Він виростив і виховав гідну зміну, двох синів, майстрів третього і четвертого рівнів, які обіцяють обігнати батька вже в наступній третині.

Як же вдається династії Зігра Алка досягати таких значних результатів? Герої нашої замітки не роблять із цього секрету: швидше вони почали працювати завдяки наполегливим заняттям кінетикою. На заняттях у Будинку Вдосконалення Зігр Алк і його сини досягли чудової точності рухів. Коефіцієнт економії сил становить у них у середньому 20,3. Приблизно від чверті зайвих рухів вдалося звільнитися завдяки рекомендаціям Навчального Центру Інституту кінетософії Академії виробничих дисциплін Державного Об’єднання. Віднедавна все відділення механіків третього заводу точних приладів, квадрат Х-406-А5, почало відвідувати курси кінетики. Імена багатьох із них вже звучать вранці в зоні почесної чутності підприємства.

Добр Тік

Про вибори до чверті квадратів

Вибори в чверті квадратів – важлива подія в житті кожного громадянина Державного Об’єднання. Повним ходом підготовка до неї ведеться у всіх цивільних комітетах регіональних Нарад. У зв’язку з цим виникає ряд проблем і питань, на одному з яких ми і хотіли б зупинитися.

Не секрет, що останнім часом у суспільстві стали поширюватися думки про те, що, мовляв, вибори перших нижчестоящих, а не самих голів не відповідають ідеалам демократії. Преса у нас, принаймні, демократична, і тому ми не відмовили собі в задоволенні звернутися з подібним питанням до юридичного Помічника секретаря Першого нижчестоящого Вищої Державної Наради Біола Анра. Ось що нам відповів шановний Біол Анр:

– Це ви дуже добре зробили, що відгукнулися на сумніви і думки пересічних жителів. Думки народжуються постійно, вони не можуть не народжуватися, і важливо, щоби люди не дивувалися з приводу того чи іншого, а розуміли, що і навіщо відбувається. Ви абсолютно правильно помітили, що вже багато числень поспіль у нас проводяться вибори не самих Голів, а Перших і так далі нижчестоящих. Чому ж всі ми не вибираємо Голів? Питання законне і вимагає не замовчування, а пояснення.

Далі шановний Помічник сказав:

– Що таке Державне Об’єднання? Це складна система, в якій благополучно існують мільйони й мільйони людей. Начинена вона величезною кількістю будівель, техніки, електроніки і так далі. Керує цією складною системою на кожному рівні Голова, не він один, звичайно, але важелі управління мають бути в чиїхось одних "вищих" руках. Досить уявити двох або трьох людей, кожен із яких тягне в свою сторону "свій" важіль – і ось вам кінець усього. Зупиняться пневмопоїзди, вріжуться в будинки гвинтоплани, злетять із рейок магніт-блоки. Ми всі відразу загинемо.

Тепер запитаємо себе: що це має бути за людина, в чиїх руках управління чвертю, не кажучи вже про квадрат або ціле Державне Об’єднання? Якщо ми, будучи до кінця вірними, як дехто говорить, "ідеалам демократії", станемо вибирати і Голів, тоді з’являється теоретична можливість, що буде цілком законно обраний на цю посаду невідомо хто: ваш, вибачте, придуркуватий сусід або просто людина без

особливих понять. Що станеться з вашою чвертю, з вашим квадратом, з усім Державним Об’єднанням, коли ця людина, "законно обрана", сяде за пульт Центрального Управління?

Як бачимо, певні обмеження, закладені в нашій Конституції, – не наслідок ворожого ставлення до демократії. Причина їхня абсолютно інша і зрозуміла кожній розсудливій людині: рівень технічної складності, якого ми досягли (і завдяки якому блаженствуємо в комфорті), вимагає найвищої кваліфікації і відповідальності. Чи може кожен окремо взятий громадянин визначити кількість спеціальних знань і моральних установок, якими необхідно володіти претендентові на посаду Голови? Це неможливо.

Щоб зробити це, потрібно людину знати особисто, досконально розуміти, що він і хто він, його життя, фізичний і психологічний стан і так далі. Усе це під силу визначити лише спеціальним установам, серед яких усім нам відоме Бюро начальницького складу, а також Інститут Державної Експертизи. І звичайно, Наради Довгожителів, що володіють величезним життєвим досвідом.

Насамкінець хочу ще раз нагадати, що у Вищої Державної Наради немає іншої мети, крім гарантування успішного функціонування мегаполісу. Якщо і не вдається до кінця втілювати демократичні ідеали, то причиною цього є турбота про вищі інтереси, від яких залежить особисте благополуччя кожного з нас, а не якась абсурдна нелюбов до демократії. Ми всі любимо свободу, і вся наша техніка працює на неї. Ми пересуваємося без механічних поводирів, ми вільно видозмінюємо близький простір, сівши в пневмопоїзд або гвинтоплан. Але всім нам потрібно перш за все їсти, перебувати в теплі, жити. Ми зацікавлені у вічному існуванні орієнтаторів і акустичних маяків, без яких ми просто безпорадні. Їжа та напої мають до нас надходити вчасно, і пішохідні доріжки на бульварах не повинні зупинятися. То невже ми поставимо все це під загрозу для того лише, щоби відстояти своє право вибирати Головами "кого захочу"? Поставити таку надважливу справу, як

забезпечення насущного, в залежність від непідконтрольних амбіцій, даруйте, натовпу, – справжнє безумство.

Але мало того: згідно з Конституцією, якщо половина населення висловиться за необхідність Центрального Опитування, воно, звичайно, буде проведене. І якщо в результаті буде вирішено махнути рукою на основи існування, але зате задовольнити "потребу в цілковитій демократії", тоді воля співтовариства буде виконана. Якщо мільйони захочуть поставити під удар своє життя та життя близьких, то що вже поробиш… Мені здається, я був щирий у викладі своєї позиції. Її ж, наскільки я можу судити, поділяє більшість членів Вищої Державної Наради.

Наш кореспондент подякував шановному Помічникові за ґрунтовне роз’яснення.

Ная Болз

Новий обігрівач черевиків

У лабораторії практичної термостатики змонтований новий тип обігрівача для осіннього і зимового взуття. Як відомо, обігрівач, який нині випускається нашою промисловістю, вмонтовується в підошву і нагнітає тепле повітря всередину черевика.

Новий винахід працює за зовсім іншим принципом. Взуття робиться зі спеціального теплопровідного пластика, що нагрівається до температури людського тіла. Щоб уникнути енергетичних втрат, черевик обтягується зверху ізоляційною плівкою. Обігрівач "Термостат-215К" живиться від двох електронних блоків, захованих у підошві. На відміну від звичайних обігрівачів, він менш енергоємний, безшумний, а головне – рівномірно обігріває всю ступню. Тепер справа за підприємствами взуттєвої промисловості.

Ворс Ояр

Із щоденника Габра

Нічого не хочу. Нікого не хочу вбивати, і щоби мене ніхто не чіпав. Найжахливіше, що я шукаю і вже не знаходжу свого місця. Це страшно, але тепер я остаточно зрозумів, що не зможу жити в мегаполісі. З ранку до ночі я ходжу по вулицях, заглядаю в будинки, в кав’ярні, у фільмозали, на аеростанції – все чуже, все! І близьких більше немає. Я шукаю їх, але їх нема.

Зараз я пишу ці слова в одній кав’ярні, пишу і слухаю, про що навколо говорять. Чому все таке чуже, далеке? Жаль до цих людей змішаний у мені з якимось мимовільним презирством. Вони не винні, що сліпі, а я? Я хіба винен, що я бачу?

Коли я запитую себе: "А що мені ще хочеться, заради чого б я ще жив?" – то таки знаходжу вузький вихід там, у кінці тунелю: легкість, бажана легкість, бажане щастя. Так, це далекий простір. Я помер, уже помер, я такий самий труп, як і Окс Нюрп. Я тепер зрозумів, навіщо їм усім ця ідея, якій вони служать, якій служили їхні попередники. Зрозумів на собі, на своїх почуттях. Їм, знову засліпленим, немає за що триматися, їхня справа – єдине, чому вони ще можуть віддавати себе, не живучи життям Державного Об’єднання.

Але я поки що бачу. І залишається вузький коридор, який веде до якогось нового змісту, за який, я це відчуваю, я міг би вхопитися. Йти у світ – ось друге життя: йти, йти, дивитися навколо, дивитися, вбирати в себе тишу, хвилі, велике, кругле, яке ховається. Йти все далі. А що там? Що далі? Можливо, там інші якісь люди, ліси, гори, чиїсь усмішки, невідомі життя, звичаї. Де кінець світу? Йти в далечінь – це єдиний порятунок.

Зараз я сиджу в брудному бункері, серед кошлатих тіней, які говорять про якісь наради, фільмограми, сусідську сім’ю. Я хочу забути все це як страшний сон. Спочатку мені було боляче віддалятися, був жах, потім біль, і я рвався назад – до Ліоз, до знайомих, до близьких. Але я наткнувся на таку стіну, на таке жорстоке нерозуміння, що тепер близькі перестали бути близькими. Я нічого не можу вдіяти з цим почуттям чужості.

Тому мені залишається або вбити себе, бо я труп, або знайти себе нового, абсолютно нового, поза всім старим життям. Третього просто немає. На місці мого старого "я" – діра, нічим не заповнена, у ній виє порожнеча, яку неможливо витримувати.

Якщо я піду далеко-далеко, то, можливо, врятуюся. Можливо, пізнаю щось зовсім нове, стану іншим. Іншою людиною. Я відчуваю в собі цю людину, але в мегаполісі вона не народиться, не з’явиться на світ.

Шлях Окса мені не підходить. Якщо мене осліплять, вузький коридорчик до щастя, до нового щастя, яке не схоже на щастя сліпих, – цей коридорчик зникне. І тоді, щоб існувати, треба буде зайнятися ідеєю Окса, і служити їй і йому в Прозорій Плямі. Але я не зможу! Я відчуваю: це не моє. У мені немає і не буде необхідної злості. Ні, я тоді просто вб’ю себе.

Я не повинен датися в руки людям із Міністерства контролю, інакше всьому кінець. Мені треба якось утікати – і від Міністерства контролю, і від Окса. Утікати! Потрібно знайти якийсь вихід.

Звідки Окс дізнався, що мене не встигли засліпити? Невже Нія була-таки його агентом? Чому немає нікого, хто був би зі мною, не проти мене?

У моїй кишені лежить той блок. Вони чекають, вони підштовхують мене. Я ось-ось маю зустрітися з тією людиною, і тоді все. Я боюся

одного: якщо я це зроблю, там, далеко-далеко, не зможу бути щасливим.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один примірник. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Ти поплескав мене по плечу. Це я. Ти, що всміхнулася. Це я. Ти, що попросила моєї допомоги. Це я. Ти, що поцілувала мене в груди. Це я. Ти, що обізвав мене японською сукою. Це я. Ти, що підняв мене. Це я. Ти, що знехтував мною. Це я. Ти, що хитнула стегнами. Це я. Ти, що поламав мою долю. Це я. Для чогось вони виколювали вусики тирана під лівим соском. Щоб він чув, як рвуться серця. Як заспівав якийсь поет, витягнувши губи трубочкою навскоси. Потім ще – ви, що доторкнулися теплою грілкою руки, ні, не вашої, повітрям легенів, словом чи поглядом. Ах, рідні. Це я. Що наплювали на мене. Це я. Що покусали мене всього зі злості. Це я. Що роздягнули мене, обцілували мене геть усього з любові, ніби немає мене. Це я. Це все я, не інакше.

Ліоз (III)

Вона з’явилася в отворі залізних дверей у якійсь накидці, з сумкою в руці, згорблена, як і всі. Секунду постояла і рушила до пневмостанції.

Габр спостерігав за нею, не ховаючись, адже ніхто не міг цього бачити. Він вирішив сісти з нею в пневмопоїзд і проїхати до її університету.

Він постійно йшов за нею на відстані десяти метрів, анітрохи не побоюючись бути поміченим. І в вагоні сів через два крісла (здивувався, що його ім’я таки не заблокували). Мовчки терпів темряву, поки експрес

не загальмував і він не вибіг слідом за Ліоз у напівосвітлений бункер пневмостанції, де яскраве денне світло падало згори крізь щілини в стелі.

Відразу за пневмостанцією йшла гряда якихось будівель, повз яку потрібно було пройти, щоби потрапити до університету.

Студенти поспішали на початок занять, точно зорієнтовані акустичним маяком, який високо крутився над університетськими бункерами.

Габр забіг наперед і сховався за одним із приміщень. Тут були якісь склади, на дверях висіли електронні замки. Склади тяглися вздовж і впоперек до самої контрольної смуги, що виднілася між приміщеннями вдалині.

Ліоз навіть не встигла закричати, коли Габр, затиснувши їй рота, підхопив її на руки і поніс у лабіринт складських приміщень. За одним із них, у кутку, він звалив Ліоз на землю і сів поруч.

Ліоз – жалюгідна істота, одягнена в щось подібне на мішок, із розпатланим волоссям, яке безладно спадало на обличчя, – вся тремтіла. Очі її були заплющені.

– Ліо, – мовив Габр. – Ліо, це я, ти що? Мені потрібно з тобою поговорити.

Вона нічого не відповіла, її руки і ноги трусилися.

– Ну перестань, чуєш? – сказав Габр. – Навіщо ти мене лякаєш?

У відповідь істота затрусилася ще сильніше.

– Ти боїшся мене? Це ж я, твій Габр. Ти ж знаєш, що я тобі нічого не заподію. Я не міг інакше… Ти мене уникаєш, а твої батьки кажуть мені, що ти кудись поїхала. Напевно, це наша остання зустріч.

– Ні, ні, – заголосила істота, жалісливо скрививши сіре, непримітне личко. – Не вбивай мене.

– Ліоз, перестань! – розсердився Габр. – Що ти верзеш? Якщо б я хотів тебе вбити, не було сенсу тягти тебе сюди. Чому ти так вся напружилася?

– Мені страшно.

Габр простягнув до неї руку, хотів погладити, але істота сіпнулася від нього, як від електричного дроту.

– Ти що? У чому річ? – Габр був приголомшений. – Хто тебе так налякав? Припини мене боятися, чуєш? Ти ще любиш мене?

– Ти хворий, – схлипнула істота. – Ти дуже хворий.

– Ніякий я не хворий. Перестань верзти нісенітниці, – твердо промовив Габр. – Я бачу світ.

– Не можна бачити світ, – сказала істота.

– Але ж я його бачу.

– Це неможливо.

– Звідки ти знаєш, що означає "бачити світ"?

– Мені пояснили.

– Хто?

Мовчання.

– Ну добре, послухай мене уважно, – сказав Габр. – Ти ще пам’ятаєш наші зустрічі біля орієнтатора?

– Так.

– А два тижні в Квадраті Відпочинку? Як ти говорила мені: "Я твоя, Габре. Я давно вже твоя". Ліо…

– Не треба… Я все пам’ятаю. Все. Я нічого не забула. Я буду це вічно пам’ятати.

– То чому ти тоді… Це хіба був не я?

– Я люблю тебе того, – мовила Ліоз. – А того, який ти зараз…

– Ну, що? Говори.

– …Я боюсь.

– Що за нісенітниця? – схопився на ноги Габр. – Я той самий!

– Ні, ти інший, – тихо відповіла Ліоз. – Ти став іншим. Це все хвороба, я знаю. Ти не винен. Але ти ж не хочеш піти до Міністерства контролю… Лягти в диспансер…

– Щоб мене знову закрили в бокс-камеру? Тебе закривали коли-небудь в бокс-камеру? Як ти можеш мене туди посилати?

– Я хочу тільки, щоб ти був здоровий.

– Ліо… – Він знову сів поруч. – Дай свою руку, не бійся. Послухай мене, я не можу тобі доказати, що я здоровий.

– Мені говорили, що ти будеш говорити, що ти здоровий…

– Хто тобі казав? Навіщо ти їх слухаєш, Ліо? Вони все і зруйнували між нами, невже ти цього не розумієш?

– Ні, – похитала головою Ліоз. – Вони хочуть допомогти.

– Кому?

– Тобі, мені. Нам обом.

– Не вір їм! Вір мені! Ти раніше завжди вірила мені.

– Ти тоді не був хворим.

– Я не можу, Ліоз.

Сльози душили його.

– Я піду, – тихо сказала Ліоз.

– І ти отак кинеш мене?

– Ти мені робиш боляче. У мене вже знову трясуться руки. Мені не можна хвилюватися.

Вона дістала з сумки якісь таблетки і висипала їх до рота.

– Навіщо ти ковтаєш цю гидоту?

– Це не гидота. Це заспокоювачі.

– Ліоз, прошу тебе востаннє. Заради всього святого, що було між нами: ходімо зі мною. Я ще не знаю як, але я вирвуся звідси, з мегаполіса, я мушу вирватися. Але я не можу бути один, розумієш? Тебе ніхто більше не буде так любити. Я б носив тебе на руках, я б розповідав тобі про все, що бачив, і це все одно, що ти сама бачила б. Я годував би тебе, напував би тебе. Ми були б такі щасливі.

– Де?

– Там, далеко, дуже далеко. Тільки ти і я. Ти, я і море. І велике, кругле над морем. Це таке диво, Ліоз. Серце стискається, коли це бачиш. І хочеться, щоб ти була поруч, завжди.

– Не треба!

– Треба, Ліоз! Ти це відчула? Те, як нам могло би бути добре?

– Ні! Мені треба закінчити університет! Мені треба отримати диплом!

– Ліоз, плюнь на все, чуєш? Я подарую тобі інше щастя. Якщо ти погодишся, я… я тоді знайду в собі сили, я не буду один. Я переверну гори, я знайду вихід. Розумієш, я більше нікого не зможу так любити, як тебе. Там, далеко, ти станеш іншою людиною, ми будемо іншими людьми, Ліоз!

– Лікуйся! Лікуйся!

Вона раптом зірвалася і кинулася тікати. Але Габр легко наздогнав її, розвернув обличчям до себе. Її невидющі очі були щільно і назавжди заплющені.

– Не вбивай мене! – театрально закричала вона.

І тут щось обірвалося всередині у Габра, бо він раптом збагнув, що вона насправді не вірить у те, що кричить. Навіщо вона це робить? І він, не розуміючи себе, зі всієї сили вдарив її долонею по обличчю, ніби підтверджуючи той свій образ, який вона йому пропонувала.

– А! – закричала Ліоз. – Люди, рятуйте! Мамо!

– Припини! – зашипів Габр. – Я насправді вб’ю тебе. Припини кривлятися!

Тоді вона викинула руки і впала на землю. Впала і почала битися усім тілом, хриплячи.

– Ліо, припини. Ну прости мене, чуєш? Я не хотів тебе вдарити. Навіщо ти мене провокуєш? Навіщо ти мене просиш, щоб я тебе не вбивав? Хіба я здатний? Ліо!

Що більше він говорив, то більше вона дриґала всім тілом, кидаючи голову зліва направо, справа наліво…

– Ліо, я люблю тебе, чуєш? Ну, не муч себе і мене. Не обманюй себе і мене. Адже я бачу, ти любиш мене. Ти все пам’ятаєш. І я той самий, клянуся тобі. Твій Габр. Ти мені потрібна, інакше я збожеволію. Я жахливо самотній, жахливо, Ліо. Ну пожалій мене, чуєш?

Нахилившись, він гладив її по руках і ногах. На секунду вона принишкла, ніби прислухаючись до його промов. І раптом, не сказавши ні слова, різко зірвалася і з усіх ніг кинулася бігти.

– Ліо, зупинися! – закричав Габр. – Ти розіб’єшся, Ліо!

Але було вже пізно: Ліоз налетіла на залізну стіну одного зі складів. Вона не могла не налетіти на неї, сліпа, біжучи.

Налетіла і впала, обличчя в крові. Габр кинувся до неї. Але вона почула тупіт його ніг і знову зірвалася, побігла в інший бік.

– Ліо! Стій! Ліо!

І знову удар – тепер вона розбилася об якийсь стовп, що стирчав між складами. І кров густо текла по її обличчю на безладне ганчір’я, яке служило їй одягом.

– Ліо! Ліо, що ти робиш?

Габр стояв на колінах і плакав.

А Ліоз, зробивши ще кілька ривків і знову боляче вдарившись об одну стіну, об іншу, повільно, хитаючись, пішла нарешті між складами до бульвару: раптом прислухавшись до свого близького простору, до випромінювання маяка над університетом.

Габр стояв на колінах, не здатний поворухнутися. Його всього трясло.

Нарешті він підвівся і рушив у протилежний бік, до контрольної смуги. Перейшов її і перехилився через бар’єр: дивився і дивився вниз, на магніт-блоки, що пролітали в глибині каньйону.

Скільки він так стояв, вслухаючись у гуркіт коліс, не пам’ятає, як раптом хтось сильно штовхнув ззаду, і його тіло перемістилося вниз. Чиїсь руки схопили Габра за ноги, підняли високо – так що він тримався на одних пальцях, учепившись з усієї сили за основу бар’єру.

Йому вдалося вирвати одну ногу і вдарити нею когось, хто стояв позаду, і відразу його тіло змістилося ще далі, а Габр, вивернувшись, звалився по іншу сторону, повис на руках над прірвою. Лише тепер він побачив тіні в ковпаках із пошуковими індикаторами в руках. Витягнувши кінцівки, вони крізь прути бар’єра намагалися намацати його руки.

Не зволікаючи ні секунди, Габр на самих руках почав рухатися вбік. Ще за кілька секунд підтягнувся і перестрибнув назад за бар’єр, на контрольну смугу. Тепер він був метрів за п’ять від групи істот, що досі ловили його між прутів. Відбігши про всяк випадок подалі і зійшовши з контрольної смуги, він дивився, як пересувалися вздовж бар’єра невідомо ким послані вбивці. Вони хотіли скинути його в прірву! Як усе просто вирішується в цьому світі: йшов чоловік і кудись зник, навіки.

Не чекаючи, поки вони збагнуть і почнуть направляти в усі сторони антени індикаторів, Габр звернув за найближчий склад, пішов у сторону, протилежну пневмостанції. Він вирішив пішки пройти до наступного кварталу і лише там сісти в пневмоекспрес. На душі у нього знову було порожньо.

Із книги "Незатребувані діапазони почуттів"

Автор – Зарх Лінк. Час видання – третій сектор 14-го числення. Інвентаризаційний номер 18-ЛЗ-44387. Ящик №36744495. Два примірники. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Глава 5. Зовнішність

У цьому розділі я хочу розповісти про поняття, невідоме більшості людей. Ми співвідносимо себе цілком із нашим голосом, рухом почуття, думки. Що для нас є стіл, наша квартира, дружина? Питання не такі вже й безглузді, якщо вдуматися.

Візьмемо, наприклад, стіл: доторкнувшись до нього, ми відчуємо твердість, визначимо, можливо, навіть матеріал, з якого він зроблений. Але з якою формою ми маємо справу? На це ми відповімо не раніше, ніж обмацаємо всю поверхню предмета. Обмацавши з усіх боків шухляду, ніжки, кришку, пройшовши туди і назад, ми нарешті зможемо скласти уявлення про те, що перед нами. Якщо поряд знаходиться шафа, вона для нас, що обмацали стіл, просто не існує. Щоби шафа стала для нас явною, ми мусимо і з нею виконати ті самі операції. А якщо в кімнаті ще десяток речей? А скільки речей і предметів на вулиці, в усьому квадраті, у всьому мегаполісі?

Тут я поки що тільки повторюю відомі речі. У коледжі всі ми вивчали, що форма є умоглядний образ, що виникає в мозку внаслідок обмацування тих чи інших частин. Ми також учили, що форма не є сутнісною характеристикою предмета. Сідаючи за стіл, нам не потрібно "пам’ятати" про його форму. Точнісінько так, говорячи з дружиною, з дитиною, ми відстороняємося від їхнього зросту, ваги, форми тіла, обличчя і так далі. Те, що в однієї жінки губи маленькі, а в іншої великі – нам байдуже, та чи інша жінка для нас – це не її губи, не її вага і тим більше не її одяг. Адже, щоб дізнатися, що є ця жінка, ми не будемо обмацувати те, що у неї на тілі! Будь-хто назвав би подібні дії абсурдними.

Нам, по суті, абсолютно достатньо знати, що є щось перед нами. Для нас важливий, так би мовити, сам факт буття: столу, людини. І, по-друге, нам важливо знати, що це щось – стіл, така-то людина. Стіл нам скаже про себе (не про свою форму, а про себе) після нашого дотику до кришки столу. А людина, швидше за все, скаже про себе голосом. Власне, у випадку з людиною нас цікавить тільки голос. Голос – це все, вся людина. Відомі приклади, коли ілюзію існування людини продовжували навіть після її смерті, копіюючи її голос. Так, Озл Лікр у своїй книзі "Авантюристи давнини" наводить характерний випадок із 13-го числення, коли один умілець, будучи єдиним свідком смерті суперника, оселився в його родині, вдало імітуючи тембр голосу зниклого. На питання, чому в нього такий дивний голос, шахрай готовий

був відповісти, що сильно застудився. Найдивовижніше, що він прожив у чужій сім’ї дуже тривалий час, і дружину, до речі, настільки мало цікавила форма тіла її чоловіка, що вона не помітила і тілесної підміни. І лише поступово, за допомогою дітей, імітатор був викритий. Цей випадок говорить нам багато про що.

Тепер я хочу перейти до самого поняття "зовнішність". Слово це невідоме сучасникам. Я почерпнув його з давнього рукопису, який мені, у свою чергу, передала одна людина. Було це давно, коли я ще був молодий. У передмові до нього сказано, що наша з вами писемність не єдино можлива. Мовляв, існувала колись інша писемність, нам недоступна. І ось переписувач, що володів обома писемностями, вважав за потрібне перекласти дещо з однієї на іншу. Головна його думка, яка пояснює, навіщо йому це знадобилося, зводилася до того, що він – один із останніх, кому ще відомі обидві писемності.

Найбільше мене здивувала сама оповідь – звичайна любовна історія, але описана так, ніби мова йшла не про людей. Ось фрагмент рукопису: "Вона йшла, розмахуючи руками, безтурботно роззираючись на всі боки. Її довгий легкий плащ колихався при кожному кроці, створюючи ілюзію хвилі. Підняте підборіддя, відкинуті назад плечі говорили про те, що ця дівчина, хай би яке становище в суспільстві займала, знає собі ціну. Її обличчя, обрамлене локонами чорного волосся, ніби світилося таємничим світлом: куточки губ, втягнуті не зусиллям, але самим єством, були сповнені ніжності, як і ледве помітні дрібні зморшки в куточках очей. А рівне чоло і прямий ніс говорили про волю і цілісність, які наповнюють голівку, що погойдувалася раз-у-раз на тонкій шиї. Нічк вийшов із-за рогу і пішов назустріч істоті, що так вразила його, на ходу міркуючи, що і як він їй скаже".

Тут я обірву цитату. Здавалося б, ну що тут особливого (якщо не рахувати ряду незрозумілих нам слів). Йде дівчина, назустріч їй виходить хлопець. Але зверніть увагу на приголомшливий факт: героїня існує для героя як щось цілком реальне (і певне) ще до того, як вона

сказала йому перше слово, і взагалі до того, як вона його помітила. Чи мислимо таке?

І весь рукопис рясніє подібними сценами, опис іде за описом. Але який сенс в описі? Який сенс описувати довжину волосся героїні? Наші автори передають лише діалоги, які виражають рух душі, думки. Тимчасом у тому дивному рукописові, про який я говорю, повно описів. Таке враження, що форма для її автора не умоглядна побудова, а щось сутнісне! Адже в епізоді з дівчиною герой прийняв за дівчину її форму! Форма і була для нього дівчиною.

Чи не напрошується тут питання: а яким чином він дізнався про цю форму? В усіх її деталях? Якщо він не наближався до об’єкта. Залишається припустити, що це прийом автора: це всезнаючий автор приписує герою якусь фантастичну здатність сприймати форму на відстані, всю відразу, цілком. Я так спочатку й сприйняв рукопис – як фантастичний роман. Чому б і справді не допустити, що існує якийсь феноменальний світ, часто-густо заповнений формами? Мені можуть заперечити, що це безглуздо, що цього не може бути, бо це суперечить феномену близького простору. Якщо світ наповнений формами, які сприймаються, тоді ми не можемо втриматися в близькому просторі, наша зосередженість на собі зникне, увага наша буде поглинута формами предметів, які нам являються, як у цього фантастичного героя, котрого вразила форма дівчини. Це вже, власне, і не людина в нашому розумінні, а істота іншого, немислимого роду.

Так, це правильно. Але чому ми повинні говорити тільки про те, що є? Чому ми не можемо допускати найбільш фантастичного? "Зовнішність" – це слово багато разів зустрічається у згаданому рукописі, і з контексту можна зробити висновок, що "зовнішність" – це форма людини, що включає всі частини її тіла, а також одяг. Поняття, нам невідоме, але тим не менш теоретично може існувати. Якщо тільки припустити можливість сприйняття об’єкта не по частинах, за допомогою дотику, а якось "цілком", відразу, миттєво, у всій своєрідності й багатстві його деталей, тоді треба визнати, що образ,

який сприймається, повинен продукувати настільки приголомшливе за своєю яскравістю враження, що зникає близький простір, і з’явлена форма або форми до краю заповнюють свідомість. І тоді, цілком логічно, форма перетворюється з умоглядної конструкції в якусь "реальність", стає сутнісним моментом об’єкта.

Якщо розвивати логіку далі, то "зовнішність", оскільки вона сприймається самою людиною, якій ця форма належить, і оточуючими, набуває величезного значення. Позаяк форма миттєво в усіх деталях сприймається, значить, насамперед виходячи з неї починають судити про об’єкт. Саме таке надзвичайно важливе ставлення до "зовнішності" спостерігаємо ми у героїв згаданого роману. Вони настільки стежать за своєю формою, що віддають цьому для нас цілком безглуздому заняттю більшу частину життя. Особливо старанно цим займаються героїні. Вони, наскільки можна зрозуміти, роблять щось із волоссям, кладуть якісь речовини на щоки, чоло, обводять якимись речовинами контури очей, губ; на шию вони чіпляють щось на зразок ланцюга, на руки – якісь кільця. А їхній одяг складається мало не з десятків частин.

Весь цей жах можна, звичайно, приписати химерній фантазії невідомого автора. І наші автори вигадують героїв із двома головами, з рогами і так далі. Але тут вражає сам факт, що людину оцінюють за "зовнішністю", яка сприймається якимось дивом миттєво, ще й на відстані. Хоча якраз у цьому також є своя логіка.

"Зовнішність" – це те, що "поза", "зовні". Саме слово вказує тут на вихід за межі самозосередження, за межі близького простору. У світ самостійно існуючих феноменів.

І тепер запитаємо себе: а як щодо нашої "зовнішності"? Чи є вона? Її немає, бо ніхто з нас про неї не думає! Ну, а об’єктивно? Припустимо, що герой згаданого роману потрапляє в наш світ. Якими б ми постали для нього?

І моя думка летить іще далі: можливо, ми чимось обділені? Якимись органами сприйняття зовнішності? Можливо, ми не володіємо зовнішністю не насправді, а лише через відсутність у нас органів її миттєвого сприйняття?

Нісенітниця?

Я знаю, що мене зацькує більшість. Кому ж приємно вважати себе неповноцінним! Легше звинуватити в збоченості фантазій, у дикості мислення того, хто про подібне говорить. Але справа більшості закривати мені рота, а моя справа – говорити до кінця, поки я можу, про свої думки, про свої здогади і припущення. Я нічого не стверджую. Я лише думаю. Про неостаточність того світу, яким ми живемо, про можливість існування іншого вигляду людини. А що як автор того рукопису, котрого чомусь немає в Центральному Архіві, який потрапив до мене випадково, з рук у руки, невідомо скільки разів переписаний, – а що як його автор був не просто фантазером, чудовим фантастом, а людиною, яка жила на зламі епох? А що як він писав не про вигаданий, а про реальний світ, який відходив уже або відійшов після його смерті? Принаймні, читаючи цю річ як чисту фантастику, я ловив себе на думці, що починаю вірити у правдивість описуваного. Що це – наслідок феноменальної майстерності вигадника чи результат свідоцтва?

І скажу наостанок цієї глави: я відчув биття серця, коли читав про "зовнішність" героїні. Пережив почуття, яких я ніколи не мав до жінок. І якби цей рукопис був розтиражований, мільйони, напевно, відчули б щось подібне (чому ж його не тиражують? чому мені його передали таємно?!). Я раптом зрозумів, як можна бути захопленим "зовнішністю", якщо перед тобою цілісний і деталізований образ, а не "хтось із голосом". Наші жінки для нас – це "хтось із голосом". А чи знаємо ми їх? Так, як знав свою кохану той герой… Що ми знаємо про волосся, про очі нашої жінки, про її чоло, довжину носа, підборіддя, шию? Подібна цікавість вважається у нас проявом вульгарності. Але чому? Якби ми мали образ тієї форми, якою є (так, є!) наша жінка, будь-яка інша жінка, ми б, може бути, пережили ще небачені почуття? Почуття, викликані

"жіночністю" – слово, яке я теж зустрів у рукописі. Під "жіночністю", наскільки можна збагнути, розуміється тонкість рис, особливий характер рухів, особливість одягу істот жіночої статі. Але хіба нам є діло до всього цього? Хто з нас взагалі знає, що у жінки більш тонкі риси? А це ж принаймні правда! Кожен може обмацати обличчя своєї подруги і переконатися в цьому.

"Ну то й що? – можуть мені відповісти. – Хай собі будуть риси тонші. І яке нам діло, у кого які рухи й одяг? Нам не до того, ми залишаємося такими як є, самовдоволено насолоджуємося близьким простором, собою".

Але чому ми не хочемо зазирнути за межі? Чому нас не тягне до невідомого, чому не гризе туга за тим, що нам недоступно? Чому ми всім задоволені, чому ми розучилися страждати, розривати собі серце ідеалом? Тугою за іншим почуттям, передчуттям інших світів, відчаєм, що ми обмежені, що нам не дано осягнути ці світи? Чому померла наша уява? Чому вичерпалася наша фантазія? Ким ми стали?

Людина є і повинна залишитися істотою, яка страждає, інакше вона перестає бути людиною. Якщо немає "далекого простору", то треба його придумати – щоби була причина гіркоти і крику, щоби жило джерело пориву "за межі" цього світу, не вмирали душа, уява, дух. І "зовнішність" потрібно теж зрозуміти як щось, що могло б важити для нас багато, але не важить. І нехай не помре в нас страх, що ми можемо прожити життя, не пізнавши дуже важливого і навіть не перейнявшись тугою за ним. Нехай ми не заспокоїмося у своїх припущеннях і пошуках. Нехай нас вічно гризе сумнів, що ми, можливо, занадто самовпевнені у своїх відповідях на питання "Хто я?", "Хто моя дружина?", "Хто ця жінка?", "Ця держава?", "Цей світ?".

Над усіма нами висить таємниця. Якась велика таємниця! Таємниця полягає в тому, що світ безмежний і безмежні діапазони почуттів, на які здатна людина. А ми, незважаючи на це, всі живемо набором почуттів дуже вузьких, пов’язаних із близьким простором і тільки. Як далеко

летить наша уява? Якщо ми не можемо розкрити таємницю нашої духовної обмеженості, вузькості всього нашого єства, то, принаймні, повинні відчути існування самої таємниці. Таємниці, що допускає інші межі знань про нас, наших близьких і світ!

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Вчора ще тільки любив – вчора, вчора. Сьогодні – встанеш і нічого не зрозумієш, чотири стіни наїжачилися забитими позаторік цвяшками. Дивляться на тебе, душать тебе: "Надвір! На волю!"

Сонце вдарить, і ти ще більше перестанеш розуміти цей світ. Дійдеш, хитаючись, до автобуса, посковзнешся в дверях, ледве втримавшись за поручні, впадеш на заднє сидіння, майже нічого не розуміючи, купиш квиток і заплющиш утомлені, ошелешені очі.

Доїдеш, занурений, до маленького села, і вона зустріне тебе. У білому фартуху вона зустріне тебе – тихим словом, вузьким черевичком, піснею грудей, чорним крилом, що впаде на тебе, хвилястим, пахучим. Ще вона зустріне тебе – деревами, які раптом зашумлять, птахами, що прокинуться, сльозою, що набіжить, вона зустріне тебе.

І все стане тобі знову знайомим.

– Я приїхав. Я приїхав, щоби любити тебе, – скажеш ти, стискаючи не її плечі, а щось більше.

Кільце (II)

Гвинтоплани підлітали з трьох сторін: згори, з-за перекриттів верхнього рівня, десь із глибини, виринаючи з нижніх рівнів, і збоку, петляючи між колонами естакади, під яку, притулившись до балки, переповзав над прірвою Габр. Сумнівів не лишалося: до його взяття ретельно готувалися, і все, що відбувалося, було справжнісінькою операцією.

Внизу, на глибині доброї сотні метрів, тьмяно відсвічуючи металом, блищали дахи кварталів нижнього рівня. Ліворуч і праворуч – на відстані провалля – чим далі, тим більш численні, зникали вдалині тисячі великих і менших колон, на яких спочивали гігантські тримальні конструкції. І там, далеко-далеко, у своєму квадраті, рухалися крапки, багато крапок-людей, які поспішали з роботи, в розподільники за їжею, до Оаз Відпочинку, на збори місцевих Нарад… А над їхніми головами, на проміжному технічному рівні, проносилися з гуркотом і виттям навантажені до країв магніт-блоки. Десь чекали цей вантаж.

Габр лише секунду висів над прірвою, не рухаючись, ніби насолоджуючись побаченим. Він був іще вільний, хоч і оточений зверху, знизу і з боків. У його волі було розімкнути задубілі пальці і впасти з холодного заліза вниз, на дахи контейнерів, у яких теж хтось жив, по-своєму радів, мріяв, засмучувався.

Звичайно, він зробив помилку, кинувшись до бар’єра, спробувавши, щоби стати невидимим, піти під перекриття. Він думав, що вони не здогадаються шукати його тут, під ґрунтом, на якому вони стояли. Вони, змалку привчені навіть не наближатися до контрольної смуги!

Отже, це були якісь особливі люди? В шоломах, із навушниками на голові, озброєні пошуковими індикаторами і ручними аерофорсами… Вони знали, що за контрольною смугою, вони все передбачили. І ці гвинтоплани, що підлітали все ближче: комусь відома будова мегаполіса, хтось знає про лабіринти порожнеч і заповнень. Від них нема куди подітися, вони все продумали, вони всесильні.

Габр поповз у напрямку естакади, яка перерізала порожній простір між рівнями: подалі від квадрату, де жила, ні про що не відаючи, його мати.

Звичайно, в цьому не було сенсу: за лічені хвилини він буде спійманий, засліплений, кинутий у квадрат 4-Б. Настане кінець усьому. Йому не доповзти до естакади, його видно з усіх боків. Та й чи не чекають його і там, де балка врізається в естакадне перекриття?

Але він усе-таки повз, ніби відсутність сенсу в його дії теж мала якийсь сенс. Підтягував під себе ноги, які обіймали балку, витягав далеко вперед руки – і робив іще один ривок. І потім ще, ще.

Час, однак, минав, а гвинтоплани все кружляли навколо, забиваючи вуха свистопляскою лопастей. Чому ж вони його не беруть?

Напівкруглі, без жодного отвору, наглухо задраєні коробочки, з яких стирчали на всі боки антени, – здавалося, в них немає живих людей. Габр рухався далі. Один із гвинтопланів мало не зачепив його хвостом, пронісся навскоси вгору. Гола залізна пащека дихнула на нього мертвим згаром технічних масел. Потім другий облетів знизу, зник із поля зору. Ще дві стрекотливі коробки зависли просто над ним, обертаючись навколо вісі.

Габр, ризикуючи впасти, підняв голову: з видутих днищ віялом стирчали на всі боки щупальця пошукових антен. І тут він усе зрозумів: вони його шукають. Маленьку комашку, що зачаїлася десь у лабіринті металу. Як він не здогадався відразу, що їхня всесильність умовна? Не абсолютна. Що залякування потужністю й організованістю, які вони демонструють, ще не означає їхньої невразливості. Не треба вірити, що вони боги. Ось він, у них перед очима, під носом, а вони продовжують його шукати, обертаючи антени. Вони не всесильні, ні!

Габс поповз із такою швидкістю, що балка почала обдирати долоні й щиколотки. До естакади залишалося якихось двадцять метрів.

Звичайно, так швидко рухаючись, він із головою видає себе. За лічені секунди його виявлять – промінь локатора потрапить на нього, і все. Та хіба краще чекати зачаївшись? Чекати, вигравши безглуздий час?

Коли до естакади залишалися метри, один із гвинтопланів, що висів над головою, смикнувся і різко пішов униз. Те саме повторив наступний, почувся свист інших, які підлітали. Габр сягнув рукою до кромки естакади і підтягнувся, намагаючись видертися на площину. Гвинтоплани тепер обсіли його з усіх сторін. Бік найбільшого з них раптом розчинився, і з нього висунулися залізні щупальця. Вистромлюючись у напрямку до нього двома паралельними лініями, вони швидко досягли його спини і застигли за кілька сантиметрів. І відразу між них полетіла, розмотуючись і входячи в пази, тонка сталь. Хоч вона ще не дійшла до кінця, по настилу вже бігли люди в шоломах.

Габр ліг на живіт і останнім зусиллям кинув тіло на площину перекриття. Тепер він стояв за два кроки від магніт-блоків, що проносилися по рейках зліва, на його рівні. Гуркіт від них раптом заглушив тріск гвинтопланів. Магніт-блоки пролітали безперервним потоком, на скаженій швидкості, пронизуючи собою сотні квадратів, прагнучи до тільки їм відомої мети. Заввишки в кілька людських зростів, без дверей, вони нагадували перекинуті вгору ковші, до них не можна було підступитися.

Габр озирнувся: люди в шоломах із аерофорсами в руках бігли щодуху, керовані з великого гвинтоплана. Всі антени тепер були спрямовані в його бік, залишалися якісь миті. Операція закінчувалася. Порятунок, якщо він взагалі існував, міг бути пов’язаний лише з магніт-блоками. Тільки з ними. Але як туди потрапити, як піднятися над ними?

Двома стрибками Габр досяг колони, що підтримувала магніти над естакадою. Дивно гуділа голова, магнітні поля діяли на мозок, на думки. Габр знав тільки одне: піднятися на колону, в будь-який спосіб і за всяку ціну, хай там що. Він навіть не зміг би сказати, що робитиме далі. Його все більше нудило, а перед очима кружляли кола. Тільки би піднятися.

На щастя – і це теж була доля – лінія електропередачі проходила низько, і Габр зумів вчепитися за величезні порцелянові наконечники, ризикуючи тієї ж миті бути вбитим надпотужною напругою. Але дроти ховалися глибоко в порцелянових западинах, і незабаром Габр стояв на одній із чашок, якраз навпроти гвинтоплана, що підлетів до нього впритул: одна з антен боляче черкнула його по шиї. А люди в шоломах вже були на естакаді, внизу під ним. З секунди на секунду мав прочинитися і бік гвинтоплана, який щойно підлетів.

Звідси, де закріпився Габр, дістати до магнітного навісу було неможливо, хіба що якимось чином піднятися по колоні до електробудки, а звідти вже спробувати стрибнути на величезний плоский магніт, що висів над трасою. Але холодний гладкий циліндр металевої колони був слизький і неприступний. Тим часом двоє в шоломах уже дерлися вгору, а бік гвинтоплана, що висів поруч, став повільно розходитися в сторони, оголюючи страшне темне нутро.

Габр стягнув через голову одяг і за допомогою зубів легко розірвав його навпіл, потім іще раз, на чотири вузькі смужки. Тепер він був повністю голий, продувався холодним вітром. Однією ногою він упирався в порцелянову чашку, інша висіла в повітрі. Швидко зв’язавши декілька вузлів, Габр міцно обв’язав себе і колону двома тісними кільцями на рівні тазу і плечей: тепер він не міг упасти. Не звертаючи уваги на обпалюючий холод металу, він зробив спробу поповзти вгору по колоні. Спочатку просто смикався. Але з третьої спроби вдалося підтягнути нижню частину і тут же обхопити її кільцем. Тепер, послабивши кільце на плечах, він випростав тіло і зафіксував плечі. Кінчиками пальців послабив вузол на нижній частині. І знову підтяг її

вгору. Нехай і повільно, він міг просуватися! А потрібно було піднятися на якихось два метри – там уже нависала електробудка.

Люди в шоломах тим часом видиралися на порцелянові чашки. Один, найспритніший, вже тягнувся рукою до нього, намацуючи ногу. Ще півметра – і вони не зможуть дістати.

Однак від гвинтоплана втекти було неможливо, він піднімався услід за Габром, ідучи впритул. І з його темної пащі вже з’явилися паралельні щупальця. Десять секунд на висунення напрямних, десять – на розмотування металевої основи. І все.

Габр перехопив низ і, розв’язавши вузол на плечах, відкинув убік одну зі смужок. Ще за мить м’язи його живота випросталися і рука захопила основу електробудки.

Він був біля мети, притиснувшись до електробудки, щоб не впасти, коли люди з гвинтоплана вибігли на сталеву доріжку, досягли його в декілька стрибків. Габр ногою штовхнув одного з них. Почувся крик, а потім команда: "Не стріляти! Живим!" І він, маючи в розпорядженні дуже мало часу, зумів іще раз підтягнутися, кинути тіло на дах електробудки і вже звідти, зверху, штовхнути ногою другого в шоломі.

Праворуч, маневруючи між колонами і навісними магнітами, намагалися підлетіти до нього ще кілька машин. Габр глянув угору: наступного рівня він не побачив. Весь простір був заповнений величезною кількістю гвинтопланів: вони безгучно – тому що їх заглушав гуркіт магніт-блоків – працювали лопастями, нависаючи один над одним. Навіщо стільки сил?

Габр зробив крок назад, відштовхнувся і стрибнув – звідси до навісного магніту було дострибнути нескладно. Він побіг по магніту, не звертаючи уваги на нудоту і темряву в очах. Під ним миготіли, пролітаючи на шаленій швидкості, ковші. Ні про що більше не думаючи,

подумки попрощавшись із життям, він, обдертий до крові, голий, промерзлий, мертвим вантажем звалився вниз.

Наказ головнокомандувача Партійними Збройними Силами

Наказую операцію "Відплата" призначити на 2350 день 8-го сектора 17-го числення. Виконання покладаю на групу розвідки і особисто агента Z-8.

Усі Збройні Сили, включаючи загін прикриття і страховки, приводяться в бойову готовність відразу після надходження сигналу від агента Z-8.

Генерал Окс Нюрп

Відозва та інструкція до операції "Відплата"

ЦІЛКОМ ТАЄМНО

Попереднє ознайомлення – полковницький корпус. Ознайомлення особового складу – безпосередньо перед початком операції.

Відозва Головнокомандувача

Побратими! Прийшов час відплати, година, заради якої жили багато поколінь членів нашої партії.

У призначений час зрячий пробирається до Головного Залу Центрального Електронного Управління. Те, заради чого всі ми жили, здійсниться.

Усі ми повинні бути готові до несподіванок. У кращому випадку ми залишимося в Прозорій Плямі до закінчення операції (за винятком

загону прикриття і страховки). За несприятливих обставин ми маємо бути готові прийти на допомогу зрячому, навіть ціною власних життів допомогти йому виконати завдання. У найгіршому випадку, в разі невдачі, ми повинні зберегтися в якомога більшій кількості. Прозора Пляма має і буде існувати доти, поки не буде досягнута мета. Зрячі будуть народжуватися і надалі. Ми непереможні, доки живі ми, наша віра і наша мета.

Генерал Окс Нюрп

Інструкція

Після настання години Х:

1. Агент Z-8 доставляє зрячого до об’єкта.

2. Загін прикриття і страховки чергує в довколишніх будинках з метою:

а) транспортування зрячого після виконання завдання;

б) захоплення ЦЕУ у випадку "Дельта";

в) відволікання уваги у випадку "Зеро".

3. Всі Збройні Сили приводяться в бойову готовність на випадок виникнення потреби в несподіваній і масовій підтримці.

4. Агентура всіх рівнів приводиться в готовність №1.

5. Центр Інформації переноситься на гвинтоплан Головнокомандувача і починає працювати в режимі "Експрес".

6. Технічна служба Прозорої Плями залишається на місцях, забезпечуючи посилений режим нейтралізації.

7. Група лікарів готується до екстразаходів за шкалою небезпеки Сігма. Бойові лікарі знаходяться в мегаполісі в складі загону прикриття і страховки.

8. Розвідувально-діагностична група починає діяти відразу після зупинки мегаполіса і повернення всього особового складу до Прозорої Плями.

Генерал Окс Нюрп

Шифровка

Агенту Z-8

Наказую продовжувати спостереження і обробку зрячого. У разі подальшого опору застосувати ін’єкції фазоліна з наступним логічним навіюванням. Починати операцію після перевірки психологічної готовності виконавця.

Генерал

Із щоденника Ліоз

2349 день 8-го сектора 17-го числення. Все скінчено. Я не бачу сенсу жити. Батьки готові чергувати біля мене день і ніч, але, на жаль, це не поверне мені Габра. Габр став чужим і страшним. Коли я запитую себе, люблю я його чи боюся, мені дедалі частіше здається, що боюся. Він став незнайомим. А той милий Габр, мій хлопчик, – він залишиться жити в моєму серці навіки. Я проживу все життя одна і не вийду заміж. Це доля. Тепер мені вже однаково: однаково, що буде. Буду тепер жити з дня на день, не заглядаючи далеко в майбутнє. Від сніданку до обіду, від обіду

до електрованни. Буду читати книжки, слухати фільми і тілограми. А влітку поїду до Оази, тато обіцяв дістати путівку. Ось такими "маленькими радощами" і буду жити. Як усі. Буду "сіренькою мишкою", тому що щастя – неможливе або не для мене.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Не померти зовсім.

Прокричатися крізь слова. Крізь камінь, глину, збожеволілу струну. Крізь нотні знаки, які раптом перестали бути нотними знаками: до-ре-мі-фа-соль-ля-сі. Прокричатися крізь білий будинок, що вистрілив стрілою в небо, орга'ном із клавіатурою поверхів, який грає для століть і століть.

Прорватися крізь мертве. Подолати смерть, завмерши на зльоті в камені, у слові, фарбі і ще в чомусь на віки і віки. Застрягти хоча би рукою, хоча би ногою в часі. Померти на вдихові, щоб жити вже вічно. Перейти в інше, нелюдське, не своє вже життя.

А твоє життя – що воно?

Плоть, що плямкає, пішла геть. Рідненька-рідненька. Смердюча-смердюча. Жерти, спати, зігріватися чужими грудьми і знову жерти, посміхаючись од розпирання живота: ох, люблю пожерти, чорт. Ох, буль-буль. О прокляття. О, будь проклята – кажу я, який співає тобі осанну.

Ні, я відходжу – роби що хочеш, мені все одно. Роби що хочеш, я відходжу у камінь. Вже відходжу, на твоїх очах. Тягне мене. У кам’яне життя відходжу я, де буде мені добре, зрозумій.

Істина

Просвіт попереду розширився, і Габр поспішив до нього, притискаючись до стінок тунелю. Магніт-блоки проносилися дуже близько, погрожуючи зачепити його яким-небудь виступом, стягнути під состав.

Він досі відчував у роті смак тієї речовини, в яку він занурився відразу, впавши з магніту. Це було вугілля, перемішане з якоюсь кислою гидотою: воно скрипіло у нього на зубах, набилося в ніс і у вуха, в очі, які безперервно сльозилися. Швидкість магніт-блоку була настільки велика, що, дивом потрапивши в один із них, а не між ними, він одразу був приплюснутий до стінки і, напевно, загинув би від сильного удару, якби не чорний пісок речовини, що перевозилася, який, прийнявши його в себе, пом’якшив удар. І далі Габр уже нічого не розумів: лежав у темряві, тримаючись за побите плече, і слухав гуркіт состава. Без зупинок, не знижуючи швидкості, состав летів і летів, пронизуючи собою десятки, сотні – тисячі! – квадратів. То якого ж розміру мегаполіс? До кінця другої години Габр прийшов до тями, в ньому народилося перше почуття: радість від того, що він далеко і з кожною секундою все далі від небезпеки. Він утік у них з-під носа – ось тобі і вся могутність! Він, один, маленький, беззбройний – і вони: десятки, сотні, озброєні приладами, гвинтопланами, аерофорсами. І вони не змогли його схопити. Так, вони просто не очікували такої зухвалості, такої готовності боротися до кінця, боротися тоді, коли немає вже жодного сенсу, жодної надії. Вони не врахували, що людина може не зламатися перед обличчям видимої могутності. Саме цим, не так могутністю, як психологічно позбавляючи сил, вони і перемагають. Звичайно, адже вони звикли мати справу з людьми, які цілком перебувають у страху, в залежності. Навіть маючи багато можливостей врятуватися, більшість із цих людей не стали б цього робити, побачивши, що запущена офіційна

машина, що на прю виходить уся надмогутність Державного Об’єднання.

Вони, значить, не могли прорахувати, що у людини, яка бачить, змінюється психологія і вона діє непередбачувано. Інакше чому вони не подумали про балки, якими можна доповзти до магнітної естакади? Чому не виставили на естакаді охорону? Вони не очікували такого від людини!

Час минав, а состав не думав зупинятися. Дихати в магніт-блоці було нічим: пил виїдав очі, обпікав, змішуючись із потом, шкіру. Мало-помалу радість перемоги змінилася тривогою: куди він летить? Куди прибуде? Звичайно, вони зв’яжуться з Центральним Електронним Управлінням, дізнаються, яка лінія, який состав. Вони вирахують і зупинять магніт-блоки там, де йому вже не втекти. Тож він просто в пастці. Знайшов чому радіти, сам себе загнав у пастку і лише відсунув на кілька годин неминуче…

Та Габр все-таки вирішив триматися, не втрачати надії. Якщо вони не всесильні, якщо не здогадалися перекрити шляхи до контрольних доріжок, до бар’єра, до естакади, значить, можуть прорахуватися і тут. Звідки він, власне, знає, що так легко визначити лінію, вирахувати состав, у якому він зараз мчить? А раптом це не так уже й легко?

Состав зупинився раптово, так що Габр пролетів до протилежного кінця магніт-блоку і закричав, боляче вдарившись вже раніше травмованим плечем. Він приготувався до найгіршого.

Чекати довелося недовго: ківш перевернувся, і Габр разом із незрозумілою речовиною, в якій він перебував, полетів у прірву. На голову йому почали сипатися все нові й нові порції.

Зрозумівши, що може бути похований заживо, Габр поповз до стінки і там, намацавши дугоподібні виступи, став дертися вгору. І скоро він

уже згори дивився на чорну купу внизу, що збільшувалася. Состав випорожнився і зійшов із розвантажувального майданчика. Але Габр досі знаходився у величезному резервуарі, потрібно було підніматися далі.

Вгорі, по краю залізної ями, ходили якісь люди. Невже це кінець? Габр не став ховатися і покарабкався далі, щоб дізнатися, яка його доля, дізнатися, що робити. Ні, вони не були схожі на тих, із навушниками, з шоломами на головах. Незабаром він переконався, що знаходиться, швидше за все, в запаснику якогось підприємства. Люди ходили з незрозумілими інструментами, щось підкручували по периметру ями.

Він почекав, поки вони відійдуть подалі, і вибрався назовні, побіг по тунелю до виходу, що світився білою плямою вдалині.

В цей час вихід закрився, і повз врослого в стінку Габра, за два сантиметри від його носа, промчав состав. І за ті хвилини, поки він дійшов до виходу, ще кілька составів пронеслося повз нього, гуркочучи магніт-блоками і тим, що було в них.

Тунель виходив на залізобетонне поле, з усіх боків обгороджене бар’єрами, і перше, що спробував зробити Габр, – це перелізти через бар’єри, піти подалі від цього місця. А що, як уже надійшов сигнал шукати його тут?

За бар’єрами лежала прірва, це був якийсь суто технічний квадрат. Пробираючись по кромці тверді, що залишилася за бар’єром, Габр дійшов до виступу, який нависав над прірвою. Він так і думав: якщо тут підприємство, значить, відразу за бар’єром мають бути ліфти, якими робітники повертаються додому, в житлові квадрати.

Затишна тепла кабінка швидко понесла його вниз і незабаром зупинилася: Габр натиснув випадкову кнопку. Йому було однаково. Чим більше випадкового, тим краще.

Вулиця кишіла людьми, вони йшли, тримаючись правого боку. Накинуте на тіло ганчір’я, опущені до землі голови, заплющені очі – все це вже не жахало Габра. Тепер він думав лише про те, аби зігріти заклякле під холодним вітром тіло. І заодно зникнути з очей. Тут, у натовпі істот, які никали туди-сюди, оголений, він почувався незатишно. Дивне, незнане раніше почуття змушувало його шукати де-небудь схованку. Ні, він не просто боявся переслідувачів. Із певним побоюванням він оглянув свої голі, темні від пилу ноги, стегна, живіт. Ніхто його не міг бачити тут, у центрі вулиці, нічим не прикритого. Ті, хто проходив за два кроки від нього, відчувши живе тіло, вчасно звертали. Ніхто не міг здогадатися, як він виглядає. А все-таки було дуже незатишно, наче хтось із якогось укриття бачить його. Сотні цих одягнених істот – і його, відмінного від них, що пробирається обережною ходою крізь натовп. Було неприємно. До того ж Габру здалося, що хтось ззаду біжить. Йому вчувався якийсь шум, схожий на тупіт ніг.

Габр різко звернув у перші-ліпші двері довгої залізної будівлі, пішов напівтемним вузьким коридором. Ліворуч і праворуч зяяли отвори. Габр зазирнув в один, в інший. Безліч великих і менших труб, переплітаючись, заповнювали простір вузьких комірчин. Із деяких валила пара, долинало шипіння. Габр пішов швидше, йому знову здалося, що хтось іде за ним. У кінці коридору були сходи, і він почав підніматися ними. На невеликому майданчику передихнув і прислухався: було тихо, якщо не рахувати незрозумілого гулу і шипіння. Сходи йшли ще вище, а поруч – кришка люка. Габр відкрутив його і відскочив – на нього повалила пара. Було приємно відчути подих тепла, і хотілося залізти в якусь нірку. Сховатися у випадкове місце, у випадковому квадраті, на випадковому рівні. Навіщось потрібно було знати, що у величезному мегаполісі ти знаходишся там, де тебе ніхто не знайде. Залізти куди-небудь і відсидітися, прийти до тями.

Габр намацав пальцями ноги залізну сходинку і поліз у люк, зачинивши його за собою. Пари було стільки, що забивало подих, але

Габр не поспішав назад. Він відчував, як, задубілий, поступово відтаює, як зігрівається кожен орган всередині.

Він спустився вниз, на якусь гладку мокру підлогу, і в майже цілковитій темряві почав пробиратися вздовж стінки.

Голоси з’явилися несподівано зліва і справа. Безліч голосів. Вони то прорізалися, віддаючись гучною луною, то часто тонули у вогкості пари, що все заступала собою. Але Габр їх чомусь не злякався, дивні радість і збудження чулися в них. І ще вражала їхня дзвінкість – всі голоси були високі і дзвінкі. І лунали вони, перегукуючись, то ліворуч, то праворуч, то здалеку, то звідкись зовсім поруч. Ніби сотні, тисячі істот перебували в цьому незбагненному приміщенні. Габр нічого не розумів, і йому здавалося, що він поринув у сон, у якийсь приємний і солодкий сон. Раптом зникло все – і мегаполіс, і усвідомлення того, де він знаходиться, в якій ситуації. Від тепла, що проникло у внутрішні тканини тіла, було так солодко, що не залишалося сил думати ні про що. Хотілося тільки безкінечно перебувати в цій темряві, в цій густій парі, слухати переливи лунких дзвіночків.

Габр ступив іще кілька кроків і наткнувся на чиєсь гаряче мокре тіло. Він звернув убік, але тут теж була чиясь широка спина. Тоді він зробив крок назад, але і тут його стегно занурилося у щось шорстке, м’яке.

– Хто тут штовхається? Це ти, Зія?

І знову зовсім поруч пролунав чийсь дзвінкий сміх, і хтось навіть заверещав від напливу радості.

Габр почав протискатися між тілами, але їм не було кінця. Він потопав у податливих тканинах, у шорстких гарячих пуховиках стегон, сідниць, животів, грудей, аж поки застряг остаточно, затиснутий із усіх боків рухомою плоттю, що обліпила його. Хтось лизнув його шию і засміявся. І раптом зверху ринув гарячий водоспад, і повітря

наповнилося вибухом сміху, вигуків, і тіла навколо змістилися, на місце одних протиснулися інші, не менш пухнасті, круглі. Подуло звідкись гаряче сухе повітря, приємно обдало обличчя, волосся, висушило краплі води.

Чийсь м’який живіт глибоко дихав, розхлюпуючись на животі Габра. І ще один плескався об його стегно. І чиїсь повні груди, притиснуті, плавали туди-сюди по його спині, втискаючись сосками. І обидва його плеча потопали в подушках чиїхось плечей. Все це здавалося Габрові близьким, його, ніби простір був заповнений не окремими істотами, а суцільною плоттю, яка обігрівала і радувала його. Він взагалі не пам’ятав, хто він і що він. Увесь світ із усіма проблемами зник, розчинився в його відчуттях, у співі його тіла.

Вгорі прочинився люк, хтось проліз досередини і нещільно зачинив за собою отвір. Слабке світло заливало тепер приміщення, в якому перебував Габр. Зовсім поруч, обличчям до обличчя, він побачив чиїсь заплющені жіночі очі й усмішку, сповнену блаженства. Такі самі обличчя були ліворуч, праворуч, спереду.

Він опустився на коліна і поліз між лісом ніг. Поки не вибрався на вільне місце. Звідси, піднявшись на виступ у стіні, можна було розглянути зал. Що це? Істоти, яких він ніколи не бачив, стояли, збившись докупи в різних місцях, притулившись одне до одного, голосно розмовляли, перегукувалися.

Вони світилися, ці істоти, навіть тут, у напівтемряві. І лінії їхніх тіл, круги й овали, породжували дивне відчуття. Габр намагався вловити межу, яка відділяла б голову від шиї, шию від плечей і грудей. Груди, живіт, стегна – все було умовне, все перетікало в усе, але все це лише слова – "груди", "живіт", "стегна", а насправді – щось єдине, цілісне, сяюче. Невже так виглядає кожна жінка? Невже саме такі Ліоз, Нія? І він, Габр, лише трохи незграбніший, худіший, тут, поміж сотень жінок. Якби вони знали себе!

Він спустився і знову наблизився до них, уже вдивляючись в обличчя, фігури. Його притягувало бажання знову забитися між них, пережити мить неналежності собі. Заплющені очі, усмішки, груди, що стирчать врізнобіч, чорні трикутники внизу живота… Не доходячи, він звернув убік, із серцем, яке голосно калатало, майже побіг до металевих сходів, що спускалися від люка. Він не знав цих почуттів, не знав і боявся. Бажання забитися між тіл, забути про себе – воно було таким солодким. І можна було обдурити себе: переконати, що немає ні Міністерства контролю, ні Окса, ні мегаполіса. Тільки ця зала для купань, темна і гаряча зала забуття.

Але мегаполіс був, і було Міністерство контролю – не тут, у закритому бункері, а взагалі. Значить – скрізь.

Із книги "Незатребувані діапазони почуттів"

Автор – Зарх Лінк. Час видання – третій сектор 14-го числення. Інвентаризаційний номер 18-ЛЗ-44387. Ящик №36744495. Два примірники. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Глава 9. Сором

Щоб зрозуміти, що таке "сором", ми повинні повернутися до вже розглянутого в п’ятому розділі поняття "зовнішність". Якщо форма існує не просто умоглядно, а реально, може якимось чином повністю, як форма (а не як її частина), сприйматися – значить, людина, що має, як відомо, тіло, багато в чому – форма. Принаймні, форма людини починає грати сутнісну роль при визначенні того, що є "людина". Все це є дивним для нас, які звикли сприймати і себе, й інших як щось безтілесне, як голос і тільки. Але ми вже переконалися, що може існувати так звана "зовнішність", ми можемо мати зовнішність. Відмінності в довжині наших носів, губ, шиї, ніг, у ширині плечей, грудей, довжині волосся і так далі можуть не просто щось означати, а

навіть роблять нас нами, визначають нас у цьому світі. Ба більше: не лише тіло, а й усе, що ми на нього вдягаємо, чіпляємо, може стати дуже важливою частиною нас самих, скласти наш "образ", нашу "зовнішність". Питання лише в тому, щоби сприймати цей образ безпосередньо, а не умоглядно – у припущенні такої можливості, якої ми з вами позбавлені, і полягає передумова всіх моїх роздумів. Якщо читач не може допустити, що подібне "миттєве" сприйняття форми можливе, значить, всі поняття, які я намагаюся тут пояснити, будуть для нього порожніми звуками.

Але я звертаюся до тих, хто хоч якось зміг припустити немислиме: що повинна відчувати людина, яка звикла сприймати себе та інших у формі певного, витонченого одягу, якщо раптом вона чи хтось інший постає без одягу? Перш ніж звинувачувати мене в схоластиці, у вигадуванні неіснуючих ситуацій, нехай читач напружить іще трохи свою уяву і домислить той контраст, який мусить відчути така людина. Ми вдягаємося лише для того, щоб не було холодно нашому тілу; скидаючи одяг, ми не маємо жодних емоцій, жодних відчуттів, окрім холоду, що проникає в нас. Як не існує для нас незначних дрібниць на кшталт довжини пальців або, скажімо, кількості жирових відкладень, так не існує й різниці між нами одягненими і роздягненими. Не кажучи вже про інших людей – не замислюючись, яка їхня зовнішня форма, ми не замислюємося і над тим, одягнені вони чи роздягнені.

До чого я все це веду? Хоча сам я ніколи безпосередньо не відчував тих не пізнаних людиною почуттів, про які намагаюся розповісти, а все-таки можу уявити, якої сили почуття має переживати той, хто звик ту чи іншу людину сприймати в одязі, а потім раптом сприймає її без нього. Почуття це має нагадувати потрясіння.

Коли я запитав свою дочку, своїх знайомих, одягнені чи роздягнені ті, з ким вони мають справу щодня, вони спочатку не змогли відповісти. І лише потім сказали, що, очевидно, одягнені. Принаймні, на вулиці. І відразу спитали: "А яке це має значення?" Цей факт свідчить про те, наскільки ми не любимо думати, не любимо осмислювати речі, які здаються нам очевидними і тому ніби для нас не існують.

Новий термін, який хочу запропонувати, перш ніж остаточно перейти до поняття "сором", я почерпнув з того самого древнього рукопису невідомого автора. Його значення стає зрозумілим із наступної цитати: "Розстебнувши ремінь і скинувши спідницю, вона стояла, тремтячи, в одній білизні, дивилася на нього благальним поглядом. Він підійшов і звільнив її плечі від двох вузьких смужок. Тепер вона була голою і беззахисною перед ним, одягненим у важкі чоботи і старий військовий піджак". Відсторонимося відразу від слів, які називають тут невідомі нам частини одягу. Наскільки можна судити з рукопису, "спідниця" – це середня частина жіночого одягу, а "білизна", очевидно, ще один одяг, що надівається під верхній невідомо навіщо. "Чоботи" – можливо, щось пов’язане з прикрасою грудей, а "піджак" – частина одягу, що надівається на обидві руки. Але звернімо увагу на слово "гола". Воно повторюється в рукописові багато разів і саме тоді, коли мова йде про повне скидання одягу. Тож можна здогадатися, що "голий" – це той, який "без одягу", у власному тілі і тільки. У нашій мові це поняття просто відсутнє, і це теж характерно, адже мова відображає лише те, що має значення для її носіїв. Але коли нам байдуже, одягнені ми чи ні, якщо ми навіть не усвідомлюємо цього, – то й, відповідно, ми не виробимо поняття, що означає наш стан "без одягу".

Але річ іще й у тому, що "голий" – не просто визначення, яке констатує факт. У ньому не може не міститися сильної емоції, пов’язаної з переживанням згаданого вище "контрасту". Герої названого рукопису щоразу переживають сильне, незрозуміле нам потрясіння, коли залишаються "голими". Це, вочевидь, пов’язано з особливостями безпосереднього сприйняття форми людського тіла, про яку ми, повторюю, можемо лише розповісти за допомогою холодних описових, суто умоглядних прийомів. Але що ми відчували б, якби сприймали форму, голу форму?

Отже, ми підійшли впритул до пояснення ще більш складного поняття. Ось у якому контексті воно вживається: "Страх, змішаний із гострим почуттям сорому і одночасно з сильним бажанням зробити крок у безодню, стати його, опанував її. Вона не могла ні на що зважитися,

охоплена протилежними почуттями. Тим більш вражаючим був результат, коли, без її участі, сильні руки змістили її з тієї точки, де вона завмерла, підняли над підлогою. Зараз не вона, а він був відповідальний за все. Її вже не було, вона розчинилася у своєму соромі, пережитому тепер як пекуча насолода". Що ми можемо зрозуміти з цього уривка? Насамперед те, що "сором" пов’язаний зі страхом і з бажанням, що це, швидше за все, різноспрямовані почуття і що з цієї різноспрямованості й виростає сила насолоди. Але водночас не можна не помітити, що "сором" – почуття мобільне. Спершу він виступає радше як страх, незрозуміла нам заборона на оголення тіла. Потім він долається, змінює свою внутрішню сутність, у нього вривається сміливість, зухвалість. Але від цього він не перестає бути соромом. І нарешті те, що було заборонене, тепер виступає як гордість і відкритість. "Сором" стає "пекучим задоволенням", випинанням "голизни".

Я розумію, що викладаю туманні і занадто абстрактні речі, але так говорити підштовхує мене інтуїція. Я і сам дивуюся, звідки у мене ніби досвід тих почуттів, яких я безпосередньо ніколи не переживав. Принаймні, яким чином мені стають настільки ясними, доступними незнайомі спочатку поняття?

Чи можемо ми провести якісь паралелі з нашим досвідом? У нас теж існують тілесні насолоди – наприклад, коли ми приймаємо електрованни, прослуховуємо тілограми. Зрештою, у нас є і статевий акт, і ми знаємо, що таке мить забуття. Але як це у нас відбувається? Ми відчуваємо теплоту тіла поруч, швидко збуджуємося, швидко звільняємося – і все. Все відбувається настільки миттєво, що не залишає майже жодних слідів. І це зрозуміло, якщо врахувати, що одна стать для іншої починає існувати не раніше, ніж тіло доторкнеться до тіла. І відповідно у нас виробилися рефлекси, миттєві, як спалах. Ми навіть не звертаємо на них уваги, вони не становлять частини нашого внутрішнього життя. Відразу після спалаху свідомість повертається, і ми ні про що не пам’ятаємо, ми не співвідносимо себе з цими спалахами. Тому в нас ніхто ніколи не говорить про них, суспільство ніби

зацікавлене, щоби їх не осмислювали. Чи варто, мовляв, думати про такі дрібниці?

Зовсім інакше у героїв стародавнього рукопису. Мене вразило, коли я прочитав, що чоловік відчував потяг до жінки задовго до тілесного контакту. Минуло багато місяців, перш ніж він доторкнувся до неї, і всі ці місяці він відчував до неї потяг! Як це взагалі можливо? Яким же має бути бажання, яке зростає стільки часу? Ми й уявити не можемо, що це має бути за почуття, якщо його так довго виношувати.

Ми позбавлені цих гіпотетичних почуттів – хвилювання, коли ми залишаємося без одягу, гами відчувань, яку називають соромом. Якщо я їх, слідом за автором стародавнього рукопису, просто вигадав, – хай так, я тільки зітхну спокійно. Але, відповідно до основної концепції книги, я продовжую-таки знову і знову стверджувати: світ наших почуттів не єдино можливий. Ми могли б (можемо?) бути багатшими, можемо і повинні сумувати за нездійсненною частиною нашої природи. Ми і є ця природа, хай і обмежена в своїх проявах. Все, що я хотів сказати, вміщається в цій фразі: ми є більше, ніж ми є.

Операція

– Ви не ступите й кроку, як одразу будете спіймані. – Ширп тримав Габра за рукав, наблизивши до нього бліде невиразне обличчя. – Усі служби приведені до готовності. Якщо вже вони запустили машину, то не заспокояться, поки справу не буде зроблено. Вирішуйте.

– Окс знає про цю розмову? – запитав Габр, спиною відчуваючи холодну поверхню металу.

– Так.

Вони стояли в якомусь глухому куті між двох будинків.

– Як ви мене знайшли?

– Яка вам різниця? – відповів питанням на питання Ширп. – Минулого разу це було зробити легше.

– Я втік від людей у шоломах.

– Я знаю. Ось що, – він поклав йому руку на плече, – зараз ми прошмигнемо в Центральний Ліфтарій і піднімемося у відсік Електронного Квадрату.

– Це хіба поруч? – здивувався Габр.

– Так. Для центральних ліфтів усе близько: вони йдуть по косій. За годину все буде скінчено, ясно? Ну ж бо, наважуйтеся. Квадрат оточений. Ви звідси не вирветеся. Без мене.

– Я вам не вірю.

– Ходімо.

Він потягнув його за рукав. За рогом будинку відкривався вид на бульвар. По всій довжині контрольної доріжки стояв ланцюг людей у навушниках.

– А тепер сюди, – прошепотів Ширп.

Вони повернулися до того будинку і обійшли його зліва.

– Ходімо.

Ширп ішов попереду, прислухаючись до кроків Габра. Обійшовши ще якісь будівлі, вони вийшли до протилежної сторони квадрату.

– Ну, – промовив Ширп. – У вас же є очі. Дивіться.

Уздовж доріжки вишикувалася довга шеренга озброєних істот.

– Тепер це вже кінець, ви зрозуміли? Тепер ви вже не зможете стрибнути в магніт-блок.

– Звідки ви все це…

– Послухай, хлопче, – сказав Ширп. – Ми не діти. У нас кругом свої люди. У Міністерстві контролю, в спецчастинах. Ми знаємо про все, що вони задумують. Я тобі гарантую: ти вийдеш звідси тільки мертвий або сліпий. Помилки вони не повторять. Ну?

– І що я повинен зробити?

– Годі! – Ширп боляче смикнув його за руку. – Я не для того прийшов сюди, щоби клеїти дурника з тобою. Ось блок, за півгодини ми будемо в Центральному Управлінні, і ти його замініш.

– Ні!

– Ти замініш його! Дурню, ти будеш вільний. Вільний, зрозумів? Через годину для тебе все скінчиться.

– Ви вб’єте мене.

– Що?

Ширп зареготав.

– Якого біса нам треба тебе вбивати? Іди на всі чотири. Ми доставимо тебе до моря, подалі звідси. Іди куди хочеш, якщо не побажаєш залишатися з нами.

– А що ви будете робити? – запитав Габр.

– Ми? Ми будемо святкувати перемогу.

– А потім?

– І потім будемо святкувати. Ну, ходімо. Чекати більше не можна. Через півгодини буде пізно. Ми повинні встигнути до Центрального Ліфтарію.

– А де ви працюєте?

– В ЦЕУ, хлопче. Я тебе проведу через пропускний пункт.

– І що ви скажете?

– Я нічого не скажу. Там чергує людина, яка тебе пропустить, ясно?

– А акустичний контроль?

– Все продумано. Хлопче, не тягни гуму. Окс уже привів до готовності війська.

– Війська?

– Так, свої війська. Все готово, хлопче. Ти не можеш відкрутитися. Ти не можеш нас підвести.

– Але я…

– Ти не можеш відкрутитися, ти загнаний. Тебе загнали в кут, ти зрозумів? Твій опір безглуздий. Не ти, так інший, не в цьому, то в іншому численні зробить що потрібно. Ти тільки через дурощі загубиш себе, своє життя – ото й усе. Ну, підеш ти?!

Ширп схопив його за руку, потягнув за собою. Габр ішов за ним, приголомшений раптовістю того, що відбувалося. Він не сподівався зустріти цю людину, опинитися притиснутим до стіни, коли здавалося, що Окс уже забув про нього.

Ліфтарій зяяв темним входом у центрі бульвару. Патруль із кількох людей охороняв його.

– Хто? – запитав крайній у ковпаку, піймавши на індикаторі їхні фігури.

– Старший інспектор Центрального Електронного Управління, – відповів Ширп і вклав до простягнутої руки невелику пластинку. Черговий патруля встромив її в отвір переносного радіометра, почекав, поки проступить під пальцями інформація.

– Будь ласка, шановний Ширп, – протягнув він платівку. – А це хто?

– Інспектор Центрального Електронного Управління.

Ширп простягнув другу платівку. Черговий патруля ввіткнув її в радіометр.

– Будь ласка, шановний Ганк.

Габр прийняв від нього пластинку.

– Ми ловимо злочинця, – сказав черговий патруля. – Тому, вибачте, змушені перевіряти документи в усіх. На все добре, шановний старший інспекторе.

Вони пройшли всередину Центрального Ліфтарію, зайшли до кабінки.

– А якщо там, у Залі, вони виявлять мене? – прошепотів Габр, коли ліфт смикнувся і поплив діагонально вгору.

– Це неможливо, – голосно промовив Ширп. – І взагалі, тут нема чого шепотіти. У центральних ліфтах неможливе прослуховування.

– Чому неможливе?

– Звичайний прокол, – посміхнувся Ширп. – Вони так контролюють підступи до входу і сам вхід, що не вважали за потрібне ставити контролери у самих коридорах і в Залі. Ти не переживай, хлопче, з очима там нема що робити. Ех, були б у мене очі…

Його голос затремтів і стих.

Ліфт летів, набираючи швидкість, проходячи квадрати по діагоналі.

– Ти єдиний зрячий – запам’ятай це, – зауважив Ширп. – Вони всі безсилі проти зрячого. Тому вони так ненавидять нас.

– Ви теж бачили?

– Так, хлопче.

Якийсь час вони летіли мовчки.

– Слухай тепер уважно, – промовив Ширп. – Ти пам’ятаєш інструкцію Окса? Пам’ятаєш, чого тебе вчили? У коридорі вісім чергових. Твоє завдання – пройти повз них, не звернувши на себе уваги.

– Окс мені казав…

– Не наближайся більше ніж на два кроки. Коридор широкий, і тобі нічого не варто вибрати момент. Вони ходять туди-сюди, кожен на своїй ділянці. Притиснися до стінки і вичікуй. У крайньому разі, якщо будеш помічений, даси пропускну картку. Але це небажано.

– Чому?

– Є певний ризик. Краще пройти непоміченим.

Ліфт зупинився, і вони вийшли. Перед очима Габра, наприкінці величезної площі, яку потрібно було перетнути, височіла кубічна будівля Центрального Електронного Управління. Абсолютно глухий залізний куб із декількома отворами вгорі.

Площа була перегороджена в кількох місцях бар’єрами, тож пройти можна було тільки через пропускні пункти-будки, що стирчали строго по центру.

Ширп ішов попереду, трохи зігнутий, прислухаючись до себе.

– Інспектор Ганк із нового набору.

– Дозвіл відділу безпеки.

– Ось. Я – Ширп, із допоміжної служби.

– Проходьте.

Так вони пройшли, одну за одною, всі шість будок. Біля входу в будівлю зупинилися.

– Почекай мене тут, – прошепотів Ширп, – я зараз повернуся.

Габр залишився один. Величезне, кругле висіло високо над головою, заливаючи собою площу, будки, будівлю Ліфтарію. І не було більше рівнів вгорі. Значить, вони на даху мегаполіса? Отже, є у мегаполіса кінець.

Ширп не повертався. На душі було тоскно, як буває перед важливими моментами в житті. Він подивився на стрункий ряд залитих великим, круглим будок, які вишикувалися вздовж площі. Шляху назад не було. Логіка спрацювала до кінця. З трикутника вирватися неможливо, можна лише до пори до часу бігати всередині нього: або Прозора Пляма Окса, або безглузда втеча в далекий простір (де відразу тебе знайдуть і виловлять), або виконання завдання Окса. Що йому залишалося робити? Чому йому випала така доля, такі переживання? Невже зараз, за кілька хвилин, він зупинить мегаполіс? Навіщо він це робить? Куди поділася його пам’ять? Забуто все: Ліоз, стара мати, священик, музикант, жінки в купальнях… Є тільки залізна логіка, залізна логіка ситуації, яка штовхає його зробити неминуче. Тому що… тому що він хоче бачити цей світ, він не зможе жити без цього дива, він не хоче, щоби знову настав морок.

Тиск на нього з усіх боків став таким великим, що Габр уже ніби не відчував себе, йому здавалося, наче це і не він робитиме те, що має бути здійснене. Його змусили, так. Це не він. Хто зміг би протистояти таким жахливим обставинам? А він не камінь, Габр, він лише слабка людина.

Ні, він пам’ятає стару матір, яка повзає, і Ліоз, і жінок… Люди – вони населяють цей жахливий світ. Живі люди. Він іще не вирішив, ні. Ще є час. Можливо, він іще не знає себе. Не знає, що зробить в останню секунду.

Автоматичні двері розсунулися в сторони, і в отворі з’явився Ширп.

– Ходімо. Мерщій!

Він провів його повз якогось чоловіка в шоломі, потягнув за ріг.

– Он там, бачиш? У кінці коридору? Підійди і почекай, поки він зверне ліворуч – віддихаєшся за рогом. Там кут. За кожним кутом вартовий, зрозумів?

– Так, – відповів Габр.

– Схема з тобою?

– Так.

– Уперед!

Ширп штовхнув його в спину, і Габр тихо, на кінчиках пальців, кинувся бігти вздовж широкого напівтемного коридору. Була мить, коли йому дуже захотілося розвернутися, пробратися назад крізь вхідний пристрій і шість контрольних будок, проникнути до Ліфтарію і… Але порятунку не було, він це знав.

Головний Зал – це було величезної площі приміщення, на три чверті заповнене апаратурою. За пультами управління перед миготливими лампочками і панелями, що світилися, сиділи дивно вдягнені люди, їх було п’ятеро. І ще одна річ вразила Габра: в цьому приміщенні були якісь отвори в стінах, в одному з яких було видно край сліпучого величезного, круглого. Габр, іще не будучи певним, що зробить це, звернув до апаратури, що була розташована в кутку зліва. Там, біля самої підлоги, згідно з інструкціями, отриманими від Окса, містився потрібний блок. Габр опустився на одне коліно й, озирнувшись на

схилених над пультами чергових, почав відкручувати болт, який випирав над поверхнею.

– Що це ви робите?

Габр сіпнувся і завмер: п’ять чергових у дивному одязі сиділи півколом до нього. Очі їхні були розплющені і спрямовані на нього.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

О полюби мене, хто-небудь, о прошу тебе. Полюби мене за що-небудь: полюби за чоловіче плече, полюби за розум, полюби за зітхання, полюби за мою любов. Або за мою жалість. Або за моє горе. О хто-небудь! Прийди, обійми мене, роздягни і обійми мене – ось сюди руку, ось сюди іншу, ось сюди ногу, ось так тримай, міцно-міцно. Не випускай мене, прошу тебе, так мені добре, поки ти тримаєш. Бо не знаю, що буде зі мною потім. Не випускай мене, не дай мені злякатися себе.

О дихай мені рот у рот! О прошу тебе!

О гладь, гладь мене, по голівці гладь і обіймай весь час, щоб не пам’ятав я себе, бо буде страшно, повір.

О, я так хочу!

О, хто-небудь, полюби, о, хто-небудь, прийди до мене. Інакше як же мені бути, інакше як же мені жити, – мені, якого не люблять, якого не розуміють зовсім. Одинокому до знемоги.

О, я боюся себе.

Частина III

Тихий Куточок

Селище знаходилося біля самого моря, за лісом, який частково приховував стіну мегаполіса. Будинки були невеликі, з дивними похилими дахами, а головне – в кожній стіні був отвір, закритий чимось прозорим. Габр підійшов і помацав стіну: це не були ні бетон, ні залізо. Море плескалося за два кроки – спокійне, живе, перекочувало невеликі вали.

– Нам трохи далі.

Пан Річардсон – так він просив його називати – повів його чимось подібним на вуличку. Всі будинки були світлі, чистенькі, і такі само світлі, одягнені в яскравий одяг були люди, що з’являлися зрідка на дорозі. Усі вони йшли дуже швидко, з широко розплющеними очима, анітрохи не боячись наштовхнутися на перешкоду. Подекуди біля будинків гралися в піску діти.

– Здрастуйте, дядьку Річарде! – кричали вони здалеку.

І ніде Габр не побачив орієнтаторів. Не було взагалі жодної техніки.

Його провели в будинок, посадили в м’яке сидіння.

– Пити хочете?

Пан Річардсон налив йому якийсь гарячий темний напій. Габр випив. Стіни всередині були теж світлі, подекуди висіли незрозумілі зображення: обличчя людей, гори, в кутку стояло щось схоже на дерево.

– То що, ви вирішили, що ми "не´люди"? – запитав пан Річардсон, попиваючи темний напій. – Диви куди замахнулися – зупинити мегаполіс!

– Ви, – проговорив Габр, – ви, які бачать, як ви можете сидіти там, у Центральному Управлінні, і брехати, брехати!

– Так, ми брешемо, – відповів Річардсон. – Тому що… Вам цього не зрозуміти. – Він поставив чашку на стіл. – Вам не зрозуміти, в якому становищі ми.

– В якому ж? – Габр поїдав його очима.

– Ось ці будинки, які ви бачили, – це все, що нам залишилося, все наше життя. Нас мало, молодий чоловіче. І нам нічого не залишається, як…

– Як правити цілим світом? – перебив його Габр. – Адже люди, мільйони людей думають, що Вища Державна Нарада складається з таких самих, як вони. О, коли б вони знали, хто захопив владу!

– Захопив владу? – розсміявся пан Річардсон. – Годі. Ні я, ні наші предки її не захоплювали.

– Звідки ж вона у вас? Адже Вища Державна Нарада складається повністю зі зрячих?

– Так, туди входять голови всіх зрячих сімейств, – кивнув господар. – А до цього туди входили їхні батьки, а перед тим – батьки їхніх батьків, і ланцюжок цей, молодий чоловіче, губиться в далині часів.

– Дивовижно, – струснув головою Габр. – І ви собі спокійно керуєте мільйонами, навіть не замислюючись, хто вам дав таке право?

– А який сенс замислюватися? – відповів Річардсон. – Що від цього зміниться? От ви нас засуджуєте, а самі готові були позбавити життя мільйони цих нещасних.

– Я… – Габр прикусив нижню губу. – Я не хотів. Просто…

– Ну як же не хотіли? – хитро подивився на нього Річардсон. – Ви ж уже відкручували блок.

– Я не хотів, клянуся.

– Врешті-решт, не в тому річ, – зітхнув господар. – Справа в тому, що ми по-різному розуміємо "добро" і "зло". Вам здається, що ми злі, чудовиська, – а нам так зовсім не здається. Та візьміть хоч такий варіант: ми всі відмовляємося від влади, залишаємо мегаполіс. Цього ви хотіли б, так? І хто сидітиме за пультами? Хто буде контролювати забезпечення життєдіяльності?

– Але ви… ви просто узурпували функцію управління. Так. Незрячі, вони… вони могли б самі управляти собою. Просто… має бути спеціальна, пристосована для них апаратура…

– Ви вважаєте, цього достатньо? Наталі, йди до нас!

У дверях з’явилася істота в легкому, повітряному одязі, пройшла через кімнату.

– Посидь із нами, а? Ти ж чула про молодого чоловіка з мегаполіса?

– Так, – відповіла дівчина. – Передавали у вчорашніх новинах.

– Ну от, мені доручили показати йому наш Тихий Куточок. Уявляєш, він вважає, що незрячі могли б самі керувати мегаполісом.

Дівчина промовчала, тільки підняла очі й уважно подивилася на Габра.

– Але ж цього заздалегідь ніхто не зможе гарантувати, – продовжив Річардсон. – Наші роди правлять цією махиною не одне числення. Досвід, знання, яких не вичитаєш у книжках, ну і очі. І заради чого, молодий чоловіче, ми почнемо все руйнувати, ставлячи життя в мегаполісі на грань ризику? Заради вашої "справедливості", яка незрозуміло навіщо і кому потрібна? І потім, врахуйте: незрячі правлять на всіх нижніх щаблях. Ми тільки вгорі, звідки все видно. У кожному квадраті своє самоврядування, ми даємо тільки загальні установки через Голову.

– Він зрячий? – запитав Габр.

– Так. Ми намагаємося, щоб у кожній регіональній Нараді Головою був зрячий. Бо хтось один на місці має бути залучений до таємниці…

– До якої таємниці?

– Ну… якщо хочете, до таємниці нашої влади. Звісно, це мусить бути зрячий, чи не так? І потім, подумайте самі, ну, припустимо, ми підготували б такий загін ваших управлінців із незрячих, ну, щоб вони зайняли наші місця біля пультів ЦЕУ, у Вищій Нараді. І що з цього вийшло б? Їх потрібно було би змалку ізолювати від усіх, щоб вони виросли в іншій свідомості.

– Навіщо? – запитав Габр.

– Як навіщо? – здивувався Річардсон. – Як же можна зрозуміти мегаполіс, його будову, якщо ти переконаний, що нічого, крім близького простору, не існує? А як без такого розуміння можна ним керувати?

– Але ж ви… ви самі задовблювали цією брехнею мільйони…

– Ми? – перепитав господар. – В жодному разі. Те, що ви приписуєте особисто нам, існує безліч числень, воно придумано не нами.

– А ким?

– На це важко відповісти. Ми, звичайно, могли би спробувати – лише спробувати – почати переконувати людей у тому, що вони висять у повітрі, живуть у залізних ящиках і взагалі – сліпі… Чому ви мовчите? Мабуть, ви це намагалися робити, чи не так?

– Так, – опустив голову Габр.

– Ну, і багато вам повірило? А якщо би повірили? Що було б? Із мегаполісом, із усіма цими мільйонами, з їхнім життям? Знаєте, в чому різниця між нами і вами?

– Вами? – глянув на нього Габр.

– Ну, я маю на увазі Окса Нюрпа, всіх цих "борців за справедливість". Ми хочемо знати наслідки того, що ми робимо. Нам не все одно, що трапиться, якщо "справедливість буде відновлена". І оскільки ми дуже і дуже невпевнені у наслідках, ми… – він зітхнув, – ми просто нічого не робимо. Ми боїмося щось міняти. Ось, скажімо, така дрібниця: нехай загін спеціально вихованих змалку незрячих виросте зі свідомістю, аналогічною нашій. Тобто начиненим усіма знаннями про істину. І ось ми його посадимо замість себе, так? Що з цього вийде? Клан. Новий клан, і не більше.

– Чому?

– Тому що, молодий чоловіче, між ними і всіма іншими буде нездоланна прірва у свідомості. А нерозуміння з боку маси відштовхне, не зможе не відштовхнути, не замкнути купку в коло вибраних, яких "не розуміють, хоча вони бачать істину". І ще плюс дарована нами влада…

Створимо нову, незрячу аристократію – яка, врахуйте, невідомо, чи зможе повноцінно замінити нас, – і на цьому все.

– То ви, значить, визнаєте, що ви аристократія? Зряча аристократія? – запитав Габр.

– Ну яка ми аристократія? Ми просто бачимо. Бачимо світ.

– Але ви ж не працюєте в шахтах, не живете в бункерах?

– Ви думаєте, вони б відчули різницю між своїм бункером і ось цим будинком? Ну, гаразд, – пан Річардсон піднявся, – ви тут поспілкуйтеся з моєю дочкою, а я скоро повернуся, добре?

Грюкнули двері.

Габр залишився удвох із дівчиною. Та, не бентежачись, дивилася йому у вічі.

– Ви були незрячим? – запитала вона нарешті.

– Так, – відповів Габр. – Потім раптом став бачити.

– Це зрідка трапляється, – сказала дівчина. – А ви насправді хотіли зупинити мегаполіс?

– Не знаю.

– Вчора вас показували в новинах.

– "Показували"?

– Так, он стереовізор, на стіні. Як ваш радіоприймач, тільки очима дивитися.

– Чому мене не осліпили?

– Я не знаю. Взагалі-то осліплюємо не ми.

– А хто?

– Вони самі.

– Незрячі?

– Так. Батько казав, що нас мало. У Міністерстві контролю зрячий лише міністр. Вся Служба Безпеки складається з незрячих.

– То навіщо вони осліплюють?

– Це важко пояснити, – відповіла дівчина. – У їхніх головах суцільна плутанина. Каша.

– А вони знають про вас?

– Ні, що ви! – дівчина навіть замахала рукою. – Ніхто, окрім міністра, нічого не знає. Лише ми самі знаємо про себе.

– То як вдається зберігати таємницю від стількох людей?

– Ай, давайте трохи пройдемося, а? Я вам там усе поясню.

Вона легко встала, поправила повітряний одяг і вийшла у двір. Величезне, кругле схилялося до лінії за морем. І прохолодний, але не сильний вітерець надимав рукава дівчини.

– Ходімо ось так, – вона показала в бік височини, що виднілася вдалині. – Це ось, – вона показала на величезне, кругле, – знаєте, як називається?

– Як?

– Сонце. А он під ним, вздовж горизонту, такі дивні, розмазані…

– Так…

– Це хмари. Хмари, запам’ятали?

– Хмари, – повторив Габр.

– А це, велике, – море.

– Море, я знаю.

– Ну ось, – вона обняла себе за плечі. – Ви не думайте, що я з усім згодна, що тато казав. Мені самій гидко все це.

– Що?

– Все. І мегаполіс, і вся ця брехня.

– Правда?

– Звичайно. Що тут доброго? Але ніхто нічого не може зробити, розумієте? Проти такої громадини.

– Не дуже, – зізнався Габр, йдучи на півкроку позаду.

– Ну як же, все відстоялося за стільки числень, і всім начебто добре…

– Не всім, – заперечив Габр.

– Ну звичайно. Декому погано. Але більшість звикла: ті, кого обманюють, – до брехні, брехуни – до обманювання. І ніхто вже нічого особливого в цьому не бачить. І ще, – вона подивилася на нього, – ми… ми боїмося їх…

– Кого?

– Сліпих.

– Вони ж безпорадні.

– Тато вже сказав, що вони все виконують, вся сила у них. У зрячих тільки авторитет Вищої Влади. А це так непевно… Ось вас ловили, так? Я дивилася по стереовізору.

– Так.

– Думаєте, це мій тато ловив чи це він наказував?

– А хто ж? – зупинився Габр.

– Вони самі. Вони ж не розуміють, що ви зрячий. У них є свої служби… Ви для них… ну, ви знаєте… хворий, так, – вона кивнула головою. – Вони вас не осліплювати, вони лікувати вас зібралися. А втім… я не знаю. У них така плутанина в головах, що ми самі не завжди розуміємо, заради чого вони роблять те чи інше.

– Ви, значить, їх не контролюєте?

– Ну, нас же жменька. Якби ви самі не нагрянули просто до нас…

– Що?

– Ну, – зітхнула дівчина, – зрячі не стали б, напевно, втручатися.

– І ви, самі зрячі, могли би спокійно спостерігати, як таку саму, як ви, людину, позбавляють найдорожчого?

– Ну, це дуже складно, – знову зітхнула дівчина. – Такі, як ви… Ви ж були одним із них?

– Такі, як я, – здогадався Габр, – чужі? Все одно чужі?

– Ну… Зрозумійте… – Вона намагалася перебороти себе. – Ми дивимося на них здалеку, адже ми бачимо, бачимо цей світ. Це створює прірву між нами і мегаполісом. І все, що робиться "у сліпих", навіть прозріння, осліплення, – все це там, не в нашому світі, розумієте? Все це "у сліпих".

– Здається, починаю розуміти.

Вони зупинилися обличчям до моря.

– Он там, де лінія, бачите? – дівчина показала рукою. – Там невідомо що.

– Ви не знаєте?

– Ні, – похитала головою дівчина. – Ми прикуті до мегаполіса.

– Чому? Я не розумію.

– Наші батьки ходять на службу в мегаполіс.

– У ЦЕУ?

– І в ЦЕУ, і у Вищі Збори. Дуже багато справ. А ми… Нас, молодих, мало, і ми, теж усі, особливо чоловіки, змалку готуємося до служби.

– Який жах, – сказав Габр. – Ви ж зрячі!

– Ну і що? – знизала плечима дівчина.

– Чому ви не підете?

– Куди?

– Далеко-далеко.

– Навіщо?

Вони йшли ще якийсь час мовчки, поки не наблизилися до дюн.

– Ходімо ось цією стежкою.

По піску були прокладені дерев’яні дошки, скріплені поперечними. Ступні добре фіксувалися на них, і незабаром Габр міг уже подивитися на Тихий Куточок із висоти. Селище сховалося за невеликим лісом, майже біля самого підніжжя темної стіни, що зникала за хмарами. Звідси було видно лише нижні рівні, що зяяли порожнечами. На деяких спалахували падаючими вогнями естакади магніт-блоків.

– Які ви дивні, – сказав Габр.

– Кожен дивний по-своєму, – відповіла дівчина.

– У вас така влада, ви на вершині, над усіма, як…

– Як боги, – усміхнулася дівчина.

– І ви… ви ходите на службу, ви прикуті до цього страховиська. – Він показав на стіну, що затуляла небо.

– А що ж іще?

– Є ж інше життя.

– Яке ще життя? Про що ви?

– Ну … – Він подивився на відкрите дівоче обличчя. – Ну, невже вас не кличе далекий простір?

– Далекий простір?.. А, далечінь… Не знаю… Ні, напевно.

– Вам не хочеться піти звідси і йти, йти?..

– А навіщо? – спитала дівчина. – І що там будеш їсти? У нас тут своє щастя, свій світ. – Вона показала на біленькі будиночки під лісом. – А від щастя навіщо йти?

– У вас є чоловік?

– Ні, – всміхнулася дівчина. – Поки просто хлопець. Він іще навчається.

– На кого?

– Він буде міністром сировинної промисловості.

– Це заздалегідь відомо?

– Звичайно, – кивнула дівчина. – Адже він на цю посаду і визначений. Із дитинства. Нас мало, і ми з дитинства знаємо, хто ким буде.

– А ви ким?

– Я буду курирувати у Вищій Нараді три міністерства.

– Ви?

– Так. А що тут такого? Я не буду членом Наради, але я повинна курирувати. Підписувати накази.

– Це що, вище міністра?

– Багато в чому – так.

Вона вимовляла це без гордості, як самозрозумілу річ.

– А з чим пов’язана ваша робота?

– О, це… це здоров’я, освіта, коротше, треба багато вчитися. Ну, будемо вертатися?

І вона першою, підтримуючи спідницю, побігла вниз.

Із щоденника Габра

2355 день 8-го сектора 17-го числення. Я не розумію, вони грають зі мною чи говорять правду. Я вже третій день у Тихому Куточку і все менше можу їх ненавидіти. Спочатку, коли я дізнався, що зрячі керують усім, то мало не збожеволів. Така підлість здавалася мені неможливою.

Але тепер я починаю розуміти, що все набагато складніше. Просто лише здалеку. Я заздрю Оксу, його простим і сильним почуттям. Але як же він помиляється! Він не менше сліпий, ніж інші. І ще я піймав себе на тому, що тут, у Тихому Куточку, мені стає так само душно, як і в мегаполісі. Я не розумію, як можна мати очі і не бігти далеко-далеко, подалі від чудовиська, від задушливого життя... Я їх не розумію поки що. Раптом мені здалося, що в їхньому всесиллі, в їхній величезній владі є якась слабкість. Зовні вони всі такі радісні, впевнені, але коли запитаєш їх про що-небудь, вони зразу звертають на проблеми мегаполіса. Вони дивляться на нього – і не можуть відірвати очей, він ніби зачарував їх навіки. Коли спиш у їхньому будинку, то не можеш забути, що мегаполіс височіє поряд, нависає над тобою. Я все-таки не можу зрозуміти, як вони це витримують.

Мені страшно, тепер уже по-іншому. Спочатку я прозрів, і якась безодня виникла між мною і моїми близькими. Потім я пізнав людей, які колись теж бачили, але вони, їхні життя залишилися мені чужими. І ось я зустрів таких, як я, котрі бачать цей світ, – спочатку як ворогів, потім дедалі більше розуміючи їх. Але й вони зі своїм життям мені чужі. Що я за людина? Вони пропонують мені службу. У них мало зрячих, і вони пропонують мені стати міністром у справах зайнятості. У мене, мовляв, є знання життя сліпих, їхньої психології і так далі. Нащо це мені? Мені це так само не потрібно, як зупиняти мегаполіс. А що мені потрібно?

Я, напевно, жахливий егоїст. Якщо вже на те пішло, вони не гребують цією роботою. Вони всі працюють на мегаполіс, нехай і на найвищих рівнях влади. Я відкрив приголомшливу річ: адже вони всі живуть мегаполісом. У них немає бажання СВОГО життя. Щоранку Тихий Куточок порожніє: гвинтоплани забирають їх усіх на службу. Звичайно, у них немає проблем із житлом, із їжею, з одягом. Але яке це має значення? Що вони живуть багатше за сліпих, користуючись владою? Пан Річардсон усі вечори проводить за діловими переговорами, він член Вищої Державної Наради. Я не розумію, чим він живе, що його тримає. Невже влада має стільки самоцінної сили? Який у цьому сенс? По суті, вони всі тут, у селищі, таємно, приховуючи від себе і від інших, радіють

лише одному: що вони – якась вища каста, правителі. Вони, їхні батьки, діди і їхні діти, онуки. Вони керують цим чудовиськом і радіють! А мені це чуже.

Я не розумію себе, своїх почуттів. Іноді я їх ненавиджу, іноді вважаю людьми, які жертвують собою заради нещасних сліпих. Так важко відокремити готові блага, які вони беруть собі, від їхньої служби, від того, що вони таки роблять для мегаполіса, забезпечуючи так чи інакше його існування.

Ну, гаразд, а що ж я? Чого я хочу? Чому мені все чуже – і моє минуле, і Окс із його людьми, і ці правителі? Чому мені не хочеться жити ні життям Ліоз (як я можу тепер ним жити, зрячий?), ні життям Окса (навіщо зупиняти цей мегаполіс?), ні життям зрячих правителів (навіщо мені ця влада?)? Що я таке?

Добірка матеріалів із газет "Відомості Вищої Державної Наради", "У світі сліпих", "Вісті з мегаполіса", "Незалежна думка", "Життя Тихого Куточка"

Несподівана поява Габра Силка

Зниклий під час недавньої пожежі в диспансері Міністерства контролю Габр Силк учора вдень був затриманий у Головному Залі Центрального Електронного Управління при спробі заміни життєво важливого блоку.

Ось що розповів нашому кореспондентові Веніаміну Болдеру член Вищої Державної Наради, помічник Відповідального у справах безпеки пан Чарльз Бермінген.

Наш кор. Пане Помічнику, яким чином злочинець проник до електронного серця мегаполіса?

Г. П. Особистістю цієї людини займалися не ми, а, як завжди, Служби безпеки сліпих. Ми в їхні справи не втручаємося. Також вони, ці служби, борються зі всіма терористичними організаціями, найсильнішою і найбільш небезпечною серед яких є група Окса Нюрпа. Про наближення вищевказаної особи нас було повідомлено в останню мить контрольно-пропускними службами, коли він був уже на шляху до Головного Залу.

Наш кор. Вибачте, але чому його відразу не затримали?

Г. П. Бачите, це досить складне і делікатне запитання.

Наш кор. І все-таки.

Г. П. Справа в тому, що вищезгадана особа – зрячий, а це багато в чому змінює суть справи.

Наш кор. Так, але, пане Помічнику, він, як відомо, до останнього часу був типовим сліпим.

Г. П. Хай би ким він був у минулому, але сьогодні він зрячий, він бачить світ, і ми не можемо віддати його знову до рук сліпих.

Наш кор. Не можете? Які причини? Ви боїтеся, що він розповість їм, що є насправді?

Г. П. І це теж. Але, знаєте, він навряд чи досі мовчав. Як відомо, щоби повірити в істину, треба її побачити, а не слухати словеса.

Наш кор. Для сліпих він психічно хворий, чи не так?

Г. П. Ми не вникаємо в такі нюанси. Важливо те, хто він і що він для нас.

Наш кор. Чому ж ви не рятували його від засліплення в диспансері сто днів тому?

Г. П. Ми нічого про це не знали. Сліпі самі регулюють своє життя, для цього у них є відповідні інститути. Ми не втручаємося в такі дрібниці. Ми не можемо знати, що робиться в кожному квадраті, на кожній вулиці.

Наш кор. Але припустимо, вам би стало відомо, що прозрілого хочуть знову осліпити…

Г. П. Знаєте, це, знов-таки, дуже делікатне питання, і воно не вирішується зопалу. З одного боку, звичайно, ми зацікавлені у збільшенні кількості зрячих, і нам не байдуже, що десь осліплюють того, хто, як і ми, бачить білий світ.

Наш кор. Кажуть, уся банда Окса Нюрпа складається з таких людей. Які колись бачили.

Г. П. Не знаю, цілком можливо. Але я закінчу свою думку. На жаль, існує і "з іншого боку", причому таких "інших сторін" досить багато. Візьміть проблему чистоти нашої, дозвольте так висловитися, раси.

Наш кор. Ці ваші слова не сподобаються нашим гуманістам і демократам.

Г. П. Я знаю. Але на своє виправдання можу сказати, що наше об’єднання на ґрунті зору – неминуче, ми не винні, що нас так мізерно мало і всі ми, на відміну від мільйонів і мільйонів сліпих, – бачимо.

Наш кор. Вони нещасні люди.

Г. П. Я цього не заперечую.

Наш кор. Значить, ви стверджуєте, що ми всі приречені на "почуття раси"?

Г. П. Я би не назвав це почуття расистським. Відчуття нашої об’єднаності на якомусь ґрунті – і мимовільного протистояння світу сліпих – просто випливає з самої реальності. Як можна не відчувати, що ти в певному сенсі багатший, щасливіший, перебуваючи поруч зі сліпим? Це психологічно неможливо. Ми всі бачимо, а вони не бачать – що тут можна вдіяти?

Наш кор. Так, але до чого тут проблема, як ви висловилися, расової чистоти?

Г. П. О, справа не в якійсь зарозумілості, повірте. Просто ми всі мешкаємо поза мегаполісом, у Тихому Куточку, і наші діти виховуються в наших школах і читають не пальцями, а очима звичайні літери. Ми всі свої там, у Тихому Куточку, у нас своя манера спілкування, нас об’єднують спільні звички, смаки. Повірте, тут річ аж ніяк не в самому зорі. І ось ми почнемо вводити в наше коло нехай і прозрілих, але людей із мегаполіса…

Наш кор. Тому не існує закону, за яким усі прозрілі потрапляють до вас?

Г. П. Бачте, мені важко судити, чим керувалися ті, хто створював мегаполіс і його закони. Але думаю, що у вашому зауваженні є певна логіка. Якщо Тихий Куточок заповнять вихідці з мегаполісу, він перестане бути Тихим. Наш добрий світ зникне.

Наш кор. Ну гаразд. А які ще існують причини вашого невтручання у справи низових служб безпеки?

Г. П. Причин багато. Ми боїмося порушити існуючу рівновагу. У сліпих сформована, як вам відомо, особлива свідомість – зауважу: не

нами. Ми не знаємо, хто створював усі ці підручники, довідники та курси навчання. Принаймні, творців не назвеш дурними, бо теорія існування тільки близького простору якнайкраще відповідає органам чуття сліпих. Якби не було її, невідомо, що сталося би з мегаполісом, як змогли би жити в ньому люди, і взагалі як вони змогли би жити. Так от, якщо існує тільки близький простір, то має існувати бодай протилежне поняття, яке, звісно, треба визнати фікцією. Мають бути окремі люди, які говорили б, що далекий простір існує, і тим давали підставу величезній кількості сліпих вправлятися в утвердженні тільки близької реальності. Мусить бути, так би мовити, феномен божевілля: без помішаних на "далекому просторі" впевненість мільйонів у своєму психічному здоров'ї не буде настільки яскраво переживатися.

Наш кор. Ви маєте на увазі, що якби далекого простору і його жерців не було, їх варто було би придумати? Чи не здається вам у такому разі, що всі ці правильні роздуми звучать дещо жорстоко, адже йдеться про конкретне людське життя?

Г. П. Я хочу лише сказати, що існує налагоджена система, яка сама себе регулює. А ми, зрячі з Тихого Куточка, лише причеплені до цієї системи збоку. Коли ми з вами народилися, вона вже була. Що ми можемо зробити? Мої почуття до хлопця, якого осліплюють, – це одне. А життя системи, мегаполіса – це інше.

Наш кор. Значить, ламаючи життя десяткам осліплених, ми купуємо спокій і рівновагу для мільйонів?

Г. П. Думайте як хочете.

Наш кор. Вибачте. Ми відволіклися від конкретного випадку. Отже, ви не стали би звільняти цього хлопця з диспансеру, навіть якби й знали?

Г. П. По-перше, ми нічого не знали, я вам уже сказав. І потім, ми воліємо грубо не втручатися згори. Система цього не любить. У Міністерстві контролю зрячий тільки Міністр. Якщо ми йому дамо вказівку втручатися у справи Лікарського Відділу, Диспансерної Служби…

Наш кор. У чому ж тоді полягає ваша влада, незрозуміло. Ви не можете наказувати?

Г. П. Наша влада відносна. Ми все можемо, але не все робимо. Ми можемо натиснути, і нас послухають. Але які будуть наслідки? Кожен підрозділ має відносну самостійність. Зрозумійте, цим хлопцем займалися вже десятки або сотні людей, він, як кажуть, "у справі". Люди працюють, вони так звикли, у них задуми, вони на якійсь стадії. А тут з’являємося ми, "згори", і закриваємо "справу". Так не прийнято. Хіба що як виняток.

Наш кор. Вибачте, я вас дуже затримую. Але все-таки дайте відповідь ще на пару питань. Адже ви врешті-решт відібрали здобич у них? Не побоялися втрутитися?

Г. П. Це різні речі. Вони самі його упустили. Ми нічого не відбирали. Він утік від них – і все.

Наш кор. Це треба розуміти так, що їм невідоме місцезнаходження Габра Силка? А як же операція по затриманню "божевільного"? Цікаво, що вони з ним зробили б?

Г. П. Операції дано відбій. Об’єкт зник.

Наш кор. Ось як? І тоді останнє запитання, пане Помічнику. Чи вважаєте ви цю людину злочинцем і навіщо вона вам взагалі потрібна?

Г. П. Звичайно, він хотів зупинити мегаполіс, і це злочин. Але ми, зрячі, як вам пояснити… ми ж можемо його зрозуміти краще, ніж сліпі. Він вирвався зі світу сліпих і прийшов до нас, які, як і він, бачать світ…

Наш кор. Що ви хочете цим сказати? Невже, вибачте, мова про ваше "расове почуття"?

Г. П. Певною мірою. І врахуйте, адже ми живемо не за законами мегаполіса. Ми самі визначаємо, злочинець він чи ні. Поводить він себе досить пристойно і проявляє неординарне мислення. Питання про його подальшу долю вирішується.

Наш кор. Дякую, шановний пане Помічнику, за цікаву розмову.

"Вісті Вищої Державної Наради"

Про банду Окса Нюрпа

Спроба осмислення

Ця таємнича терористична організація існує вже тривалий час. Коли мені запропонували написати статтю про неї, я спочатку відмовився. Спілкуватися зі сліпими зі служб безпеки досить важко, інформації у них мало, та й та надається вибірково. Проте дві гучні події останнього часу змусили мене сісти за роботу. Я маю на увазі безпрецедентний наліт на диспансер Міністерства контролю в минулій чверті і таку само нечувану появу посланця Окса Нюрпа в Головному Залі ЦЕУ.

За розповідями очевидців, не менше десяти гвинтопланів марки 28-Д К-100 підлетіли одночасно з різних сторін до головного корпусу диспансеру Міністерства контролю і за лічені хвилини, розбивши декілька стін, влаштували пожежу всередині приміщення. Тепер, коли пацієнта, що зник із психософного відділення, спіймано в будівлі ЦЕУ, багато що в діях викрадачів стає зрозумілим. Принаймні, ми можемо

стверджувати, що у них є потужне озброєння, яке включає найсучасніші гвинтоплани й аерофорсні гармати п’ятого калібру. Але головною їхньою перевагою, як і раніше, залишаються раптовість, таємничість цілей і, нарешті, цілковита відсутність інформації про місцезнаходження бази.

Яким чином у мегаполісі, де кожен квадрат начинений акустичними датчиками та електронними індикаторами, вдається тримати десяток або більше гвинтопланів, – залишається загадкою. Висловлюються припущення, що база розташована поза мегаполісом. Однак система відстеження довколишнього простору виключає наявність в оглядовому радіусі невідомих об’єктів. Служби безпеки сліпих протягом числень виловлювали кожного, хто намагався втекти з мегаполіса. І в той же час раптовість і своєчасність появи людей Окса Нюрпа переконують, що база знаходиться десь зовсім поруч.

Друга загадка – це склад і цілі банди. Компетентні сліпі стверджують, що цілі у групи суто кримінальні, про що говорять і спроби, хай і смішні, замахнутися на життя самого мегаполіса. Але запитаємо себе, який сенс губити мегаполіс? Кажуть, що у зла немає сенсу, що зло самодостатнє. Але люди банди Окса діють дуже вже наполегливо і з розумом, занадто цілеспрямовано й жертовно, щоб можна було говорити просто про безглузді злодіяння. Чому вони, в такому випадку, не грабують усіх підряд, всіх поспіль не вбивають?

Одна з версій полягає в тому, що серед сліпих утворилися свої протиборчі сили. Ми не можемо дивитися на банду Окса, як дивляться на неї самі сліпі. Згідно з джерелом, що заслуговує на довіру, сам Окс належить до рідкісного розряду так званих "прозрілих сліпих", тобто він прозрів, а потім був насильно осліплений службами безпеки. А це багато в чому міняє справу. Якщо Окс Нюрп нехай і недовго, але бачив, то ми не можемо розглядати його як типового незрячого. Думаю, зі мною погодяться і читачі: людина, яка бачила світ, як бачимо ми, – це не просто сліпий. Між нами і сліпими існує непрохідна стіна, створена не нами. Перш за все, вона зумовлена самою природою. Але також і тим,

що незрячі сприймають світ зовсім по-іншому, їхня свідомість, цілком обумовлена вірою в близький простір, нам жахливо чужа. Ми боїмося цієї темної і вузької свідомості. В цьому не винні ні ми, ні вони, але це так. Однак Окс Нюрп у такому разі випадає за межі чужого нам світу.

Ми не можемо і не повинні втручатися в протиборство сліпих. Але хто, як не ми, може зрозуміти людину, яку осліпили? Багато читачів, які дізналися з "Інформаційної всячини" про належність ватажка банди до "прозрілих", висловлюють навіть своє захоплення "борцем". Ось тільки невідомо, борцем за що? Видно, живий у нас іще міф про благородного розбійника.

Поки що ми нічого не знаємо про тих, хто поруч із Оксом Нюрпом. Належність до "прозрілих" Габра Силка, посланця Окса, який пробрався до ЦЕУ, породжує найрізноманітніші припущення. Будемо сподіватися, що ця людина зможе дати цікаву для нас інформацію. Якщо раптом виявиться, що в банді Окса Нюрпа зібралися одні осліплені (що не виключено), то нашій Вищій Державній Нараді якраз час подумати про наших "менших", чи що, "братів", які стікаються в такі от відстійники. Гасло, яким зараз керується наша вища влада: "Нехай сліпі роблять зі сліпими що хочуть", – починає в такому разі дуже погано пахнути. Якщо природа робить виняток і сліпий стає зрячим, то чи не краще було б нашим уславленим гуманістам, якщо вже вони бояться мати мегаполісних у Тихому Куточку, створити їм десь їхній куточок, а не прирікати на осліплення? Чому зрячі, у яких вся влада, бояться втручатися в такі справи?

Чесно кажучи, я дедалі більше переконуюся в тому, що версія про "банду прозрілих і осліплених" дуже навіть правдоподібна. Але від такої правди наші шановні панове члени Вищої Державної Наради тільки кривляться. Ох, як нам не хочеться щось міняти: це і страшно, і неспокійно. Якщо так було багато числень, навіщо змíни? Ось логіка. Ба більше, кажуть: а що, як сліпі почнуть прозрівати масово? Що тоді?

Де ж ваша радість, панове гуманісти? На словах ви плачете, що нас так мало, а на ділі боїтеся, що раптом світ зміниться і Тихий Куточок перестане бути таким. І десь з’явиться другий, третій Куточок. І – уявімо собі! – всі ці мільйони прозріють, і не залишиться сліпих, усі прозріють і втечуть із мегаполіса і житимуть самі по собі.

Один мій знайомий, який, скільки себе пам’ятаю, ллє крокодилячі сльози щодо нещасних незрячих мільйонів, назвав таку картину жахом. Нічого собі! Ми жаліємо сліпих, ми благодійники, і нам так подобається ця наша жалість, це наше добродійство, що ми вже не мислимо себе без цього. "Ау! – хочу я крикнути. – Ми вже не мислимо себе без сліпих. То що, нехай заради цього осліплюють всіх, хто прозріє?" О, лише б вічно існував Тихий Куточок і вічно височів над ним мегаполіс, лише б вічно ми йшли зранку правити світом. Чи не так, панове?

Оглядач

"Незалежна думка"

Ми є які ми є

Відповідь "Незалежній думці"

"Незалежна думка", яка нещодавно з’явилася у нас, – результат курсу на подальшу демократизацію нашого суспільства, який проводить Вища Державна Нарада. Демократизуючи мегаполіс, ми не можемо не демократизувати і життя зрячих. Але що подає нам редактор газетки, яка щойно народилася? Не заглиблюючись у всю складність ситуації, він недовго думаючи вдається до найголовнішого аргументу – аргументу безвідповідального почуття. Побільше благородних поз, обурень – і ти вже підкорювач сердець. Але вдумаймося.

Цілком можливо, що версія анонімного Оглядача щодо банди Окса Нюрпа небезпідставна. Про що це говорить? Про що говорять наші

почуття жалю до сліпих, обурення фактами осліплення (якщо вони взагалі є)? Лише про самих себе.

Але чи можуть правителі такого величезного світу, яким є мегаполіс, керуватися почуттями? Вони не керуються лише почуттями тому, що вони бездушні, чи тому, що зобов’язані керуватися розумом? А розум є завжди і скрізь обережність. Припустимо, з емоціями вищезгаданого Оглядача можна погодитися. Але що пропонує вельмишановний, висміюючи ходіння "правителів" на службу? Адже він малює лише гіпотетичну ситуацію: мовляв, усі мешканці мегаполіса прозріють, і всі ми втратимо владу. І, мовляв, заради цієї влади ми готові піти на збереження того, що є. Навіть якщо би потрібно було знову осліплювати кожного прозрілого.

Вивівши таким чином логічну будівлю, Оглядач накидається на міфічних тиранів. Але годі! Де ви, вельмишановний Оглядачу, бачили таких? Швидше за все, ваш власний батько – член Вищої Державної Ради. Ви малюєте немислиму фантастику і на її основі припускаєте, як поводилася б і що відчувала би вища влада. Але звідки вам це відомо? Як поводилися б і що відчували б усі ми, якби почалося масове прозріння мільйонів? Напевно, наше з вами почуття влади зіткнулося би з радістю чи з жахом цих мільйонів. Ми не здатні й уявити, що тоді творилося б із нами, в наших душах. Сила факту – це не якась там безпідставна вигадка, перед обличчям факту в людині багато що зміщується. І взагалі, невідомо, які були б наслідки. Чи можете ви гарантувати, що ці раптом прозрілі мільйони не перетворилися б на божевільний натовп, який кидається з рівнів униз головою? Чи подумали ви, вельмишановний Оглядачу, про той психічний шок, який мусили би пережити мільйони? І чим цей шок – в умовах зорієнтованого на свідомість сліпих мегаполіса – скінчився би? І чи подумали ви про відповідальність за прозріння (якби воно залежало від нас), про необхідність підготовчої роботи з масами і тому подібне. Куди вам! Для вас зір – благо і все: що тут іще думати? Даєш зір мільйонам! А там – хоч сторч головою!

Ось так, шановний Оглядачу. На вашому-таки фантастичному прикладі ми простежуємо вашу емоційну безвідповідальність.

Тепер відсторонимося від порожніх домислів. Вже принаймні 17 числень існують Державне Об’єднання і мегаполіс. За цей час змінилися тисячі поколінь. Тисячі поколінь і сліпих, і зрячих, бо ми живемо лише трохи довше за сліпих, ви це знаєте. І чомусь за весь цей час не тільки не сталося масового прозріння сліпих, але були числення, в які не траплялося жодного прозріння! Ви, напевно, знаєте, що прозріння сліпого – надзвичайно рідкісний, важко пояснюваний факт. На основі цього винятку ви узагальнюєте до немислимих розмірів і вибудовуєте здогадки. І на підставі цих здогадок висміюєте нашу закоханість у Тихий Куточок, наше ходіння на службу, наше ставлення до сліпих як до неминучого факту життя. А чого ви бажали би, вельмишановний? Щоби члени Вищої Державної Ради перестали ходити на службу? Щоб вони зруйнували своє тихе життя? А заодно і життя мегаполіса, бо ж він від самого початку – не нами! – задуманий як керований зрячими?..

Бачити в сліпих потенційних зрячих і на цій підставі жаліти їх – може, і благородно, але безглуздо. У цьому світі кожному своє: ми повинні радіти світу, який бачимо, а сліпі хай живуть своїми радощами і своїм життям. Вони у них є.

Так, ми вже не мислимо себе без сліпих, це правда, вельмишановний. Якоюсь споконвічною силою ми прикуті до мегаполіса, все наше життя пов’язане з ним. Така наша свідомість: мегаполіс дає нам їжу, невеликі блага, тягар влади, за яку повинна бути плата хоч якоюсь радістю. Все це є ми, а поза мегаполісом ми не члени Вищої Державної Наради, не Міністри, не жителі Тихого Куточка, зрештою, не читачі вашої газети, пане Редакторе! Що ми тоді? Ми ніщо.

Як бачите, звинувачувати нас у тому, що ми є такі, якими ми є, – просто безглуздо. А самі ви – про що ви писали б у кожному номері, якби не існував мегаполіс, його життя і пов’язане з ним наше? Дійсність

тримає нас у могутніх руках, і нам нема куди подітися від нашої визначеності.

Більше відповідальності, пане Редакторе! Курс на демократизацію не повинен означати втрати нашим зрячим суспільством того обережного ставлення до своїх почуттів, на якому воно трималося і тримається стільки числень.

Білл Кегельман,

член Вищої Державної Наради,

доктор софософії,

Президент Академії загальних дисциплін

"Вісті Вищої Державної Наради"

Я продовжую його любити

Сліпа наречена зловмисника дала інтерв’ю нашому кореспондентові

Невисока сутула істота насторожено "дивиться" в підлогу, напружена і змучена. Такою постала переді мною студентка 126-го прим-університету, за словами однієї її знайомої, "без п’яти хвилин дружина" Габра Силка, зловмисника, що мав намір днями зупинити життя в мегаполісі (див. минулий номер "ВзМ"). З великими труднощами, під тиском батьків вона погодилася дати коротке інтерв’ю нашій газеті. Ми виконуємо її вимогу не називати прізвища, тому надалі вона буде для нас просто Ліоз.

Насамперед я запитав Ліоз, чи давно вона знайома з Габром і що вона думає про цю людину. За словами Ліоз, її хлопець був непоганим

другом, але останнім часом демонстрував ознаки дивної хвороби. Дівчина відмовилася повідомити деталі. Вона переконана, що її опитують у зв’язку з пошуками хлопця, але вважає, що його шукають, щоби продовжити лікувати. Інформація про подію в Головному Залі ЦЕУ, як відомо, була заблокована Черговим Вищої Державної Наради і не потрапила у світ сліпих. Ми вирішили не переконувати дівчину та її батьків, які виявили бажання бути присутніми при розмові, що вони помиляються.

За словами батьків Ліоз, хлопець їхньої дочки, – жахлива людина, що принесла горе в сім’ю. Сама дівчина, однак, не підтвердила цих слів. Батьки вважають, що, поки Габр Силк не спійманий і не запроторений до психософного відділення, їхнє життя і життя доньки в небезпеці. Вони розповіли моторошну історію про те, як божевільний, що втік із диспансеру, підстеріг їхню дочку в районі складських приміщень недалеко від університету, де навчається Ліоз. За їхніми словами, дочка була побита і повернулася додому закривавлена. У неї тряслися руки і ноги.

Сама Ліоз лише частково підтвердила сказане. Вона боїться свого хлопця, але "не звинувачує його ні в чому". Вона вважає, що він не в собі, і "шкодує його". На питання, чи дійсно він побив її, вона промовчала. Натомість батьки вважають, що він мстився їхній дочці за те, що та, думаючи про його порятунок, викликала бригаду "екстреної допомоги".

У цій туманній історії багато чого залишається незрозумілим. Наприклад, те, яким чином ця історія може бути пов’язана з подією, яка щойно відбулася? Не схоже, що терористи набиралися з числа божевільних. Або, може, тут простий збіг і негаразди в особистому житті зловмисника не мають стосунку до його злочинної діяльності?

Цікаво, проте, інше: під час інтерв’ювання з бідною дівчиною стався нервовий напад, упродовж якого вона кричала протилежне тому, що говорила перед цим. Скажімо, досить стримана характеристика Габра

Силка як "непоганого друга" трансформувалася в її вустах у слова, які говорять про сильні почуття. Вона кричала, що її хлопець прекрасна людина, що вона ненавидить всіх і насамперед себе і хоче, щоб їй дали спокій. Після цього вона впала зі стільця і почала битися в судомах.

Все це, погодьтеся, досить дивно. Батьки з неприхованим жахом дивилися на те, як дочка, по суті, проклинала їх у пароксизмі ненависті. "Я люблю його", "Я продовжую його любити", – ці фрази вона вимовила не раз упродовж інтерв'ю. Отже, нервово хвора дівчина продовжує любити свого хлопця, вважаючи його хворим, у той час як сам він, будучи членом терористичної банди, вже встиг замахнутися на її життя і життя всього мегаполіса. Приголомшлива історія. Чекайте наших репортажів у наступному номері.

Джек Буковський

"Вісті з мегаполіса"

Агент Окса Нюрпа в Тихому Куточку

Вчора близько полудня зрячий агент Окса Нюрпа Габр Силк був доставлений у Тихий Куточок і тимчасово поселений у будинку шановного Секретаря Вищої Державної Наради Б.-М. Річардсона. Як повідомили нам у відділі інформації для зрячих Вищої Державної Наради, перебування Габра Силка в Тихому Куточку обумовлено існуванням різних думок щодо подальшої долі зловмисника. Шановний пан Секретар погодився в двох словах описати мотиви, які спонукали владу поставитися до вчинку агента явно поблажливо.

– Я знаю, – сказав, зокрема, Б.-М. Річардсон, – деякі наші видання роздмухують цю подію, забарвлюючи її і героя в зловісні чорні тони. Однак хотів би попередити, що ми не можемо судити людину тільки за вчинками, до того ж досить наївними і які не становлять тієї небезпеки, про яку трублять деякі газети. Зупинити мегаполіс – не така проста

штука. Але річ навіть не в цьому. Людина, про яку всі говорять, не має нічого спільного з тим озвірілим і цілеспрямованим типом бандита, намальованим журналістами, що не володіють інформацією. Кілька днів спілкування з ним переконали мене, що ми маємо справу з досить щирим і приємним молодим чоловіком, що діяв під пресом надзвичайних обставин. Правда, ми ще продовжуємо з’ясовувати деталі, зокрема яким чином були встановлені відносини між прозрілим сліпим і відомою терористичною групою. Але вже зараз ясно, що за своїм світоглядом хлопець далекий від будь-яких терористичних комплексів. Швидше за все, його шантажували. Тепер відповімо на ваше запитання, що ми збираємося з ним робити. Я входжу до експертної комісії, яка розслідує цей випадок. Незважаючи на певний різнобій думок, члени її дедалі більше схиляються до рішення не застосовувати до молодої людини кримінальних характеристик.

Далі пану секретарю було поставлене питання: невже така дія, як спроба зупинити мегаполіс, нехай і безуспішна і не до кінця усвідомлена, може не розглядатися як тяжкий кримінальний злочин?

– Ви змішуєте правосвідомість сліпих із нашою правосвідомістю, – зауважив пан Б.-М. Річардсон. – Згідно з Законодавством Державного Об’єднання, дії Габра Силка потрапляють під статтю Д-316-1К. І якби ця людина потрапила до рук мегаполісного правосуддя, їй загрожувало б тяжке покарання. У цьому ви абсолютно праві. Однак, як вам повинно бути відомо, Законодавство існує для упорядкування життя мегаполіса і, маючи абсолютний характер для сліпих, у наших очах воно – лише засіб підтримки життєдіяльності системи. Для зрячих, що живуть, по суті, в іншому матеріальному й етичному середовищі, закони мегаполіса не існують. Ми чинимо так, як вважаємо за потрібне. Це на перший погляд може здатися несправедливим і зарозумілим. Але насправді інакше і бути не може. Адже над нами немає влади; фігурально висловлюючись, "ми самі пишемо закони". І пишемо їх не для себе. Сліпі можуть вважати людину злочинцем, вдивляючись у літерки такої-то статті. Ми ж виходимо зі свого бачення і розуміння. І тільки. Як сліпий може побачити у злочинцеві зрячого, якщо самого поняття "зору" у сліпого не існує? І як

він може зрозуміти наше, зрячих, ставлення до зрячого? І наші наміри запросити молоду зрячу людину в нашу сім’ю? Ви знаєте, як не вистачає нам чоловіків для виконання владних функцій. Той же, кого газети, не вникаючи в суть справи, називають "терористом", "зловмисником", проявляє неабиякі розумові здібності. Щоб ваші читачі краще зрозуміли його, відкрию невелику таємницю: ця людина не знала про існування у мегаполісі зрячих, як не відають про них усі інші мільйони жителів. Чому про це не говорять газети? Тобто одне це вже виключає будь-яку ворожість із його боку до нас, зрячих. І крім того, як я вже говорив, діяв він під сильним пресом, аж ніяк не будучи переконаним у необхідності того, що мусив робити, і навіть внутрішньо опираючись. Ви знаєте, що у нас немає ні судів, ні тюрем для зрячих, ми всі живемо більш-менш дружною тісною сім’єю. Нам не потрібно боротися, відштовхуючи одне одного, за владу, їжу, блага і так далі. Все це кожен із нас отримує в надлишку. І, я вважаю, було б нерозумно створювати для зрячого, який потрапив до наших рук, щось подібне на в’язницю. І тим більше безглуздо віддати його до рук сліпих, щоб ті судили його і посадили за ґрати. Нам, як кажуть, від цього ні холодно ні жарко. Та й сліпим це ні до чого.

Подякувавши шановному Секретареві, ми спробували поговорити з його жильцем. Проте все, що нам вдалося, – це побачити агента Окса Нюрпа здалеку – він гуляв уздовж пляжу з дочкою шановного Б.-М. Річардсона і блаженно поглядав на морські хвилі. Чим не усмішка долі для лише вчора переслідуваного, який ішов на загибель, агента терористичної групи? Чи не побачимо ми і справді цю людину одного прекрасного дня на посаді якогось відповідального працівника держапарату?

Боб Шфарцкопф

"Життя Тихого Куточка"

Записка Окса Нюрпа Габрові Силку

Наказую вам продовжити операцію. Вручителю цього наказу рапортуйте про готовність до повторної спроби. Світ, побудований на брехні, повинен зникнути!

Нічого не бійся, хлопче, в тебе є очі, ти єдиний зрячий у мегаполісі. Ти переможеш їх. Блок №2 заховай у надійне місце до початку акції.

Твій Генерал

Наталі (I)

– Мені здається, я знала вас усе життя. Дивне почуття, правда?

Минуло стільки днів відтоді, коли він уперше потрапив до Тихого Куточка, що Габрові почало здаватися, ніби він ніколи не був сліпим. Він уже знав, що величезне, кругле – це "сонце", а щось неможливе, що над головою, над морем, – це "небо". І воно "блакитне", "небо", а "сонце", коли опускається у воду, – "червоне". Але вживав він ці слова рідко, йому не хотілося називати те, що він бачив.

– Мені страшно, що я звикаю.

Він кинув камінчик у хвилю, яка набігла з моря.

– Страшно?

– Ще мені здається, що я жив тут завжди.

– Мені з вами добре, – прошепотіла Наталі.

Він не знав, що відповісти.

– Як було б добре, якби не було мегаполіса, – зітхнув і кинув камінчик у воду.

– Габре, – вона підвела на нього очі. – Я вам байдужа?

– Ви мені дуже подобаєтесь, – він подивився на її кругле обличчя, похилі плечі. – Ви така спокійна.

– Так, я вирішила, як бджілка, випивати весь нектар із тих квіток, які у мене є. Я не хочу бути птахом і летіти невідомо куди в пошуках нових, небачених квітів.

– Ви так дивно говорите…

Він знову кинув камінчик.

– А хіба не краще вміти пити нектар із кожної квітки? Тоді весь смак життя ось тут, – вона засміялася і витягла вологий язичок. – Ось тут, на кінчику. І немає потреби чогось шукати. Бігати очима.

Габр усміхнувся, хоча й погано її розумів. Дівчина, як і він, сиділа навпочіпки, затиснувши білу спідницю між колінами.

– А якщо смак життя в очах, а не в язику, тоді… – Вона зітхнула, не договоривши. – Ні, я бджілка, я люблю насолоджуватися медом. Ось мій дім, я люблю кожен його куточок, кожну річ. І знаєте чому? Мені багато не треба, і я щаслива. Можна бути щасливим, відкриваючи й закриваючи коробочку з гарним кольє.

Він не розумів, до чого вона це говорить.

– Габре … – Вона, не встаючи, посунулася до нього. – Чому ви сумуєте?

– Не знаю, – знизав він плечима. – Ніяк не можу отямитися.

– А я не можу повірити, що ви були сліпим. Ви так швидко все освоїли. Чому ви не наважуєтеся жити з нами?

– З вами?

– Так, із усіма нами? Адже ви такий самий зрячий, як ми.

– Я живу з вами.

Він знову кинув камінчик. Хвиля підкотила до ніг.

– Ні, зовсім із нами, розумієте? – Вона подивилася йому в обличчя. – Тато вчора сказав, що скоро буде рішення.

– Яке рішення?

– Про призначення вас Міністром зайнятості. Ви дуже всім сподобалися на співбесідах.

– Міністром… – Він сумно посміхнувся.

– Ви зумієте. Спочатку буде випробувальний термін, вам покажуть, як і що. З вашим знанням сліпих – ви зумієте. Габре! – Вона вся потягнулася до нього. – Погоджуйтеся, а?

– Я бу-ду-мі-ні-стром, – промовив він задумливо по складах, ніби це були лише слова, які нічого не означали.

– Так. Габре… Ви будете жити тут, із нами…

– А якщо я не погоджуся? – Він повернувся до неї обличчям. – Чому всі так упевнені, що я тільки і чекаю, щоб… Мене навіть не питають, ніби мене і немає.

– Ви не можете не погодитися. А куди вам подітися? Ви ж не можете жити зі сліпими.

– Там усі мої знайомі, друзі. Моя мати теж сліпа, ви знаєте?

– Але, Габре… – Дівчина взяла в свої руки його долоню. – Це все минуле. Туди вже не повернутися.

– Минуле? Не знаю. Можливо, це просто я. Я закінчив коледж, університет, працював, у мене була дівчина, були плани, улюблена кав’ярня, улюблений стілець. Все життя, до останнього моменту – це був я. Що я без цього?

– Я розумію, Габре, але… – Вона стиснула його долоню.

– А що тепер? – Здавалося, він не помічав її. – Все розвалилося.

– Ви бачите. Це ж головне, ні? І ви повернетеся в свій мегаполіс, ось же він, поруч. – Вона показала кудись за спину, але Габр не обернувся, немов не хотів переконуватися в реальності того, на що вона показувала. – Ви будете туди літати щодня і будете там проводити більшу частину дня. Ну ж бо!

– Так, я повернуся туди… Ким? Я повернуся з небес вищою істотою. Я вступлю в нього і…

– Що?

– Це ж не буду я. – Він розмахнувся і вільною рукою кинув камінь дуже далеко.

– Це будете новий ви. Новий.

– Новий я?

– Так, новий. Не сумуйте за минулим. Не треба за нього чіплятися, Габре.

– А за що ж?

– За сьогодення. За майбутнє… Дивіться на чайок!

Зграя білих птахів, голосно кричачи, пронеслася над головою, сіла на мокрий пісок, майже у хвилю.

– Ви повинні жити з нами, нашим життям. Ви такий, як і ми: бачите цих птахів, ці хвилі. Струсніть головою. Ви не були сліпим, Габре. Все приснилося. Ну? Адже все наснилося?

– Не знаю, – він обережно вивільнив руку з її долонь, повільно випростав занімілі коліна. – Я боюся.

– Чого?

– Всього. І минулого, і майбутнього…

– Ви просто ще не отямилися, Габре, – вона підвелася і несподівано притулилася до його грудей. – Габре…

– А ваш хлопець? – запитав Габр.

– Він… Я не люблю його.

– Справді?

– Габре, я так хочу щастя, – сказала вона замість відповіді.

Вони поверталися вздовж моря, ступаючи іноді у хвилю, що набігала. І величезне, кругле кидало до ніг гарячу тужливу смугу.

У кімнаті було тихо і тепло. Зі стіни на нього дивилося усміхнене зображення молодої жінки з якимось круглим предметом у руці.

– Це моя мати, – промовила Наталі, зашторюючи вікна. – Вона давно померла.

– Що у неї в руках? – запитав Габр.

– Це м’яч. Така гра. Вона була спортсменкою в молодості.

– А де ваш батько?

– У нього сьогодні нарада в мегаполісі. Габре, йдіть сюди.

Вона притягнула його до себе, сама сіла на ліжко.

– Ви в безпеці, Габре. Нарешті ви в безпеці, чуєте? Відтепер і назавжди.

– Назавжди, – повторив Габр.

– Так, назавжди. Ви наш. Вже майже наш. Ви будете міністром, чуєте? І членом Вищої Державної Наради. І зможете щовечора гуляти тут, уздовж моря. А у вихідні вранці загоряти. У вас мають бути дружина

і діти. Як у всіх. Вас усі будуть любити. І такий от тихий будинок із каміном і ванною, і жодних більше проблем. Відтепер усі ваші проблеми позаду. Ви знайшли своє місце. Чуєте?

Спочатку він здивувався її сміливості, то'му, як вона стала поводити себе з ним тут, у себе в будинку. Але її слова… Вони дивним чином заспокоювали його, ніби справді вся складність, від якої він так втомився, зникала. І минуле справді кудись віддалялося разом із матір’ю і Ліоз, старим музикантом і Оксом, друзями дитинства і людьми з Міністерства контролю. Він повернеться в мегаполіс, до всіх до них уже зовсім чужим, чужим і зрозумілим нарешті самому собі, і вони не впізнають його. Він повернеться під іншою личиною, і він – це буде його підпис на документах. Тільки підпис. О, він повернеться в чужий, незнайомий йому мегаполіс, на який він буде дивитися зверхньо разом із усіма зрячими. І ніхто не здогадається, що він – це він. І він зуміє переконати себе, що у нього немає і ніколи не було минулого. Інакше… Інакше він не зможе жити і бути щасливим.

– …Немає і ніколи не було. Чуєш?

Вона повалила його, розгубленого, блаженно зануреного в безпам’ятство, на себе, прошепотіла:

– Ти будеш новою людиною. Ну, йди сюди, я тебе врятую. Я вирішу за тебе все. Ти міг уже не жити, чуєш? Тобі все одно. Ти вижив, і тобі все одно. Щоб жити, ти маєш кимось бути. Кимось, чуєш?

– Навіщо?

– Мовчи, дурнику. Ти будеш…

Її шепіт, її вологе гаряче дихання лоскотало йому вухо. Хто це? Де він?

– …Іншою людиною…

– …Я боюся її…

– …Не бійся. Я підтримаю. Ти потрібний мені…

І він із насолодою віддав себе в її руки, ніби це була сама, що від усього звільняє, смерть.

Десь зовсім поруч гудів, здригаючись від гуркоту магніт-блоків, мегаполіс. Але в Тихому Куточку, здавалося, того вечора про нього ніхто не пам’ятав.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Білими плямами впали на моє життя, сліпучими плямами впали на нього – люди, люди! – горілиць упали, втім, ні, покотилися кулями, красивими куполами, куполами голів, грудей, сідниць, чудовими куполами біцепсів – люди, люди! – мелькають червоні п’я´ти: ваші, ваші, ваші губи, що тягнуться до мене – люди, люди! – не вбивайте мене, я прошу, не вбивайте один одного, вам нема чого ділити на цій землі – білі спалахи Бога, тепле життя, котре уявило себе бозна-чимось, – люди, люди! – я плачу, люди; дівчина тепла, рідна, що притулилася до мене в переповненому автобусі; з п’яти сторін підпертий вами – люди, люди! – я чую, чую, як дихаєте ви – п’ятьма легенями, грудьми, грудьми, грудьми, грудьми, грудьми, трьома жіночими, двома чоловічими, притиснуті до мене в переповненому автобусі, наче перед кінцем, перед самим кінцем – люди, люди! – неначе я завжди був ваш, ви завжди були моїми. У переповненому автобусі життя я, я плачу про вас, – чому? чому? –

теплий від ваших тіл, від вашого дихання в цьому автобусі, що мчить до прірви, я плачу про вас, дурних, безглуздих, що ненавидять один одного.

Наталі (II)

Дорога Берто! Дуже рада, що тобі так весело живеться у відновлювальному Центрі! Швидше "відновлюйся" і повертайся, в класі всі за тобою скучили, особливо Маленький Джон, постійно просить мене передати тобі "довгий-довгий привіт".

А у мене новина: я посварилася з П’єром, назавжди. Він високо несе себе, і взагалі, ти розумієш. Я завжди говорила, що це нерозумно – сватати нас, ми такі різні. Він думає, що чоловік повинен не підпускати жінку близько, "тримати її в кулаці" і таке інше. А мені набридло, давно вже. У нього батько так свою жінку тримає, ось і він задер носа. Ну, хай знайде собі відповідну партію.

Берто, слухай, найголовніше! Я закохалася! Ти не уявляєш. По-справжньому. У того хлопця з мегаполіса, я тобі описувала. Я знайшла себе в ньому, оце так, ніколи б не подумала. Я жила стільки часу одними очікуваннями і не розуміла, що мені треба. Ти знаєш, що я в класі десь скраю завжди, сама не знала, чому так. Все мені не подобалося у стосунках із хлопцями, якісь вони грубі всі, нетямущі. І всі себе уявляють членами Вищої Державної Наради. Просто гидко. А знаєш, чого мені не вистачало? Жаліти когось. Спробуй пожалій усіх цих щасливчиків.

Берто, якщо б ти бачила його, Габра. Такий дивний і такий нещасний, ну просто не можу. Уявляєш, через що він пройшов: був сліпим усе життя, потім прозрів і його хотіли осліпити, потім його затягли в терористичну банду, потім за ним ганялися спецслужби сліпих. Ну просто жах розповідати. Такий бідний і розгублений. У нього там мати, знайомі залишилися, навіть дівчина, з якою він посварився, – усі там, всі сліпі. А він бачить, як і ми, і мало не збожеволів, коли все

побачив і про все дізнався. Я ним як хочу кручу, чесне слово. Така велика дитина чоловічої статі. Тільки б він залишився назавжди в Тихому Куточку! Він уже плакав у мене на грудях, а я просто божеволію, коли він плаче, бо так мені добре, що я єдина, хто може якось його заспокоїти. Ось випала людині доля. Але він іще якийсь трохи сам не свій. Намагається слухатися мене в усьому. Стільки часу був абсолютно один, нікого у нього в житті не залишилося. Тепер він більше тримається за мене, хоч і трохи ще цурається.

І знаєш, Берто, він і батькові сподобався. Ой, хоч би не наврочити… Може, скоро тебе запрошу на весілля, моя най-найдорожча подружка. Я так хочу заміж, аж не можу, так набридло самій удома. Хочу чоловіка, дітей, і щоб готувати чоловікові їсти, чекати його з мегаполіса, а у свята і вихідні ходити в гості. От буде здорово, уявляєш? – ти теж вийдеш заміж, і ми будемо ходити одна до одної в гості сім’ями. Смішна я, правда? Я не розумію тих розумників, які сміються з подібних марень. Мовляв, дрібні, земні мрії – а які ж іще? Вся душа тільки цього й хоче, більше нічого, і твоя, і моя душа, правда? Цього сімейного щастя. Так, тихого, так, непомітного. Але, можливо, найглибшого, найбільш потрібного і справжнього. Я як подумаю, що все це у мене буде, мені здається, я вмираю від захоплення. Для мене це найбільше щастя, чуєш? А для тебе?

І ще у мене до нього таке почуття, як до сліпого, трохи. Не знаю, як пояснити, але так навіть краще, що я пам’ятаю, що він був один із тих. Щось хвилююче в цьому. Іноді, знаєш, подивлюся і подумаю на мить: це ж сліпий, поруч лежить сліпий. Він був сліпим. У цьому щось є, правда? Я тепер розумію Магду. Я би тепер її не засуджувала разом із усіма. А з нею так жорстоко обійшлися, ти пам’ятаєш, поселили її з чоловіком за селищем. А вона просто хотіла сліпого. Хотіла і знайшла собі, і привела. Я б так не зробила, але, напевно, я теж звихнута: все менше можу дивитися на наших хлопців. Вони всі як близнюки. І хочеться чогось такого… Ну, ти мене зрозумієш, напевно.

Ні, я його не зневажаю, в жодному разі. Але щось таке іноді є. Я його не боюся. Він для мене якийсь ручний, бо ж він сліпий. Ну, не сліпий, але з них. Але, з іншого боку, я йому кажу ще іноді "ви", мені так подобається. Хочеться заодно уявляти, що він якийсь неприступний, мені невідомий. Та так воно і є, мені так солодко ним керувати, але я ж його ще до кінця не знаю. У ньому минуле дуже сильно сидить, сидить і тримає його. Але тут, у Тихому Куточку, він поступово відтає, день за днем. За цим так радісно спостерігати.

Ну, намолотила я, вибач. Як дура, правда? Те та се. Але ти ж моя найближча подружка. Я теж чекаю, що ти мені напишеш про цього Майкла, з яким ти граєш ранками. І взагалі пиши про все, що думаєш і відчуваєш. Мені страшенно цікаво.

Цілую тебе міцно!

Твоя Наталі

Стаття з журналу "У світі сліпих"

Ще раз про гуманізм і жорстокість

(До питання про таємницю зору)

Події останнього часу, особливо відомий випадок із колишнім сліпим, який нещодавно був призначений Міністром у справах зайнятості сліпого населення, поставили нас перед низкою етичних проблем. Проблеми ці існували завжди, але час від часу потік життя відсував їх на задній план. Проте питання про наш гуманізм і нашу жорстокість, як то кажуть, завжди з нами, це дуже болюче питання.

Не є таємницею, що існує теоретична передумова сприймати всіх нас, зрячих, що керують мегаполісом, як якихось монстрів, які захопили владу над мільйонами калік і ховають від цих мільйонів справжню

картину світу в егоїстичних, корисливих цілях. Уже в третьому численні, як свідчать стародавні видання, зрячі мучилися цим комплексом провини.

Так, відома спроба Жоржа Честерсона "піти до мільйонів і розповісти їм всю правду". З підручників історії ми знаємо, чим усе це скінчилося. Через якийсь час, на дев’ятій тисячі днів другого сектора п’ятого числення, група молодих людей під проводом Самюеля Віхтінштейна створила "школу істини", в якій кільком десяткам сліпих роз’яснювали існування далекого простору, факт їхньої сліпоти і будову мегаполіса. Цей випадок менш відомий, але не менш характерний: п’ятеро найздібніших учнів, які зрозуміли "всю істину", а головне повірили в неї, закінчили життя самогубством. Решта вийшли зі "школи істини" з такою травмою свідомості і плутаниною в голові, що знадобилося спеціальне лікування у психософних диспансерах. "Хворих" лікували електрошоком, затьмарюючи пам’ять про те, що вони дізналися, а також застосовували метод "зворотного навіювання". Повноцінними жителями суспільства вони так і не стали. Без особливих наслідків навчання минуло лише для невеликої групи тих, які відставали і були не здатні, незважаючи на старання вчителів, зрозуміти, чому і навіщо їх вчать. Ці, повернувшись у своє середовище, швидко знову адаптувалися і жили, більше не згадуючи про дивний епізод у своєму житті.

Можна навести ще безліч подібних прикладів, коли зрячі не витримували тяжкості знання і, ні про що не думаючи, бігли "ділитися істиною". На жаль, сліпих завжди охоплював жах від навіюваних їм "прозрінь". Одного з таких просвітителів, у дев’ятому численні, вони навіть убили.

До чого вся ця розмова? Останнім часом у багатьох зрячих знову стали виникати думки про людяність – нашу і всього нашого ладу. Про це воліють не говорити, але краще нарив розкривати відразу, бо немає нічого гіршого, ніж замовчування внутрішніх конфліктів. Кожен із нас має право запитати: а чому я належу ніби до вищої раси? За яким таким правом я з дитинства приречений на безмежну владу, багатство, блага

життя? І чому я, не ворухнувши пальцем, опиняюся на самій вершині піраміди, в той час як сліпому, щоби просунутися на один щабель у самому низу, треба покласти життя? Нарешті, що це за суспільство, в якому мільйони не знають, не відають, не підозрюють про головне: про світло, про зорі, про те, хто ними всіма керує? І яке я маю право тримати в невіданні розум, свідомість стількох людей? За яким правом мільйони уподібнені до баранів, навчених у межах від і до?

Комусь може бути вигідно подати зрячих як чудовиськ, нахабних і хитрих монстрів, що як зіницю ока бережуть головну таємницю від мільйонів. Але чудовиська ми чи ні – про це дозволено судити лише тому, хто опинився в нашій шкурі.

Так, сторонньому оглядачеві наш лад, той ґрунт, на якому тримається життя Державного Об’єднання, мегаполіса, може здатися жахливим. Але ми – ми живемо всередині системи, кожен із нас, щойно народившись, потрапляє в полон залізних обставин. Наше становище, наша влада, не кажучи вже про наш зір, обрані не нами особисто. Так само і таємниця, яка відгороджує нас прірвою від світу сліпих, не нами вигадана. Це реальність, із якою ми змушені рахуватися, ми зустрічаємо її на кожному кроці, вже утверджену, варто ступити в межі мегаполіса.

Звичайно, не секрет, що серед зрячих були і є люди, яких не надто хвилюють усі ці питання. Вони спокійно, не відчуваючи при цьому жодних особливих почуттів, дивляться на натовпи сліпих, які сновигають по всіх рівнях. Але про що це говорить? Ті почуття жалю, здивування, протесту, про які йшлося вище, – ці дуже сильні почуття піднімаються з самої глибини людини. Але як довго може жити сильними почуттями людина? Сто днів, тисячу, десять тисяч днів? До того ж сильне почуття вимагає виходу – але де він? Вихід лише в тому, щоби боротися. Але з ким? З ким і з чим потрібно боротися? Що потрібно робити?

Сліпота – річ фатальна. Так, ми приховуємо від сліпих своє знання про світ, і ця різниця між тим, що знаємо про світ ми і що знають вони,

неминуче створює між нами непрохідну прірву. І не можна звільнитися від мимовільного відчуття, що мільйони сліпих, які снують рівнями, – це мурахи, чужі нам істоти з абсолютно чужим нам і незрозумілим життям.

Чи погані наші відчуття? Можливо, вони погані, але вони є. Є рок, що нависає над сліпими, над мегаполісним світом, над усіма нами. Доки ми почуваємося героями і володарями світу, ми несемо відповідальність за все. Але, слід зауважити, чуття всемогутності, яке приходить до зрячого, що споглядає керований ним світ із висоти пульта Електронного Управління, – це почуття оманливе. Про що говорять спроби зрячих зруйнувати бар’єр таємниці? Як реагує психіка сліпого на одкровення? Чи може наша власна психіка витримати проживання серед сліпих?

Доки ми уявляємо себе всесильними, до нас можуть підкрадатися комплекси провини. Але чи ми, так само як і сліпі, не підвладні долі? Більше того, чи не стоїмо і ми перед лицем найбільшої з таємниць, нами не розгаданої?

Змалку ми засвоюємо, що світ – це мегаполіс і Тихий Куточок біля його підніжжя; що наше, зрячих, життя – це підготовка до служби і потім саме служіння в мегаполісі, на його верхніх щаблях. Ми і не замислюємося, а чому, власне, так. Поринувши в солодкість щоденного, знайомого існування, ми перестаємо думати глибоко. А може, і не хочемо. Не хочемо руйнувати свого усталеного щастя.

Але коли вже питання про нашу провину, про нашу "жорстокість" підступає нам до горла, чи ми не повинні отямитися? Чи не повинні запитати: а звідки, власне, взявся мегаполіс? Адже не може бути, щоб він був вічно. Звідки стільки сліпих, що населяють його, плодять усе нові й нові мільйони, які будують своїми руками, хай і під нашим керівництвом, все нові рівні, нові квадрати? І ще запитати: а чому вони сліпі? Чому вони народжують сліпих? Чому мегаполіс так задуманий, що без управління зрячими життя в ньому відразу згасне? Чому не можна розповісти сліпому про світ? Чому він нічого не зрозуміє? Або якщо

зрозуміє, чому збожеволіє, не зможе далі нормально жити? Нарешті, чому ми, зрячі, бачимо?

Якщо подумати глибоко, ми всі підвладні року, підвладні якійсь незбагненній таємниці. І вже одне це має зняти з душі кожного з нас тягар провини. Якщо ми і винні перед сліпими, то "провиною безвинною". Як тільки може бути "винен" той, хто бачить світ, перед тим, хто його не бачить. Але хіба це ми створили сліпого сліпим?

З іншого боку, зберігаючи головну таємницю, ми ще керуємося і гуманними міркуваннями. Легко судити про добро і зло тому, хто охоплений почуттями. Для Самюеля Віхтінштейна "добром" було його пекуче "почуття справедливості", він хотів поділитися істиною "з братами меншими", як він їх називав. І він зробив що хотів: від його істини п’ятеро людей наклали на себе руки, а ще десятки мало не все життя лікували травмовану свідомість. У що ж перетворилося "добро" Самюеля Віхтінштейна? І що є наше зло приховування істини від мільйонів? Що ми аж таке робимо? Ми просто не руйнуємо існуючу споконвіку, не нами створену систему виховання та освіти, в основі якої лежить теорія про існування тільки близького простору. Так, кожен із нас щоденно споглядає морську далечінь і знає, що то брехня. Кожен знає, що мільйони засвоюють глибоко і на все життя явну брехню. І що ж? Це зло чи добро?

Члени Вищої Державної Наради могли би підготувати загін "учителів істини" і запустити його в мегаполіс. Це нескладно зробити. Можна створити спеціальну систему "шкіл істин", підготувати кадри. Але навіщо? Це питання не стоїть перед людьми типу Жоржа Честерсона і Самюеля Віхтінштейна. Істина, мовляв, існує заради самої себе. Але ось перед нами об’ємний том "Свідомість сліпого", підготовлений Інститутом психософії Академії загальних дисциплін Державного Об’єднання. У цьому неупередженому значному дослідженні проаналізовано, зокрема, всі відомі випадки розумових "прозрінь" сліпих, а також дані сучасних лабораторних досліджень. У розділі "Важкі травми свідомості" читаємо: "Усвідомлення того факту, що ти і все твоє життя є ущербним, являє

собою одну з найглибших травм свідомості. Душевне щастя сліпого, що живе у світі сліпих, для сліпих пристосованому, прямо залежить від ступеня його невідання. Спроби вселити сліпому ідеї далекого простору, як правило, зустрічають у нього запеклий опір. Допустити, що світ його почуттів і думок ущербний, рівнозначно для сліпого перекресленню себе. Навіювання сліпому "істини", тобто того, що він сліпий, потрібно визнати дуже жорстоким, немилосердним актом. Проведені в умовах лабораторії експерименти свідчать про те, що підсвідомість всіляко чинить опір подібному навіюванню. Більш піддаються сугестії щодо цього діти. В принципі, можливе створення сліпої людини, вихованої в переконанні, що вона інвалід. У цьому випадку травми свідомості, яку відчуває при навіюванні дорослий сліпий, не спостерігається. Однак почуття ущербності не може не стати визначальним для особистості того, хто змалку знає, що він якийсь "сліпий".

Отже, душевне щастя людини – це, по суті, і є його душевне, психічне здоров’я. Як бачимо, у випадку з "таємницею" й "істиною" ми стоїмо перед непростою дилемою: або травмувати на все життя людину безумовною істиною, або взяти на себе тягар приховування істини, залишивши людині її психічне здоров’я і душевне щастя. Вже про те, а що взагалі робили б у цьому мегаполісі мільйони сліпих, які знають, де вони живуть, і перебувають у постійній свідомості своєї сліпоти, – тут не говоримо. Зауважимо тільки, що в тій самій книзі "Свідомість сліпого" визнається психічно неможливим постійне проживання в мегаполісі того, у кого вироблені чіткі уявлення про саме місто та його будову. Навіть зрячим, як відомо, не рекомендується тривале споглядання мегаполісної стіни, оскільки уява вражається настільки, що відбувається перенапруження психіки. Відомі випадки істерій у зрячих при тривалому розгляданні мегаполіса з дюн біля Тихого Куточка. Могутність і велич мегаполіса, як і його технічна механізованість, мертвотність, породжують у людини сильні, малозрозумілі почуття.

Таким чином, існує безліч причин, через які "все залишається як є". І потрібно ретельно розібратися з цими причинами, перш ніж мучити себе

питанням, а чому я особисто граю зі сліпими у схованки? Чи гідно це мене, людини?

Що є гуманність, а що є жорстокість у цьому світі? Чи існує добро, відокремлене від зла? Чи завжди потрібно, піддаючись пориву, поспішати "робити добро"? Людина – це істота, що не тільки поспішає за криком почуття, але і яка, принаймні, ставить собі ці питання.

Майкл Феллоу,

член Вищої Державної Наради,

завідувач відділом етичних проблем Інституту світогляду Егуд

Міністерство у справах зайнятості

– Буде виконано, пане Міністре!

Двері за секретарем зачинилися, і Габр відкинувся на спинку стільця. Кабінет був невеликий, але світлий, із величезними вікнами у двох стінах, весь оббитий деревом. П’ятикутна люстра, що нависала над головою, різьблення на одвірках, на карнизах, картини на стінах, які зображували море і ліси, – усе було розраховано на зрячого. Службовцям, які входили сюди за викликом, було однаково – вони були сліпими.

Міністерство знаходилося на державному рівні в Квадраті управлінських структур. Для сліпих це був звичайний квадрат 18М-126-Х. Зовсім поруч, через дорогу з контрольною смугою, розташувалися їхні житлові контейнери – довгі багатоповерхові коробки, оббиті шматками неіржавіючої сталі, з декількома отворами для входу на перший поверх. Навіщо треба було розміщувати міністерства поруч із житловими кварталами? Чому не можна було зробити весь квадрат управлінським, щоб він відповідав назві? І ця гра зі сліпими в коти-мишки: живучи

поруч, вони не підозрюють, що їх бачать зі своїх вікон ті, від кого вони отримують всі вищі накази…

Габр помасажував очі і нахилився над столом. Перед ним лежали зведення зайнятості населення за вчорашній день: в одній колонці кількість зайнятих у важкій промисловості, на підприємствах, в іншій – у верстатобудівній промисловості, в електронній та хімічній. Далі йшли дані про харчовиків, будівельників, діячів культури… Окремо – працівники управлінь. І аж у кінці зведення кількість "тимчасово вільних", які чекають призначення.

Габр перегорнув сторінку – тут була інформація про кадри, яких не вистачало у різних сферах, далі був наказ, вгорі якого стояло "Затверджую. Міністр у справах зайнятості Габр Силк". Нижче – хто і куди, на яке підприємство направлявся. Частина "тимчасово вільних" направлялася на здобуття необхідної кваліфікації. Враховувалися схильності і місце проживання, відбір проводив комп’ютер під загальним коригувальним наглядом 6-го відділу Міністерства. На 4-й завод електронних акустичних систем направлялися 260 випускників електронного училища, що знаходилося в сусідньому з заводом квадраті 18М4-Д. Також сюди направлялися 34 випускники електронного відділення 62-го прим-університету для роботи в конструкторських і контрольних бюро заводу, а також у лабораторії точних вимірювань. Ще 12 осіб, які не мають роботи (фахівці з побутової електроніки), посилалися на перекваліфікацію до Кваліфікаційного Центру Міністерства електронної промисловості. І так далі. Все було прораховано, враховано, чекало поштовху. Вся робота була виконана, і від Габра вимагалося одне – підписати Наказ. Лише після підпису Міністра, повноважного представника Вищої Державної Наради, Наказ набував чинності.

Габр відсунув папери. Зліва від системи радіофонів, на спеціальній приставці, стояв вишуканий апарат у вигляді триступеневої коробки з двома рядами кнопок. Габр відкрив іще одну папку, на якій літерами сліпих було вибито "Підсумок про зайнятість жіночого населення". Один

за іншим він вклав усі аркуші, що були в папці, у багажник апарата і, закривши кришку, натиснув на велику кнопку. Апарат загудів, і з отвору внизу почали виповзати видрукувані алфавітом зрячих аркуші документа. Це була ще одна хитрість, одна з багатьох, якими користувалися зрячі, щоби зберегти свою найбільшу таємницю. Весь штат Міністерства складався зі сліпих, і всі зведення, зрозуміло, давалися шрифтом сліпих, призначалися для читання пальцями, а не очима. Міністр закладав їх в апарат, одержував переклад, вичитував, ставив резолюцію або відмітки і знову закладав у пристрій для зворотного перекладу. Тож сліпі ні про що не могли здогадатися, отримуючи вказівки від Міністра їхньою мовою.

Вийнявши останній аркуш, Габр почав переглядати зведення жіночої зайнятості. Він швидко вивчив писемність зрячих і переконався, наскільки це зручніше і доступніше – зчитувати літери й цілі слова помахом погляду, охоплювати відразу цілі абзаци і навіть сторінки.

Жіноча зайнятість мала свої особливості. Ось тут ліворуч, стовпчиком, йшли цифри, які фіксують кількість вагітних, породіль і матерів малолітніх дітей. Трохи нижче – кількість тих, чия відпустка по догляду за дитиною закінчувалася завтра. Далі можна було дізнатися про кількість домогосподарок і пенсіонерок. Частина домогосподарок висловлювали бажання працювати в тій чи іншій сфері; частині інших, які мали дефіцитні спеціальності, пропонувалося вислати Прохання Вищої Державної Наради. Прохання підписувалося міністром тієї сфери, в якій не вистачало фахівців, і завірялося Секретарем Вищої Державної Наради.

Габр уважно прочитав зразок Прохання:

Прохання Вищої Державної Наради

Вища Державна Нарада та Міністр медицини Державного Об’єднання просять Вас, яка має спеціальність анестезіологічної сестри-

ад’ютанта, допомогти 4-му хірургічному відділенню 247-го диспансеру Вашого квадрату в проведенні операцій на нирках. Вища Державна Нарада та Міністр медицини Державного Об’єднання залишаться Вам вдячні, якщо Ви погодитеся зайняти вакантне місце анестезіологічної сестри-ад’ютанта у вищевказаному відділенні. У разі Вашої згоди за Вами буде збережена Виплата Домогосподарці із звільненням Вас від податків до державного фонду.

Секретар Вищої Державної Наради

Міністр Медицини Державного Об’єднання

Габр відклав папери і, відсунувши крісло з вигнутою спинкою, підійшов до вікна. Його звідомили, що рідко хто відмовляє в проханні. "Ми могли би змусити, але краще таким чином. Люди люблять, коли їх бачать, розрізняють і поважають із такої висоти". Хто це сказав? Стільки зустрічей, рекомендацій, консультацій за останні дні… В голові – тільки шум голосів, інтонацій… Он там, далеко внизу, за контрольною смугою, триває звичайне життя. Вулицями рухаються, керовані акустиками, то завмираючи, то знову прямуючи вперед, натовпи сірих істот у накидках, із опущеними головами. Так, тепер він розуміє, навіщо ці вікна і цей вид на житловий квартал. Тут, нагорі, на вершині, відгородженій стінами вищої влади, в оточенні сліпих апаратників, можна втратити відчуття реальності. Будеш бачити тільки папери, накази, цифри. Цифри і літерки прізвищ, які нічого не говорять. Квадрат, який забитий самими лише управлінськими структурами і вариться у власному соку, вивергаючи накази в нікуди, – від цього можна збожеволіти.

Пролетів гвинтоплан на тлі далекого рівня. Очі упиралися в залізо і бетон, у вічка темних каркасів, які множилися до безкінечності вдалину. І там, над головою, теж лише залізо. Габр подивився на годинник: до кінця робочого дня залишалося дві години. Через дві години він буде біля моря, в Тихому Куточку, там його чекає Наталі. Дві години потрібно ще сидіти тут. Навіщо? Він Міністр, він на службі.

– Я – Міністр, – сказав він уголос. – Я Міністр Державного Об’єднання. Я вирішую долі людей. Я сама влада.

Раптом він сів навпочіпки і дико розсміявся. Що відбувається? Де він знаходиться? Що він тут робить? Думка безумна, але захоплююча. Навіщо мені це потрібно? Він послухався Наталі, так. Діватися не було куди. Зачекай… Він міг піти, так, із Тихого Куточка. Чому він не пішов? Він розумів: його відразу намацають і виловлять. І тоді все. Так, він не міг нікуди піти, навіть якщо би досі хотів. Тут він Міністр, він недосяжний. А виловлений у відкритому полі службами безпеки сліпих він – кримінальник, психічно хворий, який підлягає осліпленню. І виривати його з рук сліпих зрячі не будуть. Про це йому теж сказала Наталі.

Габр підвівся. Тут, у міністерському кріслі, він забувався. Але надходила мить, коли ні з того ні з сього стіни, що його оточували, починали насуватися на нього, погрожуючи задушити. Мені тісно. Я в клітці. Це почуття було нестерпним, відчайним. Невже це він, міністр? І невже цим має скінчитися диво його прозріння? Чи варто було прозрівати? Яким він був вільним тоді, на самому початку, коли вже не був сліпим, але був іще ніким… Так, він боявся, страх отруював його щастя, але так кликала далечінь. І хотілося втекти. Подалі. І там, у тій далечині, в далекому просторі, був весь сенс. Його перші хвилини біля моря: коли сонце ще не було сонцем, а було величезним, круглим. І те, що бігло з усіх боків до нього, до його ніг, задихаючись у радісній піні, – було таким незрозумілим і захоплюючим. Ще не названим. Все було вперше, все вторгалося в душу і заповнювало її до країв. А тепер? Він прилітає в Тихий Куточок і йде до моря, щодня він бачить одне й те саме. Кожен день. Він звикає. І, хоч як дивно, далечина вже не розриває йому серце, як колись. Чому?

Пролунав дзвінок, і ввійшов секретар, маленький згорблений чоловічок у накидці міністерського службовця; обличчя, нахиленого до землі, не видно.

– Пане Міністре.

– Так.

– Прийшли зведення з управлінь квадратів.

– Покладіть на стіл, я працюю.

– Слухаю, пане Міністре.

Секретар повільно пішов у напрямку столу, за два кроки зупинився і, витягнувши руку, намацав край кришки.

– Залиште мене.

– Слухаю.

Секретар розвернувся і так само повільно дійшов до дверей, намацав ручку.

Зведення з управлінь квадратів. У чому ж солодкість влади? Хіба відчуває він бодай якусь солодкість? Хіба не душиться він у цих стінах? І це все, що дає влада? Влада – це контора… Лише контора. Щось відходить безповоротно. Чи це він біг від служб безпеки, стрибав у магніт-блок? Чи це він повз по холодній, яка прилипала до пальців, залізній балці? А той музикант із кав’ярні… І священик? А Нія? Дивна жінка. Вона… А професор Мокр… Коли це було? З ким?

Габр підійшов до столу і, стоячи, набрав на комп’ютері дані професора Мокра. Ось його радіофон на екрані: 8-8-4-3-K-P-10. Тремтячими пальцями він набрав номер.

– Алло.

– Так, я слухаю.

– Професоре…

– Так, хто це?

– Ви не впізнаєте мене?

– Габре, чи що?

– Так, професоре.

– Куди ти пропав? Я вже почав турбуватися. Наговорив мені всяких нісенітниць про галюцинації – і зник на стільки часу. Алло, де ти зараз?

– В одному кабінеті.

– Кабінеті?

– Це довго пояснювати, професоре.

– Щось сталося? Чому ти мовчиш?

– Не знаю навіть як сказати. І сталося, й ні.

– Але з тобою все в порядку?

– Так. Ви пам’ятаєте нашу розмову?

– Звичайно. А в тебе якісь нові думки?

– Ви мали рацію тоді, щодо книжок.

– Яких книг?

– Книги, в яких нічого не написано.

– А…

– У них написано.

– Зрозуміло. Але тобі це звідки відомо?

– Професоре… У мене були не галюцинації.

– А що ж?

– Може, ми зустрінемося?

– Я би з радістю, але я їду читати лекції у квадрат 16-ОД. А ти дуже зайнятий?

– Трохи.

– Ти мені передзвони на всякий випадок. Може, я відтягну від’їзд, тут у мене справи, дочка зібралася народжувати.

– Зрозуміло.

– Ну, то передзвониш? Може, ще встигнемо зустрітися.

– Постараюся. До побачення.

Він натиснув на важіль. Професор Мокр. Їде читати лекції. Дочка зібралася народжувати. Бадьорий розумний голос. Професор Мокр і його життя. Життя професора Мокра.

Пальці його самі потягнулися до клавіатури. І ось уже йде виклик. Нікого немає вдома? Ну і добре. Це на краще.

– Я слухаю.

– Це Ліоз?

– …

– Ліоз… Це ти, я знаю. Не мовчи.

– …

Якийсь різкий звук, ніби впала трубка, чийсь різкий голос іздалеку, якісь збуджені голоси і все. Хтось натиснув на важіль.

Він повернувся в мегаполіс. Габр Силк. Він подзвонив у минуле. Всі на своїх місцях.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

ГЕНЕРАЛ ОКС НЮРП

Постанова Об’єднаного Штабу Збройних Сил

На виконання наказу Головнокомандувача Об’єднаний Штаб постановляє: розробити і найближчим часом здійснити операцію з виявлення точного місцезнаходження Габра Силка, виконавчого агента. З подальшим його захопленням і доставкою на базу. Завдання виявлення покласти на агентурну мережу групи розвідки. Завдання захоплення і доставки покласти на оперативну групу Пірка Чойса. Постанова набирає чинності з моменту підписання.

Начальник Об’єднаного Штабу полковник Запр Очк

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Доросла донька, зовсім доросла, вона каже тобі: "Тату!" "Тату", – каже вона тобі, ти це зрозумів? І ти заткнув нею дірку свого життя, цим ось народженим і доглянутим тобою пишним тільцем вагою в шістдесят кілограмів – як багато – заткнув ти темну діру, відходячи. Встиг, встиг ти виготовити її, о врятований.

Доросла донька, яка говорить тобі: "Тату, допоможи мені натягти ці джинси", – що це, яка червоніє від своєї першої сміливості, розвернута до тебе задом. Джинси насправді тісні, затісні, мабуть, ці джинси. Зараз, зараз… Але ти все зрозумів, ти все зрозумів, звичайно, остовпівши.

Доросла донька, яка говорить тобі "тату", яка називає себе Аллою, яка телефонує, бігає, влаштовується, вже влаштовується собі, яка дивиться на тебе трохи поблажливо: батько. Ніби це не ти зробив її – сліпучий спалах, білу, білу зовсім, червону всередині. Повну гарячої крові. Начебто вона могла з’явитися, називати себе якось Аллою, охати в гарячій ванні і все інше – без тебе. Без тебе.

Начебто вона могла би писати ці листи, бігати на побачення, плакати і ковтати млинці, якщо би ти не захотів її. Якщо б ти не захотів.

Начебто не ти подарував їй життя – все.

Мій тато? – Добрий, але смішний. Ще.

Начебто вона якась Алла, а не твоє бажання.

Наталі (III)

– Але ти ж розумієш, що такі справи не робляться швидко.

Сказавши це, пан Річардсон відклав ложку і подивився на дочку.

– Тато, я не можу без нього. Він же тобі подобається.

– Так, але я не думав… Нам не вистачало мужчин для управлінської роботи. Тому ми…

– А мені не вистачає чоловіка.

Вона нервово кусала губи, упершись руками в підвіконня за спиною.

– Ти так хочеш заміж?

– Так, тату. Я думала… Я думала, ти сам про все здогадуєшся. Невже ти нічого не бачиш?

– Я бачив, що ви подружилися, але я… – Пан Річардсон знизав плечима. – Я не думав, що з цього… А як же…

– Я його більше не люблю, – вона не дала йому договорити. – Тато, Габр…

– Що?

– Він… Ми з ним…

– Ти хочеш сказати…

– Так.

– Але…

– Це не він, це я. Я сама захотіла, щоб….

– Ну, ти мене дивуєш, моя дівчинко.

Пан Річардсон підвівся, вийшов з-за столу.

– Ну, що ти маєш проти нього? Чи ти хочеш, щоб я взагалі не вийшла заміж?

– Ні, звичайно. Але я не думав, що…

– Ти не думав, що твій зять буде з колишніх сліпих? Так, чи що?

– Ми не знаємо його, Наталі.

– Але ви ж призначили його міністром. Його, який хотів знищити…

– Але це ж різні речі, як ти не розумієш! Ми пізнали його добре, все дослідили, всі обставини. Знищити… Це була дурниця, те, що він хотів зробити. Дитячі штучки. Коли він сказав, що зовсім не збирався цього робити, ми йому повірили, так. Тому що так і було. Його буквально втягнули в ЦЕУ за руку. А він…

– Ну от бачиш, тату! А ти кажеш – ми не знаємо його.

– Почекай. – Пан Річардсон заперечливо замахав пальцем. – Я повинен це все обміркувати.

– Тато, я вже не можу уявити себе без нього. Я хочу мати дитину від нього.

– Ти? Дитину?

– А що тут такого? Хіба жінки не повинні народжувати дітей?

– Ні, просто… – Пан Річардсон витягнув із кишені трубку і почав набивати її тютюном. – Просто ти завжди була така тиха…

– Що значить "тиха", тату?

– Ну, ти ніколи зі мною так не говорила.

– Тому що мова не йшла про життєво важливе для мене. Ти пропадаєш цілими днями на службі і не помічаєш, що зі мною діється.

– Діється? – глянув на неї пан Річардсон. – Вибач тоді. Я насправді перевантажений справами. Значить, ти хотіла б за нього заміж?

– Так, тату.

– А він?

– Він… Він іще погано знає, що йому потрібно.

– От бачиш, – мовив пан Річардсон, закурюючи.

– Тато, не дими, будь ласка, в їдальні.

– Мені треба заспокоїтися, доню. Ти просто мене приголомшила, чесне слово.

– Ну добре, кури. – Вона нервово смикнула головою, подивилася в сторону. – Головне, що він без мене теж не може.

– Ти в цьому впевнена?

– Так. Він так поспішає до мене з роботи. І взагалі…

– А його минуле?

– Він забуде про нього, як про страшний сон.

– Страшні сни не забуваються.

– Ну, тату. Ну, що ти хочеш доказати?

– Я хочу, щоб ти була щаслива.

– Я теж цього хочу. Я буду щаслива тільки з ним.

Вона відійшла від вікна, пройшла в кут, до дивана, і сіла.

– Я сказала йому про заміжжя.

– Першою?

– Так. А що тут такого?

– Заведено, знаєш…

– Що заведено? Адже він інший, тату. І все у нас по-іншому, по-особливому.

– Ну, і що він відповів?

– Він сказав: добре.

– Він насправді хоче мати сім’ю?

– А ти як думав? Коли я йому розповідаю про наше майбутнє життя, його обличчя стає таким світлим і щасливим. Якби ти тільки бачив! Він так скучив за теплом, бідненький. Бідненький Габрик.

– Ну, гаразд. Я подумаю, – пан Річардсон випустив чергове кільце диму і відклав трубку. – Я не думав, що в тебе так серйозно.

– Серйозно, тату.

– А ти зовсім уже доросла, я бачу.

– Давно вже.

– Ну, добре. Мені пора. Нікуди сьогодні не підеш?

– Тільки з Габром прогулятися.

– Я повернуся рано, сьогодні скорочений день.

– Добре, тату, – відповіла Наталі, підводячись з дивана.

Вона прибрала посуд зі столу, заклала в мийну машину, витерла начисто кришку. Ввімкнула електрополив квітів. Потім лягла на канапу і стала дивитися альбоми. Не помітила, як заснула.

Габр лише мить постояв на порозі, вдивляючись у розгладжене спляче обличчя. Потім тихо зачинив двері й пішов, оглядаючись на стіну мегаполіса, до моря.

Із книги "Етика" Жака Пуассона

Видано в 14-му численні. Бібліотека Тихого Куточка. 10 примірників.

Наклад 50 тисяч екземплярів.

Із глави 3

Сила реальності і відповідальність людини

…Те, що ми називаємо силою реальності, є неминучість оточуючих нас обставин, які сильніші за нас. Є обставини, які в принципі подоланні, а є нездоланні. Ці останні і становлять силу реальності. Припустимо, залізобетонна стіна, яку ми хотіли би пройти наскрізь, є такою силою реальності. Вона змусить нас рахуватися з собою. Такою самою реальністю є і наша смерть. Не менш очевидна і така реальність, як обмеженість наших можливостей: ми не в змозі зупинити морський прилив, відростити людині ще дві руки, зробити похмуре небо блакитним. Отже, людина, народжуючись, потрапляє в певну клітку обставин, які їй ніколи не перемогти. Хоче цього людина чи ні, прилив буде, і на зміну дню прийде ніч, і до двох рук, даних людині від народження, ніколи не додасться третя, четверта. Все це є сила реальності, яка не тільки обступає людину з усіх боків, а й визначає людину, саму її суть і суть її життя.

То наскільки відповідальна в такому разі людина за світ? Вимога "людина повинна змінити світ на краще" ставиться в пряму залежність від питання про можливості людини. Не можна поняття "повинна" розглядати поза поняттям "може", інакше всередині людини виникає конфлікт, який роздирає її. Скажімо, людина, сповнюючись жалю, хоче врятувати всіх риб, які гинуть під час відливу, і вона бігає вздовж берега, кидає риб назад у воду. Але берег величезний, нескінченний, і завтра новий прилив залишить на піску нових риб. Людина відчуває, що "повинна", повинна діяти, щось робити. Але, зустрічаючись лицем до

лиця з реальністю, вона одночасно бачить всю безглуздість своїх старань.

Питання етики полягає в наступному: як у такому випадку вчинити людині? Якщо світ створений вищою істотою, то що ця істота вимагає від людини?

Розглянемо три можливі варіанти відповіді. А. Людина не звертає уваги на викинутих риб. Б. Людина відчуває муки риб, що задихаються, але нічого не робить. В. Людина відчуває муки риб, що задихаються, і бігає вздовж моря, підштовхувана бажанням врятувати всіх риб.

Отже, який варіант етичний? Що, власне, є людина? Ми не помилимося, якщо скажемо, що людина є і А, і Б, і В. Що людина є потенція кожного з варіантів. Варіант А є варіантом бездушності. Варіант Б – варіант суміщення чуттєвості і глибокого розуму. Варіант В є варіантом апофеозу голої, "дурної" чуттєвості. То якою таки повинна бути людина?

Відповідь на це питання залежить від відповіді на інше: чого вимагає від людини вища істота – власне почуття чи власне дії? Варіант А є поверхневе життя, яке не вловлює глибини антиномій буття. Але починаючи з варіанту Б починає говорити глибина, глибина думки. В ідеалі будь-яке сильне почуття виливається врешті-решт у дію. І в дії воно знаходить свою смерть, бо етична людина, що бігає вздовж моря, все більше відчуває власну фізичну втому, шум крові у вухах, а почуття вселенського жалю, яке її охопило в бездіяльному споглядданні, випаровується під впливом утоми і роздратування. На жаль, найсильніші, найглибші почуття переживаються в бездіяльності, а дія, спровокована ними, виступає їх, почуттів, істинним убивцею.

Отже, запитаймо себе ще раз: що потрібно вищій істоті, яка узаконила і це море, і цей прилив, і цих риб, що їх море викидає на берег? Наша реальна "допомога" в порятунку риб? Їй, всесильній, чиє

ворушіння пальцем викликає зрушення в земній корі? Істоті, яка фактично створила і може змінювати основоположні закони буття, ні до чого допомога з порятунку сотні рибок. Очевидно, справа не в наших діях, принаймні, не в їхній силі. Не в тому, що людина, яка підняла і кинула у море десять рибок, більш етична, ніж той, хто те саме зробив із однією рибкою. А людина, яка врятувала сто рибок, більш етична, ніж та, котра врятувала десять. Напевно, не цим вимірюється ступінь етичності. Тоді чим? Чим же ще, як не силою і глибиною внутрішнього почуття, почуття, що може, виходячи на поверхню, натрапити на "інтелект, який усе розуміє" і перейти в глибоку споглядальну печаль. Бо що ж піднімати 10 рибок, якщо вздовж моря їх мільйони? Що ж іти за почуттям – сліпим почуттям? Чи вищій істоті потрібні ці підняті тобою 10 рибок, чи – твоє почуття? І мертвий механізм можна змусити піднімати і 10, і 100 рибок. Якщо і потрібні вищій істоті ці 10 рибок, то лише як чистий символ, символ твого почуття, але аж ніяк не як твоя "реальна допомога". Почуття ці потрібні не рибкам, яких мільйони, а людині: вища істота хоче бачити людину людиною. Ну, а порятунок мільйонів риб, як і руйнування старих і народження нових гір, залежить від ворушіння пальцем цієї істоти. Не людині з її мурашиними можливостями виступати рятівником світу і організатором всесвіту. Вже ж не їй, чиє життя – мить, ставити за мету змінити силу реальності, сотворену не нею, зробити залізобетонну стіну прохідною.

Питання про нашу відповідальність стане менш абстрактним, більш насущним, якщо ми від рибок перейдемо до найсильнішої нашої рани – до існування мегаполіса, населеного мільйонами сліпих.

Із газети "Життя Тихого Куточка"

"Член Вищої Державної Наради пан Б.-М. Річардсон і його родичі запрошують усіх охочих відсвяткувати одруження його дочки Наталі з Габром Силком у Палаці Урочистих Веселощів післязавтра, 2593 дня 8-го сектора 17-го числення. Чекаємо вас о 36-й годині".

Коридор

Спочатку Габр хотів доїхати до Мічхока, як робив це раніше: спустившись до пішохідної доріжки, яка бігла до станції закритого експреса. Йому дуже хотілося вирушити у квадрат, де жив професор, знайомим шляхом, щоб усе згадати. За кілька годин він був би на місці. Хай би все повторилося, як тоді, коли він, рятуючись від страху, "галюцинацій", мчав до професора. Ще б раз зануритися в грізну стихію минулого, щоб… Щоб що? Скинути теперішні шати? Відчути звільнення? Від чого? Хіба він так уже прив’язаний відтепер?

Габр натиснув на кнопку і промовив у мікрофон:

– Ліфт на злітний майданчик.

Він полетить гвинтопланом, як усі зрячі. Йому більше не влізти в цю, що стала тепер жахливою, залізну трубу пневмопоїзда. Від однієї думки, що він ступить у неї і опиниться на довгі години ув’язненим у суцільну темряву, в якусь подобу ящика, у його серці щось обірвалося. Тепер він розуміє, чому зрячі не бувають у сліпих, чому між ними і сліпими немає жодних людських контактів. Звиклий до світла не може витримати мо'року. І виду голого заліза, потворності меблів, бруду всередині. Але для сліпих не існує голого заліза, не існує потворності речей і тіл, не існує бруду на стінах. Світ матеріального обмежується для них тим, що вони можуть обмацати, а вони так мало можуть обмацати за все своє життя. Жахливо мало.

– Ліфт подано, пане Міністре!

– Добре.

Габр підвівся і попрямував до ледве помітних дверей у стіні, оббитих точно таким, як і вся кімната, деревом. Стулки безшумно розійшлися в сторони, щойно він вступив у зону дії світлового реле.

І ось кабіна сіпнулася, і ліфт поніс його по діагоналі вгору, на злітний майданчик гвинтопланів. Приємне м’яке освітлення лилося невідомо звідки. Все навколо було оббите оксамитом, звучала тиха легка музика. Габр присів на щось подібне до диванчика в кутку. Чому вони не запрошують сліпих до себе, в Тихий Куточок? Адже ніхто не забороняє. Якщо психологічно важко висидіти в темному залізному бункері, запросили б їх до себе у свої світлі та затишні будинки… Ні, це неможливо. Витримувати вагу тотальної брехні поруч. Одна справа – приймати брехню системи, брехню, на яку спирається весь мегаполісний устрій, і інша – брехати особисто, комусь, кого ти знаєш персонально, хто може стати для тебе кимось значущим: товаришем? дружиною? Тільки тоді може початися справжній жах: брехати особисто, брехати тому, хто став нехай якоюсь, але частиною тебе. Тоді тільки прокинеться справжня ницість. Приймати у себе вдома товариша, приховуючи від нього головне, замовчуючи, що ти не сліпий, як він, що ти – інший, живеш в іншому світі. Для психіки людини це забагато.

Габр вийшов із ліфта й попрямував до гвинтоплана, що вже працював. Одна з машин завжди була на ходу, чекаючи кого-небудь із зрячих.

– У квадрат Мічхок.

Він заліз у салон, влаштувався зручніше. Пілот перевів гвинти на злітну швидкість, ляскання лопастей перейшло в рев. Кабіна гойднулася, повисіла за метр від злітного майданчика і попливла в отвір між рівнями, на гвинтопланну пряму. Гвинтопланна пряма – простір, звільнений від конструкцій, що пронизував рівні і квадрати по прямій. Її було створено спеціально для руху гвинтопланів Особливої Ескадрильї. Особлива Ескадрилья належала зрячим. Габр сидів в одному з таких гвинтопланів марки "Оріон", який лише віддалено нагадував гвинтоплан сліпих. По-перше, "Оріони" були незрівнянно більшого розміру, з додатковими лопастями під головним гвинтом, але найважливіше – з обох сторін салону вони були прозорі: можна було спостерігати за подіями зовні, купатися в потоці світла.

Все було передбачено в "Оріоні": м’яке крісло, що переходило у ліжко (потрібно було натиснути кнопку під підлокітником), столик, стереовізор і комп’ютер, прикріплені до стінки; штучні – не відрізниш від справжніх – квіти в кутку і над столиком. Ящик для свіжих газет і навіть невелика дорожня бібліотечка на стінці під стереовізором.

Габрові було добре тут, у затишку, серед світла і зелені. Як мало потрібно людині. Невже насправді потрібно тільки це? Між двома стінками, в кінці проходу, він бачив голову пілота. Всі пілоти в особливій ескадрильї були сліпими. Вели гвинтоплан сліпим методом, орієнтуючись на тактильні та звукові показання апаратури. "Робочі конячки"? Як із цим мириться совість?

– Вибачте, я можу вас запитати?!

– У мікрофон, будь ласка.

– Що?!

– У мікрофон говоріть, надіньте шолом. Він поруч із кріслом.

Звук ішов невідомо звідки. Габр перехилився і побачив невеликий символічний шолом із дужкою і мікрофоном, що стирчав убік.

– Я питаю, чи я вам не заважатиму, якщо буду говорити, – мовив Габр, надівши дужку на голову.

– Ні, пане Міністре. Гвинтоплан поки що працює в автоматичному режимі.

– Ви де навчалися?

– Кінчав вищі пілотажні курси, пане Міністре. А до цього навчався в аерошколі.

– Вам подобається ваша робота?

– Дуже, пане Міністре. Я з дитинства мріяв працювати в Особливій Ескадрильї.

– А туди важко потрапити?

– Майже неможливо. Потрібно пройти дванадцять відбіркових турів. Я до цього працював у загоні вантажних перевезень при самоврядуванні, і то був щасливий.

– Туди теж важко потрапити?

– Мої друзі працюють в 167-й бригаді.

– А що це?

– Вони возять сміття. Це санітарна бригада при медичному відділі аероштаба. Там ось так сидиш і не можеш поворухнутися. Пілотажна кабіна вузенька і задушлива, один із наших знепритомнів і розбився.

– То навіщо такі гвинтоплани випускають? – здивувався Габр.

– Нових не вистачає. Використовують всякий непотріб. Вважають, що возити мотлох можна на непотребі. А про людей не думають, пане Міністре.

– Скажіть, а ви не заздрите вашим пасажирам?

– Не зрозумів, пане Міністре.

Габр сидів, потопаючи у м’якому кріслі, дивився в спину пілотові, який говорив із ним.

– Ви не хотіли би керувати Державним Об’єднанням?

– Жартуєте, пане Міністре. Я людина маленька.

– Ви щасливі?

– Так, дуже. Працювати в Особливій Ескадрильї – моя мрія. З пілотажних курсів я єдиний потрапив сюди.

– А сім’я у вас є?

– Є, дружина і дві дочки. Ось відвезу вас туди і назад – і до них.

– А ви далеко живете?

– У квадраті Д-48-213-Х.

Габр розслабився і заплющив очі.

У квадраті Мічхок жили викладачі університету та службовці кількох довколишніх підприємств. Залізна багатоповерхова коробка, оббита знизу догори сталевими листами, належала викладачам університету, що розташувався тут же, неподалік від Університету, в якому навчався Габр.

Світло, що падало через отвір входу, осявало тільки початок коридору. Далі потрібно було рухатися в цілковитій темряві. Але відступати не було куди. Зібравшись із духом, Габр занурився у морок, пішов уповільненим кроком (як давно він не рухався в такому до болю знайомому темпі) вглиб коробки. Спочатку він раз у раз натикався на

стіни і кути поворотів, але ось упіймав себе на тому, що рухається дедалі більш упевнено. У ньому прокидалося забуте, і це лякало. Лякало саме´ його вміння відчувати і пізнавати перешкоду, вміння зосереджуватися на близькому просторі. А коридор усе не кінчався, петляв і петляв, то піднімаючись вище, на другий поверх, то полого спускаючись вниз. Він був сліпим, він є сліпий. У близькому просторі він знову зустрів себе – того, здавалося, давно забутого; близький простір, виявляється, не зник. Виявляється, він жив у ньому постійно, очікуючи свого часу. Він бачив захід величезного, круглого "сонця", яке зрячі називають "червоним", бачив неможливе, яке колись наповнювало його до країв, нависаючи над морем. Так, він ступив у інший світ, де все було іншим. Але… Близький простір – він не зник, ні, він причаївся в ньому. Так, його минуле. Те минуле, знайоме йому до болю "я". Безпорадне і сильне. "Я", для якого немає видимого світу, те "я", в якому вічно живуть зосередженість і тремтяча невпевненість, обережність. Здрастуй, Габре: це ти. Це я. А той я? Десь є хвиля, хвиля і птах чайка. Десь вони є. Але там я далекий собі, там я незнайомий собі! Я там чужий. Чужий собі, з новими і чужими людьми. Не я. Чи я. Де я?

Важко дихаючи, Габр намацав стіну і уперся в неї, зігнувшись. Куди він поспішає? Вже краще б він не заходив у морок. Навіщо повертатися до почуття колишнього себе? Хочеться. Це знайоме. Це рідне. Рідна сліпота, так. І чужа-чужа зрячість. Рідний вічний страх: ти не знаєш, що перед тобою, що позаду, з боків. І покладання на вищу силу, яка тебе веде, яка тебе охороняє і дарує відчуття безпеки… Слабкість, яка обертається на міць? Рідне почуття "тільки себе", і всі інші – лише голос, голос і частини тіла, які іноді доторкаються до тебе. Більше нічого. У цьому… в цьому захована якась сила. Недоступна – так, недоступна! – роззосередженим у далекому просторі, які втратили себе, зрячим…

Піт стікав йому на обличчя, було душно, хотілося бігти звідси і залишитися навіки. Напевно, він заблукав.

Щоб не впасти, він сповз по стіні на землю, завмер у заціпенінні.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 191кД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Коли повзеш на колінах, вивертаючись лицем догори, до неї, а вона візьме і тицьне каблучком у це рідне обличчя, в ці рідні очі, – вона, що зуміла перемогти себе, бога в собі, – тоді… чекай, що, пак, тоді? Тоді ти йдеш до дрімучого лісу і знаходиш жучка під столітнім дубом. І присівши навпочіпки, в прохолодному затишку під цим дубом столітнім, весь плямистий від його листя і сонця, сяючого десь там, над кроною, ти розглядаєш жучка. Як він копошиться лапками, вусиками. Тобі так цікаво, ніби нічого більше немає в світі. І потім… що, пак, потім? Потім ти береш ці лапки, що копошаться, ці тремтячі вусики, це життя!

Ні, ні – зовсім спокійно, тріумфуючи, розуміючи все, ти розбираєш жучка. Адже ти для цього йшов до лісу.

"А мені? А мені, думаєш, не було боляче?" – кажеш, відламуючи лапки. Повільно так, по одній.

Запис стереовізорної передачі "Відверто про невідоме"

Беруть участь:

член Вищої Державної Наради пан Ч.Нельсон,

експерт у справах мегаполіса пані Л.-Р. Ейбах,

ведучий

Ведучий. Доброго дня, дорогі візоглядачі. Тема нашої сьогоднішньої розмови – тероризм, його витоки і результати. Дозвольте представити вам наших шановних гостей, члена Вищої Державної Наради, Радника пана Нельсона та експерта у справах мегаполіса пані Ейбах.

Почнемо з листа, надісланого в нашу студію Елеонорою Блейк. "Шановний ведучий, – пише наша візоглядачка, – у своїй передачі ви розповідаєте про різні маловідомі явища, що мають лише непряме відношення до нашого повсякденного життя. Розкажіть, будь ласка, про таке явище, як тероризм: що це таке і наскільки воно небезпечне. Я недавно прочитала, що терористи загрожують не тільки сліпим. Хотілося б дізнатися хоча би що-небудь про цих людей, про їхні цілі". І таких листів у нас накопичилося останнім часом чимало. Шановний пане Раднику, що би ви відповіли нашій візоглядачці?

Ч.Нельсон. По-перше, слід пояснити причину підвищеного інтересу…

Ведучий. Ви абсолютно маєте рацію. Перепрошую. Поштовхом до потоку листів на візостудію були не такі вже і давні події, що відбувалися в Головному залі Центрального Електронного Управління. До цього випадку проблема і саме поняття "тероризму" мало кого цікавили.

Ч.Нельсон. Я з вами згоден. Поки тероризм стосувався світу сліпих, ми, істоти досить герметичні, цікавилися іншими сферами. Але ось уперше була зроблена спроба завдати шкоди існуванню всіх нас, хто бачить цієї секунди моє зображення на візоекрані.

Ведучий. Лише спроба, пане Раднику.

Ч.Нельсон. І все-таки. Ми вперше безпосередньо зіткнулися з тероризмом, і природно, що багато хто зацікавився новим, невідомим досі явищем.

Ведучий. Пане Раднику, ви вже давно займаєтеся подібними питаннями. Розкажіть у двох словах, хто такі терористи і що їм потрібно?

Ч.Нельсон. По-перше, терористи – це сліпі. Чому саме сліпі? Це стане зрозуміло, якщо ми визначимо суть цього явища: по суті, тероризм є збройний напад на людей і об’єкти з метою завдання їм шкоди. Який сенс нападу? Сьогодні ми розуміємо тероризм дуже широко, приписуючи йому великий діапазон цілей – від елементарної наживи до залякування та наганяння страху на політичного суперника.

Ведучий. Вибачте, пане Раднику, тут я передам слово пані Ейбах, яка добре знає поняття, що визначають життя мегаполіса, зокрема і поняття "політичний суперник".

Л.-Р. Ейбах. Дійсно, ми, зрячі, живемо в особливому світі. Серед нас немає і не може бути "політичних суперників". Як відомо, політична боротьба – це перш за все боротьба за владу. Зі зрозумілих причин ми позбавлені такого задоволення.

Ведучий. Якщо можна, деталізуйте своє твердження. Невже не можна боротися за верховну владу?

Л.-Р. Ейбах. Бачте, відповідь на ваше запитання ми знайдемо насамперед у психолога. Так, уявіть собі. Ви самі сказали, що мова йде про верховну владу, тобто про таку, досягнувши рівня якої більше боротися немає за що. Залишився єдиний привід для боротьби: кількість тих, хто прагне до верховної влади, перевищує кількість наявних місць. Ми зі своєю нечисленністю й особливим, спадковим владним статусом перебуваємо в унікальному становищі: нам не вистачає людей для верховної влади. У нас, ви знаєте, вакантні кілька міністерських місць, не зайняті надзвичайно високі посади в Центральному Електронному Управлінні і в самій Вищій Державній Нараді. І причиною є те, що керувати мегаполісом можуть тільки зрячі.

Ведучий. Ви маєте на увазі силу традицій?

Л.-Р. Ейбах. Не тільки. Навіть якщо би ми захотіли посадити сліпих за пульти вищого управління, нічого б не вийшло. Вся система технічного керування розрахована на зрячих, переробити величезну кількість апаратури в розрахунку на сліпих немислимо. Але найголовніше не бар’єр, який створюється відсутністю зору. Є перешкода набагато сильніша.

Ведучий. Про яку перешкоду ви говорите?

Л.-Р. Ейбах. Свідомість. Свідомість сліпих, що сприймають світ лише як близький простір. Щоби керувати величезним мегаполісом, треба його бачити, уявляти, знати всю правду, розумієте? Ту правду, яка може бути доступна лише зрячому.

Ведучий. Але наших візоглядачів, напевно, цікавить, чи не можна сліпим розповісти правду? І таким чином дати їм те розуміння дійсності, яке необхідне для управління мегаполісом?

Л.-Р. Ейбах. Розповісти? Ви це серйозно? Хіба можна розповісти сліпому про світло? Хіба можна дати уявлення про десятки рівнів, сотні квадратів тому, хто все життя прожив у впевненості, що існує лише клаптик тверді, на якій він безпосередньо знаходиться?

Ведучий. Я вас розумію. Але наші візоглядачі… Вони хочуть жити у впевненості, що зроблено все можливе.

Л.-Р. Ейбах. Що їхня совість чиста?

Ведучий. Саме так.

Л-Р. Ейбах. Що ж, це зрозуміло. Ймовірно, ви маєте на увазі можливість виховання сліпих у "зрячому", так би мовити, дусі. Якщо

можна так висловитися, в дусі наявної істини. Але що з цього вийде? Я не хочу тут заглиблюватися в тему відповідальності перед тими, кого ми цій "істині" навчали би.

Ведучий. Пробачте, ви сказали: "відповідальності"?

Л.-Р. Ейбах. Абсолютно точно. Дослідження, що проводилися протягом числень, довели, що психіка сліпого не витримує вантажу істини. Відриваючи сліпих від їхнього середовища, відокремлюючи їх від інших, як прірвою, знанням правди, ми робимо з них психічних виродків.

Ведучий. Дякую, пані Ейбах. Будемо вважати, що ви досить докладно роз’яснили причини вакантних місць біля керма вищої влади, а отже, і причини того, чому у зрячих відсутні мотиви боротьби за владу. Отже, боротьба за владу існує лише в суспільстві сліпих, а звідси – можливість тероризму, чи я правильно зрозумів вашу логіку?

Л.-Р. Ейбах. Так. На відміну від верховної влади, що належить зрячим, у сліпих влада ієрархічна. Цим і зумовлено проникнення елементів влади на всі рівні, заповнення нею кожної щілинки! Влада рівня, влада квадрату, а всередині квадрату своя ієрархія влади. І люди витрачають життя, щоби просунутися на один щабель. В таких умовах не можуть не виникнути владні інтереси, ґрунт для тероризму.

Ведучий. Отже, ви стверджуєте, що тероризм має політичний характер?

Л.-Р. Ейбах. Не тільки. У мегаполісі діє кілька терористичних груп, що мають на меті пограбування квартир, промислових об’єктів, навіть фондів розподілу. З ними бореться спеціальний відділ служби безпеки сліпих.

Ведучий. Іншими словами, це просто грабіжники?

Л.-Р. Ейбах. Можна сказати і так. Але хочу підкреслити, що як ці, так і інші, – люди, що випали із середовища, що знаходяться в опозиції до влади, до існуючого порядку. Так чи інакше, це скривджені, що на щось ображаються. Подібне неможливе у зрячих, у яких усе є.

Ведучий. Говорячи про "інших" ви, напевно, мали на увазі політичних терористів?

Л.-Р. Ейбах. Так.

Ведучий. Дякуємо вам. Надаю вам, шановна пані Ейбах, можливість відпочити. Пане Раднику, тепер питання до вас.

Ч.Нельсон. Так, я слухаю.

Ведучий. Ось мені передали запитання нашої візоглядачки. Вона просить детально пояснити гучний випадок із агентом Окса Нюрпа. Чи могли б ви розповісти, хто такий Окс Нюрп і що собою являє його група?

Ч.Нельсон. Звичайно. В цьому випадку ми маємо справу з тероризмом явно політичного забарвлення. Хоча цілі групи і особистість самого її керівника нам не зовсім зрозумілі. Ясно лише, що група ця, мабуть, одна з найбільш небезпечних, якщо мати на увазі її чисельність і озброєність.

Ведучий. Давайте подивимося невеликий стереофільм, відзнятий нашим оператором. Те, що ви бачите зараз перед собою – залишки третього сектора диспансеру Міністерства контролю. Він був повністю зруйнований групою Окса Нюрпа під час нападу на будівлю. Використовувалися важкі гвинтоплани й аерофорсні гармати. А ось унікальні кадри, зняті кілька днів опісля. Оператору випадково вдалося відзняти гвинтоплан терористів, що влетів із боку вільної зони і вилетів із мегаполіса через короткий час. Мета візиту залишається невідомою. Будь ласка, дайте збільшення. Ось, тепер ви ясно бачите прорубаний у

гвинтоплані отвір і в ньому дві фігури з аерофорсами в руках. Немає сумніву, що в разі переслідування зброя була би застосована. А от їхні обличчя. Будь ласка, ближче. Неважко помітити, що ці люди – сліпі. Ось очі крайнього. Ви бачите, вони заплющені.

Отже, пане Раднику, чого ми можемо очікувати від цієї групи? Адже вона спробувала зупинити мегаполіс!

Ч.Нельсон. Ну, думаю, підстав для занепокоєння немає.

Ведучий. Хіба те, що зроблено агентом Окса Нюрпа, – не дія, спрямована на цей раз проти зрячих? От і наші візоглядачі стурбовані як ніколи. Адже раніше тероризм не виходив за межі світу сліпих.

Ч.Нельсон. Наскільки ми можемо судити, тут сталося непорозуміння. Справа в тому, що, за нашими відомостями, Окс Нюрп і його люди вважають, що вище управління мегаполісом перебуває в руках сліпих. Тут немає нічого дивного. Адже ми просто втомлюємося пам’ятати, що про наш із вами зір світ сліпих не здогадується. Про нього знаємо тільки ми самі.

Ведучий. То які цілі переслідували терористи?

Ч.Нельсон. Ймовірно, ними керувало і керує почуття помсти або щось подібне. Їхні дії говорять про те, що їхня програма руйнівна.

Ведучий. Але кому і за що мстять ці незрозумілі люди?

Ч.Нельсон. А ось тут точно відповісти не можна. Одна з версій говорить, що в групі Нюрпа зібрані ті, хто мав щастя прозріти і згодом був осліплений. Принаймні, сам Окс Нюрп належить до таких виняткових у середовищі сліпих людей.

Ведучий. Якщо це так, тоді дещо стає зрозумілим.

Ч.Нельсон. Проте якщо навіть це так, ми не можемо точно знати всю гаму почуттів і думок таких людей. А головне їхні задуми, розрахунки, кінцеву мету. Ці люди часто діють дуже імпульсивно і малозрозуміло.

Ведучий. Але в такому разі вони дуже небезпечні?

Ч.Нельсон. Для нас – ні. Мегаполіс діяв і буде діяти.

Ведучий. Звідки така впевненість? Наших візоглядачів дуже хвилює це питання.

Ч.Нельсон. Причина впевненості проста. Дії цієї групи просто смішні, на наш погляд.

Ведучий. Роз’ясніть, будь ласка.

Ч.Нельсон. Ну, по-перше, вже смішна сама по собі спроба непомітного проникнення до Головного Залу ЦЕУ і заміни "життєво важливого блоку". Ні теоретично, ні практично "непомітно" таке здійснити неможливо. Навіть якщо відключити всі системи спостереження і контролю, то як можна замінити блок на очах у бригади зрячих, що постійно чергує в Головному Залі? Те, що терористи пішли на цей абсурдний крок, зайвий раз доводить, що вони вважають, ніби верховне управління мегаполісом здійснюється самими сліпими.

Але є ще й другий момент: хоча блок, який передбачалося замінити, насправді відіграє істотну роль в управлінні орієнтацією мільйонів людей, наївно думати, що так просто можна його замінити.

Ведучий. Ймовірно, існує якась система блокування?

Ч.Нельсон. Звичайно. Навіть якщо б його і вдалося замінити, нічого не сталося б. Я сам не спеціаліст із електронних систем, але такий висновок спеціальної комісії, яка нещодавно закінчила роботу.

Ведучий. То що залишається думати? Що терористи наївні і ведуть себе як діти?

Ч.Нельсон. А чому б і ні? Так воно і є. Наявність у них зброї, їхня чисельність ще ні про що не говорить.

Ведучий. Але у них настільки серйозні наміри…

Ч.Нельсон. У людини можуть бути які завгодно серйозні наміри, але все вирішують знання реальності, повнота інформації. Ми маємо справу зі сліпими, які думають і планують свої дії в межах доступного їм розуміння.

Ведучий. Ви натякаєте, що вони – жертви своєї вузької свідомості? Але в такому разі вони можуть повторити спробу…

Ч.Нельсон. І знову залишаться ні з чим. Хоч і сто разів.

Ведучий. А якщо вони вирішать просто закидати Центральне Електронне Управління бомбами?

Ч.Нельсон. Виключено.

Ведучий. Що саме виключено, пане Раднику?

Ч.Нельсон. Вся система охорони життєво важливих об’єктів управління створена і доведена до абсолютної досконалості задовго до нашого з вами народження. Вона ідеальна. У гіршому випадку, якщо Головний Зал буде знищений, відразу увімкнеться Головний Зал № 2.

Ведучий. Головний Зал № 2?

Ч.Нельсон. Так, точнісінько такий Зал, який працює в автоматичному режимі. Центральне Електронне Управління – занадто складна структура, щоб її можна було зруйнувати. Практично вона незнищенна.

Ведучий. У це важко повірити. А де знаходиться Головний Зал № 2?

Ч.Нельсон. Звичайно, ви пожартували, запитавши мене про це.

Ведучий. Так, пане Раднику.

Ч.Нельсон. Цю інформацію про дублюючі структури я видаю виключно з метою заспокоїти населення Тихого Куточка. Основи нашого буття непохитні. Можете бути певні.

Ведучий. І ще одне, пане Раднику. А як щодо зрячих, котрі можуть загинути під час бомбардування?..

Ч.Нельсон. Я взяв найгірший випадок. Але і його не буде. Головний Зал №1 оточений зоною безпеки. Що це означає? Те, що будь-який військовий чи бодай схожий на військовий об’єкт, який входить у цю зону, відразу знищується. Якщо випускати аерофорсні бомби здалеку, вони перетворяться на пил при входженні в зону. От і все. Вимкнути зону безпеки немислимо. Хочете сенсаційну новину?

Ведучий. Так, пане Раднику.

Ч.Нельсон. Жоден зрячий не володіє інформацією, як відключити зону безпеки. І жоден зрячий, за найбільшого бажання, не зможе зупинити мегаполіс.

Ведучий. Оце так новина! Ви про це знали, пані Ейбах?

Л.-Р. Ейбах. Ні, для мене це теж несподіванка.

Ведучий. Несподіванка, гідна осмислення.

Ч.Нельсон. Я просто хотів би остаточно заспокоїти дорогих візоглядачів.

Ведучий. Дякуємо! Хоча в такому разі виникає багато інших питань, які вже не стосуються нашої розмови.

Л.-Р. Ейбах. Наприклад, хто ж ми, зрячі, в цьому мегаполісі? Якщо ми не владні над тим, чим управляємо?

Ч.Нельсон. Ніхто у нас нашої влади не відбирає.

Л.-Р. Ейбах. Але вибачте, пане Раднику, ви самі сказали, що не тільки терористи, але й ми – ми, зрячі! – неспроможні зупинити мегаполіс.

Ч.Нельсон. А навіщо вам це потрібно?

Л.-Р. Ейбах. Та як же, що це за влада, якщо ми не можемо зупинити експрес, яким керуємо?

Ч.Нельсон. Ви ним керуєте.

Л.-Р. Ейбах. Але ми не маємо влади, щоб його зупинити.

Ч.Нельсон. Абсолютно правильно.

Л.-Р. Ейбах. Тоді я не розумію, в чому виражається наша влада над експресом.

Ч.Нельсон. У тому, що ви ним керуєте.

Л.-Р. Ейбах. Але це ж… Вибачте, це якийсь абсурд. Ми повинні вміти зупинити, інакше ми… Нам потрібна не зупинка сама по собі. Нам потрібне усвідомлення. Так, усвідомлення того, що, якби ми захотіли, ми би зупинили. А інакше…

Ч.Нельсон. Що ж інакше, пані експерте?

Л.-Р. Ейбах. Інакше ми – що? Які ми володарі? Інакше треба запитати: ми хто, якась функція? Управлінська функція і все? Досі ми вважали себе володарями.

Ч.Нельсон. Ну так, раз і назавжди даними.

Л.-Р. Ейбах. Я не розумію, що тут смішного.

Ч.Нельсон. Я хотів би тільки запитати: кому ви збираєтеся ставити ці питання? Хто створив Державне Об’єднання, мегаполіс такими як вони є? Ось і запитайте їх. Вони, як кажуть, далеко, чи не так? А з нами реальність. І реальність не така вже й неприйнятна, якщо подумати.

Л.-Р. Ейбах. Що ви маєте на увазі?

Ч.Нельсон. Якби анонімні творці мегаполіса не продумали системи автоматичного, незалежного від людини підтримання його життєдіяльності, скільки числень він би проіснував, як ви гадаєте?

Л.-Р. Ейбах. І ви можете так спокійно говорити про це?

Ч.Нельсон. Про що, дозвольте запитати?

Л.-Р. Ейбах. Про те, що ми, всі ми, – управлінські придатки мертвого механізму.

Ч.Нельсон. Чому ж мертвого?

Л.-Р. Ейбах. Ну, не людського ж. Хто ми після вашого повідомлення?

Ч.Нельсон. Хто і були.

Л.-Р. Ейбах. Ми вважали, що мегаполіс у нашій необмеженій владі. Тому тільки ми його любили, ставилися до нього як до свого дітища.

Ч.Нельсон. Я вас не розумію, а тепер що? У чиїй же він владі? Хтось є ще, крім нас? Хтось над нами?

Л.-Р. Ейбах. Він у своїй власній владі!

Ч.Нельсон. Так, люба пані Ейбах, і небо, і сонце – вони у своїй владі. Хіба ви не будете почуватися людиною через те, що не можете зупинити рух сонця, морські приливи?

Л.-Р. Ейбах. Але мегаполіс – це не сонце! Він створений руками людини!

Ведучий. Дозвольте втрутитися в цю дуже цікаву суперечку. Я радий, дуже радий, що наш круглий стіл став насправді столом дискусій, а не нудних обмінів інформацією. На жаль, дорогий пане Раднику, на жаль, дорога пані Ейбах, час нашої передачі вичерпано. Нам уже подають знаки. Мені залишається лише подякувати вам за цікаву і ґрунтовну розмову, а нашим візоглядачам повідомити, що в наступній передачі йтиметься про таке маловідоме явище, як куляста блискавка. Отже, до нових зустрічей!

Професор Мокр (II)

Габр раз-у-раз натикався на професора, який повільно рухався попереду. Він уже не знав, розплющені чи заплющені в нього очі. У непроглядній пітьмі не можна було нічого розрізнити.

– Вибачте.

– Нічого-нічого. Я живу в самому кінці. Ось сюди, колего. Тут поворот.

Нарешті вони кудись увійшли, ймовірно, це була квартира Мокра. Однак для Габра вона була продовженням мороку. Минула вже вічність відтоді, як він потрапив у царство, де існували тільки звуки. Тільки звуки і дотики.

– Дорогенька! У нас гість! Ти пам’ятаєш Габра, мого студента?

– А, дуже приємно, – почувся звідкись жіночий голос. – Я поставлю оргнапій?

– Звичайно, будь ласка. Ти сідай. Вона зараз приготує оргнапій. Забігалася, дочка от-от має народити. Щойно повернулася з дитприймальника.

– Все гаразд? – запитав Габр.

– Так. Поки що йде нормально. Дорогенька! Радіофон не дзвонив?

– Дзвонила Шив, – відповів жіночий голос.

– Як у неї справи?

– Готується до заліку з теософії.

– Як нирки?

– Сидить на дієті. Батьки вимагають, щоби лягала в диспансер.

– А вона?

– Хоче здати заліки. Каже, може, ще обійдеться так. Їй виписали трілалгени.

– Це дочка нашої знайомої, – пояснив професор. – Я її готував до університету. Ну, гаразд, давай про тебе. Як життя? Куди ти пропав тоді? Що з тобою взагалі?

Думки плуталися, він відвик від темряви. За такий короткий строк. Раптом здалося, що професора немає. Так, професора не було. Був голос, який його запитував. Щоби професор був – його… треба було бачити, так. Відтепер все, щоб воно до кінця було, – потрібно бачити. Інакше немає цієї квартири, немає людей, немає нічого.

– Не знаю, як вам пояснити, – Габр ніби говорив сам до себе. – Ви не зможете в це повірити.

– У що?

– У те, що зі мною сталося.

Жахливо, але він не міг звикнути. Страх, який уже ніби заснув, страх темряви, народився заново. З ким він, власне, говорить, де він? Габр ніби втратив себе.

– Та що сталося? Ану, викладай.

– Сенк! – голос здалеку.

– Так!

– Оргнапій готовий!

– Неси його сюди!

Почулися кроки.

– Пригощайтеся.

Габр почав нишпорити рукою навколо і наткнувся на кришку столика.

– Обережно, гарячий, – мовив жіночий голос.

– Зіє, залиш нас, будь ласка. Нам треба поговорити.

– Так-так, я піду готувати.

Хтось пішов.

– Я весь увага.

– Коротше… – зібрався з думками Габр. – Ви тоді мали рацію, щодо книжок із порожніми сторінками.

– Існують спеціальні органи сприйняття?

– Так, – видихнув Габр.

– Я так і знав. Звідки у тебе інформація?

– У мене ці органи.

– Ти хочеш сказати…

– Так, я став "бачити". На ваших книгах, там… Там просто значки. Вони зчитуються і все. Очима.

Ковток гарячого оргнапою – і неначе минуле дихнуло в обличчя, опанувало його. Він пив цей напій протягом усього колишнього життя. У світі зрячих пили інше, там усе було іншим. Тепер… тепер він знов у тієї самої людини, в тому самому місці, п’є той самий напій. На глибині довгих ходів, у пеклі непроглядної темряви. І там, далеко-далеко, там є інший світ: є світло і море, і безкінечність… Раптом до нього прийшла радість – що і той, інший світ, є в нього. Тут, у глибині темряви, до нього прийшла ця радість. І навіть обличчя Наталі, добре і владне, світле волосся і світлі брови, згадалися як щось тепле, близьке. Як ніби йому вже було важливо відчувати, що він хтось для когось не тільки тут, але й там, з того боку безодні.

– Стривай. – Він почув, як професор поставив на стіл чашку. – Ти, значить, чіпав ці книги?

– Я їх бачив, – сказав Габр. – Очима.

– Очима?

– Так, очима. Органи нового почуття – в очах.

– Це дуже цікаво. Вибач, будь ласка. Зіє!

– Так!

– Подзвони, будь ласка, до дитприймальника. Вже пора.

– Зараз!

– Ну-ну. І що ж ти? Як практично ти це використовуєш?

– По-різному.

– Міністерство контролю від тебе відчепилося?

– Начебто так.

– І не зв’язуйся з ними ніколи. Слухай, а як взагалі це все сталося?

– Не знаю, – сказав Габр. – Раптом з’явилася ця здатність і все.

– Я чув. Так. Зрідка це трапляється. Але це не дуже заважає жити? Ти ще працюєш над своєю темою?

– Ні, професоре. Я… Ви чули про призначення нового Міністра зайнятості?

– Ну так, – відповів голос, – про це передавали в радіоновинах, і в газетах писали. Зараз у нього наші нові призначення. А в чому, власне, справа?

– Я… – він ковтнув слину. – Загалом, я не вчасно до вас.

– Та ні, все нормально. Ти продовжуй. Мені корисно зараз відволіктися. То що міністр?

– Це… Коротше, це я.

– У якому сенсі?

– Міністр Габр Силк. Це я.

– Жартуєш?

– Ні, професоре. Це довга історія.

– Ну-ну, розкажи. – Він присунувся ближче. – Ти насправді не жартуєш?

– Та ні. Всі, хто бачить, ну, хто має ці органи нових почуттів, вони… – Габр перевів подих: як нерозумно. Як все по-дурному. – Вони обіймають найвищі посади.

– Ну-ну. Вибач. Зіє! Ти щось говорила?

– Кажу, не набирається!

– Спробуй іще!

– Добре!

– Ну-ну. Я слухаю.

Габр очікував усього, тільки не такої реакції. Професор, було чути, попивав напій.

– Я слухаю. Чому ти замовк?

– Коротше… Вони прийняли мене за свого, призначили міністром.

– Хто?

– Зрячі. Вони управляють мегаполісом.

– Зрячі?

– Так, професоре. Чиї очі бачать.

– Бачать…

Хтось поставив чашку на стіл.

– Це дуже цікаво, те, що ти розповідаєш.

– А вас не дивує, що я міністр?

– Чесно кажучи, дивує. Але знаєш… Я ж не лізу в ці сфери. Я більше в межах університету.

Хтось тихо засміявся.

– А що мегаполісом управляють зрячі? Ви про це знали?

– Яка різниця, Габре?

– Що "різниця"?

– Яка різниця, хто управляє мегаполісом?

– Але ви ж не знали, що зрячі управляють.

– Зрячі… Що таке зрячі? Якщо я правильно зрозумів, у них є додаткові органи сприйняття.

– Так, – відповів Габр.

– Хлопчику мій. Це для мене не новина. У нас в університеті викладає людина, яка сприймає ультразвукові хвилі, чесне слово. Я сам, якщо хочеш знати, маю певні здібності. А ти знаєш, що десять числень

тому люди не сприймали дельта-випромінювань? Ми не знаємо, на що здатна людська природа. Ми загадка для самих себе.

– Але ж… Адже ніхто не знає, що Державним Об’єднанням управляють зрячі. Каста зрячих.

– Ну яка різниця? Вища влада завжди кастова. А "особливі властивості"… Вони такі самі люди, як і ми, ні? Ходять, мають по дві руки, дві ноги, говорять…

– Так, але…

– Ну, і що ти хочеш? – не дав йому договорити професор. – Якщо у їхніх руках життя всього мегаполіса, у них повинні бути якісь особливі властивості. Тут немає нічого дивного.

– Ви… Ви просто не уявляєте, як це жахливо. – Голос його зірвався.

– Та що ж жахливого, хлопчику мій? Я прожив удвічі більше, ніж ти, і добре знаю, що навіть для того, щоби керувати групою лобурів, потрібні особливі властивості і, якщо хочеш, відчуття "своєї висоти", так. Бо як інакше? Думаєш, ми, викладачі університету, не відчуваємо себе "кастою", "кастою викладачів"?

– Але вони ж усі ставляться до вас як до сліпих.

– Що таке "сліпий"?

– Всі, у кого немає цієї здатності, цих органів чуття…

– Мені здається, ти надаєш занадто багато значення таким дрібницям. – Він підвівся, відсунувши стілець. – Яка різниця, як ти читаєш книжку – пальцями або, як ти кажеш, очима? Життя одне – ми

всі люди: всі живемо, всі дихаємо, народжуємо собі подібних. Порівняно з тим, що хтось там зможе додатково сприймати ультразвук або електромагнітні хвилі, від цього нашої спільності не убуде.

– А якби… – Габр перевів подих. – Якби всі знали?

– Про що?

– Що ними керують зрячі?

– Це таємниця?

– Так, – відповів Габр.

– Не бачу сенсу приховувати. Яка кому різниця, хто допомагає нашому життю здійснюватися. Якщо для такої мети необхідні якісь особливі властивості, то ради бога. У кращому випадку можна відчувати лише подяку. А взагалі-то, хлопчику мій, кожен зайнятий своїм життям, ти це зрозумій. Мені здається, ти цього досі ще не збагнув. Кожного в кращому випадку цікавить, хто його найближчий начальник. А найвища влада… Хто до неї доторкався?

– Але люди ж повинні якось припускати, хто і як туди пробирається.

– У кого є час, вільний від особистого життя, той собі щось припускає, згоден. Але що? От візьми мене – я думаю, що люди, які займаються управлінням, можуть поступово просуватися по щаблях влади. А комусь вдається на самий верх пробратися. Я ж і мільйони мені подібних – ми за владою не женемося, для нас вертикалі не існує, все наше життя горизонтальне, розумієш? І тому воно, до речі, багате. Тому життя.

– Ви так говорите… – сказав Габр. – Ви просто не уявляєте, що таке бачити.

– Звичайно, я не уявляю.

– Ви не уявляєте, що таке бути "сліпим", відчувати себе "сліпим".

– Але це все слова – "сліпий", "зрячий"… Усі ми люди. І там, на самому верху, сидять не істоти з рогами, так? І крил у них немає. Хтось там має сидіти? Ось що я тобі скажу, тримайся подалі від Міністерства контролю. Це я по старій дружбі та досвіду.

– Тепер воно мене не зможе дістати, – сказав Габр.

– Вибач, вона щось говорить.

Кроки і чиїсь гучні голоси здалеку. Навіщо було приходити сюди? Навіщо знову і знову тикатися обличчям у стіну, намагатися влізти туди, де тобі місця немає?

– Ну, Габре, вибач. Нам треба їхати. Почалися пологи.

– Так-так, звичайно. – Він підвівся.

– Ти сам знайдеш дорогу? Нам іще потрібно переодягтися.

– Так.

– Ну тримайся. – З мороку до нього дотяглася чиясь пухка важка рука. – Успіхів тобі на новому терені. І дзвони, чуєш?

– Добре. Вам також усіх благ.

Чіпляючись руками за стіни, він вийшов у двері і наткнувся на чиєсь тіло.

– Ой, вам не сюди, – почув він жіночий голос. – Ви заблукали? Вихід он там.

Хтось підштовхнув його в плечі, спрямував в інший бік. Габр зробив кілька кроків, пройшов отвір і знову на когось наштовхнувся.

– Це ти, Габре? – почув він голос професора Мокра.

– Де я?

– Ти потрапив до мене в кабінет. Давай я тебе проведу. Ти вже вибач, що не вдалося толком поговорити.

– Та ні, все добре.

– Ось сюди. Бувай!

Його підштовхнули, і Габр переступив поріг, пішов, сам не знаючи куди. Йшов він швидко і тому весь час натикався на кути поворотів, один раз навіть розбив собі руку. Коридору, здавалося, не було кінця. Він пройшов якесь вузьке місце і відразу ж наткнувся на незрозумілий предмет.

– Хто тут? – запитав переляканий жіночий голос.

– Пробачте, де тут вихід?

– Що вам тут треба?

– Я шукаю вихід на вулицю.

– Це зовсім в іншій стороні. Ви в третьому крилі.

– Даруйте.

Він вийшов і пішов назад. Хтось ішов назустріч.

– Пробачте, де тут вихід на вулицю?

– Ідіть прямо, – відповів чоловічий голос.

Хтось пройшов поруч.

Він пішов прямо, але незабаром зупинився біля повороту: прямо наліво чи прямо направо?

Йдучи руками по стіні, Габр намацав отвір і увійшов до чиєїсь квартири.

– Вибачте, я шукаю вихід на вулицю. Мені повертати направо чи наліво? Вибачте.

Чиїсь гарячі руки несподівано оповили його навколо шиї.

– Дурненький, ходи сюди, – почув він чийсь голос і відсахнувся.

– Дурненький, чого ти злякався?

Він кинувся бігти – в непроглядній темряві, розбиваючись об стіни, падаючи і знову підводячись, поки не розтягнувся в якомусь місці на підлозі. Ні, він не міг більше орієнтуватися в темряві. Як колись. Не міг більше.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Мій мужчина! Так, так. Я твій, твій.

Ні, не треба: що ти, що ти. Не треба належати нікому, ні, не треба. Навіщо? Бути твоїм хлопчиком: навіщо? Бачити себе твоїми очима: навіщо? навіщо?

Ось ти прийшла – ти прийшла, кажу, хвилею грудей, теплих грудей, кажу, прикрила мене: і що? Я все одно не твій. Я не хочу, не хочу.

Бо потім кинуть, адже потім знову кинуть, хіба не так? Ось я був тобою, весь собою з твоєю ногою, з твоєю рукою, зі своїми руками, відданими тобі. І ось ти пішла: пішла ж. І я розбився об двері, що зачинилися переді мною, розбився весь, подивися, подивися. Ось кров, ось: бачиш, бачиш? Ти навіщо пішла, я ж віддав тобі ці руки, це все – ти ж знала, гадючка. Ти навіщо пішла, навіщо, я питаю.

Ах, прости, тепер все одно: і любов, і свічки, це дерево в радіоактивному пилу, ці ноги незнайомої дівчини з-під спідниці. Ах, все одно. Що можна зрозуміти в цьому світі?

Віддавати себе комусь – яка дурість. Яке щастя – вмирати, жити.

Тихий Куточок (II)

Шум морського прибою проникав до кімнати, навіть якщо були зачинені вікна. Море шуміло постійно, і особливо сильно короткими літніми ночами. Жити поруч із цим чудовиськом, яке присутнє у твоєму будинку завжди, завжди з тобою. Виходити до нього вранці – вже спокійного, яке вдає, що це не воно гризло всю ніч міцні скелі. Яке

невинно кидається до ніг черговою хвилею, підлизується. Габр відчував, що краще б йому не жити тут, якщо вже він працює там, де працює. Краще б не дивитися щодня туди, де небо торкається води.

По стереовізору йшли "Новини з мегаполіса". Габр, не встаючи з дивана, перемкнув програму на якийсь фільм із життя тварин. Птахи мостили гніздо на дереві. Диктор розповідала про період відкладення яєць.

– Тобі принести попити?

– Ні, дякую.

– Добре, я не буду тобі заважати.

Наталі навшпиньки вийшла з кімнати. Було чутно, як вона тихо розмовляла з батьком, який вечеряв на кухні.

Габр знову перемкнув канал: діти з Тихого Куточка під керівництвом учительки співали пісні. Вчора показували інтерв’ю з ним, Габром ("А зараз перед вами виступить кандидат у члени Вищої Державної Наради, Міністр у справах зайнятості Габр Силк"). Він лежав точно так само, як зараз, – і дивився на самого себе. Ніхто не знав, що недавно він був у професора Мокра. Ніхто не знав, що він пережив – і не треба. І це на краще, що так мало знають про нього. А професор Мокр і в його особі весь сліпий світ нічого не знали про його інтерв’ю, про те, що він – у той час як мільйони були зайняті своїм близьким простором на всіх рівнях, у глибині залізобетону – він у цей самий час перебував у Тихому Куточку, біля моря, що плескалося біля вікна, на ось цьому дивані. Лежав і дивився на самого себе, який відповідав на питання. "Пане міністре, як ви почуваєтеся в новій ролі? Вибачте, чи не заважає вам ваше минуле?" – "Ні, звичайно. Я почуваю себе дуже добре. Як кажуть, у своїй тарілці". – "До того ж ви ж займаєтеся кадрами сліпих. Це не може не компенсувати вашої сьогоднішньої віддаленості від них?" – "О, так, ви

абсолютно маєте рацію. Я беру участь у долях людей, з якими я пов’язаний міцними узами". – "Вибачте за, можливо, настирливу цікавість, але ваш випадок у своєму роді винятковий для життя Тихого Куточка, чи не так? Скажіть, у вас не виникає бажання повернути все назад? Де вам краще жилося? Я вам лише передаю питання наших візоглядачів". – "Будь ласка, я із задоволенням відповім. Життя сліпих по-своєму щасливе. Але, звичайно, Тихий Куточок щасливий насамперед тим, що володіє істиною. Істиною і дистанцією по відношенню до мегаполіса".

Він бачив, як подобалися ведучій його відповіді. Про що він говорив? Ні, він нічого не сказав про свої почуття. Занадто складно і основне – далеко від проблем візоглядачів. Їм не потрібні були його комплекси, вони хотіли почути, що він, людина з того світу, щасливий жити в їхньому вимірі, вони жадали почути нарешті з вуст самого сліпого (унікальний випадок!), що він віддає перевагу життю в Тихому Куточку порівняно з життям у мегаполісі. Але водночас, говорячи те, що від нього чекали, він постійно, а особливо тут, лежачи на дивані, відчував, хто він для ведучої, для візоглядачів. Чим викликана цікавість до нього. Звичайно, він був і залишиться сліпим. Сліпим, який тепер живе з ними і є одним із них. Але… але всі чекають подяки. Всі чекають його радості. Всім хочеться, щоб він, свідок того і цього життя, не просто вдавав, що він завжди жив із ними, а щоби він був "колишнім сліпим". Його місце тут, його відмітина – це "перший сліпий в Тихому Куточку". Так, зрячий, але сліпий.

Інтерв’ю скінчилося, пішла заставка, а Габр ніяк не міг зрозуміти, кого він бачив. У всякому разі, той, хто чемно всміхався у візокамеру, не був ним. І він раптом, в одну мить, зненавидів цю маску. Маску, в якій відтепер його хочуть бачити. Відтепер від нього чекатимуть цієї винуватої усмішки. І всі будуть розчулюватися від того, які вони всі гарні, добрі, що прийняли його в свою сім’ю. І так будуть любити це своє почуття, що смертельно образяться, коли побачать, що винувата усмішка зникла і він вважає себе "одним із". Що він забув про своє місце. Але в чому він насправді винен?

– Габре, я тобі не завадила?

– Ні, заходь.

– Слухай…

Наталі підійшла і сіла біля його дивана.

– Ні, я просто так, – вона ткнулася лобом в його груди. – Я така рада.

– Умгу, – він дивився повз стереовізор, у підфарбоване останніми променями вікно.

– Габре, адже все гаразд?

– Так.

– Тебе щось мучить? Скажи.

– Та ні.

Він не міг розповісти їй "про все", бо сам не до кінця розумів. Як він розповість їй про той коридор у професора Мокра? Як вона зрозуміє, що він відчував, коли професор не звернув уваги на його зізнання і залишив наодинці з істиною? Як він передасть свій відчай, що професор нічого не зрозумів. Він не здивувався істині, а отже істина – не істина.

– Про що ти думаєш?

– Сам не знаю.

– Бідненький, ти втомлюєшся на роботі, – вона погладила його по руці.

– Мабуть.

Відтоді як вони стали жити разом, вона змінила тактику. Перестала ним "керувати", а знаходила якусь особливу насолоду в тому, щоби по сто разів перепитувати: "Я тобі не заважатиму?", "Можна я піду?", "Ти не хочеш їсти? Я принесу тобі сюди?". Спочатку він дивувався, не розуміючи, що сталося. Він став центром, а вона почала кружляти навколо нього. Наталі. Зробилася раптом м’якою і до роздратування поступливою. І серце його тануло, тануло, він злився на себе за це, але нічого не міг зробити. Вона огортала його якимось димом, розслабляла. І хотілося заснути на її руках і проспати так усе життя. Провести все життя в приємному забутті – чому б ні? От тільки насправді рано-вранці треба було поспішати до гвинтоплана. До гвинтоплана, який ніс його в Квадрат Управлінських Структур. Неминуче. Чому? Про це ніхто не питав. Над цим ніхто не замислювався. Все йшло по рейках.

– До нас прийде Берта, добре?

– Добре. – Він спробував усміхнутися.

Звичайно, він для неї – не просто він. Їй важливо, що він Міністр, скоро буде членом Вищої Державної Наради. Вона цим потай пишається, він про це знає. Він для неї… все. Саме все: дещо внутрішнє, але дуже багато зовнішнього, і все це не можна розділити, все злито для неї, переплавлено в одне ціле. І це ціле – він, Габр Силк, прозрілий сліпий, що став одним із володарів цілого світу, тесть заслуженого і шанованого члена Вищої Держнаради, чоловік, якого з нетерпінням чекають вдома після важливої і нелегкої роботи. Вона давно це вигадала собі і зробила все, щоби здійснити мрію, і тому тепер така щаслива. Він – собою, тим, що послухався її, створює тепер це її щастя. Але сам він, сам – що він? Що його щастя? Чи його – його самого – вже немає? Ніколи не було?

– Тобі подобається Берта? Вона приємна.

– Так, вона цікава людина.

Ні, він є – бо є минуле. Велике минуле, його минуле. І весь світ зрячих, із усією своєю владою і тиском, не зможе його змусити забути себе. Є минуле, в якому нічого ось цього не було. У нього була – і є – Ліоз. Чи є? У нього? І Ліоз, і Нія, так. Дивна жінка. Була Прозора Пляма. Адже була, це не сон. І було багаття біля озера, і так дивно-задумливо звучав її голос. Про що вони говорили? Де вона зараз?

– У Берти є хлопець, я тобі розповідала.

– Вона збирається заміж?

– Поки що неясно. Але вона хотіла б як-небудь прийти з ним у гості. Ти не проти?

Чому він так не любить Наталі? Ні, тут інше. Він відчуває силу тиску: все влаштовано так, як вони хочуть. Все зроблено як вони хотіли: він став Міністром, він одружився, він живе в цьому будинку, ходить на службу, він дає ті інтерв’ю, які потрібно. Він уже забув, що він хотів, а що – вони. Він виправдав довіру. І Наталі – вона частина цього плану, вона цього не бачить. Вона прагне щастя, свого, але вона взяла в цьому участь. У цьому всьому. Чому вона не захотіла піти з ним, подалі і від мегаполіса, і від Тихого Куточка? Адже є третє місце? Адже воно існує? Але в Тихому Куточку ніхто не живе далеким простором, у них є очі, але він нікого не кличе. Нікого нікуди! Як це можливо? А в ньому жило, він пам’ятає це. То що, тепер кінець? Тепер усе життя зрозуміле, не буде нічого нового. Ось усе, все що є, – все стало на свої місця.

– Ти хочеш відпочити? Я тобі заважаю.

– Ні, нічого.

– Я піду, відпочивай.

Вона поцілувала його в щоку і пішла. Навшпиньки.

Найстрашніше, що вона не розуміє, нічого не розуміє. Їй добре вже тому, що він щодня повертається з роботи. Вже який не є, нехай і злий. Повертається і лягає на диван. Він створює їй щастя. Тим, що є. Але чи може суть твого життя полягати в тому, що ти створюєш комусь його щастя? А ти? Ти сам? Він живе як тінь. Чиясь тінь. Поки що він так живе. Маска у спілкуванні з підлеглими в Міністерстві, маска на стереобаченні, маска в розмовах із паном Річардсоном. "Габре, я вами дуже задоволений". – "Спасибі, пане Річардсоне". – "Зі мною говорив Голова, ви добре виконуєте свою роботу". – "Стараюся". А що відповідати? Хіба може він відкрити йому свою душу? Хто витримає, хто зрозуміє таку ускладненість? Він може лише налякати, "все зіпсувати". Все зіпсувати… Що? Чи є що псувати? Адже він – Габр Силк, адже він ніколи не мріяв про те, що має. Адже це правда. А якщо ти маєш щось, про що не мріяв, то… чи твоє воно? Чи це ти живеш? Чим він жив, про що він мріяв? Він, саме він. Невже навіть не згадає? Чого пристрасно хотів?

Поряд із їхньою спальнею знаходилася ванна, у великій світлій кімнаті з матовими вікнами від підлоги до стелі. І там було те, що так подобалося Габрові, про що він раніше не мав поняття. І слово, яке називає це, він вперше почув від Наталі, як від неї ж почув "сонце", "небо". І цим словом було "чистота". Так, те незрозуміле, що вносило лад у душу, в настрій. Він довго не розумів, чому Наталі постійно тре ванну, схо'ди до неї, підлогу, чистить стіни. І вона сама цього не могла до пуття пояснити. "Щоби все блищало", – так вона говорила.

Тепер він стояв у дверях. Включити гарячу воду, наповнити овальний резервуар, лежати, слухаючи своє тіло, забувши про все. Він уже встиг випробувати це не раз. Ці блаженства, життєві задоволення. Сидіти в міністерському кріслі і цілий день… так, думати про блаженство теплої води, яке на тебе чекає. Уявляти – знати – як, прийшовши додому, ти одразу опиняєшся в щільному кільці опіки. Жити свідомістю, що ти творець щастя, – хіба це не приємно? Що ти є хтось

для когось. Хіба цього недостатньо для того, щоби жити, дожити дане тобі життя?

Він забарабанив пальцями об одвірок. Чому не виходить? Все не так. Нудьга біля стереовізора, а потім нудьга у ванні, і завтра знову в міністерський кабінет. І ця Берта прийде в гості. Вся біда в тому, що був світ – до нього – світ, про який він не мав поняття, Тихий Куточок, – і в цьому світі було вакантне, незаповнене місце. Потрібен був Міністр – Державному Об’єднанню, і чоловік – зрячій дівчині, дочці пана Річардсона. І ще якийсь сліпий, що оселився би в Тихому Куточку, – він був потрібний усім зрячим. Для повного комплекту не вистачало "колишнього сліпого серед нас". І він – собою – Габр Силк – заповнив одразу всі ці дірки. Він один. Були не його потреби, а потреби світу, про який він учора нічого не знав. Ось, власне, і все. Весь фокус. Він заткнув собою порожнечі. І далі має бути "плоттю від плоті", гвинтиком вічної неіржавіючої машини, чий плин життя неможливо зупинити ось уже стільки числень.

Габр, не заходячи до ванни, зачинив двері до неї, різко розвернувся. На кухні пан Річардсон розповідав дочці про останню нараду міністерського активу. По стереовізору йшла передача для любителів городів про способи культивації картоплі. Вийти з будинку можна було тільки через кухню, повз співрозмовників.

Що робити? Завтра. Завтра прийде Берта. Післязавтра… І завтра, і післязавтра він рано-вранці буде сидіти у гвинтоплані, який буде нести його в бік мертвої нескінченної стіни. Скільки його ще чекає таких от інтерв’ю? Формальних розмов із паном Річардсоном? Ванних блаженств?

Він упав обличчям на диван і так лежав, не рухаючись. Навіщо він це все зробив? Навіщо він пішов на все це? Хіба він вимріяв це життя? Хіба йому потрібні були міністерство, влада, ось цей будинок? Йому, Габрові Силкові. Тоді навіщо він це зробив? Навіщо він вліз у не своє життя? Тому що… Тому що його життя, по суті, вже скінчилося, він це зрозумів

тепер. Нічого нового не буде. Скінчилося його життя і почалося… життя взагалі. Просто життя, нічиє. Безглузде.

Підім’явши під себе подушку, він втиснув обличчя, міцно стиснув витягнутою рукою спинку дивана. Знову глухий кут – і набагато страшніший, ніж той. Той, коли він – він же! – стрибав вниз головою на магніт-блоки, що летіли внизу. Тоді він знав свого ворога в обличчя. А тепер… Тепер він сам собі ворог. Хоча… Він пішов на це під тиском обставин. Так. Він не хотів спочатку. Він хотів бачити, не хотів потрапити до рук спецслужб. Він боявся за далекий простір, він не міг його втратити. То де ж він? Де він тепер? Чому його минуле все далі, а він сам… перетворюється – вже перетворився? – у щось страшне, чуже собі самому?

– Габре…

Він внутрішньо здригнувся, зіщулився, ніби хтось мав накинутися на нього ззаду.

– Габре… Чуєш? Тобі погано, га? Що з тобою?

Повідомлення Секретаріату Вищої Державної Наради

Учора ввечері, близько сьомої години, групою невідомих викрадено кандидата у члени Вищої Державної Наради, Міністра у справах зайнятості Габра Силка. Як повідомляють очевидці, під час захоплення було використано не менше десяти гвинтопланів. Для з’ясування обставин події створена спеціальна державна комісія на чолі з паном Б.-М. Річардсоном. Дано вказівки всім спецслужбам сліпих, а також особливій бригаді при Голові Вищої Державної Наради. Введено особливий режим охорони Тихого Куточка.

Частина IV

Наталі (IV)

Дорога Берто!

Минуло вже стільки часу від того жахливого дня. Ти знову далеко, а я знову одна. Наче якийсь жахливий сон. Ну чому так? Чому зі мною? Я у відчаї, не можу прийти до тями. Готова шукати його де завгодно. Все моє життя зруйновано, я не хочу жити. Я навіть не знала, що він для мене значив. Він не був зі мною щасливий, я знаю, але я вірила, що зможу йому згодом дати більше. Він був такий нещасний останнім часом, якби ти бачила. Його щось гризло, а я нічого не могла зробити. Він не підпускав мене до себе, значить, я ще цього не заслужила. Не заслужила його довіри. А тепер усе пропало, його більше немає, Берта. Сама не знаю, навіщо я тобі це пишу. Але не можу тримати це в собі. Ніхто нічого не знає ні про нього, ні про тих людей. Так повинно було статися, я це відчувала, що щастя моє ненадійне, постійно тремтіла і вірила. Вірила, що передчуття – дурість, що все буде гаразд. Ах, Берто, чому? Чому я така нещасна? Пробач, що плачуся тобі.

Твоя Наталі

Генерал Окс

– Та ні ж! – Габр смикнувся і вирвав лікоть із його чіпких пальців. – Вони всі зрячі. Всі!

– Хлопче, що ти мелеш? – Окс знову боляче схопив його за лікоть. – Ти мене не обдуриш, чуєш? Припини верзти нісенітниці.

– А я вам кажу, що вони всі зрячі. Всі до одного.

– Ти що, думаєш, стільки поколінь не розібралися б із цією справою? Чорт забирай, що ти верзеш? Як це можливо? Сідай!

Він штовхнув його в кут комори, так що Габр упав на спину, боляче вдарившись об якийсь предмет.

– Чому ви так зі мною поводитеся?

– Мовчати! – Окс, високий, сивий, стояв у дверях, заступаючи світло. – Ти отримував наказ?

– Він безглуздий! Безглуздо пробиратися в ЦЕУ!

– Ах ти ж зміюко! Ти будеш виконувати накази чи сперечатися?

– Я не наймався до вас. Я…

– А вісім наших хлопців? Ті, кого угробили, коли тебе, сучого сина, врятували від осліплення? А ще двоє вчора? Їх підстрелили як куріпок. І які хлопці! І все через тебе, паршивця! Ти продався! Признавайся, ти продався їм.

– Кому?

– Пастухам. Пастухам, які женуть стадо баранів. Ти, зрячий, продався сліпцям, сам захотів стати бараном.

– Ні, ні! – закричав Габр. – Ви нічого не розумієте! Все не так! Вони зрячі. Вся Вища Державна Нарада – зрячі.

– Чорт забирай, за кого ти мене маєш, хлопче?! – Окс говорив, розмахуючи рукою. – Міг би вигадати розумнішу казку. По-твоєму, значить, усіма баранами управляють зрячі? Хо-хо! – він голосно засміявся. – Розсмішив ти мене, хлопче. Це залиш для фільмів жахів. А тепер слухай мене уважно: днями будеш доставлений у Головний Зал і заміниш блок. Тепер за тобою по п’ятах слідуватиме наша людина. Тобі

не відкрутитися. Якщо спробуєш сачконути, будеш знищений разом із Електронним Управлінням, зрозумів?

– Ви не зможете його знищити.

– Ну, це ми подивимося, зможемо чи не зможемо. – Його бадьорий сміх знову пролунав у дверях.

– Навіщо тоді вам я?

– Тому що ми хочемо обійтися малою кров’ю, зрозумів?

– Ви не вірите, що ЦЕУ можна розбомбити!

– Учора не вірили, а сьогодні все готово. Ось так, хлопче. Проти таких бомбочок, як у нас, жодний метал не встоїть, хо-хо. Так що не дери носа, якщо треба, обійдемося і без тебе. Але ти, чорт візьми, таки виконаєш те, що від тебе вимагається, зрозумів? Світ, який побудований на брехні, зникне. Найближчими днями. Нашим людям набридло чекати. Все! Зрозумів? Порвалася ниточка.

Він повернувся, але вже за дверима, перш ніж зачинити їх, промовив:

– Дурень ти, хлопче. Зробиш справу – і чеши куди хочеш. І придумай новішу казочку.

Двері грюкнули, і в коморі стало темно.

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один

екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Хто б ти не була, відкрий у собі це.

Якась тролейбусна мишка раптом промайне чимось подібним на русалку під прозорою, сповненою світла водою перед твоїми очима. І сам ти вигинаєшся тілом, йдучи все глибше, працюючи литками, назустріч дну. Забувши про краватку, про окуляри. Наче ти ніколи не був людиною.

О хто ж ти?

У якійсь потворці побачиш русалку, що пірнає опуклими грудьми, прогнуту, з випрямленим вгору хвостом двоніжжя. Пі-ішла, рідна! Хто б ти не була. Русалку, яка потім, винирюючи, переходить на брас. Так.

І на дві теплі кінцівки, що помчали під щільний купальник, що вистрілюють білим світлом у різні боки і вниз перед самими очима, ти будеш дивитися, вражений: хто це? Дивуючись життю. Ні про що не думає, як і риба, пливе і пірнає ось цим готовим народжувати тілом. Незрозуміла і хвилююча. Обтягнута суцільною шкіркою. Життя, яке я люблю.

Якась миршава потворка, кажу вам, стає русалкою, опускаючись під воду. Мрією, коли сідає на коня і мчить, притулившись до гриви.

Із щоденника Габра

3125 день 8-го сектора 17-го числення. Це доля. Я не хотів Наталі, не хотів того життя – і ось воно стало минулим. І мені страшно. Я нічого не відчуваю, крім страху. У мене знову немає жодної реальності. Я не хотів бути міністром – і ось я став знову ніким. Цього я хотів? Я став ніким – і все знову попливло, і – погано. Чого я насправді хочу? Що мені

робити? Може, там, у Тихому Куточку, і було єдино можливе щастя? У спокої. Але я… в мені постійно щось бунтувало. Чого я хотів? Чого мені не вистачало? А тепер мені не вистачає Наталі – хіба не смішно? Я знову не в центрі, не в центрі чийогось життя, знову сам на сам із собою. Цього я хотів? Так, цього. Бути наодинці з собою, творити тільки своє життя, щоби можна було сказати: ось це моє життя, моє – і нічиє більше. Ну от і твори' – і не пихти, не шкодуй. Ти хотів цей тягар – і ти його маєш. І радій – де твоя радість? Звідки жаль?

Коло замкнулося. Я знову в тій точці, де був, і мені знову треба пройти тим самим шляхом у Головний Зал ЦЕУ. Прекрасно. Або – потрапити до рук спецслужб сліпих, навічно втратити світло. Знову все те саме. І там, у Головному Залі, знову зустріти зрячих. Знову віддати себе їм до рук. Як колись. Як вони візьмуть на цей раз? Так само? Чи вже по-іншому?

Та сама комора, і той самий шлях попереду, дивно. Чи був перший раз? Ніби щось сталося з часом: все здалося, наснилося ось тут, у коморі – Міністерство і Наталі, все. Тепер, цього разу, буде вже все насправді. Просто хтось дозволив програти те, що буде, і тепер я знаю. Тепер про все знаю і маю право вибрати. Чи хочу я такого життя? А якщо ні, то куди подітися? Знову в ту шпаринку? Скільки разів? Мене знову викраде генерал Окс. І я знову, втретє, піду міняти блок. І знову мене зустрінуть, і зроблять Міністром, і Наталі скаже: "О Габре, це ти. Ось ти". І так буде вічно, без кінця, ці переходи з одного світу в інший і назад. Вічно. Значить, усе це не по-справжньому, звичайно. І Наталі, і Окс – вони несправжні. І жодної різниці. Я втомився. Що мені робити?

Із газети "Новини Вищої Державної Наради"

Терористи знищені

Сьогодні вранці група з вісімнадцяти важких гвинтопланів на великій швидкості вторглася в зону безпеки Центрального Електронного

Управління і була знищена системою аварійного захисту ЦЕУ. Жоден із терористів не врятувався. Подробиці будуть повідомлені пізніше.

Барк Сап

Нія (III)

Виглянуло звідкись сонце, освітило долину, нижні рівні далекої вже стіни, верхні ховалися в нависаючих хмарах.

– Давай перепочинемо, – сказала Нія, знімаючи рюкзак.

Вони сіли поряд, обличчям до мегаполіса і заливу.

– Там, – Нія кивнула собі за спину, – усе інше. Ти плачеш?

– Нічого, – сказав Габр.

– Я розумію. Там усе твоє життя.

Вершина гори була голою, і можна було бачити, як по обидва боки півколом височіли інші вершини гряди.

– Цей світ, – сказала Нія, – він замкнутий у собі. У собі і на собі.

Габр підняв суху гілку, покрутив у руках.

– Ви впевнені, що нас не впіймають?

– Нізащо, – засміялася Нія. – Я вже перевіряла ці штучки, – вона поплескала себе по видутій кишені. – Я ж була вже тут.

– Тут? – здивувався Габр.

– Так. Я перевіряла. Відразу, як вдалося вкрасти нейтралізатори. Он іще моя пляшка, біля куща. Я он там сиділа.

– Значить, ви давно задумали втекти?

– Я весь час про це думала.

– Скажіть, а тоді, біля озера…

– Так, – кивнула головою Нія. – У мене ці нейтралізатори давно.

– Чому ж ви…

– Чому я не запропонувала тобі тоді? А хіба я тебе знала?

– А тепер? – запитав Габр.

– Тепер я тебе краще знаю. Ти пройшов колами. Колами пекла.

Вона чомусь засміялася.

Габр перегнув гілку через коліно і з тріском зламав її.

– Як же ніхто в Прозорій Плямі не здогадався? – Він кинув зламану гілку далеко вниз.

– Що я зряча? А ти хіба здогадався?

– Ви тому покликали мене до озера тоді?

– Звичайно, тому, – кивнула Нія. – Ти бачив світ, як і я. І ще ти був такий молодий, набагато молодший за мене.

– Ну і що?

– Мені це подобалося. Ти був молодий, і ти відчував далекий простір, як і я.

– І тому ви відчинили комору?

– Я знала, що тебе мали доставити, і всюди ходила за Оксом слідом. Ніхто цього не бачив.

– Зараз нас шукають?

– А ти як думаєш? Адже ми йдемо цілий день. Вони обшукали всю Пляму і, напевно, зрозуміли, що ти втік.

– І що тепер вони будуть робити?

– Вони прокляті, Габре, я тобі вже говорила. Вони всі прокляті. Їм немає місця в цьому житті.

– Як і мені.

– Вище носа! – вона злегка вдарила його пальцем по носі. – Ти виграв. Ти це розумієш? Ти таки вирвався з кола. Один із мільйонів. Один із усіх. А вони, – вона витримала паузу, – вони – ні.

Пролетів якийсь птах над головою.

– Чому вони не підуть звідси, якщо в них є нейтралізатори? Їм би ніхто не завадив піти.

– Кишенькові нейтралізатори я вкрала з лабораторії, – сказала Нія. – Це контрольні зразки. Вже не знаю, навіщо вони їм знадобилися, адже

вони постійно літають в гвинтопланах або сидять у Плямі. Але навіть не в цьому річ. Ти зрозумій: вони сліпі і їм нема куди йти. У них немає далекого простору, як у нас.

– Вам їх шкода? – запитав Габр.

– Я їх розумію. Я занадто багато прожила з ними. Давай перекусимо.

Вона розв’язала рюкзак і дістала звідти їжу.

– Їж. Нам доведеться довго йти.

– Скільки?

– Можливо, все життя.

– Усе життя?

– Ні, я жартую. А може, і не жартую, – мовила серйозно.

Габр взяв із її рук бутерброд, відкусив. Море вдалині було вкрите білими баранчиками. І спалахували в стіні, що йшла від моря в нескінченність, ледь помітні вогники на трасах магніт-блоків.

– Ви дивна, – сказав Габр.

– Я просто досвідчена. І набагато старша за тебе.

– Я потрібен вам, так? Зізнайтеся.

– Про що ти питаєш, дурнику? – Вона, сміючись, скуйовдила його волосся.

– Там, у Прозорій Плямі, ви вимріяли собі супутника, з яким можна піти в далекий простір…

– Правильно, вимріяла, – погодилася Нія. – А ти щось маєш проти?

– Ні, – сказав Габр. – Просто одна жінка… вона теж вимріяла собі супутника життя… А до неї… – він перестав жувати і задумався.

– Ну, що до неї? – запитала Нія.

– Ще інша жінка мріяла про ще іншого супутника і… Я просто вам потрібен.

– А це погано? – Очі її хитро мружилися.

– Не знаю. Ви використовуєте мене.

– Не комплексуй! – вона знову легко вдарила його по голові. – Ти ж хотів втекти, хотів вирватися звідси? Ну, чого ж ти мовчиш?

– Так, напевно.

– Ми підемо з тобою туди, куди ти хотів, куди прагнула твоя душа. Он там, дивись, – вона показала на ще одну гряду гір далеко, – за тими вершинами, там…

– Що там?

– Там… радість, так. І щастя.

– А якщо там теж мегаполіс? Якщо по всій землі одні мегаполіси?

– Не верзи дурниць. Там нічого немає. Якщо там і є люди, то зовсім інші, і життя там не схоже ні на що. Ми пізнаємо їх – і підемо далі. Нам із тобою нічого особливого не треба, хіба не так? Ти ж усе мав – і будинок, і ванну, і славу, і владу. Потрібно тобі це?

Він не відповів.

– А чому зрячі не прилетять, не виявлять Прозору Пляму? – запитав він раптом. – Нейтралізатори безсилі проти зору. Базу можна просто побачити.

– Навіщо їм потрібно літати і чогось шукати, – знизала плечима Нія. – У них і служб таких немає, пошукових.

– Звідки ви знаєте?

– Значить, знаю, якщо кажу. Інакше Прозора Пляма не існувала би стільки числень. Вищі влади не втручаються у справи сліпих, ти ж знаєш. Оксом і виловлюванням сліпих, які заблукали, займаються самі сліпі. Зрячі тільки правлять світом.

– І ви завжди знали про це? – не міг повірити Габр.

– Про що?

– Про те, що зрячі правлять світом.

– Я здогадувалася.

– Чому ж ви не пішли до них?

– А чому ти не пішов? Ще раз?

Габр промовчав.

– Ну, годі базікати, дурненький, на, попий, – вона простягнула йому пляшку. – Спочатку ти, потім я.

Він закинув голову, але не встиг навіть ковтнути, як вона, сміючись, повалила його в траву… Вода з пляшки повільно виливалася, зволожуючи землю.

– Ніє … – прошепотів Габр. – Я…

– Не говори нічого. Мовчи.

Вона майже лежала на ньому, і її обтягнуті кофтою тугі груди впиралися йому в бік, де серце. Він чув, як часто б’ється її пульс.

– Ми будемо щасливі з тобою. Як ніхто.

– Як ніхто, – прошепотів Габр.

Потім вони лежали поряд і Габр говорив:

– Ти не знаєш. Я тобі не розповідав. Я йшов по парку, не пам’ятаю вже, на якому рівні, дуже високо, тому що був туман. І там були майданчики для загорянь. Ну, ти знаєш. Як у Зонах Оздоровлень. І в різних місцях лежали сліпі, по двоє. Один на одному. І потім іще не раз бачив на вулицях у затишних місцях. Адже вони сліпі і почувають себе в безпеці. Не підозрюють ні про що. А я все бачив. Все. Вони думають, що вони весь час заховані, в темряві. Вони не знають про світло. Нічого не знають про світло.

– Я теж була сліпою, – сказала Нія. – Перестань. Ти якийсь закомплексований. Тобі потрібно відійти від усього, забути про все. Про

все. Що тобі сліпі? Чому ти так часто говориш про них? Вони там, далеко, їхнє життя тепер – чуже. Чуже тобі. Ти вже зрячий, ти можеш це зрозуміти? Ось перейдемо наступну гряду – і все. Вони зникнуть назавжди. Нібито їх не було. Їх усіх. Ніколи.

– Я не хочу їх забути, – сказав Габр. – Я…

– Ну що?

– Я живу ними.

– Ти всіма живеш, – сказала невдоволено Нія. – А так не можна.

– Чому?

– Щоби відчувати далекий простір, жити ним, треба забути. Все забути, жити тільки ним. Він вимагає тебе всього. Усієї людини.

– Забути себе? – запитав Габр.

– Чому себе? Ти що, вважаєш, що Міністр – це був ти?

– Можливо…

– Ну і комплексун. – Вона знову вдарила його по голові, засміялася. – Такого ще не бачила. Ти мужчина чи ні? Ти знаєш толком, чого ти хочеш?

Замість відповіді Габр заворушився всім тілом, сів. Сонце вже сховалося за тією, другою грядою, й далека стіна мегаполіса на горизонті почорніла, стала менш помітною в деталях. Крихітні будиночки Тихого Куточка у підніжжя стіни взагалі зникли в імлі, що спадала.

– Ходімо. – Нія підвелася. – Треба встигнути до гаю.

– Якого гаю?

– Там, із того боку, – гай. Не будемо ж ми ночувати просто неба.

Вони зібрали рюкзаки, Габр допоміг їй і одягнув свій. Можна було йти.

Раптом далекий гуркіт примусив їх разом обернутися. І тієї ж миті якийсь яскравий спалах освітив в одному місці, майже під хмарами, мегаполіс. І знову долинув грім, і ще спалах.

– Що там? – Габр здивовано подивився на Нію.

– Не знаю, – відповіла та задумливо. – Мені здалося…

– Що?

І ще кілька різких розкотистих звуків.

– Можливо, це Окс… – Її голос став на диво глухим.

– Що Окс?

– Можливо, вони… Ходімо, Габре. Ходімо швидше. Вже ніч.

– Але що там? – він показав рукою в бік стіни, ніби і без того не було зрозуміло, про що йдеться.

– Ходімо, Габре. Спалахів більше немає. Ти ж бачиш.

І, не озираючись, вона мало не побігла вниз, по схилу, що занурювався в темряву.

На мить Габр іще затримався на вершині. Йому потрібна була ця мить, мить наодинці з собою. Лише з самим собою. Напружуючи зір, вдивлявся вдалину. Там залишалося його минуле. Мати – незрозуміла сіра істота в лахмітті, що плазувала біля ніг, десь там, загублена в незліченних лабіринтах стіни. Ліоз. І Наталі – он, у тому місці біля підніжжя, біля самого моря, в будиночку, що сховався в імлі. Що робить зараз кожна з них? Якщо б їх було не троє, а одна, можливо, він би кинувся бігти – так несподівано натяглися, так занили нитки рідності. Але він не міг прибігти до них усіх і жити з усіма відразу. І він знав, що минуле кричить у серці, лише поки воно минуле, здалеку. Він знав, що йому судилося зазнати і що насправді, яке життя – повне непорозумінь, нудьги, тупиків – почнеться, якби він став жити поруч із ними. Ось ті, хто колись любив його. Хто, мабуть, любить його і зараз! Кожна по-своєму, але любить. А більше… Більше не любить його ніхто на цій землі. Немає більше нікого. Ніде.

Наступної миті він розвернувся і побіг вниз по схилу в згуслу темінь, в якій розчинилася Нія.

Епілог

Дорога Берто! Минуло вже стільки часу після зникнення Габра. А ти знову, як колись, у Відновлювальному Центрі, і я знову пишу тобі.

Жаклін уже знає, що таке сонце. Коли питаєш: "Де сонечко?" – вона показує пальчиком вгору. І ще вона навчилася говорити дідусеві "Привіт!" кожного разу, коли дідусь повертається з роботи. Тільки не вимовляє всіх звуків.

Знаєш, вона все більше стає схожа на Габра. Якби не вона, Габр поступово став би мертвим болем і все. А так він живий – у Жаклін його

очі і його губи. А пам’ятаєш, як я боялася, що вона народиться сліпою? Тепер вона, тільки прокинувшись, розплющує очі і каже: "Я плацюю". Я її питаю: як же ти працюєш? Що ти робиш? А вона відповідає: "Мамоцко, я з дифлюся".

Берто, дорога моя подружко, яка я рада за тебе, за твою сім’ю. Передай палкий привіт Майклу і маленькому Річарду. Жаклін смикає мене за руку і не дає писати. Буду кінчати. Повертайся швидше! Підемо з тобою до гори і розведемо там багаття!

Твоя Наталі

Із збірки віршів Чиза Ділка "Близька далина"

Час видання – перша чверть 9-го числення. Центральний Архів. Інвентаризаційний номер 19-КД-41215. Ящик №14421596. Один екземпляр. Наклад ліквідований. Винесення з Особливого Фонду та копіювання заборонені.

Вгадай хто-небудь у мені великого птаха – незграбного птаха з довгими крилами, що важко здіймається назустріч заходу сонця, хоче злетіти, підстрибує. О, вгадай хто-небудь у мені великого птаха, що б’ється в міське вікно на сьомому поверсі, безсило сповзає біля гарячої батареї на килимок у жовтій кімнаті-клітці, розтягнутій на одну самотність. Незграбного птаха, який сидить спиною до батареї, здивовано дивиться на два білі акорди власних людських ніг – о ні! ні! – і викручується тілом на прохолодній підлозі; який запускає в килимок нігті до побіління. Білого птаха з жіночими грудьми, з чоловічою радістю – о, не знаю. Який причовгав на своє сьоме небо з роботи, де його називали… зачекай, як же – Іваном Івановичем, Марією Петрівною, здається…

І цей місяць. Ти йди. Іди геть із очей. Що ти світиш над мертвим містом. Ніби я ще живий. Жива.

О, вгадай хто-небудь у мені великого птаха, який не хоче бути людиною.